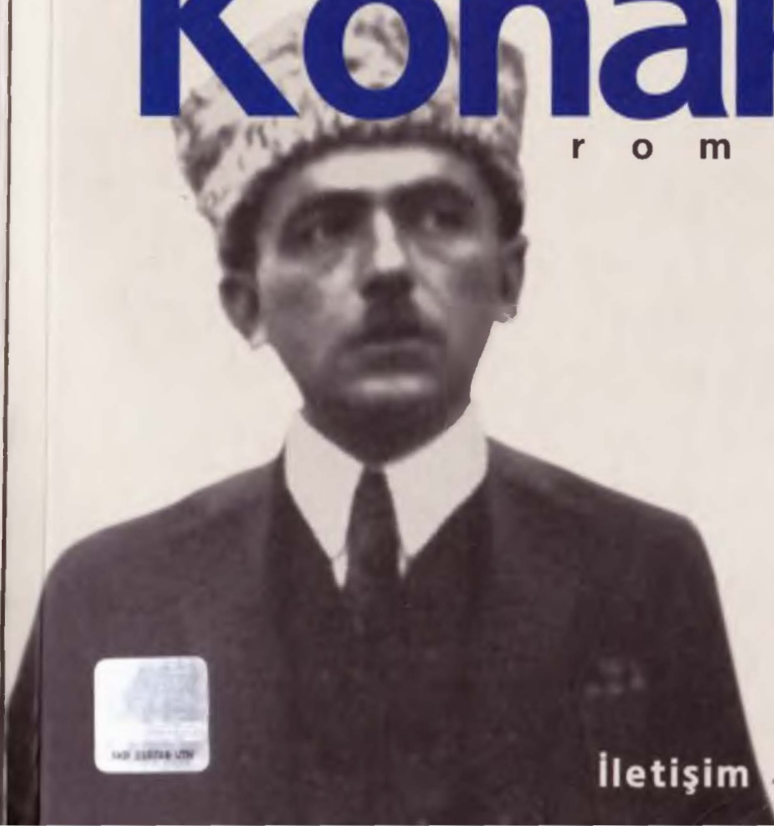


Yakup Kadri Karaosmanoğlu

B Ü T Ü N E S E R L E R İ 4

Kiralık Konak

r o m a n



İletişim



Dergâh Mecmuası Külliyyatı (2 cilt), 1922 (1 baskı)
Remzi Kitabevi, 1939-74 (6 baskı)
Birikim Yayınları, 1979-81 (2 baskı)

İletişim Yayınları 4 • Yakup Kadri Karaosmanoğlu Bütün Eserleri 4
ISBN 975-470-008-7

© 1983 İletişim Yayıncılık A.Ş.

1-9. BASKI 1983-93, İstanbul

10-11. BASKI 1994, İstanbul

12-13. BASKI 1995, İstanbul

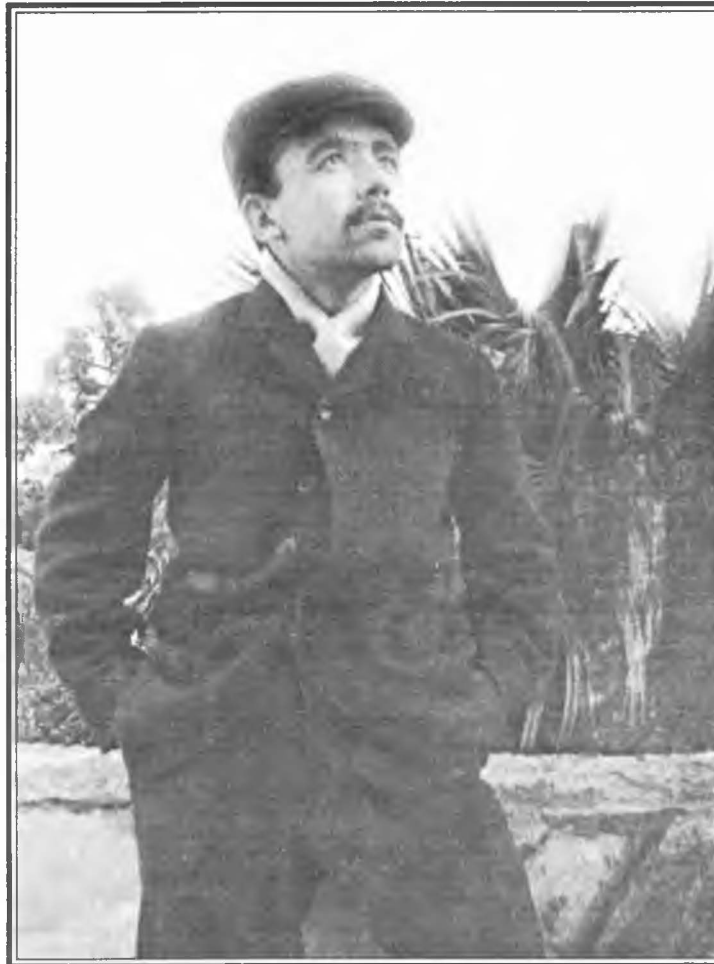
14-15. BASKI 1996, İstanbul

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU

Kiralık Konak



i l e t i ŝ i m



1920'li yılların başlarında Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

برده زینار سل، اعلا باغیر نه حلا ایدر کله ایست!
 تو ادر زدن آتلا ایدر حقیقه ها فر لایر که ~~پیش~~
^{بهرتون و جدید} بیلا با حاکمینه دلا سیدر، ایست اود قه کجی دلیقانی
 آیللور کجی نیرسی صاحبندن قاوور ایور ~~سید~~ برلا
 ادریه ایی وجود آره سنده بر بحاب بدو ستم در
 باتلا ایدر کجه ته دیرسی بیلا آنه کجی جو بیلا
 ضیقا قهرسی کجه تن بدینه یا ناقدریه، ~~کجه صاحب~~
 قولا حدینه صاحب ایدر، تو بدو مردل و عونا نکر و نکول
 بو قانی صاحبندن فرایمیه، ناصلا ~~صاحب~~ صانع سام
 قهرتولدی، برزی آیریم صبر ایدر صحن بوندلدر
 کله کجه تن بیلدک بر شاد ایدر اده بدو کجه شون

Naim Efendiler bu yaz Kanlıca'ya taşınmadılar. Zamanlar artık eski zamanlar değil, iki sene içinde pek çok âdetler değişti. Kışın konaklarda, yazın yalılarda oturan aileler gittikçe azalmaktadır. Hele, Mısırlıların üşüşmelerinden sonra Boğaziçi'nde yalısı, köşkü olup da kiraya vermekten sakınanlara ya çok zengin, ya çok hesapsız gözüyle bakılıyor. Naim Efendi ise, ne çok zengin, ne çok hesapsızdır. Babasından kalmış bir serveti gençliğinden beri oldukça büyük bir ihtimamla idare ve muhafaza ediyor. Kendisi, İkinci Abdülhamit devri ricalinden olmakla beraber bu servete hiçbir şey ilave etmedi. İlave edebilirdi, çünkü senelerce devletin yüksek mevkilerinde bulundu. Gençliğinde babası gibi Mabeyni Humayun'a mensuptu, sonra birçok defalar valiliklerde dolaştı. Şûrayı Devlet âzası, Rûsumat Müdürü Umumisi oldu ve nihayet Defterihakanî ve Evkâf nezaretlerine geçti. İnkılaptan iki sene evvel, dolaşık bir "tevlîyet" [vakıf işlerine bakma görevi] davası yüzünden istifasını verdi ve günden güne bulanık hükümet işlerinde tiksiniyor bir köşeye çekildi.

Bununla beraber hiçbir zaman kenara atılmış bir memur

haline düşmedi, devrin ricaliyle münasebette bulunur ve Muayede [bayramlaşma] merasiminde hiç değilse “defteri mahsusa” imzasını atmaya giderdi. Memuriyet hayatında yakından gördüğü resmî ve gayrı resmî bütün pisliklere rağmen, devlete ve devlet adamlarına karşı hâlâ derin bir saygısı vardı. Naim Efendi o terbiyeli kimselerdendir ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda “Radiyallahû anh” demeyi hiç unutmazlar ve “Paşa” kelimesini med ile telaffuz edip, mutlaka “hazretleri” ile nihayetlendirirler. Bu gibi kimselerin başlıca fazileti, itaat ve hürmettir. Bütün terbiye ve ah-lâk düsturları onlar için yalnız bu iki kelimenin ifade ettiği mânadan ibarettir. Bununla beraber, Naim Efendi’nin iki esaslı fazileti daha vardı: Bir ana kadar müşfik ve bir dul kadın kadar titizdi. Fakat, titizliği asla bir huysuzluk derecesine varmazdı; bu, temiz ruhunun ve temiz vücudunun maâdi ve manevi pislikler önünde bir nevi tiksınmesinden gelirdi. Göğüs üstünde bir yağ lekesi, bir kaba söz, mübalâtasız [dikkatsiz] bir hareket, onu müsavi derecede kederlendiren şeylerdendir; fakat, pek içli, pek nazik bir adam olduğu için, kederlendiğinin kimse farkına varmazdı.

İstanbul’da iki devir oldu: Biri İstanbulin; diğeri redingot devri... Osmanlılar hiçbir zaman bu İstanbulin devrindeki kadar zarif, temiz ve kibar olmadılar. Tanzimatı Hayriye’nin en büyük eseri, İstanbullinli İstanbul Efendisidir. Bu kıyafet dünyaya yeni bir insan tipi çıkardı ve Türkler bu kıyafet içinde ilk defa olarak vahşi Asya ile haşin Avrupa’nın arasında gayet hususi yeni bir millet gibi göründü. Yaşayış ve giyiniş itibariyle Şimal kavimlerinden daha sade ve daha düşünceli olan bu millet, duyuş ve düşünüş itibariyle Akdeniz kıyılarındaki medeniyetlerin bir hulâsası şeklinde tecesselli ediyordu. Ağır kavuklu, alacalı, kesif Yeniçerilerin demir çarıklarının çiğnediği bu toprakta hangi tohum, hangi hava bu çiçeği veriyordu? Zira, bu beyaz pantolonlu, beyaz

yelekli ve lüstrin kaloşlu Türkler, ince bir halattan ibaret endamlarıyla biraz evvelki boğum boğum adamlara hiç benzemiyorlardı. Sultan Mecit devri ricalinin, Hâlet Efendi muasırlarının çocukları olduğuna kim ihtimal verebilir? Bunlar, boyunlarından ipekli bir mendille boğulmuş solgun benizleriyle onların cebir ve huşunetinden [sertliğinden, kabalığından] ürkmüş kimseler gibidirler. Hepsi de umumi işlerden çekinir, hiddetlerinde ve hazlarında ölçülü, namuslu aile babaları ve kibar konak sahipleri idiler.

Bizde, Çerkes halayıkları, harem ağaları, Boşnak bahçıvanlarıyla büyük ev hayatı asıl bu devirden başlar. Yüksek rütbeli devlet adamlarının tesis ettikleri Osmanlı kibarlığının kundağı canfes astarlı ve serapa [baştan başa] ilikli İstanbul idi.

Sonra redingot devri geldi ve redingotu içinden yarı uşak, yarı kapıkulu, riyakâr, adi bir nesil türedi. Bu neslin en yüksek, en kibar simalarında bile bir saray hademesi hali vardı. Çoğu, İkinci Abdülhamit Han devri ricalinden olan bu adamların her biri bir hile ile efendilerinin arabasına binmiş seyisleri andırıyorlardı. Bunların elinde İstanbul'da konak hayatı birdenbire köşk hayatına intikal ediverdi. Ne yaşayışın, ne düşünüşün, ne giyinişin üslubu kaldı; her şey gelenek dışına çıktı; her beyni tatsız ve soysuz bir Arnuvo ve bir Rokoko merakı sardı; binalarımız, eşyalarımız, elbiselerimiz gibi ahlâkımız, terbiyemiz de rokokolaştı. Abdülmecit devrinin o ağır, zarif ve için için gelenekçi Osmanlılığından eser kalmadı. Naim Efendi, aşağı yukarı bu redingotlu nesle mensup olmakla beraber, vücudu henüz körpe iken İstanbul içinde yetişip gelişmiş kimselerdendi.

Maziden bize yadigâr kalmış bu gibi şahsiyetler, aramızda elân mevcuttur. Bunlar, pek eski zamanlarda bile, eski adamlardandı. Ruhları sanki bir merhalede durmuş gibidir. Nitekim Naim Efendi'nin bütün hatıraları, bütün zevkleri, bütün muhabbetleri, kendisini güldüren ve ağlatan her şey

mutlaka bundan kırk sene evveline aittir. Onu dinleyen ve onu yakından gören bir kimse zanneder ki, Naim Efendi yarım asırlık bir letarjiden [derin uykudan] henüz gözlerini açıyor ve şaşkın şaşkın etrafına bakınıyor. Vakıa o, yirmi beş yaşından beri daima şaşan, tiksinen, ürken ve kaybolmuş bir ömrün hasretini çeken bir adamdır. Onu insandan kaçır ve huysuz zannedenler yanıılıyorlar. Bütün çocukluğu ve bütün gençliği İstanbul'un en kalabalık bir konağında geçen Naim Efendi, eğlenceli meclisleri, ahabap arasında sohbetleri, misafirlere ziyafetleri pek severdi. Fakat öyle bir zamanda yaşadı ki, bunların hepsi yasaktı; olmasa bile, eski devrin meclislerini, sohbetlerini, ziyafetlerini, misafirlerini bulmak ne mümkündü? Naim Efendi, yeni sazdan, yeni şarkılardan zevk almak şöyle dursun, son senelerde artık yazılan ve konuşulan Türkçeyi de anlamıyordu.

Bundan on beş yıl evvelidi, bir gün eline damadının okuduğu kitaplardan biri geçti; kırmızı kaplı ve üstünün yazıları beyaz bir kitap... Epeyce bir müddet parmaklarının arasında evirdi çevirdi; sonra gözlüklerini taktı, önce uzun uzun kabı muayene etti, muharririn adını, kitabın serlevhasını, basım tarihini okudu; bu kabta her gördüğü işaret, her okuduğu yazı, muharririn ismi de dahil olmak üzere ona acayip geliyordu. Büyük bir tecessüsle cildin içini açtı, fakat okumak ne mümkün! Naim Efendi adeta yeni kıraat dersine başlamış bir çocuk gibi, kelimeleri heceliyor, bir cümleyi bin zahmetle sonuna kadar ya tamamlıyor, ya tamamlamıyor, veya tamamladıktan sonra da okuduğu şeyin mânasını iyice kavrayamıyordu. Vakıa bu, Edebiyat-ı Cedide külliyyatından bir romandı. Naim Efendi ise, bütün ömründe hiç roman okumamıştı. Bununla beraber, onun bu kitapta anlayamadığı şey, ne eserin terkihi mahiyeti, ne muharririn maksat ve gayesi idi, doğrudan doğruya kelimelerin mânasıdır ki ona müphem geliyor, doğrudan doğ-

ruya cümlelerin teşkilindedir ki bir yabancılık, bir gariplik buluyordu. Fakat sonraları, torunları yetişip de aynı dili evin içinde konuşmaya başlayınca, onun nazarında bu kelimelerdeki müphemlik yavaş yavaş zail olmaya ve bu cümlelerdeki garabet de yavaş yavaş kalkmaya başladı.

Naim Efendi, evvela damadı, sonra torunları sayesinde daha nelere alışmıştı... Biçare adam, kızı evlendiği günden beri, aşağı yukarı yirmi senedir, her gün bir eski itiyada ve da etmekten ve her gün yeni bir mecburiyete katlanmaktan başka bir şey yapmıyor. Ne Cihangir'deki konağında, ne Kanlıca'daki yalısında ihtiyar ve yorgun vücudunu dinlendirecek bir köşecik kalmıştır.

Bundan beş sene evveline kadar hiç değilse, karısı yanıbaşında idi, rahatını, huzurunu mümkün mertebe koruyordu. Zira, bu ihtiyar kadın ölünceye kadar, evinin içinde hakim ve amir kaldı. O, hayatta bulundukça ne kızının, ne damadının, ne torunlarının eve ait umurda o kadar hüküm ve nüfuzları olmadı.

Gerçi, her biri kendi havasına, kendi dairesine ve kendine göre bir hayat yapmıştı; fakat, gerek yalının, gerek konağın umumi nizamı bu iradeli ev kadınının elinde idi. Naim Efendi'nin haremi Nefise Hanımefendi'nin bu nizamı eski usul ile töreler arasında muhafaza ve idare etmek için dışarıda bir ihtiyar uşaktan, içeride geçkin bir kalfadan başka icraî [yapma, yerine getirme] vasıtası olmadığı halde, evin her şeyi yine yolunda giderdi; zira, her yeni gelen hizmetçiye birkaç gün içinde istediği terbiyeyi vermek, bu kadına has fevkaladeliğlerdendi. Vakıa fazla döverdi, fazla azarlardı; bunun içindir ki son zamanlarda yeni hizmetçi bulmak hususunda epeyce müşkülât çeker oldular. Biçare Nefise Hanımefendi, denilebilir ki, biraz da bu kahır yüzünden öldü.

O öldükten sonra yerine kızı Sekine Hanım geçti; fakat Sekine Hanım, hiçbir cihetten annesine benzemiyordu.

Tıpkı babası gibi, çekingen, içinden titiz, iradesiz, tembel bir kadındı; hususiyle kocasının nüfuzuna ve çocuklarının arzularına son derece uyardı.

Kocas ı ise kırk beş yaş ında bir züppeden başka bir şey değildi. Alafranga hayat namına sabah tan akşama kadar bin türlü garabet yapan bu adam, Büyük Hanım'ın vefat ını müteakip, evi kendi heveslerine göre esas ından değ iş tirmeye kalktı; ne kadar eski eş ya varsa hepsini tavan aralarına ve mahzenlere att ırdı, her odayı Avrupa'dan gelmiş mobilya kataloğ larına göre ayrı bir üslupta, ayrı bir renkte Pisalt iye döş etti.

Büyük Hanım'ın yetişt irmesi ne kadar hizmetçi varsa hepsine yol verdi, evin içini Beyoğ lu'ndan gelmiş beyaz önlüklü, baş ı topuzlu hizmetçilerle doldurdu ve bütün bunların idaresini, çocuklarına mürebbiyelik eden Lehistanlı bir kadına verdi.

Naim Efendi'nin damadı Düyunu Umumiye müfettiş lerinden Servet Bey, Müslümanlıktan ve Türklükten nefret eden bir kazasker oğ ludur. Aldığı terbiye ile yaşad ığı muhit birbirinin aksi olan her insan gibi Servet Bey de daimî bir ihtilâç [çarpıntı, ç ırpınma], daimi bir isyan içinde yaş ar. Pederi Sadri Molla'nın konağ ında alafrangalığ ı kendi odasının eş iğ inden dış arı çıkmazdı. Nas ılsa küçükten beri Fransızca bilmek, bir müddet Galatasaray Mektebinde bulunmak, bir müddet Beyoğ lu muhitinde tatlı su Frenkleriyle düş üp kalkmış olmak ona bir softa evinde, çıplak kadın resimlerinden, dizi dizi Fransızca kitaplarından, vazolardan, biblolardan müteş ekkil bir halvet yapmak ve bu halvette yaylı bir ş ezlonga uzanıp, gözleri tavanda, ayakları havada, bir taraftan Hollanda "sigar" ını emerek, diğ er taraftan yabani ve periş an bir sesle birtakım opera parçaları terennüm ederek saatlerce vakit geçirmek hakk ını vermiştir. Daima muhayyel bir Avrupa seyahati için hazırlanmış bir bavulu vardı, bu bavulun yanı-

başında bir de şapka kutusu dururdu. Bazı sıkıntılı saatlerinde bir aynanın karşısına geçip, bu kutudan çıkardığı şapkaları birer birer tecrübe ederdi ve başını bu serpuş ile örtülü görünce adeta kendinden geçerdi. Nitekim böyle şapkalı, seyahat kostümleriyle veya suare kıyafetinde hâlâ birçok resimleri vardır. Ve bu resimler, hâlâ gençlik odasının duvarlarını süsleyen çıplak kadın resimlerinin yanında asılıdır. Türkler içinde kimse bu Servet Bey kadar ateşle, coşkunca alafrangalığa düşkün olmamıştır. Bu düşkünlükte o derece samimiydi ki, gerek babasının, gerek kayınbabasının muhittinde bütün ahval ve harekâtı hürmetle değilse bile, adeta korku ve endişe ile karşılanırdı; zira, gözlerinde sarsılmaz bir imana ermiş adamların ateşi vardı. İşte bu ateşin kuvvetiyledir ki Servet Bey, Naim Efendi konağında bütün iradesini istediği gibi yürütüyor ve hele inkılaptan beri bu konakta artık hiç Türkçe konuşulmuyordu.

Naim Efendiler bu yaz Kanlıca'ya taşınmadılar ve bundan en ziyade Servet Bey'in çocukları memnun oldular. Zira, Boğaziçi'nin bu köşesi, asri eğlencelerin hiçbirisine müsait değildi; tuhafiyeci camekânları önünde gezinmelere, her adım başında bir ahababa tesadüflere, akşam üstü çay ziyafetlerine, bin türlü aşk ve alâka oyunlarına Kanlıca'da oturan aylarda epeyce sekte geliyordu. Hususiyle, Servet Bey'in oğlu Cemil, henüz yirmi yaşında bir mektep çocuğu olmasına rağmen, Beyoğlu'ndaki büyük lokantaların, gazi-noların, barların, bazı eğlenceli evlerin sadık bir gediklisidir; bu yaşında birçok tiryakilikleri, vazgeçemediği birçok itiyatları ve ikinci bir tabiat haline girmiş zevkleri, hazları vardır. Hemşiresine ara sıra delicesine sevdiği bir metresinden bahsettiği de olurdu. Bittabi, bu metresi de yaz kış Beyoğlu'nda oturanlardandı. İşte, Cemil için sayfiye hayatı, bütün bu mahzurlar yüzünden katlanılmaz bir angarya haline girmiştir. Tam Beyoğlu hayatının uyanmaya başladığı

bir saatte, Karaköy köprüsünden koşarak vapura yetişmek vapuru kaçıınca veya kaçırmak isteyince eve karşı vaziyetini düzeltmek, gece kaçamaklarına makul bir sebep göstermek için maddi ve manevi birçok zahmetlere girmek, onu son derece rahatsız eden işlerdendi. Her şeyde hür fikirli olan babası da, bu geceyi dışarıda geçirişleri asla mazur görmiyordu; Servet Bey, ya ailevi ve terbiyevi bir kanaat eseri olarak veyahut sadece babalık hissiyle bu hususta her nasılsa kaynatasıyla birleşiyor ve karısının endişelerini haklı buluyordu:

“Ben demiyorum ki, gezmesin, eğlenmesin, diyordu. “Gençtir, tamperaman sahibidir. Asri, modern hayata göre yetişecektir. Tabii bu hayatın her türlü safahatını görecektir. Bu hayatın her türlü safahatını yaşayacak. Fakat bu yaşayış hiçbir zaman sıhhatini ihlal edecek bir dereceye varmamalıdır. Ben demiyorum ki, İstanbul halkı gibi akşam gurup ile beraber evine sokulsun ve yemeğini yer yemez uyusun. Hayır, hayır... Hiç değilse gece yarısı ve kabil olmadığı takdirde sabaha karşı mutlaka evinde bulunmalı ve mutlaka yatağına girmiş olmalıdır.”

Biraderinin küçük sırlarına pek yakından vakıf olan Seniha ise, babası böyle söylerken çapkın bir tebessümle bıyık altından gülerdi; zaten bu alaycı genç kız için etrafındakilerin hangi hareketi ve hangi sözü gülünç değildir! Büyükbaşının şahsiyeti, annesinin ahvali şöyle dursun, ekseriya pederi Servet Bey’in efkâr ve harekâtı bile ona iptidaî, sakat ve garip görünürdü. Zira, bu, Frenklerin, asır sonu diye vasıflandırdıkları bir genç kızdı; asır sonu, yeni bir nevi içtimâî örnektir ki, haricî ve dahilî yaşayışında hale ve maziye ait her türlü kayıttan azade ve istikbalin henüz hazırlanan cereyanlarına tabidir. Seniha, daima en son çıkan moda gazetelerinin resimlerine benzerdi. Körpe, ince ve çalâk vücudu, ipekböcekleri gibi daimi bir istihale [başkalaşma] için-

dedir. Günün aydınlıklarına göre mütemadiyen rengi değişen yeşil gözleri gibi sesinin bestesi, kımıldanışlarının ahenği ve hattâ başının şekli de mütemadiyen değişirdi. İçi de tıpkı dışı gibiydi; tıpkı gözlerinin rengine benzeyen bir ruhu vardı, kâh ihtilaçlı, kederli, bulanık ve fena, kâh berrak, rakit [durgun] ve ekseriya bir havai fişek gibi şenlikli idi. Fakat bu küçük, şeytan mevcudiyetinin hiç değişmeyen bir hususiyeti vardır ki, o da alaycılığı ve şuhluğudur. En ziyade zevk aldığı kitaplar, Gyp'in romanları, yeni tiyatro piyesleri ve Paris'in mizahi gazeteleriydi. Gyp, ona bir ikinci ana, bir ikinci mürebbiye olmuştu. Bu muharririn romanlarındaki serbest tavırlı, yarı oğlan, yarı kadın genç kızlar, üzerlerinde ruhunu biçtiği modellerdir. Denilebilir ki sabahtan akşama kadar her gün bütün meşguliyeti bu genç kız tiplerini hayata tatbik etmekten ibarettir.

Seniha, yağmurlu bir kış günü, elinde tuttuğu bir küçük kamçıyı sağa sola sallayarak, kapılara, duvarlara ve eşyaya vurarak, gayet sıkıntılı bir tavırla evin içinde dolaşüyor, bir aşağı iniyor, bir yukarı çıkıyor, adeta duvarlar arasında dar bir kafese hapsedilmiş büyük bir kuş gibi çırpınıp duruyordu. Tam bu esnada, karşısına büyükbabası Naim Efendi çıkıverdi: İhtiyar adam, kürküne bürünmüş, elinde kalın ciltli bir kitap, bir odadan öbür odaya geçiyordu.

Seniha, şikârını [avını] bekleyen bir tazı gibi, Naim Efendi'nin üzerine atıldı ve kamçısıyla kalın ciltli kitabın üstüne birkaç kuvvetli darbe indirerek:

“Büyükbaba, siz hayat kadar bunaltıcısınız!.. dedi. Sonra bir mahalle çocuğu tavrıyla ıslık çalarak uzaklaştı, gitti.

Naim Efendi, bir müddet şaşkın şaşkın torununun arkasından baktı, içinden: “Lâhavle, lâhavle, diyordu; “bu kızda acayip bir hal var!”

Zaten, Naim Efendi, evin içinde ne olursa daima bu “acayip” kelimesiyle adlandıırırdı. Teessürleri asla bir öfke dere-

cesine varmazdı, zira, gördüğü ve işittiği şeylerin hiç biri garabetlerinin derecesi itibariyle havsalasına sığacak bir mahiyette değildi. Kızmak veya gücenebilmek için mutlaka biraz anlamak lazımdır. Naim Efendi ise ne damadının, ne torunlarının yaşayış tarzlarındaki mânayı anlayamıyordu. Alafranga, asrın icabatı... Bu kelimeler konağın içindeki yeni vaziyeti onun nazarında kâfi derecede aydınlatamıyordu. Ekseriya kızıyla, bazen damadıyla aralarında hafif münakaşalar olurdu. Naim Efendi, kızına derdi ki:

“Yavrum, çocuklarının ahval ve harekâtını hiç beğenmiyorum. Bu Lehli kadın zannederim ki, bunlara yanlış bir terbiye verdi. Seniha on sekizine bastı, fakat hâlâ sekiz yaşında bir çocuk gibi hoppa ve yaramazdır. Cemil daha yirmisine girmedi. Fakat otuz yaşında bir gencin hayatını sürüyor. O yemekten sonra sizin önünüzde ayak ayak üstüne atıp sigara içmeler nedir? O eve istediği saatte girip çıkmalar nedir? Ne babasını dinliyor, ne seni... Ben ise, doğrusu her şeyi görmezlikten geliyorum. Ne kıza, ne oğlana ağzımı açıp bir kelime söylemiyorum; mazallah, bana karşı da bir itaatsizlik ederler, bir ters cevap verirler diye korkuyorum...”

Naim Efendi, biraz da torunlarını çok sevdiği için sesini çıkaramazdı. Yoksa her şeye rağmen konağın içinde hürmet edilen, korkulan yegâne amir yine o idi. Biraz şiddet gösterecek olsa, her şeyin yoluna girmesi ihtimali henüz mevcuttu. Fakat ne yazık ki, o zayıf kalpli bir büyükbaba idi. Sonra da aldığı terbiye onun -kiminle olursa olsun- yüksek sesle konuşmasına bile müsait değildi. Bir gün, -inkılabın ilk aylarında idi- damadıyle siyasî bir mübahaseye [söyleşiye] giriştilerdi. Naim Efendi, gazetelerden şikâyet ediyordu:

“Efendim, her şey iyi... Fakat, bu gazeteler pek ileriye varıyorlar;” diyordu. “Memlekette, hiçbir şeye karşı hürmet hissi bırakmadılar; Padişaha, vükelaya karşı en kaba elfazı istimalden [kullanmaktan] çekinmiyorlar. Hayatı umumiye

derken, herkesin hayatı hususiyesine de tecavüze başladılar. Geçen gün Erenköy'ünde Hasip Paşa'yı ziyaret etmiştim; biçare adam öyle bir tehevvür [kızgınlık] içinde idi ki, haline acıdım, meğer, *Tanin* gazetesi müşarünileyhin [adı geçenin] nezareti esnasında da birçok ihtilâslar [hırsızlıklar] ve suistimaller vuku bulduğundan bahsediyormuş, halbuki..."

Damadı Servet Bey, sinirli bir hareketle sözünü kesti:

"Halbuki... Yok efendim, bir rejim gidip, yerine diğer bir rejim geldi mi, tabiidir ki bu rejimin adamları öbür rejimin adamlarından hesap soracaklar. Bahusus, yıkılan idarenin nasıl bir idare olduğunu siz herkesten iyi bilirsiniz."

Naim Efendi, bir çocuk gibi utandı:

"Hiddet buyurmayınız, efendim," dedi. "Bendeniz hesap sorulmasın demedim... Hâşa. Yalnız düşününüz bir kere... Vicdanınıza müracaat ederim. Hasip Paşa Hazretlerinden nasıl hesap sorulabilir, bu kadar mübarek bir zat... Sizi temin ederim ki, beş parası yoktur. Zevcesinin servetiyle geçinir."

Servet Bey, kabili hitap olmayan kimselerle konuşanlara mahsus bir iç sıkıntısıyla:

"Efendim;" dedi. "Memlekette bir mahkeme ve bir adalet kapısı var. Hasip Paşa, mahkemeye çekilir, adalete teslim edilir, eğer masum ise ne âlâ, değilse... Giyotin efendim, giyotin temizler... Yalnız namussuz kafaların değil, fakat, eski kafaların hepsi de kesilmelidir!"

Naim Efendi, son cümledeki bu vahşi imayı hissetti. Fakat, kendinde cevap vermek kudretini bulamadı, gözlerini yere indirdi ve derin derin düşündü.

Pazartesi günleri Seniha'nın çay günleridir. Avrupa'nın bütün kibar kadınları gibi o günleri giyinir; kuşanır ve tam saat beşte konağın büyük salonunda kendisinde nadir görülen bir hanımefendi vakarıyla ziyaretçilerini beklerdi.

Bunların bazıısı, mürebbiyesi Madam Kronski vasıtasıyla tanıdığı birkaç Beyoğlu madam ve matmazelleri; diğerleri çocukluk arkadaşlarından genç kızlar ve aile dostu genç kadınlardı; bunlar arasında, biraderi Cemil'in arkadaşlarından bazı genç adamlar da bulunurdu. Hassaten Faik Bey isminde bir genç, konağın daimi misafiri ve Servet Bey'in çocuklarının ayrılmaz bir yoldaşı idi. Bunun içindir ki Faik Bey, pazartesi günleri öğle yemeğinden itibaren konakta bulunur ve ziyaretçilere, ev sahipleriyle birlikte intizâr ederdi [beklerdi]. Bu pazartesi de öyle oldu.

Saat on biri henüz geçmişti. Seniha'nın oda kapısı bir dans havasıyla vuruldu. Seniha daha yataktaydı. Tembel ve mahmur bir sesle Fransızca:

“Ne var?” diye sordu.

Kapıya vuran Faik Bey'di:

“Benim, benim; bu ne uyku,” dedi. “Şimdi Cemil’in odasına uğradım, cevap bile vermiyor.”

Seniha, suni bir huysuzlukla mırıldanarak yataktan indi, arkasına bir penyuvar aldı, kapıyı açtı ve şımarık bir tebesümle:

“Doğrusu, çok münasebetsizsiniz, Faik Bey!” dedi ve genç adama selâm bile vermeksizin bir sıçrayışta tekrar yatağa girdi, yorganını boğazına kadar çekti, gözlerini kapadı.

Faik Bey yatak kıyafetiyle, onu ilk defa görmüyordu. Bu genç kız vücudunun bazı latif sırları, gelişmesinin ilk devrelerinden beri onca malumdu. Faik Bey, Seniha için, “elimde büyüdü” diyebilirdi. Zira, beş sene evvel Seniha bir çocuktuktu. Fakat Faik Bey, yine yirmi yaşında bir delikanlıydı ve yine böyle Cemil’in samimi dostu sıfatıyla konağın içinde dolaşırdı, çocukların yatak odalarına girer, çıkardı; bunun içindir ki, Faik, bu sefer de Seniha’nın penyuvardan sıyrılarak yatağa atlarken ta kalçalarına kadar açılan biçimli bacaklarına, ortası derin bir hatla ayrılmış sırtına ve omuz başlarının fildişi rengindeki yuvarlaklarına dikkat bile etmedi; lenfavî [soğukkanlı], lakayt bir tavırla tuvalet masasının önüne yaklaştı. Uzun bir müddet aynada kendine baktı, sonra bir tırnak takımı içinden ince bir törpü aldı, şezlonga uzandı ve tırnaklarını yontmaya başladı.

Kumral, zayıf, uzun ve saçları iyi taranmış bir gençti o. Yüzünün hatları gayri muntazamdı, ağzı büyüktü. Fakat, gözlerinin yorgun ve aynı zamanda hummalı bir bakışı vardı. Esasen, kadınların hoşuna giden tarafı -zira, kadınlarca Faik Bey pek çok rağbet kazanmış bir delikanlıdır- en ziyade bu bakışı idi. Küçük yaşından beri Avrupa’nın muhtelif şehirlerinde dolaşmış, oturmuş olduğu için tavır ve hareketlerinde hiç sahte görünmeyen bir Frenk zarafeti ve kıvraklığı vardı.

Bir mecliste hikâyeler anlatmayı, kadınlara üstü kapalı

imalı lakırdılar söylemeyi, oturup kalkmayı, piyano çalmayı, dans etmeyi, hulasa Garplı salon adamının bütün gösterişlerini kendine tamamıyla mal etmiş, mevcudiyetine sindirmişti; sair gençler, onun yanında beceriksiz, çiğ, züppe, çocuk ve bayağı görünürlerdi.

Seniha, gözleri yarı kapalı, uzun kirpikleri arasından Faik Bey'i süzdü. Onda hiç uyumamış bir adam hali vardı, gözkapakları sarkmış ve ağzının iki tarafındaki çizgiler derinleşmişti. Seniha, bir uyku arasından gibi seslendi:

"Faik Bey, dün gece neredeydiniz?"

"Dün gece mi? Söyleyemem!"

"Aman, ne kadar can sıkıcısınız."

"Can sıkıcı... Asıl sizin sualiniz..."

Genç kız yatağında sinirli bir hareketle döndü, yüzünü duvar tarafına, arkasını Faik Bey'e çevirdi ve bu hareketten sonra yarıya kadar sıyrılan yorganın açık bıraktığı yerlerden Seniha'nın sırtı ta beline kadar göründü. Delikanlı bakınadı bile. Genç kız sayıklar gibi bir sesle, sözüne devam etti:

"Öyle ise, neredeydiniz size ben söyleyeyim."

"Ne iyi, beni zahmetten kurtarmış olursunuz."

"Faik Bey, siz dün gece çok fena şeyler yaptınız."

Faik Bey'in dün gece yaptığı şey gerçi çok fena idi. Sabaha kadar kumar oynamış ve hayli kaybetmişti. Naim Efendi, Kasım Paşa -Faik Bey'in babası- ile pek eski ve pek samimi ahabap olmakla beraber, oğluna, birçok sevimsiz ve serbest hareketleri bir yana, asıl bu kötü huyu için hiç tahammül edemezdi. Kaç defa Cemil'e münasebeti kessin diye damadı ve kızı nezdinde teşebbüste bulundu. Kaç defa Cemil'i karşısına alıp nasihat verdi ve hattâ yalvardı.

İhtiyar; dindar ve namuslu kimseler nazarında kumar, seyyiatın [kötülüklerin, günahların] en müthişidir Ocakları söndüren bu, evleri yıkan bu, insanı hırsızlığa, cinayete, intihara sevk eden budur; bunlar, kadını kumar nispetinde

tehlikeli zannetmezler. Bunun içindir ki, Naim Efendi, Faik Bey'in, Seniha'nın yatak odasına girip çıkmasından ziyade, Cemil'in onunla beraber geç vakitlere kadar dışarıda kalmasından ürker ve endişe eder.

Bu hususta hissi onu aldatmıyor. Hakikaten Faik Bey'de kumar iptilası her iptilanın fevkindedir, o daha şimdiden kadından bıkmış ve sevdadan yorulmuştur. Nitekim o gün, akşam üstü çaydan sonra kadınlar gülüşüp konuşmaya o kadar meyyal, gençler fısıldaşıp söyleşmeye o kadar teşne iken Faik Bey ısrarla, bir poker partisi yapmak teklifinde bulundu ve meclisin umumi itirazlarına rağmen, salonun bir köşesinde bir "kare" teşkil etmeye muvaffak oldu. Zira, Cemil'den başka Madam Kronski ve Beyoğlulu diğer birkaç madam, bu oyunun coşkun heveskârlarındandılar.

Seniha, salonun diğer bir köşesinde arkadaşlarından iki genç kızla biraderinin dostlarından iki genç adam ve yeni evlenmiş bir hanımdan bileşik bir grup ortasında büyük halasının torunu Hakkı Celis'in kendisine okuduğu şiirleri dinler görünüyordu. Ta içinden Faik Bey'e kızgındı. Zira, bu meclislere revnak [parlaklık, süs] verebilecek yalnız onun sohbetleri, onun esprileri, onun şakalarıydı. O, bir köşeye çekilir çekilmez oda, suyu çekilmiş bir havuza dönüşüyor ve hiç kimse ne yapacağını bilemiyordu. Seniha'nın ise, başkalarının sözlerinden dehşetli bir surette içi sıkılıyordu. Hele halazadesi Celis'in şiirlerine hiç tahammülü yoktu. Bu genç, kendisinden ancak bir iki ay küçük olmasına ve şimdiden birçok şiirleri bazı mecmualarda çıkmış olmasına rağmen, ona, parmakları mürekkep lekeli ve pantolonunun dizleri çıkmış zavallı bir mektep çocuğu gibi görünmekten kurtulamıyordu. Hakkı Celis her okuduğu manzumenin sonunda:

"Abla, dün gece bir sonnet daha yazdım. Haftaya Nihal mecmuasında çıkacak;" derken, Seniha, akli başka yerlerde:

“Güzel! Güzel!” diyordu ve genç çocuk bundan cesaret alarak tekrar okumaya başlıyordu.

Mamafih, Seniha'nın yanındaki genç kızlar bu şiirlerden pek çok zevk alır gibiydiler. Gözlerinin içinde bir cezbe aydınlığıyla genç şaire bakıyor ve her inşadın [okumanın, okuyuşun] sonunda:

“Aman, ne fevkalade, ne fevkalade!.. Kuzum, bize bunu bir kâğıda yazıverin,” diyordu. Heyecanlarında az çok sami mi idiler. Bu iki hemşire, şiiri musikiye tercih edenlerdendi. Nitekim, yanlarındaki genç adamlardan biri kalkıp da Seniha'dan bir parça piyano çalmasını rica eder etmez, bunlar Celis'i ta dizlerinin dibine çağırdılar ve yalvaran gözlerle:

“Devam ediniz, siz devam ediniz,” dediler.

Seniha, bütün hıncını şimdi piyanodan alıyordu. O delikanlılar yanibaşlarında duruyor ve biri notanın yapraklarını çevirmekle, diğeri çalınan havayı terennüm etmekle meşgul oluyordu. Demincek onların grubunda bulunan yeni evlenmiş bir genç kadın, dinlemek için ta yakına geldi ve bir murakabe [dalıp kendinden geçme] vaziyeti aldı. Seniha, bilinmez nedendir, hem bu genç kadına hem de o genç adamlara kızıyordu.

“Macit Bey, yaprakları çabuk çeviriyorsunuz!” diye çıkışmış; birkaç dakika sonra, öbürüne: “Amma da yanlış söylüyorsunuz, Nazif Bey!” demişti.

Sonra, çaldığı hava bitip de taburenin üstünde arkasına döndüğü zaman, hâlâ dalgın ve coşkun tavrını muhafaza eden genç kadına:

“Belkis, kendine gel, çaldığımız bir bar havası idi,” diyerek güldü ve salonun bir tarafında pokerciler grubunu, diğerköşesinde o genç kızlarla küçük Celis'i görür görmez derin bir can sıkıntısıyla tekrar piyanosuna döndü: “Şimdi söyleyin, daha ne çalayım, Macit Bey?” dedi. Macit Bey, notaları karıştırıyordu. Bu, kendini beğenmiş ve her şeyi bil-

mek iddiasında bir genç adamdı. İstanbul'da en iyi giyinen ve kadınlar nezdinde en çok rağbet kazanan Türk gencinin kendisi olduğuna emindi.

Gerçi, bazı geceler onun sabaha karşı Beyoğlu barlarında Viyanalı fahişelerle vals ettiğini ve her akşam üstü, kıyafetine ait bir iş için, "Mir"e uğradığını bilenler vardı. Fakat zengin dostlar âlemindeki muvaffakiyetlerinden hiç kimse- nin haberi yoktu. Mütemediyen kadın peşinde koştuğu gö- rülür. Lakin bunlardan birine yaklaşıp da, konuştuğu he- nüz vaki olmamıştır. Bir gün Seniha ile biraz açılmak teşeb- büsünde bulundu ve genç kızdan şu cevabı aldıydı:

"Macit Bey, siz benim tipim değilsiniz. Ben, esmer ve uzun boyluları severim. Siz, kısa ve beyazsınız. Ben, giyi- nişte biraz itinasız olanları severim, siz ise, henüz ütuden çıkmış kostümlerinizle ve dimdik duruşlarınızla tıpkı elbise mağazalarının camekânlarındaki manken'lere benziyorusu- nuz. Sesinizin ahengi hoşuma gitmiyor. Sonra ben, her şey- den evvel beni beğenen erkekleri severim, siz ise kendiniz- den başka kimseyi beğenmez gibi görünüyorsunuz."

Nazif Bey'e gelince, o da Macit Bey'den pek farklı bir in- san değildir. Esasen bütün gün, bütün gezmelerinde, bütün eğlencelerinde beraberdirler. Beyoğlu'nda, Doğruiyol'da on- ları ayrı ayrı gören hiç olmamıştır. Biraz da akrabadırlar. Macit Bey'in babası Abdülhamit devrinde ailesiyle beraber Beyrut'a sürüldüğü zaman, uzun müddet Nazif Bey'in baba- sı Afif Paşa'nın evinde misafir kaldılar ve teyzesinin kızını, Nazif'in halazadesine verdiler. Afif Paşa, şimdi âyan azasın- dandır, Macit'in babası Enis Paşa ise, ilanı meşrutiyeti mü- teakip sıra ile birçok nezaretlere geçmiştir.

Poker masasından yükselen gürültü adeta piyano sesini boğuyordu. Seniha "tuş"lara daha büyük bir şiddetle bastı. Sonra, yarı ciddi yarı sahte bir asabiyetle yerinden kalkıp oyunculara doğru gitti:

“Yeter artık, burayı bir tripo’ya çevirdiniz,” dedi ve Faik Bey’in önündeki fişleri karıştırmak, dağıtmak istedi. Fakat, daima o kadar lakayt, şakacı, tahammüllü ve rint olan Faik Bey, oyunda gayet ciddi ve asabiydi, genç kızın omzunun üstünden uzanan elini bileğinden yakaladı, arkaya doğru itti. Cemil, gayet gevrek bir kahkaha ile gülüyor:

“Seniha, bırak! Kaybediyor, kaybediyor, zavallı!” diyordu. Beyoğlulu madam pek zarıf bir nükte söylüyormuş gibi:

“E, oyunda kaybeden aşkta kazanır,” dedi.

Ve madamın baş ucunda duran Macit Bey bu sözü üzerine alınarak gülmeye başladı. Seniha, gittikçe artan bir asabiyetle şiir okuyanlara doğru gitti ve alacan, şımarık bir çocuk tavrıyla Hakkı Celis’in uzun perçemli saçlarından yakalayıp yukarı doğru çekti. Biçare genç sapsarı kesildi ve ağzında yarım kalmış bir mısra ile gülmeye çalıştı. İki hemşireden birisi, Nuriye Hanım, saçları çekilen genç şairi şefkatle bakarak:

“Zavallı şair! İşte sizin nasibiniz bu...” dedi.

Öbürü, Neyyire Hanım, Celâl Sahir Bey’den birkaç mısra okudu:

- Saçlarım, saçlarımla eğlenme!

Bırak onları nasıl perişansa

Öyle kalsın ve ihtizaz-ı mesâ...

Seniha, şimdi munis bir kedi gibi Hakkı Celis’e sokuluyor, bir kolunu genç adamın ensesinden geçirip, dizlerinin üstüne oturuyor, diğer eliyle çenesini okşuyordu.

“Zavallı çocuk, zavallı çocuk... Ne kadar sarardın! A, ne kadar sapsarı kesildin! Söyle bana, ‘mesâ’ ne demek?”

Küçük şair heyecandan tıkanıyordu. Genç kız, elini halazadesinin göğsüne götürdü ve birden sanki o göğüs üstünde gezinen eline bir iğne batmış gibi, yerinden fırlayıp hayretle geri çekilerek:

“Ayol baksanıza, kalbi yerinden kopacak, kalbi yerinden fırlayacak... Öyle çarpıyor, öyle çarpıyor ki!..” diye haykırdı.

Nuriye ve Neyyire Hanımlar sıra ile ellerini Hakkı Celis’in göğsü üstüne koydular ve aynı hayretle genç adamın yüzüne baktılar. O, artık heyecanını saklayamayacak bir haldeydi; koşarak salondan çıktı. Neyyire Hanım:

“Biçare genç, çok hassas!” dedi.

Ve manidar gözlerle Seniha’nın yüzüne baktı. Seniha şimdi poker grubuyla meşguldü, dalgın dalgın cevap verdi:

“Evet, lüzumundan fazla.”

Akıbet saat yedi buçukta oyun nihayet buldu. Birer birer masanın başından kalktılar. Faik Bey ziyanını çıkarmış, hattâ biraz da kazanmıştı: Gülerek, Seniha’ya yaklaştı:

“Hangi elinizdi, bakayım, önümdeki fişlere dokunan?”

Ve kendine uzatılan eli dudaklarına getirerek ilave etti:

“Sevgili el, biraz dokunur dokunmaz öyle bir şans getirdi ki, bu adeta bir peri eli...”

Beyoğlulu madam, yine aynı soğuk zarafetiyle bir nükte daha söylemek istedi:

“Ama, bu sizin için bir cihetten hiç iyi değil,” dedi. “O el fişlerinize dokunur dokunmaz kaybetmek sizin menfaatinize daha uygundu.

Faik Bey, geniş bir kahkaha ile cevap verdi:

“Oh, kalpten evvel kese...” diyerek Neyyire Hanımların yanına seğirtti. Onlar, Faik Bey daha söze başlamadan kırıp gülüşmeye koyuldular; zira biliyorlardı ki bu genç adam, tuhaf ve şakacıdır. Biraz ötede Cemil, arkadaşlarıyla koltuklara kurulmuşlar, sigara içiyorlar ve yüksek sesle konuşuyorlardı. Faik Bey biraz da onların yanında kaldı, sonra piyanoya yaklaşarak, ayak üstünde yarım bir hava çaldı. Daha sonra birden mihanikî bir hareketle salondakilere döndü. Yerlere kadar bir reverans yaptı:

“Hanımlar, efendiler, au revoir!”

Seniha:

“A, niçin? Bu akşam yemeğe kalmayacak mısınız? Öyle dememiş miydiniz?” diye soruyordu. Faik Bey:

“Kalmak isterdim, fakat kabil değil, bilseniz... Kabil değil,” dedi ve çıktı gitti.

Öbür davetliler de sekiz buçuğa doğru birer birer çıkıp gittiler. Cemil de sıvıştı. Madam Kronski odasına ıktı.

Seniha alacakaranlıkla dolan salonda bir müddet yalnız kaldı, alacakaranlıkta, bu genç kız, bembeyaz görünüyordu. Pencerenin önünde koltuğun içine atılmış bir demet zambak gibiydi. Düzgün ve narin endamı şeklini kaybetmiş, bu ılık yaz akşamında sanki eriyordu. Ruhunda da böyle bir eriyiş vardı. Derin bir iç sıkıntısı bu alacakaranlık gibi asabını sarmıştı. Niçin öbürleriyle beraber çıkıp gitmemişti? Bütün gece bu koca evin içinde yapayalnız ne yapacağtı? Bu ev, bazı günler, bazı saatler ona bir mezar gibi görünüyordu. Nefesi darlaşıyor ve sokağa fırlamak, koşmak, haykırmak istiyordu. Ta on dört yaşından beri kalbinde bilmediği yerlerin, görmediği şeylerin, tanımadığı kimselerin hasreti vardı. Fransızca, “Nereye kamalı?” sözü dilinde daimi nakarattı. Bu memlekette ve bu konakta ona her şey dar, az ve adi görünüyordu. Eşya, arzusuna göre değildi. Evin nizamı her türlü ihtiyaımdan ari idi. Büyük babası, annesi, hattâ bazen babası ona, lisanlarını anlamadığı, hareketlerinden ürktüğü başka cinsten birtakım mahlukat gibi geliyordu.

Biraz Madam Kronski ile anlaşabiliyordu. Bu kadın, ona Avrupa’da sürülen yüksek hayatın bazı safahatına dair hikâyeler anlatır ve hayalindeki âleme can verirdi. Zira, Madam Kronski -kendi iddiasına göre- Lehistan’ın en eski ve asil ailelerinden birine mensup bir devlet düşkünü idi. Avrupa’nın muhtelif yerlerindeki şato eğlencelerine, ar sarayının merasimine, at üstünde sürgün avlarına, Almanya’nın,

İsviçre'nin "kür" yerlerindeki palas hayatına, Fransa'nın cennup sahillerindeki gazino safalarına ve nihayet Paris'in salonlarına, bulvarlarına, kahvelerine, tiyatrolarına dair birçok şeyler biliyordu. Seniha bütün bunları dinlerken kendinden geçerci ve gözlerinde bir humma ateşile:

"Madam, söyleyin, bu hayata karışmak için ne lazım?" diye sorardı.

Madam Kronski şeytani bir tebessümle gülerdi:

"Oh, çok zengin olmalı, çok zengin;" derdi.

Ve kaybolan servetlerinden bahsetmeye başlardı. Annesinin bir inci gerdanlığı vardı ki babası bir banka işinde iflas ettiğı gün, tamam yüz bin liraya satılmıştı. Bütün Varşova'da bu incinin bir mislini daha bulmak kabil değildi. Gerçi, Nis'te, Kontes bilmem kimin, parmağındaki zümrüt yüzük de efsanevî bir kıymeti haizdi. Fakat, Monte Karlo'da bir kumar masası başında yarım milyon franga gitti.

Madam Kronski:

"Çocuğum, görmeliydin bu kumar masası etrafındaki ziynet ve ihtişamı ve ortada dönen paranın miktarını;" derdi, "kadınların elleri mücevherattan adeta kımıldayamayacak derecede ağırlaşır; yeşil çuhanın üstüne sarı altın, küreklerle dökölür, boşaltılır."

Seniha, Madam Kronski ile hasbıhallerinin bu hasis tarafını hiç sevmezdi. İçin için tantana ve debdebeye, iyi kumaşlara, naclide mücevherata pek düşkün olmakla birlikte, haddizatında paraya büyük bir ehemmiyet vermezdi. İsterdi ki bütün bu güzel şeyler kendiliğinden önüne yığılsın. Nereden geldiğini, kimin aldığıni bilmesin. Halbuki ömründe ilk defa böyle bir genişliğin tadını tatmamıştı. Gerçi, arzularının birçoğı tatmin ediliyordu. Fakat, o kadar ağır bir tarzda ve o kadar güçlüklerle ki, hepsinin sonunda ilk şevkinden eser kalınıyordu. Zaten pek maymun iştahlıydı; birçok gürültü, birçok inat ve ısrar ile istediğı şeyler olur ol-

maz, kalbine derhal bir bıkkınlık gelir ve biraz evvelki arzusu hemen bir isteksizliğe dönüverirdi. Seniha'nın dolabında hiç giyilmeden modası geçmiş, sararıp solmuş ne kadar elbise, senelerden beri kunduracıdan geldiği gibi duran kaç çift kundura vardır.

Her Beyoğlu'na inişte alınıp bir kenara atılmış mendil, eldiven, çorap gibi eşya ise yığınlar teşkil etmektedir. Bütün bunlara rağmen Seniha, yine büyükbabasını lüzumundan fazla pinti, babasını hâlâ ağlanacak derecede züğürt bulur ve bazı böyle sıkıntılı akşamlarda kendisini dünyanın en bedbaht ve en yoksul kızlarından biri telakki ederdi.

Gerçi, son zamanlarda Naim Efendi konağında, bir yabancının bile gözüne çarpacak derecede bazı değişiklikler oldu. Bu sene yalıyı kiraya verişleri bunlardan biriydi; atlardan birinin ölümü üzerine diğer atı da satıp, hususi araba kullanmaktan vazgeçişleri ve arabacı ile seyisleri savışları bunlardan ikincisiydi. Altı aydan beri Madam Kronski'nin maaşını veremeyişleri ve Beyoğlu'nda bazı terzi ve tuhafiyeci hesaplarını ödeyemeyişleri bunlardan üçüncüsü ve belki de en ağırıydı.

Seniha, akşam karanlığında bütün bunları düşünürken büyükbabası Naim Efendi, yavaş yavaş salonun ortasına kadar gelmiş ve:

“Seniha, kızım! Seniha, sen misin?” diye seslenmişti.

Genç kız cevap vermedi. İhtiyar adam sordu:

“Yavrum, niçin karanlıkta oturuyorsun?”

Ve arkasında koridordaki lambaları yakmakla meşgul hizmetçiyi çağırdı:

“Marika, buranın lambasını da yak!”

Sonra gitti, pencerenin yanında torununun tam karşısında bir koltuğa oturdu. Naim Efendi, evin içinde herkesten ziyade Seniha'yı severdi ve ona kendini sevdirmek için adeta yaltaklanırdı. Fakat bu akşam, Seniha'yı o kadar küskün

ve kasvetli buldu ki, ağzını açıp bir kelime daha söylemeye cesaret edemedi.

Seniha hiç beklenilmeyen bir anda, birdenbire yerinden fırladı ve büyükbabasının dizlerine oturarak bir kolunu boynundan geçirdi -bu, onun mutlak hareket tarzlarından biridir- ve ağzını ihtiyarın kulağına yaklaştırıp şu garip suali sordu:

“Büyükbaba, çok sefaletle düştük, değil mi?”

Naim Efendi, kâfi derecede kuvvetli olsaydı, kucağındaki bu acayip mahluku silkip yerinden fırlatacak ve koridorlardan koşarak, merdivenlerden atlayarak konağın dört bir köşesine, “Yetişin, yetişin! Seniha’ya bir şey oldu!” diye haykıracaktı. Bütün vücudu titriyordu.

“Sefalet mi? O ne fena söz? Niçin, yavrum, niçin? Neyin eksik! Neyin eksik?” diyordu.

Fakat Naim Efendi bunu söylemekle beraber, birdenbire, ta içinden bütün eksik şeyleri hissetti ve o güne kadar, genişlik ve bolluk içinde yetişmiş kimselere mahsus bir itminan [güven] ile sefaletle, zarurete inanmak şöyle dursun, hatta bir parça müzayakaya [geçim sıkıntısına] bile ihtimal veremeyen bu ihtiyar adamın kalbine genç kızın bu çılgınca suali üzerine ilk defa olarak korkunç bir yoksuzluk endişesi düştü. Gerçi, Vefa Hanındaki merhun [rehin edilmiş] hissesinden, Çemberlitaş’taki satılık arsasından, Kanlıca’daki yalisından, bir de tekaüt maaşından başka nesi kalmıştı. Bu tekaüt maaşı ise ancak gündelik masrafa yetişebilirdi. Halbuki Cemil’le Seniha her gün bu paranın iki mislini harcıyorlardı ve her tarafa biraz borçları vardı.

Naim Efendi, o akşam yemekte görünmedi. Erkence odasına çekildi yattı; fakat sabaha kadar gözlerine uyku girmediydi.

Naim Efendi'nin hemşiresi Selma Hanımefendi Çemberlitaş civarında büyük bir konakta oturur. Biraderinin küçüğüdür. Fakat, genç kızlığından beri ailenin içinde herkesten ziyade kendisine hürmet ettiren ağır, haşmetli ve amirane bir hali vardı. Naim Efendi'yi genç yaşından beri kâh yakından, kâh uzaktan sevk ve idare eden Selma Hanımefendi'dir. Naim Efendi, hattâ evlendikten sonra bile birçok zamanlar hemşiresinin tesiri altında kaldı; bu kadının akliselimine, azim ve iradesine, dirayet ve basiretine hayrandı. Karısının vefatından beri hemen her sokağa çıkışında bir kere ona uğrardı. İki kardeş, uzun uzadıya dertleşirler, hasbıhal ederlerdi. Naim Efendi, bu hasbıhallerden ekseriya dayak yemiş, kabahatli bir çocuk gibi çıkardı. Zira, Selma Hanımefendi, pek ziyade tok sözlü bir kadındır. Herkesin kusurunu yüzüne vurmakta ve işlenilen hatanın hiç değilse dille cezasını vermekte zerre kadar insafı yoktur.

Nitekim torunuyle o garip konuşmaların ertesi günü, derin hasbıhal ihtiyacıyle hemşiresine koşan Naim Efendi, Selma Hanım tarafından o kadar sert bir muameleye maruz

kaldı, o kadar sarsıldı ve tartaklandı ki, adeta kendini tutmasa konağa dönerken arabasının içinde hıçkırarak ağlayacaktı.

Hemşiresi, yarı hiddetli, yarı müstehzi bir tavırla ona demişti ki:

“Maşallah... Demek, Seniha'nın akli böyle ciddi şeylere de eriyor! Ben zannederdim ki, o, ipeğin renginden, sürmenin cinsinden, Beyoğlu'nun kaldırımında sekmekten ve gençlerle Fransızca şarkılar söylemekten başka bir şey bilmez. Meğer, ara sıra evin umuriyle de alâkadar oluyormuş, iyi ya, işte sevinin, ağabey, sevinin: Torunun, kızından daha akıllı çıktı. ‘Büyükbaba, çok sefalet düştük, değil mi?’ Sefalet mi? Hayır kızım, hayır, rezalet demeliydiniz. Öyle bir rezalet ki, Karun'un hazinesi olsa örtemez, İstanbul'un dört bir köşesinde çın çın ötüyor. Ağabey, ağabey, kuzum, sizin kulaklarınız tılandı mı? Gözlerinize perde mi indi? Bir defa etrafınızı dinlesenize, bir defa etrafınıza baksanıza! Daha şimdiden torununuz olacak yumurcakların şöhreti âfakı tuttu. Damadınız delinin biri... Kızınıza gelince, o soylu soplulu budala, fakat şaşıyorum, size ne oldu? Siz ki, o kadar ince fikirli, arif, zarif, kılı kırk yarar bir adamsınız, doğrusu ya, bazı günler size bir sihir ettiklerine inanacağım geliyor, çünkü, sizin tarafınızdan bu derece vurdumduymazlığa başka bir mâna veremiyorum!”

Naim Efendi, elleri dizlerinin üstünde, koltuğun içinde iki kat olmuş, dik dik yere bakıyordu. Selma Hanımefendi devam etti:

“Geçenlerde buraya Şekibe Hanım gelmişti -hürriyetten sonra bu ilk gelişleri, dünya bir acayip oldu- şimdi Pangaltı'da oturuyorlarmış. Oğlu askerden çıkmış; Şehremanetin-de bir büyük memuriyete geçmiş, söyledi ama, unuttum. Neyse, maksat bu değil... Ve kadın zaten bunları anlatmaya gelmemiş. Diyor ki, her akşam üstü cumbada oturup geleni

geçeni seyrederim. Kadıncağız yine bir gün cumbada otururken bir de bakmış ki, bizim küçük hanım, iki dirhem bir çekirdek. Peçesini açmış, bir arabada yapayalnız. Şişli'ye doğru gidiyor. Şekibe Hanım seslenmek istemiş, fakat sonra, nemelazım belki istemez, demiş: Arabada öyle bir oturuş oturuyormuş ki, tarif ede ede bitiremiyorlar. Neyse, yirmi dakika geçmemiş, Şekibe Hanım bir de bakmış ki, araba tekrar dönüyor, fakat bu sefer, içinde bir de delikanlı ile beraber... Esmer, zayıf bir gençmiş, mutlaka o çapkın Faik olacak. Araba gelmiş, beş altı kapı ötede bir evin önünde durmuş. Şekibe Hanım bu evdekileri de tanıyor, bir İtalyan ailesiymiş. Bizimkiler inerler ve tam akşamın ikisine kadar orada kalırlar.

Naim Efendi, mâveradan gelir bir sesle:

“Evet,” dedi. “Bundan haberim var, Madam Kronşki'nin dostlarıdır. Bize daima gelirler. İadei ziyaret için olacak...”

Selma Hanım, büyük bir hayretle biraderinin yüzüne baktı:

“Ya... Ne âlâ!” dedi. “Demek bu da alafrangalık icabatından!.. Ya bir gece ta sabaha kadar Nedim Paşa'nın kızı Memduha'nın evinde kalışlarına ne dersiniz? Bütün komşular o gece sabaha kadar gürültüden, ahenkten uyuyamamışlar. Bizimkiler, kadın erkek hep bir arada imişler. Bir zaman gelmiş ki, mahallenin bekçisi kapıyı vurup, susunuz, bu kadarı da fazla, diyecek olmuş. Zaten komşular, bu hal bir daha tekerrür ederse karakola şikâyet edeceğiz, diyorlarmış.

Naim Efendi, tepeden tırnağa kadar ürperdi; kenarları geniş Aziziye fesinin altında yüzü küçücük görünüyordu; dedi ki:

“Bu eğlenceden de haberim var. Benden izin aldıldı... Hattâ Memduha Hanım, bizzat kendisi geldi, bana yalvardıydı.”

Selma Hanım:

“Öyleyse size olan olmuş ağabey!” dedi. “Ben de nafile yere nefes tüketiyorum. Ağabey, ağabey, bütün bu rezaletleri size alafrangalık icabatındandır diye yutturuyorlar. Bizim gördüğümüz terbiye, vakıa alaturkadır ama, zamanımızda alafranganın ne demek olduğunu da pek yakından gördük. İngiliz Ahmet Bey’in çocukları böyle miydiler rica ederim? Kendisi Hristiyan’dan dönme halis muhlis Avrupalı olduğu halde bile, hatırlarsınız, evinde, o ne vakar, ne temkin, ne kapalılıktı!.. Bizim çocuklar da aynı terbiyeyi görmediler mi? Niçin aynı tarzda hareket etmiyorlar? Geçen gün Hakkı bile yaşına bakmadan diyordu ki: ‘Her yerde Seniha ablama rast geliyorum.’ ‘Her yer neresi?’ dedim. ‘Lâbon, Mulatye, Tokatlıyan!’ diye cevap verdi ve birdenbire gözlerini yere indirip kıpkırmızı kesildi. Bir çocuğun içine bir utanmak kabiliyetini vermediniz mi, alafranga olsun, alaturka olsun, hiçbir terbiye usulünün faydası yoktur. Kardeşim, gücenme, Servet Bey’in çocuklarının en büyük noksanı utanmak nedir bilmemeleridir. Vallahi, size hiç gelmeyişimin sebebi, bu çocukları görmemek içindir; ya biri ya öbürü tarafından, maazallah, saygısızca bir muameleye maruz kalırım diye adeta tir tir titiyorum.”

Selma Hanım, birdenbire samimileşti:

“Kardeşim, kardeşim,” dedi, “bunlar bizim sebebi felaketimiz olacaklar.”

Naim Efendi, hemşiresini bütün söylediklerinde haklı buluyordu. Bununla beraber istiyordu ki, tamamıyla haksız olsun ve kendi kendine şöyle diyordu: “Hemşirem, öteden beri her şeyi fena görmeye mütemayildir. Çocukluğunda ne kadar hırçın, ne kadar geçimsizdi! Bu mizacı hâlâ değişmedi. Etrafında her zaman uğraşacak bir kimse arar. Birini parmağına taktı mı, nihayetine kadar yapmadığını, söylemediğini bırakmaz; zevci merhum Afif Paşa, onun elinden az mı

çektiydi? Biçare ne kadar haluk [iyi huylu], usluysa; evlilik hayatında kıskançlığı, şüpheyi davet eden hiçbir hareketi yoktu. Bununla beraber, evinde her gün yeni bir istintaka [sorgulamaya] her gün bir istizaha [açıklamaya], bir münaza [ağız kaygasına] veya münakaşaya maruz kalırdı.”

Naim Efendi, “Sağ olsun;” diyordu, “hemşire kendini hâlâ eski devirlerde zannediyor. Kıyafetler gibi ruhlar da değişti. Büyüklere eski itaat, eski hürmet nerede, kimde var? Bizim gördüğümüz terbiyedeki insanlarla şimdi alay ediyorlar. Belki hakları da var, her eski şey biraz acayıptır, çocuklarımızın çocuklarını kendimize uydurmaya çabalamak ne beyhude! Onlar, her şeyden evvel, zamanın icabatına uymaya mecburdurlar. Hemşire istiyor ki, Seniha kendisi gibi olsun. Bu mümkün mü? Gençliğimizde kendisinin yaşayışı, giyinişi, düşünüşü büyük valdenin yaşayışına, giyiniş ve düşünüşüne benziyor muydu?”

Naim Efendi, hadiseleri böylece tevil etmekle [yorumlamakla] beraber, için için kendisini hemşiresiyle mutabık buluyordu; fakat bu mutabakatta anlaşılmaz bir acılık vardı, acılık ona ağır geliyordu. Bunun içindir ki, kendisini hemşiresine bağlayan bütün o terbiyevi ve ananevi rabitalardan kurtularak, bir genç adam gibi mütebessim, çalâk torunlarının safına atılmak istiyordu. Zira, kalbi bütün kuvvetiyle o taraftaydı. Denilebilir ki, hiçbir dede, torunlarını bu kadar derin bir şefkatle sevemezdi. Naim Efendi, Cemil ve Seniha için yalnız bir büyükbaba değil, bir nine, bir bira-der ve bir hemşireydi. Hele Seniha'yı adeta coşkunlukla, adeta aşkla seviyordu.

Onun sesi ve onun tebessümü, son senelerinin yegâne sadetiydi. Seniha doğup büyüyünceye kadar, konakta, Naim Efendi'nin kahkaha ile güldüğünü hiç kimse işitmemişti. Yalnız bu yeşil gözlü, beyaz çocuk, tombul bacakları üstünde odadan odaya koşmaya başladığı günden beridir ki sabık

Evkaf Nazırının günde hiç olmazsa birkaç kere kıs kıs güldüğü duyulurdu. Seniha, onun nazarında daima bu güldüren küçücük çocuktuktu. Ne zaman büyüdü? Ne zamandan beridir ki kendisinden bu kadar ciddiyetle bahsettiriyor?

Naim Efendi konağa avdetinde, kapının önünde yeğenin oğlu Hakkı Celis'e rast geldi; ihtiyar adam, bu çocuğu da torunları derecesinde severdi; pek ağır başlı ve mahcup tavırlı bir gençti. Gerçi, biraz haylazdı ve beyhude şeylerle meşguldü. Naim Efendi geçenlerde, onun şiir diye yazdığı bazı garip manzumeleri görmüştü de hayretler içinde kalmış ve çocuğun aklına dair epeyce endişeye düşmüştü. O girerken Hakkı Celis çıkmak üzereydi.

“Nereye böyle, küçük şair?” dedi.

Ve çenesinden okşadı. Küçük şair, iki saatten beri burada Seniha'yı bekliyordu. Genç kız bir gün evvel ona birkaç kitap sipariş etmişti ve öğleden sonra akşama kadar kendisini bekleyeceğini söylemişti. Halbuki, çoktan çıkıp gitmiş ve hâlâ gelmemişti.

Genç Hakkı, mahzun mahzun:

“Efendim, çok bekledim, geç oldu, eve gidiyorum.” dedi.

Fakat, büyük dayısından ayrılır ayrılmaz, doğrudan doğruya eve gitmedi. Cihangir'in arka sokaklarından dolaşarak Beyoğlu'na çıktı, bir aşağı beş yukarı dolaşmaya başladı. Her hususta dalgın, yalnız bir şeye uyanık ve dikkatliydi. Gözleri, halkın arasından caddeden geçen arabalardan, hiç yanılmayan bir nüfuz, hiç yorulmayan bir sebatla Seniha'yı arıyordu. Onun sık sık uğradığı mağazaların, dükkânların hepsine birer ikişer kere girip çıktı. Köşe başlarında, kapı önlerinde durdu, bekledi. Bir müddet Taksim'den öteye kadar yürümeyi düşündü. Seniha'nın o civarda pek çok tanıdıkları vardı, belki onlardan birini ziyarete gitmişti. Fakat, hangisinin? Hakkı Celis, bunların hepsini tanır ve oturdukları evleri bilirdi.

Saatine baktı, kendi kendine: “Oh! Ne kadar gecikmişim!” dedi. Büyükannesine yine meram anlatmak lazım gelecekti. Son tünel gideli yarım saat olmuştu.

Hakkı Celis, birdenbire yorgun olduğunu hissetti; kan ter içindeydi ve kalbinde nihayetsiz bir azap vardı. Bütün incecği inişleri, çıkacağı yokuşları, geçeceği sokakları düşündü. Her şeye rağmen, Cihangir’e dönmek için şiddetli, dayanılmaz bir arzu duydu; fakat mahcup, korkak ve iradesizdi. Sonra da için için Seniha’ya kızgındı. Kendi kendine: “Beni neden beklemedi?” diyordu. “Başkalarıyla dolaşmayı benimle konuşmaya tercih edişindeki sebep nedir? Bana karşı hiçbir temayülü yok mu? O kadar duygulu, o kadar heyecanlı bir ruh, benim ruhumdan başka kimin ruhuna eş olabilir? Macit Bey benden daha mı zarif? Nazif Bey benden daha mı anlayışlı? Faik Bey’de sevillecek ne var? Bu, ara sıra tuhaflık ettiği ve hikâyeler söylediği için herkesin hoşuna giden bir adamdır.” Hakkı Celis, ondan nefret ediyordu. Seniha’nın etrafındakilerden de tiksiniyordu; fakat Faik Bey’e karşı hususi ve derin bir kını vardı. Neden? Sebebini tayin edemiyordu. Bu adamda kendine karşı tepeden bir bakış seziyor ve bütün muamelesini küstah ve kaba buluyordu: “Her şeyi bilirim iddiasındadır,” diyordu. “On sene Avrupa’da dolaşmış, hâlâ Musset’in kim olduğunu bilmiyor. Ne şımarık bir adam. Hakkı da var ya, o kadar yüz veriyorlar. Doğrusu, Seniha’ya şaşıyorum.”

Bununla beraber Seniha’nın kaç defa onun aleyhinde bulunduğunu hatırlıyordu; hem de ne kadar şiddetli bir lisanla... Bir mükâlemede Faik Bey ismi geçer geçmez daima Fransızca, “Ah! le filou!” diye haykıran Seniha değil midir? Hakkı Celis kaç defa onun ağzından Faik Bey’in rezaletlerine dair hikâyeler dinledi. “Yok, yok, Seniha onu sevemez, bu kabil değildir,” diyordu. “O da benim gibi bilir ki, bu adam gayet sathi, hissiz ve gösterişten ibaret bir mahluk-

tur!” Hakkı Celis bu kati hükmün sonunda: “Lâkin şu muhakkak ki beni de sevmiyor!” derdi. O halde kimi? O halde kim onun muhabbetine layıktır? Ve onun muhabbetine layık olmak için ne yapmak lazımdır? Hakkı Celis, her türlü fedakârlığa hazır olduğunu hissediyordu. Şöhreti cihanı tutmuş bir büyük şair veya şanı dillere destan bir büyük kahraman olsa, acaba kendini ona sevdirebilir miydi? Siyaset âleminde bir büyük rol oynasa, günlerce gazeteler kendinden bahsetmeye başlasa, acaba bir parça hayranlığını, bir parça alakasını celbedebilir miydi? Hakkı Celis: “Hayır, bunların hiçbirisi değil, fakat sevmek, daima sevmek!” diyordu. “Sonuna kadar, her şeye rağmen, ezalar, cezalar, hummalar ve gözyaşları içinde ve hastalıklar ve ölümler önünde daima sevmek.

Çemberlitaş’a geldiği zaman, artık ne uzvî, ne manevî kuvveti kalmıştı. İçi siyah, karışık, kesif ve ağır bir şeyle doluydu. Hakkı Celis, konağın kapısından girerken: “Belki de en iyisi, bu muhabbet yolunda ölmektir,” dedi. “Bu içimdeki zulmeti uzun ve ateşin bir şiir halinde onun önüne dökmek ve ölmek...”

Fakat, merdivenlerden çıkarken sofadan ninesinin sesini işiterek, küçük bir çocuk gibi korktu, saat kaçta geldiğini görmesin diye bir köşeye sindi, saklandı.

Seniha, iç sıkıntısından bitiyordu. Gönlü hiçbir şeyle avunamıyordu. Etrafındakilerin seslerinden, sözlerinden, kahkahalarından, daima aynı tarzda tekerrür eden seslerden artık usanmıştı. Bütün tanıdıklarından, kadın erkek, ayrı ayrı nefret ediyordu: Bahusus, Hakkı Celis'in inşatlarına artık hiç tahammülü yoktu; geçen gün o konağa gelir gelmez, bu odasına çekildi ve kendini yok dedirtti. Esasen birkaç günden beri odasından dışarıya hemen hiç çıkmıyor gibiydi; ne görmek, ne görünmek istiyordu. Evin içindekilerden biri yanına girip çıktıkça, fena halde muazzap oluyor [eziyet çekiyor] ve sorulan suallerin hiçbirine cevap vermiyordu.

Mütemadiyen okuyordu. Kardeşi Cemil'e: "Aman kitap, aman kitap!" diyordu ve Cemil eve her dönüşünde ona beş on cilt birden getiriyordu. Bu günler zarfında Seniha'nın sabahdan akşama kadar üç romanı üst üste sigara içer gibi okuduğu oldu. Hepsini de bitirdikten sonra, içi sıkılarak bir köşeye fırlatıyordu. Bu kitapların hiçbirisi arzusuna göre değildi; bazıları budalaca hayalî, bazıları hayvanca hakikiydi, bazıları da o kadar sönüktü ki, okunduktan sonra hatırdan

hiç bir iz bırakmaksızın kapanıp gidiyordu.

Seniha, tipiye tutulmuş bir kimse gibiydi; saniyeler ve dakikalar sıkı bir kar kasırgası halinde, yüzüne, göğsüne çarpıyor, nefesi tıkanıyordu. Dört gün içinde birbirinden şiddetli iki sinir buhranı geçirdi. Bir defasında Naim Efendi de hazırды. Biçare ihtiyar, ömrü boyunca bu kadar acılı bu kadar heyecan verici bir manzara görmemişti. Yavrucağın vücudu, görülmez bir elin delice bir hareketle kıvrıp büküğü bir urgan parçası gibiydi. Sesi ve nefesi dişlerinin arasına sıkışmış, uzun, parlak tırnakları birer ince hançer uçları halinde avucunun etine saplanmıştı. Naim Efendi:

“Aman, ellerini açınız rica ederim, ellerini...” diyordu.

Ve hekimin öğrettiği bir usul üzerine yumruklarını var gücüyle genç kızın kursağına bastıran Madam Kronski’yi omuzlarından tutup geriye çekmek istiyordu.

O günden beri Naim Efendi, Seniha’nın bu derdine bir çare aramakla meşguldür. Başvurmadığı hekim kalmadı. Tıpla alâkası olmayanlardan bile salık istiyordu. Bununla beraber, ne evin içinde, ne hariçte hiç kimsenin kendi endişesine iştirak ettiğini görmedi, onun için kalbi biraz müstehzi oldu. Diğer taraftan hekimlerle müşaverelerinin neticesinde de anladı ki, bu öldürücü hastalık değildir, evlenmek ve doğurmakla geçer, gider. Naim Efendi o günden beri torununu evlendirmek çarelerini düşünmeye başladı. Bu maksadını evvela kızına açtı. Seniha’nın annesi her sözü tasdik eden kadınlardandı.

“İnşallah sayenizde o mürüvveti de görürüm;” dedi; “fakat, ne çare ki Seniha katiyen arzu etmiyor, babası da yirmisini geçmeden olmaz, diyor. Şimdiye kadar kaç görücüyü kapıdan çevirdik. Sağ olsunlar, çocuklar da babaları da bir fikirde, bir tabiatla... Eski âdetlerimizin hiçbirini kabul etmiyorlar. İlle, bey, görücü denildi mi, küplere biniyor...”

Naim Efendi, görücülere karşı evin içinde böyle bir mu-

halefet ittifakının mevcut olduğundan haberdar değildi ve evlenmek çağına gelmiş bir genç kızın görücüye çıkmasındaki mahzuru hissedemiyordu.

“Kızla erkek, birbirlerini bulup tanışacaklar, görüşecekler, sevişecekler, aralarında evlenmeye karar verecekler. Neden sonra bu karar, ana babaya tebliğ olunacak ve nikâh aktedilecek! Kim bilir, kimi intihap eder!” [seçer] diyordu. Hususiyle, bütün o tanışıp sevişmelerinden sonraki nikâh, ona, gayri tabî ve fuzulî bir merasim gibi geliyordu. Şüphesiz her şey bu nikâhtan evvel, kimsenin haberi yokken, kendiliğinden olup bitiveriyor ve bu hal, izdivaçtaki meşruiyeti, ahlâkiyeti ta esasından mahvediyordu. Oğlan ve kız, karı koca olmazdan evvel, ana ve babadan gizli aşık ve mâşuka, yani “zâni” ve “zâniye” [zina eden erkek ve kadın] oluyorlardı.

Bir zevk ve huzur yuvası olmaktan ziyade, analık ve babalık gibi kutsi ve insani birtakım vezâifin menbaı olan mübarek aile ocağına, evvelce tanışıp sevişmiş bu genç çift, müşterek bir günahın lekesiyle kirlenmiş olarak girecekti.

Naim Efendi, kendi kendine:

“Badema, böyle bir çift arasında hürmet-i müteakabile [karşılıklı saygı] nasıl câri [geçerli] olabilir? O ilk zaaf ve mağlubiyet dakikasının hatırası, ikide bir onları utandırmaz mı? Kadın, erkeğin ne kadar nefsine mağlup, erkek kadının ne kadar mukavemetsiz, ne kadar haysiyetsiz olduğunu düşündükçe bu ondan o bundan akıbet [sonunda] nefrete başlamaz mı?”

Naim Efendi, mutaassıp bir adam değildi; harem ve selâmlık usullerinden çoktan vazgeçmişti. Seniha'yı ve kızını erkekler içinde başı açık görmeye çoktan alışmıştı. Fakat, bazı yeni âdetleri sadece güzel ve hoş bulmuyordu. Nitekim, yeni tarz evlenmeler de ona, fena olmaktan ziyade, çirkin ve tatsız geliyordu. Düğünden evvel birbirlerini o kadar iyi tanıyan kızla oğlan için gelin olmanın, güvey girme-

nin artık ne sırrı, ne heyecanı, ne cazibesi kalır? Duvağı açan el titremeden, duvağı açılan yüz kızarmadan birbirine yaklaşanların düğünlerindeki sevinç ve saadetin mânası nedir? Ah, yeni yetişen nesil ne acınacak bir haldeydi? Yarınki çocuklar saygı, itaat ve görenek gibi kayıtlardan kurtulacak, fakat aynı zamanda bu kayıtların temin ettiği zevklerden, saadetlerden de mahrum kalacaktı. Gittikçe sathileşecekler, gittikçe kabalaşacaklardı ve akıbet başıboş bırakılmış hayvanlar gibi, oradan buraya, buradan oraya atılıp dururlarken, günün birinde ya bir çukura düşecekler, ya da bir suda boğulacaklardı.

Seniha, şimdi böyle başıboş şahlanmış bir hayvan üstünde gibiydi. Fakat, kendini daracık bir saha içinde, mahsur ve mahpus hissediyordu. Ruhunda çılgın cevelanların, bitmez tükenmez mesafelerin hasreti vardı. En küçük teferruatına kadar her şeyini ve her tarafını bildiği ve ezberlediği bu evden, doğduğu günden beri daima aynı havayı yuta yuta adeta bunaldığını hissettiği bu memleketten kaçmak, uzaklara, görülmemiş, işitilmemiş şeylere doğru gitmek istiyordu. Avrupa'nın şenlik ve aydınlık şehirleri, onu büyülü bir surette kendine doğru çekiyordu. Çölde yürüyene serap neyse, Seniha'ya Avrupa oydu. Ne yapsa, ne işlese hep oraya gitmek içindi; bulunduğu yerin hiçbir şeyinde gözü yoktu. Bütün gün o ziyaretlere gidişleri, o misafir kabul edişleri, o mağazadan mağazaya dolaşışları, etrafındaki gençlerle o şuhlukları, o piyano çalışları, dans edişleri, giyinişleri, süslenişleri, bütün o çılgınlıkları, durgunlukları hep bu hasreti avutmak; bu derdi unutmak içindi. Seniha'ya göre İstanbul'da hiçbir şey dikkate değmezdi; buradaki hayatın herhangi nevinde olursa olsun, gönül bulandırıcı bir yavanlık vardı. Ara sıra, Faik'e:

“Size şaşıyorum Faik Bey!” derdi. “Bu şehirde hiç sıkılmıyorum gibisiniz; daha doğrusu, her şeyle avunup eğlenebili-

yorsunuz. Siz ki Avrupa'da büyüdünüz, oradaki hayata alıştınız, nasıl oluyor da oraya tekrar dönmek ihtiyacı bile hissetmiyorsunuz?..

Faik Bey gayet alafranga bir kahkaha ile güler:

“Avrupa mı? Ah! J'an ai soupe ma chère”* derdi ve bu genç adam, Seniha'ya bu cihetten de harikulâde görünüyordu, zira kendi kalbinde en ateşli arzuları, en yüksek emelleri teşkil eden şeyler bu adam için evvelce tadılmış, duyulmuş ve bıkılmış birtakım bayatlamış tatlardan ibaretti.

Seniha, zevk ve haz bahsinde Faik Bey'in çiğneyip, emip yere attığı meyvelerin posasına, ağzının suyu akarak, dişlerini uzatan bir obur dilenci gibiydi; kendisi de, Faik Bey'in yanında biraz bu kadar aşağılara indiğini hissedirdi. Bunun içindir ki kalbinin bir köşesinde bu genç adama karşı gayet gizli, fakat had bir kin taşımaktadır. Diğer taraftan, Faik Bey de farkına varmaksızın bu kini beslemekte ve alevlendirmektedir. Seniha'ya karşı muamelesi ya soğuk bir tarzda hürmetkâr, ya arkadaşça laubali veyahut sadece şakacıydı. Bazen sahte ve istihza ile karışık çapkınlıkları, şuhlukları da olurdu ve tam Seniha bunları ciddi telakki edeceği sırada, bu hafif ve havai genç, avucunun içinden kayıp giderdi. Geçen yıl öyle anlar oldu ki, Seniha, onu delicesine sevdiğini zannetti. Zira o zamanlar Faik Bey'in şaklabanlıklarına nihayet olmuyordu. Gününe, saatine göre, kâh şelkatli, kâh sadece okşayıcı, kâh kıskanç ve mütecessis bir adam şekline girerdi. Herkesin önünde Seniha'nın ta gözleri içine bakışları, yanına yaklaştığı zaman dizleriyle dizine bir temas edişleri, yalnız kaldıkları vakit derin derin susuşları vardı ki, genç kıza o zamana kadar hiç tanımadığı tatlı bir korku verirdi.

Seniha, bütün aşk ve macera oyunlarını Faik Bey'le kendi

(*) Ah! Orası da bıkkınlık verdi hayatını.

arasında geçen bu için için yapılan münakaşada öğrendi ve ne vakit ki Faik Bey'in harekâtında lakaydiye benzer bir değışiklik sezmeye başladı, o zaman bu oyunda muvaffak olmak için ne kadar çok maharete, ne kadar çok idmana muhtaç olduğunu hissetti. Kendi kendine aylarca: "Beni çok acemi buldu, mutlaka beni çok acemi buldu!" dedi.

Vakıa Faik Bey, onu çok acemi bulmuştu. Küçük yaşından beri pek güzel, pek zarif kadınlar tarafından sevilip okşanmaya alışmış bu genç adam için, on altı, on yedi yaşında bir genç kızın muhabbetini kazanmaya çalışmak, onun için bir züldü. Faik Bey, sevilmek için sevenlerdendi. İsterdi ki, kadın ona, gözleri ve dudakları ateş içinde, dizlerinin üstünde sürüne sürüne gelsin. Ufacık bir gurur, ufacık bir mukavemet onun bütün gayretini kırardı. Seniha ile işte böyle oldu. Vakıa bu genç kııda hiç mukavemet niyeti yoktu. Fakat, vücudunda genç kızlığın bütün vahşeti ve toyluğu vardı. Mütemadiyen kaçmak, kovalanmak istiyordu. Faik Bey ise bu mütemadi kovalamaya hiç gelemezdi.

Zira, Seniha'ya karşı düşkünlüğü geçici bir hevesten ibaretti. Ona devamlı hisler telkin edecek, ancak olgun ve bilgic kadınları. Faik Bey, arkadaşlarına kadından bahsederken: "Otuzundan aşağısını geç!" derdi ve hayatta yegâne emeli, seçkin ve zengin bir dulla evlenmekti.

Seniha'nın Faik Bey'e karşı duyduğu kinin başlıca sebeplerinden birisi de, böyle zengin bir izdivaç peşinde koşuydu. Belki bu genç adam, kendisini zengin olmadığı için hor görüyordu. Vakıa Seniha, paraya ehemmiyet vermeyen, daha doğrusu, para mefhumunu şiddetle hissetmeyen kibar ve hayalî aile kızlarından değildi, kanında bu hasis arzuyu epeyce yüksek bir hararet derecesinde tutan yabancı bir unsur vardı; zira, ne annesi, ne babası tarafından böyle bir hırsa tevarüs ettiğine ihtimal verilemez. Bununla beraber, şuna da hükmetmemelidir ki, Naim Efendi'nin torunu, parayı

para için seven kızlardandır; bu rezilet onda fazla süslenmek, fazla eğlenmek, geniş yaşamak, çok seyahat etmek arzularından doğmuş bir histen başka neydi?..

Seniha'nın, işte bu emellerine mani olan ve adına müzayaka denilen şeyle, boğup mahveden havaya tahammülü yoktu. Bunun içindir ki, o da ara sıra Faik Bey gibi, zengin bir izdivaç hulyasına kapılıyor ve fakat aynı hulyayı başkalarına bir ayıp şeklinde göstermekten de vazgeçemiyordu.

Hekimler, Seniha'ya biraz, yer ve hava değiştirmeyi, biraz kırlarda ve denizlerde gezip eğlenmeyi tavsiye ettiler, bunun içindir ki, Naim Efendi'nin torunu, Madam Kronski ile beraber bir haftadan beri Büyükada'da bulunuyorlar. Burada, halası Necibe Hanımefendi'nin köşkünde misafirdirler.

Servet Bey'in hemşiresi, zevcinin vefatından beri aşağı yukarı beş senedir, yaz kış hep Büyükada'da oturur. Köşkü, Hristos'ta tamamıyla çamlar içinde, gölgeli ve asude bir köşededir. Şehre nadiren iner, akraba ve taallukatıyla hiç görüşmez ve karşıdan bütün zevkini tek başına kalmakta bulan bir hanım gibi görünür. Halbuki hayatı, için için gayet karışık ve gayet gürültölüdür; merhum zevci gibi delikanlılara, taze kadınlara, içkiye ve saza, yaşla hiç sönmeyen bir düşkünlüğü vardır. Yaz ve kış, gece ve gündüz eğlencesiz geçen zamanı nadirdir. Ya kendisi günlerce gider, ya ona günlerce gelinir.

Boş zamanlarında ise birtakım izdivaç işleriyle, muaşaka [aşk] entrikalarıyla meşguldür. Derler ki, Necibe Hanımefendi bu işlerle kendine maddi menfaatler temin ediyor. La-

kin bu bir iltiradır. Necibe Hanımefendi'nin birçok gence kız bulduğu ve birçok dul kadınlara koca aradığı, pek çok sevdalıları çatısının altında barındırdığı doğrudur. Fakat, uzaktan ciddi gibi görünen bu işler, onun için bir eğlence ve bir zevkten ibarettir. Nitekim bu kadın, bir haftadan beri, biraderinin kızına belki ellinci defa olarak, yarı şaka, yarı ciddi:

“Kız, gönlünü avutmaya bak; kız, gönlünü besle!” deyip duruyordu.

Seniha, halasını çok sevmekle beraber, onu pek bayağı bulurdu. Ne giyinişi, ne yaşayışı, ne söz söyleyişi, onun zevklerine göre değildi. Necibe Hanım, yüzünün yüzlerce derin çizgisine rağmen hâlâ düzgün yürüyor, gözlerine sürme çekiyor ve saçlarını açık sarıya boyuyordu. Kıyafeti yüzünden daha az şatafatsız değildi; türlü renkte ipekler içinde tıpkı “egzotik” rollere çıkmış bir opera aktrisine benziyordu.

Seniha, Ada'ya geldiği günden beri, halasıyle gezintilere çıkmaktan çekiniyor, fırsatını bulursa, madamla beraber yalnız çıkıyor veyahut evde kalıyordu. Zavallı Necibe Hanımefendi, bu acayip tabiatlı kızı nasıl eğlendireceğini bilmiyordu:

“Bari, Şişli'deki arkadaşlarını çağır; hazzettiğin kimseler varsa onlarla gez, eğlen!” diyordu.

Zira Seniha, halasının evine gelip gidenlere ancak selâm veriyordu. İkide birde Madam Kronski'ye:

“Ne kadar fena giyiniyorlar; eğlenceleri ne kadar adi!” diye söyleniyordu ve halası, onun bütün tavırlarından, gizlice yüzünü ekşitmelerinden, kendi cemiyetlerine ne kadar yabancı olduğunu hissediyordu. Bir gün Seniha'ya haber vermeksizin Cemil'i çağırttı ve dedi ki:

“Oğlum, zannedersem hemşirenin burada fena halde canı sıkılıyor; çünkü, ahbaplarından ve akranlarından uzaktır.

kendisine kaç defa söyledim. Burası senin evindir. İstedğin kimseleri çağır diye... Anlaşılan, bana ağırlığı olur fikriyle istemiyor. Halbuki bana şu kadarcık ağırlığı olmaz. Köşk geniş, ben kalabalığı severim, bahusus etrafımda sizin gibi gençler olursa büsbütün içim açılır. Göreyim seni; git ne kadar neşeli dostlarınız varsa, hepsini topla gel!..”

Cemil için bu, beklenmedik bir nimet oldu. O da halası gibi her türlü eğlentiye düşküncü; hususiyle kaç zamandır sevdiği kadın elinden gideli Beyoğlu'nda ne yapacağını, nasıl vakit geçireceğini bilemiyordu. Halasıyle mükâlemelerinin [konuşmalarının] ertesi günü, İstanbul'a döndü ve çarçabuk bir arabaya bindi, doğru Belkıs Hanım'ın evine gitti, uç ay evvel zengin bir ihtiyar mebusla evlenen bu genç kadın, evinde can sıkıntısından çatlıyordu. Bu daveti kabul etti. Cemil oradan, Nuriye ve Neyyire Hanımlara uğradı. Bu iki hayalî ve edebî genç kız için Büyükkada adeta bir arz-ı mev'ut* idi; ikisi birden:

“Ah, ne iyi, tam da mehtap!..” dediler.

Sonra: “Kimler var?” diye sordular. Cemil:

“Erkek namına, yalnız benle Faik,” dedi.

İki hemşire, suni bir hüzünle:

“Ah, Hakkı Celis yok mu? Bizim küçük şairimiz! Hakkı Celis!” dediler.

Cemil'in onu çağırmaya hiç niyeti yoktu. O da hemşiresi gibi bu sersem çocuğu mânasız ve tahammül edilmez buluyordu. Mamafih, garip bir tesadüf eseri olarak, onlar tam böyle konuştukları sırada hizmetçi, Hakkı Celis'i odaya getirdi. Genç kızlar hem sevinci, hem hayreti ifade eder bir çılgılık kopardılar:

“Gördünüz mü? Gördünüz mü? Şairin ilhamı ne kadar kuvvetliymiş!..”

(*) Kutsal kitaplarda Filistin için kullanılan deyim, Tanrı'nın kullarına vadettiği toprak.

Ve Cemil'in söz söylemesine meydan vermeksizin genç adamı kendilerine refakate davet ettiler. Cemil, oradan biraz kızgın çıktı; bütün keyfi kaçmıştı. Akşam üstü Tokatlıyan'da Faik Bey'i gördüğü zaman, Ada eğlencesi tasavvurundan ve halasının davetinden adeta yarım ağızla bahsetti. Ve ertesi günü sabahleyin hep bir arada, aynı vapurla gitmek mukarrerken [kararlaştırılmışken] o, akşam üstü en son vapura kaldı.

Bir haftadan beri yalnızken epeyce bıkmış olan Seniha için misafirlerin böyle hep birden gelişi, beklenmeyen bir vakıa oldu:

“Ah, ne iyi ettiniz, ne iyi! Yarabbim, ne büyük sürpriz! Bunu Cemil mi yaptı? Aferin Cemil'e... Fakat, o nerede kaldı?” diyordu.

Seniha'nın dostları, onun ikide birde bu suali tekrar, edişindeki saklı mânayı anlıyorlardı. “O nerede kaldı?” demek, “Faik gelmeyecek mi?” demekti ve gülerek:

“Gelmez olur mu? Mutlaka gelecek, Faik Bey'le beraber...

Fakat akşam, Cemil'i getiren son vapurdan, Faik Bey çıkmayınca, Seniha biraz evvelki neşesini kaybeder gibi oldu... Cemil:

“Mutlaka gelecekti. Nasıl olur? Çantasını gözümün önünde hazırladı. Hotel des Etrangers'ye inecekti, sakın gelmiş olmasın!..”

Ve Cemil'in bu sözleri kalplerde hiç olmazsa yarın için biraz ümit bırakıyordu.

O gece Büyükkada'da zümrüt rengine tatlı ve durgun bir mehtap oldu. Çamların altında, yollarda sessiz bir kalabalık vardı. Bütün gezinenler, hattâ eşekler üstünde koşuşanlar bile mahzun görünüyordu. Ayın berrak aydınlığı her şeye koyu karanlıkta daha ziyade esrar vermişti. Zira, herkeste bir hayalet hali vardı ve ağaçlar birtakım canlı mahlukat gibiydi.

Hakkı Celis, ikide bir:

“Seniha ablamın gözlerinin renginde bir gece...” diyordu.

Fakat Seniha, bu sözü iſitmiyordu. Cemil’le Belkıs’ın ortasında epeyce hararetli bir muhavereye dalmıſ, önden yürüyordu. Nuriye Hanım:

“Yeſil gözleri çok mu seversiniz?” dedi.

Neyyire ilave etti:

“Oh, ben siyahlara, koyu siyahlara bayılırım!..”

Bunun üzerine Hakkı Celis, gözlerle dair yavaş sesle bir uzun ſiir okudu. Bu iki genç kız üzerinde ſiirin tesiri adeta ſehvet uyandırıcıydı. Bazen bir mısrada ateſli bir dudağın temasını duyarlardı. Nuriye, ani bir heyecanla genç adamın kolundan tuttu ve ſiddetle kendisine doğru çekerek ağzını kulağına yaklaſtırdı:

“Yeſil gözleri sevmeyiniz. Sizi anlayan siyahlardır,” dedi.

Kendininkiler kömür gibi simsiyahtılar.

Hakkı Celis neye uğradığını bilemedi. İlk defadır ki, bir kadın eli onu bu kadar ſiddetle kendine doğru çekiyordu. Bütün vücudu kuvvetli bir rüzgâr hamlesine maruz kalmıſ bir dal gibi titredi. Genç kızlar, genç ſairin sallandığını hissetmiſler gibi biri bir koluna, öbürü öbür koluna girdi, her ikisi de iki tarafından kuvvetle bastırıyordu. Hakkı Celis, bu iki vücut arasında kendini adeta bir kısıkaç içinde hissetti. Yürümesini ve sözünü ſaşırdı. Fakat onlar konuşuyorlar ve kendini sürüklüyorlardı:

“Ah, ne sevdavi [sevda dolu] bir gece, ne sevdavi bir gece!..

Bu gece, Hakkı Celis için de pek “sevdavi” idi. Ayın her huzmesinden onun kalbine bir his giriyordu. Her iki ſiir arasında bir kere genç kızlara diyordu ki:

“Bu gece kalbim Cemſid’in kadehi gibi, dolup boşalıyor, boşalıp doluyor.”

Küçük ſair, bütün coſkunluğunu önünde yürüyenden

alıyordu. Gecenin bütün şiiiriyeti Seniha'da tekâsûf etmiş [yoğunlaşmış] gibiydi. Beyaz yeldirmesinin içinde vücudu ne kadar narin, ne kadar seyyaldi: Sanki, ayın aydınlığından yapılmıştı. Belkıs Hanım da, endamı pek mütenasip kadınlardandı. Fakat Seniha'nın yanında adeta kısa ve tıknaz görünüyordu. Hareketleri ahenksiz, yürüyüşü ağırdı. Ve şimdi, o da yanındaki genç kızlar gibi yürürken Cemil'e asılıyordu; Cemil ise bir eliyle onu belinden tutuyordu. Hakkı Celis, Seniha'nın yanında, Cemil'in bu hareketini pek kaba buldu. İçin için: "Adeta birbirlerine sarılıyorlar," dedi. "Seniha görürse, kim bilir ne kadar utanacak!" ve bir müddet için coşkunuğu geçer gibi oldu.

Dil'e yaklaşmışlardı; fakat Seniha, daha ileriye gitmek istemedi. Tozdan ve kalabalıktan şikâyet etti:

"Şuracıkta, yoldan uzak bir yerde ağaçlar altında oturalım, dedi.

Nuriye ve Neyyire Hanımlar, Seniha'nın bu teklifini işitmemişler gibi, Hakkı Celis'i uzaklara götürüyorlardı. Seniha: "Ayol, çocuğu nereye götürüyorsunuz?" diye seslendi.

Onlar, hâlâ işitmiyorlarmış gibi, Hakkı Celis'i mütemadiyen çekiyorlardı. Genç şair:

"Dönelim... dedi.

Seniha'nın, "Çocuğu nereye götürüyorsunuz?" sözü, ta kalbine bir ok gibi saplanmıştı. Bu sözde ya bir istihkâr [aşagılama] mânası veya bir sitem vardı. Hep bir araya geldikleri zaman hâlâ kollarına asılan genç kızlardan silkindi... Seniha'ya yaklaştı, gayet ölçüsüz bir sesle ve bir çırpıda, dedi ki:

"Abla, bana çocuk, dediniz. Fakat ben, sizi bir büyük adam gibi seviyorum."

Son kelimeleri söylerken sesi boğazında kurumuştı. Herkes gülmeye başladı. Hali o kadar acayip, sözü o kadar sadedilâne [safça] ve bu hareketi o kadar anıydı. Yanyana, gelişigüzel, yere oturdular. Hakkı Celis, yaptığı bu büyük işin

icsiri altında şaşkın, ayakta duruyordu. Seniha, şuh bir kahkaha ile:

“Öyleyse, gel yanıma, itirafını tamam et; fakat yavaş sesle, dedi.

Hakkı Celis, kabahati affedilmiş muti [uysal] ve mahcup bir çocuk tavrıyla gitti. Neyyire Hanım’la Seniha’nın arasına sokuldu. Seniha, eliyle genç adamın ensesini okşuyor ve claima aynı acı şuhlukla:

“Haydi, başla bakalım,” diyordu.

Yanıbaşlarında Belkıs Hanım, bir tarafını gıdıklıyorlar gibi, fıkır fıkır gülüyordu. Hakkı Celis, yan gözle Cemil’e baktı. O, bu gülen kadının dizi dibinde, yarı yatmış, yarı oturmuş bir vaziyette, hareketsiz ve sükûti görünüyordu. Fakat, Belkıs Hanım, hâlâ o arka arkaya kahkahalarında devam ederek:

“Hakkı Bey, Cemil Bey gibi yapınız. Mutlaka muvaffak olursunuz,” diyordu.

O zaman genç kızların üçü birden başlarını çevirip dikkatle onlardan tarafa baktı. Cemil, bir kolu genç kadının beline sarılmış, diğer kolu ayaklarına dolanmış bir haldeydi; ikide bir başını arka tarafından Belkıs Hanım’ın ensesine doğru uzatıyor ve oraya üst üste hafif hafif öpücükler konduruyordu; her öpücük arasında:

“İşte böyle, işte böyle... Hakkı, baksana! Sana öğreteyim diye yapıyorum, vallahi senin için!.. Yoksa hiç fena bir niyetle değil!” diyor ve gülüyordu.

Hakkı Celis utancından yere geçiyordu, büsbütün sersemlemişti, yanında, Seniha’nın mevcudiyetini bile unutmuştu. Kadınlıktan, erkeklikten tiksiniyordu ve etteki sır, ona korku veriyordu.

Ertesi gün bu korkusu daha ziyade arttı. Faik Bey, ilk vapurla çıkageldi. Onu, Hristos’ta bir kır yemeğine davet ettiler. Sofranın üstünde birçok bira ve şarap şişeleri vardı, bun-

ların arasında taze balık ızgaralarının kokusu tütüyordu. Hava sıcaktı. Erkekler ceketlerini, kadınlar yeldirmelerini dallara astılar. Yalnız Necibe Hanım sıkı sıkı örtülü kaldı. İhtiyar kadın bu kadar genç arasında ve bu kadar iştah verici bir sofraya karşısında bulunmaktan son derece mahzuz görünüyordu. Yemekten evvel birkaç kadeh rakı istedi; fakat mecliste yalnız Cemil'le Belkıs Hanım'dır ki, onun bu arzusuna iştirak etti. Faik Bey viskidenden başka "aperitif" içemiyordu. Nuriye ve Neyyire Hanımlar yalnız biranın tiryakisiydiler.

Seniha'ya geline, onun yemek arasında birkaç parmak şaraptan ve yemek üstüne bir iki kadeh likörden başka içki namına hiçbir şeye tahammülü yoktu. Bununla beraber, ilk defa olarak bu sofrada o kadar sık ve o kadar her şeyden içmeye başladı ki, bir köşede büzülmüş kalmış olan Hakkı Celis, nihayet kendini zaptedemedi:

"Ne yapıyorsunuz, rica ederim, hasta olacaksınız!" diye haykırdı.

Seniha, yarı şaka, yarı ciddi bir tavırla:

"Sen lakırdıya karışma!.. Dün akşamki kabahatini ne çabuk unuttun?" dedi.

Ve herkes birbirinin yüzüne bakarak gülümsemeye başladı. Faik Bey, Seniha'nın yanibaşındaydı; bir taraftan tabağında balık kılçıklarını ayırmakta, diğer taraftan solunda oturan Belkıs Hanım'ın ayağına dokunmakla meşgul, Seniha'ya doğru eğildi; biraz da, onunla alâkadar görünmek için, sordu:

"Dün akşamki kabahat mi? O nasıl şey bakayım?"

Seniha en şuh kahkahasıyla güldü ve cevap verdi:

"A, monşer, bu çocuk, bana mehtapta ilanı aşk etti."

Faik Bey, balığı çiğneyen dişlerinin arasından ağzı kapalı:

"Ah, zavallı Pihero..." diye mırıldandı. Bunun üzerine Faik Bey'le Seniha'nın aralarındaki mükâleme gittikçe sessizleşerek, gittikçe hususileşerek devam etti:

“Niçin zavallı?..”

“Zira akıbeti bir ağaç dalına asılmaktır; de Barnville’in mehtaptan daha solgun Pihero’sunun aşktan çektiğini bilmez misiniz? Pihero’lar hep mehtapta severler ve mehtapta olürler.”

“Benim Piherom neden mutlaka ölüme mahkûm olsun?..

“Çünkü, sizi seviyor. Siz... Dünyanın en egoist, en kendini beğenmiş...”

“Sizi benden böyle bahsetmekten menederim.”

“Görüyor musunuz, ne kadar mütehakkim ve zalimsiniz!..”

“Sizinle öyle olmak lazım. Çünkü pek yaramaz, pek inatçı ve pek dik kafalısınız...”

Faik Bey, masanın altında hırçınlaşan bir ayağı teskin için uğraşıyordu. Seniha’nın son sözlerine cevap vermekte biraz gecikti; Seniha bir kadeh şarabı bir yudumda içti ve şimdiden süzgün gözlerinin ucuyla Faik Bey’e bakarak:

“Susuyorsunuz, neden?” dedi.

“Susuyorum; fakat bu sükûtumun mânası, bir tasdik değil, bir protestodur.”

“Protesto... Bu pek siyasi bir kelime... Benimle daha açık konuşunuz!”

“Ne kadar açık konuşsam, beni o kadar az anlayacaksınız ve... Yahut anlamak istemeyeceksiniz... Neye iyi...”

Faik Bey, bu başbaşa muhavereye nihayet vermek istiyordu; zira, hem ağzı, hem ayakları, hem de diliyle meşgul olmak ona biraz müşkül geliyordu. Bundan başka, sofradaki-lerin nazarı dikkatini celbetmekten de çekiniyordu. Genç Hakkı’nın gözleri, hayret ve tecessüsle genişlemiş, bir saniye üzerlerinden ayrılmıyordu. Nuriye ve Neyyire Hanımların kendilerini fazla ihmal edilmiş bulan bir halleri vardı, vakıa aksi bir tesadûf eseri olarak veyahut Belkıs’ın bir nisyani (unutkanlığı) yüzünden iki hemşirenin arasına düşen

Cemil, ara sıra kadehlerine bira koymak ve kulaklarına çok fazla açık cinaslı sözler fısıldamak suretiyle onları meşgul eder gibi görünüyordu; fakat, pek az edebî olan Cemil'in bu his ve hayalden arı arkadaşlığında ne Nuriye, ne de Neyyire aradıkları zevki bulamıyorlardı.

Hakkı Celis ise fazla susuyor, somurtuyordu. Onun bu halinde, herkesi iz'âç eden [bıkıtıran, usandıran] bir şey vardı. Etrafındaki gençleri esasen kâfi derecede neşeli bulmayan Necibe Hanımefendi ise, çocuğun bu hüznü önünde adeta öfkeleniyor ve onunla acı acı istihza etmek ihtiyacını duyuyordu; ikide bir:

"A, hiç böyle dilsiz şair görmedim," diyordu.

Sonra yavaşça Belkıs'ın kulağına fısıldıyordu:

"Doğrusu çekilmez şey... Bu yaşımda bile; büyük sözüm tövbe..."

Belkıs, beyaz dişlerinin dizisini ta uçlarına kadar gösteren geniş bir tebessümle gülerek soruyordu:

"Yanımdaki için ne dersiniz?"

"Bak, ona canım kurban. Allah için çekirdekten yetişme; âzasının her biriyle bir kadın idare ediyor."

Faik Bey de sözü işitti ve çapkın gözlerle ihtiyar kadına baktı:

"Yalnız size yetişemiyorum," dedi.

Hakkı Celis, sofranın bu köşesinde söylenen sözlerin veya yapılan hareketlerin mânasını ancak tiksinecek kadar hissediyordu. Nihayet, sağında oturan Nuriye Hanım'a eğildi ve dedi ki:

"Şairlerin sözleri hep yalan, sevda denilen şey, mutlaka bunların yaptıklarıdır."

Gözlerinin ucu ile, Seniha'dan itibaren sol tarafta fısıldayıp gülüşenleri gösterdi. Elleri asabi, önündeki ekmeği ufalıyordu. Nuriye Hanım kim bilir kaç kadeh biradan sonra ve biraz da can sıkıntısından adeta uyukluyor gibiydi, lü-

zumsuz yere bir derin “Ah!” çekti ve ilk gördüğü bir insan-
mış gibi uzun uzun Hakkı Celis’in yüzüne baktı:

“Benimle beraber gelir misiniz?” dedi.

Esasen Hakkı Celis’in arzu ettiği şey, bu sofradan bir an
cvvel uzaklaşmak, kaçmaktı; hemen ayağa kalktı. Karşidan,
sağdan soldan deniz görünüyordu; تنها, durgun ve cilalı
bir deniz... O kadar تنها ki, Hakkı Celis kendini gurbette
sandı, o kadar durgun ki, ruhuna bir ölüm korkusu girdi ve
suların bu uzak pırıltısından gözlerine nahoş bir kamaşma
geldi. Önde Nuriye Hanım sendeleyerek, arkada o, kendi-
sinden bezgin, çamlığın ücra ve gölgelik yerlerine doğru
yürüdüler. Nuriye Hanım:

“Ben biraz uzanayım. Siz başımda şiir söyleyin. Olmaz
mı?” diyordu.

Genç adam bir otomat gibiydi. Her nereye çekseler oraya
gidecek, her ne deseler onu yapacaktı. Ağaçlar altında, şu-
rada burada oturanlara baktı. Bunlar, dikiş diken kadınlar
ve tavla oynayanlardı.

Bu durgun ve sıcak öğle saati hepsinde muayyen bir dü-
şünce veya muayyen bir hisle muayyen bir gayeye doğru
hareket etmek kabiliyetini eritmiş gibiydi. Koruda sesi işiti-
len, fakat kendisi gelmeyen bir rüzgâr vardı.

Nuriye Hanım, pembe ipekli maşlahını yere yaydı, üstü-
ne uzandı, kollarını başının altına geçirdi ve Hakkı Celis’e:

“Geliniz şöyle, ta yanıma!” dedi.

Hakkı Celis, genç kızın ayakları ucuna oturdu. Yer, üst
üste birikmiş kuru çam dikenlerinden henüz cilalanmış
parkeler gibi kayıyordu. Genç adam sırtını ağaca dayadı ve
dalgın dalgın önündeki vücuda baktı.

Nuriye Hanım’ın etekleri ta dizlerine kadar sıyrılmıştı;
beyaz ipek çoraplarının bittiği ve etinin başladığı noktalar
gözüküyordu: Hakkı Celis eğildi, eteklerini çekti, genç kı-
zın bacaklarını örttü; o, yarı uykuda, yarı uyanık gibiydi:

“Hakkı Bey, bana Cenap’tan bir şiir okuyunuz,” dedi.

Küçük şair, gözleri dalgın cevap verdi:

“Hayır, hayır... Bugün içimde çok gam var; birtakım mağmum neşideler, birtakım matemli ilâhiler bilip söylemek isterdim.”

“Zavallı çocuk, demek çok mustaripsiniz?”

Hakkı, gözlerini yere indirdi. Nuriye Hanım, gözleri hâlâ yarı kapalı, adeta mırıldanır gibi konuşuyordu:

“Değer mi?.. Yazık değil mi ki sizin ilk aşkınız Fikret’in Nef’î için dediği gibi böyle, ‘çorak yere akıp gitsin!’ O sizi asla anlayamaz; asla!.. Siz, sevgiyi destanlarda, çoban muaşakası masallarında Romeo ve Juliette’te olduğu gibi anlıyorsunuz. O ise, İngilizlerin flört dedikleri muaşaka tarzından başkasını bilmiyor. Flört muaşeret adabı icabatından bir şeydir, halbuki aşk, sizin ve benim bildiğim aşk öyle mi? Bu bir vahşi kuştur ki, bir salonda, bir eğlence ve bir süs gibi dizden dize, omuzdan omuza dolaşması şöyle dursun, gagasının dokunduğu yerde kanamadık et, parçalanmadık kumaş; kanadının havasında devrilmedik eşya, kırılmadık saksı kalmaz. O kadar vahşi, serkeş ve haşindir. Düşününüz. Seniha tarzında, Belkis tarzında kadınlar için böyle bir kuşu eteklerine bağlayıp dolaşmak ne kadar kaba, ne kadar zarafete aykırı bir şeydir!.. Zira, bu haddizatında salona sığmayan bir mahluktur, yuvası yalçın kayalar üstünde veyahut çöllerin içindedir.”

Hakkı Celis, mütehayyir [şaşkın] dinliyordu; Nuriye Hanım, bir peri gibi gözleri önünde kıyafetten kıyafete giriyordu. Onu hiç bu kadar güzel görmemişti.

“Hakkı Bey,” dedi; “siz, Seniha’ya gülünç görünüyorsunuz. Zira, başınızın üstünde bu kuşu taşıyorsunuz. Siz bu kuşu gayet beceriksiz bir tarzda ve pek büyük bir ıstırapla taşıyorsunuz. İkide bir tepenize gagasını indirdikçe, yüzünüze bin türlü garip işmizazlar [kasılmalar, buruşmalar] geliyor, gözlerinizi tuhaf tuhaf açıp kapıyorsunuz.

Hakkı Celis:

“Ne yapayım, söyleyiniz ne yapayım?”

Tam bu sırada, küçücük kahkahalar, hafif çığlıklarla sofradakilerin kendilerine doğru geldiğini gördüler. Faik Bey, hâlâ Seniha ile Belkıs'ın arasında yürüyordu; Cemil, Neyyire ve Necibe Hanımefendi arkadan geliyordu. Hepsinin yüzü kıpkırmızı ve gözleri süzgündü. Seniha hiçbir zaman bugünkü kadar güzel değildi. Gözlerinin etrafındaki esmer daire yanaklarına kadar genişlemişti; ağzında olgun, sulu, serin ve taze bir meyvenin cazibesi vardı. Kızıla bakan saçları, başörtüsünün altından bir alev gibi fışkırıyordu; yeşil gözleri insana ta derinden ve bir pars bakışıyle bakıyordu. Nitekim, kendine mahsus şuh ve laubali tavrıyla gelip de Hakkı Celis'in göğsüne uzandığı zaman biçare çocuk kucağına patlayan ve yanan cinsinden tehlikeli bir cisim düşmüş gibi ürktü. Şu saatte etraf tamamıyla تنها, onlar tamamıyla yalnız olsaydı da Seniha ona: “İşte kendimi sana verdim, ne istersen onu yap!” deseydi, genç adam hiç şüphesiz bu vücudu silkip itecek ve haykırarak, bayırlardan tepelere, tepelerden sahillere kaçıp gidecekti. Bir kadın vücudunu zapt ve idare etmekteki müşkülâtı adeta adaleleriyle hissediyordu. Faik Bey, Seniha'nın ayakları ucuna oturur oturmaz, içinden bir rahatlık duydu; bir tehlikenin önünde iki kişiydiler. Lakin, Faik Bey'in oturmasıyla kalkması bir oldu. Belkıs Hanım, ta uzakta yalnız başına bir hasır üstüne uzanmış, genç adama sesleniyordu. Seniha, yeşil gözlerinin en yırtıcı nazarıyla Faik Bey'in yüzüne baktı:

“Nereye?” dedi.

Hakkı Celis, Faik Bey'i ilk defa olarak şaşkın bir halde gördü. Seniha emretti:

“Gitmeyeceksiniz!”

Ve parmağıyla ayaklarının ucunu işaret verdi. Genç adam, tekrar yerine oturdu. Bütün nazarlar onun üzerin-

deydi. Nuriye, kirpiklerinin arasından yan gözle, Neyyire, Necibe Hanım'ın omuzunun üstünden hayretle ve Necibe Hanım iki genç kızın arasında mütebessim, Faik Bey'e bakıyorlardı.

Belkıs Hanım'ın, yattığı yerden onu çağırışı, Seniha'nın ona, "Gitmeyeceksiniz" deyişi, Faik Bey'e, birdenbire, iki dişi arasında paylaşılamayan bir erkeğin esrarengiz nüfuzunu verdi ve o andan itibaren bu genç adam, Ada'da eğlenen bu küçük grubun yegâne ağırlık merkezi oldu. Onun bu hareketi, umumi muvazeneyi bozuyor ve bu vaziyeti, herkesi etrafına topluyordu. Kahkahalar ondan geliyor, yine ona gidiyordu, fısıltılar onun ismiyle başlıyor ve yine onun ismiyle nihayet buluyordu, o öfkeliendiriyor, o yatıştırıyordu. Nafile yere Cemil, Belkıs Hanım'ı teselliye gitti; genç kadın, hasırın üstünde böğrüne kurşun yemiş bir geyik gibi gözleri yaşlı, ağzı kasık kaldı. Nafile yere genç kızlar Hakkı Celis'in şiirleriyle avunmak istediler; fakat, ne gözlerini, ne fikirlerini bir türlü Faik Bey'den başka bir yere çeviremediler; genç adamın bir saniyelik dikkatini celbetmek için bin türlü işveler ve cilveler yapmaya başladılar. Vücutlarının her hareketine bir maksat ve bir mâna koydular. Neyyire, ikide bir kollarını kaldırıp saçlarını düzeltiyordu: Ta ki kısa ve bol olan yenleri tamamıyla sıyrılın da mevzun ve beyaz kolları ta omuz başlarına kadar görünsün diye; Nuriye, yattığı yerden muttasıl sağdan sola, soldan sağa dönüyordu: Ta ki kalçaları bir köpük kadar seyyal ve yumuşak kumaşı altında en sabit ve en mükemmel şekilde çizgilensin diye... Necibe Hanımefendi bile yerinde duramaz olmuştu. Bu ihtiyar kurt, Faik Bey'de kendisine, "Gitmeyeceksin! Kalacaksın!" denilen cins erkeğin kokusunu almıştı; mütemadiyen göz süzüyor, boyun kırıyor ve her fırsatta bir cinaslı söz söylüyordu.

Faik Bey ise, muti, mütevazi, Seniha'nın ayakları ucunda oturuyor ve yalnız ara sıra ellerini bu ayakların üstünde ha-

filçe gezdirmekle iktifa ediyordu. Seniha'da, serkeş bir atı zaptı ve idare eden mahir bir binici gururu veyahut nadir bir avı pençesinde tutan bir yırtıcı mahluk hazzı vardı; ara sıra gözlerinde madeni parıltılarla genç adama bakıyordu.

Vakta ki gece mehtaba çıktılar. Seniha ile Faik Bey uzun bir müddet gözden kayboldular. Yırtıcı kuş, avını Ada'nın öyle bir köşesine götürdü ki, gündüz bile kimsenin bulup görmesi muhtemel değildi. Faik Bey, ömründe ilk defa olarak bir genç kızın ve hususiyle Seniha'nın elinde kendini bu kadar zayıf ve iradesiz buluyordu; vakıa bütün günün yorgunluğu, bütün günün sarhoşluğu sinirlerinde mukave-met ve muvazene namına ne varsa hepsini alıp götürmüştü. Seniha önde, o arkada, yokuşlardan kayıyorlar, çitlerden atılıyorlar, küçücük yarlardan inip çıkıyorlardı; Faik Bey ikide birde:

“Beni nereye götürüyorsunuz?” diyordu.

“Yorgolu” sırtının, تنها koylarından birine doğru iniyorlardı.

Seniha:

“Ben de bilmiyorum, deyip gülüyordu. “Bana hiçbir şey sormayınız, hiç sesinizi çıkarmayınız. Bu gece bütün kaprislerime riayet edeceksiniz; işte o kadar!..”

Böyle söyleyerek genç adamı, bazen elinden, bazen yakasından tutup sürüklüyordu. Epeyce dik ve tehlikeli bir yokuştan, elleriyle çam dallarına, ayaklarıyla taş parçalarına tutunarak, nihayet sahile indiler. İkisi de soluk soluğaydı. Bununla beraber Seniha'da gittikçe artan bir neşe vardı; yerinde duramıyordu. Bir çocuk gibi denize taşlar atıyor, sonra dönüp Faik Bey'in yakasından çekiyor:

“Daha yürüyelim, daha yürüyelim!” diyordu; “baksanıza, bu deniz değil, bu bir bahçe... Bu geniş, geniş nihayetsiz bir bahçe... Baksanıza, ne kadar çok sarı güller, ne kadar çok mor inenekşeler, ne kadar çok beyaz papatyalar var. Bu ni-

hayetsiz bahçenin bölümlerinde türlü türlü çiçekler fışkırıyor; görmüyor musunuz, bu bölümler arasındaki yollar ki dolaşa dolaşa ta ufuklara kadar gidiyor. Bu yollarda yalnız ay denilen soğuk hayalet mi gezinecek? Yürüyelim, yürüyelim. Bir daha dönmek üzere... Niye duruyorsunuz? O kadar yorgun musunuz? Ne çabuk, ne cabuk kuvvetten ke-sildiniz? Niçin nihayete kadar gidemiyorsunuz? Niçin?"

Genç kız, bir müddet böyle söyleyerek denizi taşlamakta ve Faik Bey'in elinden çekmekte devam etti; sonra birdenbire nefesi tükenmiş ve dizlerinin bağı çözülmüş gibi sahilin çakılları üzerine çöküverdi. Faik Bey, hâlâ sessiz, ayakta duruyordu; Seniha'nın taşkınlıklarından bezmiş, sıkılmış bir hali vardı. Genç kız şimdi, mahzun ve dalgın görünüyordu; neden sonra başını kaldırdı, munis ve durgun bir sesle:

"Niçin yanıma oturmuyorsunuz, Faik Bey?" dedi.

Faik Bey, ağzını yüzünü buruşturarak taşların üstüne oturdu ve bir şey söylemiş olmak için:

"Gecenin aydınlığı gökten mi iniyor, denizden mi çıkıyor... Belli değil," dedi.

Seniha cevap vermedi, sonra ikisi birden derin ve uzun bir sükûta daldılar. Faik Bey, bir sürü ufak tefek işlerini, müddeti gelmiş borçlarını, Boter'e ısmarladığı kostümünü, oteldeki yatağını, isimleri unutulmuş bazı kadın ve erkek simalarını düşünüyordu. Neden sonra, yine bir şey söylemiş olmak için dedi ki:

"Bakınız karşı sahillerdeki ışıklar birer birer nasıl sönüyor."

Seniha yine cevap vermedi. Bir dua veya murakabe vaziyetindeydi. Vakıa bir salonda, bir musiki dinler gibi ayak ayak üstüne atmış ve ellerini dizinin üstüne kilitleyerek oturmuştu. Kolları lüzumundan fazla uzun, ince ve beyaz görünüyordu. Genç adam, yan gözle Seniha'yı süzmeye başladı ve içinden: "Hiç de fena değil!" dedi.

Seniha, bu mehtap gecesini teşkil eden tabiî unsurlardan biri gibiydi. Giyindiği esvap, sudan ve köpükten, eti ve derisi ay aydınlığından; saçları ateştendi ve mehtabın bütün esrarı ondaydı. Faik Bey yarı can sıkıntısı ile, yarı tecessüs ve merak saikasıyla bu ışıldayan tayf'a dokunmak, sokulmak ihtiyacını hissetti. Evvela, bastonun ucu ile genç kızın ayaklarına bir iki hafif darbe vurdu; diğer elini sırtında doluşturmaya başladı, sonra eğildi, eteklerinin kıvrımlarını düzeltir gibi birtakım hareketler yaptı. Seniha yine kımıldamıyordu, genç adam, genç kızı yavaşça belinden kavradı ve onu kendine doğru çekti.

Tam bu sırada üst taraflarındaki korudan aşına sesler duyuldu.

Senihaların Ada âlemleri bununla nihayet bulmadı, Ertesi gün, Faik Bey, “Yorgolu”da bir akşam ziyafeti verdi. Cemiyet aynı cemiyetti, fazla olarak Faik Bey’in otelde tesadüf ettiği eski tanıdıklarından Beyoğlulu bir genç kadın ve Ada’ya geldiği günden beri hastalıktan bir türlü baş alamayan Madam Kronski de vardı. O akşamki eğlenti bu iki yabancı kadın yüzünden için için tedirgin ve üzüntülü geçti. Zira, Faik Bey’i paylaşamayanlar, dörtken beş oldu ve Frenk kadınları önünde mümkün mertebe terbiyeli, temkinli, medeni durmak lüzumunu, fazla haykırışmalar, fazla gülüşmeler, coşkun ve laubali hareketler halinde dışarıya taşmak isteyen bütün bu ruhların, kaplarında sımsıkı kapalı kalarak ekşimesine sebebiyet verdi. Ferdası akşam, Necibe Hanımefendi’nin köşkünde yarı alafranga, yarı alaturka bir âlem daha yaptılar ve gece geç vakit eşeklerle “tur”a çıktılar. Bu “tur” safası baştan başa, nihayete kadar hoş, tuhaf hadiselerle geçti. Hakkı Celis’in eşiği mütemadiyen arkaya kalıyordu. Kafile, çığlıklar, kahkahalar ve şarkılarla uzaklaşıp gidiyor, genç şair ikide bir gözden nihan oluyordu. O zaman:

“A, bizim Şanso nerede kaldı, yine nerede kaldı?” deniliyordu.

Her ağızdan Hakkı Celis’e dair bir tuhaf söz çıkıyordu. Derken, çocuğun ta derinlerden sesi işitilmeye başlıyordu:

“Hop, hop... Haydi, Aleksandra... Haydi hop, hop!”

Bu ses kâh tehditkâr, kâh yalvarıcı oluyor, kâh yeis ve hiddetten kasılıyordu. Her merhalede kafilenin içinden biri ona kendi eşeğini veriyor, fakat yine geride kalmaktan kurtulamıyordu.

Seniha gülmekten katılıyordu:

“Bu çocukta bir sır var, mutlaka mutlaka bir sır var. Fakat bunu, yalnız eşekler hissediyor,” diyordu.

Vakıa bu sözde biraz hakikat vardı, en tırıs giden eşek bile, üstüne Hakkı Celis’in bindiğini hisseder etmez, derhal kısılıp kalıyor, başı önüne doğru uzanıyor, ayakları köstekleniyor, sanki bir baş dönmesine tutulmuş gibi, bir sağa, bir sola yalpa vurmaya başlıyordu. Hakkı Celis, yanında kâh arabalar dolusu kadın erkek hep bir ağızdan Türkçe, Rumca ve Fransızca şarkılar söyleyerek, kâh bir alay eşekli, bin türlü neşeli şamatalarla tozu dumana katarak, birer rüzgâr hamlesi halinde gelip geçenlere çevrilmiş hayvanın üstünde yolun yegâne meys ve avare yolcusu kalıyordu. Gezintinin sonlarına doğru artık onu aramaz ve beklemez oldular. Zavallı çocuk, Hristos’ta kendilerini bekleyen eşek sahiplerinin yanına gelinceye kadar neler çekti... Fakat bütün bu meşakkatler, onun için eve girdiği zaman işittiği haberden daha elverişliydi. Nuriye Hanım’la Neyyire Hanım, ona pencereden bağıırıyordu:

“Hakkı Bey, Hakkı Bey, yalnız mısınız? Yolda Seniha ile Faik Bey’c rast gelmediniz mi?”

“Beraber değil miydiniz?”

Viranbağ’a kadar beraberdiler, hattâ yine Hakkı Celis’i beklemek niyetiyle orada bir müddet eşeklerden bile indiler

ve biraz da kahvede oturmaya karar verdiler; fakat, tam kalkıp gidecekleri esnada, ortada ne Seniha'dan, ne Faik Bey'den ve ne de eşeklerinden eser vardı.

O gece Hakkı Celis, büyük dayısının torununu Necibe Hanımefendi'nin bahçesinde ta secre kadar bekledi ve akıbet, başı kolunun üstünde, bir tahta kanapede uyuyakaldı.

Ve Seniha için mehtaplı geceleri beyaz fecirler, beyaz fecirleri pembe akşamlar takip etti. Ne vakit oturuyor, ne vakit yatıyor, ne vakit istirahat ediyor, kimse bilmiyor, görmüyordu. Daima faaliyette, daima harékette, adeta kuş ve kelebek cinsinden bir acayip mahluk haline girdi. Ada'daki bu son hafta, onu tamamıyla değiştirdi; ortada, Cihangir'deki konağın o hodbin, hırçın, soğuk ve müstehzi kızından eser kalmadı. Hattâ yüzüne ve gözlerine bile yeni bir mâna, yeni bir ifade geldi.

Evvelden rengi yanaklarının uçlarına doğru hafifçe pembe ve şekli değişmeye yakın olan bu yüze sıcak bir solukluk ve narin bir uzunluk geldi, bütün kanı dudaklarına toplanmış gibiydi. Eskiden ay aydınlığı gibi gözlerine ise, çok yıldızlı gecelerin rengini andırır laciverde yakın bir koyu gölge çöktü, fakat bu gölge, kirpiklerinin gittikçe çoğalan sürmesinden mi, yoksa gözkapaklarının adeta çürümüş gibi görünen esmerliğinden mi geliyor, bir türlü anlaşılmıyordu. Kendisi de bu değişiklikten hayrete düşmüş gibiydi; zira, çehresinde şaşırmış veya ürkmüş bir çocuk hali vardı; belki de simasına bu ifadeyi veren şey, kaşlarının yukarıya doğru her vakitten ziyade çekik ve gergin durmasıydı.

Seniha, bazen de sarhoş gibi görünüyordu; bakışlarına sert bir süzgünlük ve yürüyüşüne, oturuşuna, kalkışına latif bir perişanlık geldi; rüzgârda kımıldayan dallar gibiydi.

Seniha, olur olmaz şeylere gülüyordu. Fakat, bu gülüşlerde ruhun saffetini rencide eden bir ahenk vardı; şuh, şehvetli ve aşifte bir ahenk... Seniha'nın kahkahalarında, bir se-

fahat sofrasında gıdıklanan bir fahişenin sesi duyuluyordu.

Seniha'yı böyle sesine varıncaya dek değıştiren şey neydi? Artık bu, kimseye meçhul değildi. Genç kızın etrafındakiler şöyle dursun, fakat bütün Ada halkı bu sırra tamamıyla vakıftı: Naim Efendi'nin torunu Seniha Hanım ile Kasım Paşa'nın oğlu Faik Bey sevişiyorlar. Bu sırrı ilk keşfedenlerden biri Necibe Hanımefendi'dir. Sonra öbürleri sezdiler. Vakıa, öteden beri, Faik Bey'le Seniha arasındaki münasebetin bir arkadaşlık derecesinden fazla olduğunu genç kızın bütün erkek ve kadın arkadaşları bilirlerdi.

Fakat, buna da, hafif bir flört mânasını verirlerdi. Zira, Faik Bey, pek çapkın bir delikanlı ve Seniha, pek şuh bir genç kızdı. Aşka bu kadar kabiliyetsiz telakki edilen bu iki mevcut arasında ve bir haftalık kısa bir zaman içinde tutuşuveren sevda od'unun alevi gözleri o kadar şiddetle kamaştırdı, gittikçe, günden güne, saatten saate o kadar tehlikeli görünmeye başladı ki bütün o havai ve şen dostlar, gizli bir endişeyle ürkek ürkek yerlerine döndüler ve ateşi tutuşturanları kendi hallerine ve yalnız başlarına bırakmak lüzumunu hissettiler. Hattâ Cemil'le Hakkı Celis bile gittiler. Fakat, ne Seniha, ne Faik Bey, etraflarında hâsıl oluveren bu boşluktan asla haberdar olmadılar. Bunlar, mizaçlarının soğukluğuna, terbiyelerinin sathiliğine, yaşlarının küçüklüğüne rağmen az zaman içinde sevda yolunun öyle bir merhalesine vardılar ki, oraya hiç kimsenin sesi gelmez ve oradan hiçbir şey gözükmez.

Seniha ile Faik Bey'i yakından tanıyanlar, bu hale pek şaşıyorlar. Fakat, bilmiyorlar ki aşk, mucizeyle doludur, daha doğrusu aşk, bizzat mucizedir. Bazı erkekler şu veya bu tarzda kadınlardan, bazı kadınlar şu veya bu biçimde erkeklerden hoşlandıklarını söylerler: "Benim tipim şudur, benim idealim budur" derler, halbuki, günün birinde söylediklerinin büsbütün zıddını severler, aradıklarının büsbü-

tün aksi bir insan arkasından koşarlar. Faik Bey için de böyle oldu; bu ana kadar zevkinin en doğru ölçüsünü olgun ve usta kadınların sinesinde bulan bu genç, birdenbire Seniha'nın ham ve sert göğsünde hiç tatmadığı müstesna bir lezzet duydu.

Vakıa Seniha, Faik Bey'in önüne yalnız et ve kemikten müteşekkil bir mevcut halinde çıkmadı; ona en ziyade kaplayan ve nüfuz eden bir ruh ve sihir gibi yaklaştı; öyle ki genç adam neye uğradığını bilmedi. Bir hafta içinde kendini sanki on yıldan beri bu kızın âşığıymış gibi hissetti.

Her reziletin bir itiyat ve her itiyadın bir iptila haline girdiği maneviyatında Seniha'yı sevmek de birdenbire, vazgeçilemeyen itiyatlardan biri oluverdi. O, şimdi kumara ne kadar düşkünse, Seniha'yı da o kadar arıyor, Seniha'ya da kendini o kadar düşkün hissediyordu.

Seniha, Faik Bey'in bu ani iptilasından nihayetsiz bir gurr duydu. Her kadında, yırtıcı bir avcı hayvanattan bir şey vardır. Kuşu yakalayan kedide nasıl nihayetsiz bir hazzın raşeleri ve dişlerini bir ceylanın etine geçiren aslanda ne kadar derin bir şehvetin emareleri görülürse, kadınlar da lâlettayin herhangi bir erkeği kendilerine ram etmekte o kadar büyük bir haz ve neşat duyarlar. Bu cins sevmenin ve sevilmenin sırrı, yalnız bundan ibaret değildir. Denilemez ki, şuh ve müstehzi Seniha, çapkın ve havai Faik Bey'i, Juliette'in Romeo'yu, Leyla'nın Mecnun'u sevdiği gibi sevdi; hayır... Buna inanmak için, bu genç kızın o genç adam tarafından bundan birkaç zaman evvel nasıl lakayt ve muhakir bir muamele gördüğünü unutmuş olmak lazımdır. Seniha'yı Faik Bey'e doğru iten şey, ne Ada'nın mehtaplı geceleri, ılık ve mahmur fecirleri, ne çamlıkta söylenen şarkılar, içilen içkilerdir. Onun ruhu, ayın ışığı ile, şarkı sesleri ve saatlerin renkleriyle beslenen coşkun ve iptidai ruhlardan değildir; Seniha, Ada'nın sevdavî gölgelerinde, Faik Bey'in

yanıbaşında yabani bir kedi gibi dolaştı ve aylardan beri kâh yatağının içinde, kâh tuvalet masasının başında bilediği tırnaklarını nefret ve gayza yakın bir hırsla batırmak istediği etin en yumuşak tarafını, en gafil anını yoklamakla meşgul oldu. Ne vakit ki buna muvaffak oldu, avını başkalarından kaçırmak, uzaklara götürmek, yalnız ve asude kalmak ihtiyacını hissetti. Sabahları, Madam Kronski'nin refakatinde Ada'nın تنها sahillerinde denize giriyorlardı. Seniha bir kayanın arkasında, Faik Bey diğer kayanın arkasında, gizlenerek soyunuyor, sonra biri kırmızı, öbürü siyah banyo kostümleriyle kendilerini yavaşça dalgalara bırakıyorlardı. Faik Bey, Seniha'ya yüzme talimleri yaptırıyordu; kâh bir eliyle belinin altından, diğeriyle ayaklarının ucundan tutup sırt üstü yatmayı, kâh karnı ile göğsü arasındaki noktayı avucunun içine dayayarak ve öbürleriyle ensesinden iterek dalıp çıkmayı; kâh omuzlarından tutarak yarı oturmuş bir vaziyette yüzmeyi öğretiyordu. Kâh yan yana yüzerlerken kendini takip etsin diye, onu yarı yolda bırakarak geniş kulaçlarla uzaklaşıp gidiyordu. O zaman Seniha yalvarmaya, haykırmaya başlıyordu ve Madam Kronski sahilden ayağa kalkarak suni bir telaşa:

“Dönünüz, dönünüz artık, çocuklar!..” diye sesleniyordu.

Denizden çıktıktan sonra uzun müddet yan yana yürüyorlardı; Faik Bey, ona Avrupa hayatına ait hikâyeler anlatıyordu. Bu hikâyelere genç kızı güldürecek, merakını celbedecek, hayrete düşürecek bir sürü acayip, hoş ve rindane tafsilat karıştırıyordu. Ara sıra bir gölgelikte durup susuyorlar ve göz göze bakıyorlardı. Bazen ağaçların arasında küçük çocuklar gibi birbirlerini kovalıyorlardı. Genç adam, vücudunun adalî taraflarını gösteren ve göğsünü yarı açık bırakan beyaz tenis kıyafetiyle ve hafif beyaz ayakkabılarıyla bir tazi gibi zarif ve çevikti.

Seniha'ya çok maharetli jimnastik hareketleri yaptırıyor-

du. Genç kız, düzgün cevval ve taze bir erkek vücudunun bütün sırlarını bu hareketlerde, bu oyunlarda öğreniyor, hayran kalıyordu. Ekseriya öğle yemeğini, kâh Faik, Necibe Hanım'ın köşkünde kalmak, kâh Seniha, Faik'in oteline gitmek suretiyle beraber yiyorlardı. Gerçi Seniha, Faik Bey'in oteline gitmekte epeyce müşkülât çekiyordu. Fakat bu oteldeki yemek saatleri -bahusus akşam yemekleri- genç kızın o kadar hoşuna gidiyor, o muhitin havasından bütün hulyalarını okşayan öyle bir koku buluyordu ki, her şeye rağmen bir hafta zarfında iki üç defa gittiği oldu. Faik, Seniha'nın ikinci ziyaretinde, sofralarına oteldeki Hristiyan dostlarından bazılarını davet etti ve yemeğin sonuna doğru şampanyalar açtırdı. Sonra otelin hususi bir köşesine çekilip dans ettiler. Bunun içindir ki Seniha, Faik Bey'e gitmeyi, Faik Bey'in kendisine gelmesine tercih ediyordu; zira, halasının evinde -sofra saatleri pek o kadar ferahlı geçmiyordu. Necibe Hanımefendi, muttasıl söylüyor, kâh hatıralarından, kâh tasavvurlarından bahsediyordu; ne bu hatıralar, ne de bu tasavvurlar iki gence hiçbir alâka vermiyor, canlarını sıkıyordu.

Yemekten sonra, yumuşak ve geniş kanepelerde, gevşek gevşek uzanılan, tembel tembel konuşulan, veyahut dalgın bir tavırla ekarte ve piket partileri yapılan ılık gölgeli saatler geliyordu. En ziyade bu durgun saatlerdedir ki, Faik Bey, genç kızın önünde için için sarsıldığını hissedirdi ve Seniha'nın mahmurlaşan gözleri, genç adama bakarken bazı karanlık geceler uzak ufuklarda çakan şimşeklere benzer pırıltılarla dolardı. Saatlerce ağızları susar; fakat gözleri, elleri, ayakları ve vücutları hiç dinmeyen bir hareketle konuşurdu. Bu saatlerde her nedense, ne Madam Kronska, ne de Necibe Hanımefendi yanlarından hiç ayrılmazdı, vakıa ağyar-önünde bu sessiz lisanı konuşmakta ve derinden derine birbirini istemekte olgun, arif ruhlar için serbest visallerden ve en geniş hasbıhallerden bin kat daha tatlı bir lez-

zet vardı. Fakat bu iki genç, henüz bu sırra eremedikleri için sabırsızlanıyorlar, öfkeleniyorlardı. Akşam üstü olup da gezintiye çıktıkları veya geceleyin bahçede yalnız kaldıkları zaman, ölçüsüz bir coşkunlukla sarılıyorlar, öpüşüyorlardı. Kaç defa Necibe Hanımefendi, yarı karanlıkta, balkonun bir köşesinde, bunları bu halde seyretti; kaç defa Madam Kronski, Faik'in kolu Seniha'nın beline dolanırken veya Seniha'nın başı Faik'in göğsüne yaslanırken üstlerine geliverdi.

Onları buna benzer vaziyetlerde görenler, yalnız evdeki ihtiyar kadından ibaret değildi. Necibe Hanımefendi'nin yakın ve uzak komşularından birçok kimseler, Nizam, Dil ve Hristos gezintilerine alışkın Ada halkından birçok müteccessisler, bu iki genç arasındaki maceranın bin türlü esrarına yakından, günü gününe vakıftır. Sevda işlerine, izdivaç entrikalarına dair dedikodular ora halkı arasında cereyan eden konuşmaların hemen özünü teşkil eder. Bu halk, ya sevişenlerden, ya sevişenlerle meşgul olanlardan müteşekkildir. Ne bundan, ne ondan olmayanlar ise, hayatından bezgin birtakım hastalarla, oyuna dalmış kumarbazlardır. Büyüka'da her mevsimin sonu, mutlaka birkaç izdivaç, birkaç talâk [boşanma] veyahut da gayet meraklı birkaç macerayla nihayet bulur ve İstanbul'un dört köşesinde bütün yıl bunlara ait yankılar duyulur.

Seniha ile Faik Bey arasındaki macera da bu mevsim sonunun en nadir, en tatlı meyvelerinden biri olmak istidadını gösteriyordu. Şimdiden bunlara hayran kalanlar, düşmanlık besleyenler, şimdiden onları takip eden ve kıskananlar vardı. Hele birinin Naim Efendi'nin torunu, diğerinin Kasım Paşa'nın oğlu oluşu, meseleye büsbütün başka bir ehemmiyet veriyordu. Zira, bu iki ismi İstanbul'da bilmeyen, tanımayan yoktur. Bunun içindir ki, az zaman içinde Seniha ile Faik Bey arasındaki bu ateşli samimiyet İstan-

bul'un bu iki büyük ailesine ait bir namus ve haysiyet davası halini aldı ve evvela Ada'nın Türk muhitinde başlayıp İstanbul'un bütün büyük evlerine sirayet ederek kadın, erkek, genç ve ihtiyar herkesi başka türlü işgal eden hummalı bir dedikodu mevzuu olmaya başladı.

Naim Efendi ile Servet Bey, birçok imzasız mektuplar aldılar.

Servet Bey, geniş satrançlı robdöşambırı ile kayınpederinin odasına girdi:

“Beni istetmişsiniz, efendim, dedi.

Naim Efendi, odanın bir tarafını kaplayan uzun bir erkân minderinin ucundan, yarı diz çökmüş, yarı bağdaş kurmuş bir vaziyette, kafesi kaldırılmış, fakat camı indirilmiş bir pencereden dışarıya bakıyordu. Arkasında beyaz pikeden iki sıra iri, sedef düğmeli, pamuksuz bir uzun hırka, başında aynı pikeden bir takke vardı. İnce uzun çehresi her vakitten ziyade solgun ve çizgili, gözleri her vakitten ziyade çukurlaşmış görünüyordu; damadı içeri girer girmez yerinden kalkmak ister gibi bir hareket yaptı ve eliyle önündeki koltuğu işaret ederek:

“Buyurunuz rica ederim,” dedi.

Dirseğini dayadığı bir uzun yastığın altından küçücük bir anahtar külçesi çıkardı. Yanıbaşında, minderin üstüne konmuş sedef kakmalı büyükçe bir çekmeceyi açtı, içinden üç tane mektup çıkardı. Bunları, bir şey söylemeksizin Servet Bey’e uzattı ve başını tekrar pencereye çevirdi. Servet Bey,

ancak birer saniye devam eden bir müddet zarfında üç mektuba sırayla göz gezdirdi; sonra tıpkı kayınpederinin yaptığı gibi, kâğıtları lakayt bir tavırla sedef kakmalı çekmecenin üstüne bıraktı.

Naim Efendi, göz ucuyla damadının mektupları okumadan iade ettiğini gördü ve dedi ki:

“Niçin okumadınız, efendim?”

Servet Bey, dik dik ihtiyar adamın yüzüne baktı:

“Çünkü,” dedi; “bana verdiğiniz mektupların üçü de imzasızdır. Bendeniz, müddeti hayatımda ne imzasız mektup yazdım, ne de imzasız mektup okudum. Terbiyem ve tabi olduğum prensipler buna müsait değildir.”

Bunları söylerken acı bir tebessümle gülüyordu. Naim Efendi birdenbire yüzüne bir sille inmiş gibi şaşırdı kaldı; ne diyeceğini bilemedi:

“Vakıa ben de bu yaşıma kadar hiç kimseye imzasız mektup göndermedim, ne de kimse bana gönderdi. Bu husustaki taassubunuza iştirak etmemekle beraber, doğrusu prensibinizi şayanı takdir görürüm. Fakat bu sefer lütfen, benim hatırların için prensibinize mugayir bir harekette bulunuveriniz...”

Servet Bey, kendisinden bir şey rica edilen bir adam tavrını takındı:

“Ne hacet efendim... Bu mektuplardan bana da geldi,” dedi; “derhal yırtıp attım. Fakat, şöyle bir göz gezdirmek dolayısıyla neden bahsettiklerine aşağı yukarı vakfım. Ne garip memleket! Herkes işini gücünü bırakmış, nelerle meşgul oluyor! Hey gidi, haysiyet, namus hey!.. Haysiyetli, namuslu adam, imzasız mektup yazar mı, rica ederim? İmzasız mektup yazan bir adamın haysiyet ve namus hakkında bir fikri olabilir mi? İmzasız mektup yazıyorlar. Kime, niçin? Bir genç kızın babasına, kızının bir genç adamla seviştiğini söylemek için... Lakin, bu nevi mektupları yazan kimseler bilmiyorlar, hissetmiyorlar ki kendi yaptıkları feci

ve galiz hareketin yanında bir genç kızın şaşırması, bir kadının fahişeliği, bir kumarbazın hırsızlığı, hattâ bir katilin cinayeti hiç kalır. Bu gibi mektupları alır almaz yapılacak iş, birçok vesaite baş vurup aramak, taramak, sahibini bulmak ve cevap olarak, suratına bir sille indirmektir.”

Naim Efendi, damadına uzattığı mektupları kendisi yazmış gibi, mahcup oluyordu; oturduğu yerde ezildi, büzüldü:

“Rica ederim, hiddet buyurmayınız, rica ederim...” dedi. “Maksadım, sizinle ailemize müteallik bir mesele için hasbıhal etmektir. Ben de sizin gibi, çirkin bir dedikodudan ibaret...”

“İftira deyiniz, tezvir deyiniz... Abdülhamit devrinin bu millete terk ettiği anane-i ruhiye... [ruh alışkanlığı]

“Evet, evet, hakkı âliniz var. Bunun bir dedikodudan ibaret olduğuna zerre kadar şüphe etmiyorum. Fakat, anlamak istediğim şey şudur ki, acaba bu mektuplarda hakikate temas eden noktalar hangileridir? Mesela, bu mektupların birinde deniliyor ki...”

Naim Efendi, yanındaki çekmecenin üzerinden bir uzun mahfaza aldı, içinden gözlüklerini çıkardı. İki eliyle uçlarından tuttu, kemali ihtimamla kulaklarına taktıktan sonra, mektuplardan birini açtı, bir müddet sessiz sessiz kendisi okudu, tekrar yerine koydu; müteakiben bir diğerini aldı, ötesine berisine göz gezdirdi ve damadına:

“Dinleyiniz rica ederim,” dedi. “Sabahları çıırçıplak denize girmeleri, alâmeleinnas [göz önünde, herkesin önünde] sarılıp öpüşmeleri yetişmiyormuş gibi, otelde her türlü kuyud-u diniye ve milliyeyi [dinsel ve ulusal kuralları] ayaklar altına alarak birtakım ecanip [ecnebler] ile şampanyalar içtikleri ve bâdehu [sonra] otelin salonunda dans ettikleri dahi vaki olmuştur.”

Naim Efendi, mektubun yalnız bu kadarcık yerini okuduktan sonra tekrar gözlüklerini çıkardı, mahfazasına koy-

du. Mahfazayı tekrar çekmecenin üzerine bıraktı ve büyük bir saffetle adeta yalvarır gibi Servet Bey'in yüzüne baktı:

"Ne dersiniz? Acaba bunu da yaptılar mı?" dedi.

Servet Bey, müstehzi bir tavır takınmıştı:

"Olabilir a, bunda o kadar harikulade ne var, efendim?" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Naim Efendi, ellerini kavuşturdu, gözlerini yere dikti ve damadı izahatını bitirip gidinceye kadar artık bir kelime söylemedi.

Servet Bey'in izahatı ise hayli uzun sürdü. Fakat Naim Efendi dinlemiyor, işitmiyordu. Sanki idrak ve şuuru üzerine Servet Bey'in, "Olabilir a, bunda o kadar harikulade ne var?" cümlesi bir yumruk gibi inmiş ve onu benliğinin ta içerilerine doğru itmişti. Artık haricî hayatın bütün belirtileri, ses, söz, şekil ve renk, ona esassından değişmiş, anlaşılmaz, tanınmaz bir hale gelmiş görünüyordu. Bir müddetten beri önünde, yerde intizamla yan yana konulmuş terliklerinin uçlarına dikili nazarlarını şaşkın şaşkın odanın sair eşyası üzerinde gezdirmeye başladı. Duvarlarda muhtelif tarzda birçok el yazısı levhalar vardı. İki pencere arasında bir büyük tablo, Naim Efendi'nin pederini yuvarlak Mahmudiye fesiyle, yeşil kaplı bir samur kürk içinde gösteriyordu. Bu, şişman, top sakallı bir adamdı. Bir elini göğsüne sokmuş, diğerini vitrinin üzerine bırakmıştı. Bu elin orta parmağında, gayet iri bir yakut yüzük vardı. Naim Efendi, gözlerini yağlıboya resimdeki yakut yüzükten, kendi parmağındaki yakut yüzüğe çevirdi. Bu, aynı taş, aynı yüzüktü. Fakat bu oda hâlâ aynı oda, Naim Efendi hâlâ aynı adam mıydı? Birkaç sene evvel, yatağının ayak ucuna seccadesini serip namazını kılan, sonra derinden birtakım dualar mırıldanarak köşesine oturan ve müteakiben sabah kahvesini yudum yudum içerken, üç gün üç gecedir kalıbının rahatını kaçıran bütün dedikodulara, o imzasız mektuplara dair

damadıyle samimi bir hasbıhal ihtiyacını duyan bağı dolu ihtiyar aile reisi bizzat o muydu? Naim Efendi, kendisini babasının resmi karşısında, duvardan minderin üstüne yuvarlanmış bir ikinci resim zannediyordu, farkı neydi? İki pencere arasında yaldızlı kalın bir çerçeve içinde asılı duran bu Mahmudiye fesli adam gibi o da sesini çıkarmamaya, zamanın ve saatlerin değişimine tabi olmaya ve başkalarının elleri kendini nereye bırakırsa orada kalmaya mahkûm değil miydi? Naim Efendi, kendi evi üzerindeki hakimiyetinin ne kadar sarsıldığını, ne kadar hiçe indiğini en ziyade bugün ve bu saatte hissetti ve kendi konağı içinde kendi çocukları arasında varlığını o kadar yabancı buldu. Gönlü öyle derin bir gurbet acısıyla doldu ki az kalsın, gözlerinden yaşlar boşanacaktı.

Servet Bey, sözlerinin sonuna doğru her nasılsa, kayınpe-
derinin halindeki melale dikkat etti; ihtiyarı çok hırpaladı-
ğını anladı:

“Mamafih, emredersiniz, hemen yarın Seniha’yı çağır-
rız,” dedi.

Naim Efendi, başını salladı. Seniha buraya gelmiş veya orada kalmış, neye yarardı? Olan oldu, biten bitmedi mi?

Kasım Paşa’nın sefih, hayasız ve rezil oğlundan artakal-
mış bir Seniha’dan burada olsun, orada olsun, artık ne ha-
yır umulurdu. Naim Efendi, böyle düşünmekle beraber, yi-
ne için için Seniha’nın saffetine ve masumiyetine inanıyor-
du. Kendi kendine: “Daha kaç yaşında; yavrucuk, daha kaç
yaşında?” diyordu. Ve kendi kendine böyle söyleyerek ya-
vaş yavaş, o da damadı gibi Seniha’yı, bu müfsit ve müfteri
muhitin bir kurbanı halinde görmeye başlıyordu.

Nitekim Servet Bey’le bu feci muhaverenin ertesi günü,
akşam üzeri, Seniha, Madam Kronski’nin refakatinde kona-
ğa döner dönmez, büyük pederi tarafından öyle bir şefkat
ve iştiyak tuğyanıyla [özlem coşkunuyla] karşılandı, sa-

atlerce o kadar okşandı, o kadar nazlandı ki, kendini adeta ilk çocukluk devrine avdet etmiş zannetti. Esasen kollarından, denizlerden, tepelerden ve sevişmeden avdet eden bu kızın ruhu, kabına sığmayacak kadar taşkın ve sarhoştı. Eski, sessiz konağın içinde genç bir ceylan gibi, o odadan bu odaya, bu odadan o odaya koşup duruyordu. Mütemadiyen şarkı söylüyordu ve kardeşi Cemil'le çocukluklarında yaptıkları gibi sofalarda bin türlü gürültülü oyunlar icat ediyorlar, birbirlerini kovalıyorlardı.

Naim Efendi, Seniha'nın konağa avdetinden sonra, birkaç imzasız mektup daha almakla beraber, bu sevinçli sesler ve bu neşeli gürültüler içinde kendinden geçmiş bir halde hiçbir şeye ehemmiyet veremiyordu. İkide bir, kızı Sekine Hanım'a diyordu ki:

“Yavrum, ne iyi ettin de kızcağızı Ada'ya gönderdin. Şiir hati, neşesi yerine geldi; eski huysuzluklarından, eski buhranlarından eser kalmadı. Onu bu halde gördükçe ben bile yirmi yaş daha gençleşiyorum.”

Sekine Hanım:

“Hem de maşallah, ne kadar serpildi, toplandı, güzelleşti,” diyordu. “Gitmezden evvel, bilekleri ipincecik, benzi sapsarıydı ve gözlerinde fer kalmamıştı. Şimdi, bakıyorum, yanakları adeta pençe pençe pembeleşti, gözlerine can geldi.”

Naim Efendi:

“Bir şeye daha memnun oluyorum;” diyordu. “Dikkat ediyor musun bilmem. Eskisi gibi olur olmaz kimselerle de düşüp kalkmıyor. O Nuriye Hanımlar, o Belkis Hanımlar, Cemil'in o münasebetsiz arkadaşları, etrafından çekilir gibi oldular.”

Servet Bey'in haremi pederine mekşuf olmayan birçok hakikatlere vakıf gibi esrarengiz bir tavırla başını sallayarak ilave ediyordu:

“Evet, evet. Ben de en ziyade buna seviniyorum. Doğru-

su, kızın huyunu bozan bütün bu münasebetsiz kimselerdi. İlle o iki kız kardeşler yok mu? Ne sinsi, ne içlerinden iç-nelidirler, bilmez misiniz? Sonra Belkıs, mebusun karısı Belkıs Hanım... Nişantaşı'nda kiminle görüştüysem, bana, Seniha'nın bu kadınla düşüp kalkmasına hayret ettiğini söyledi. Meğer yapmadığı yokmuş. Diyorlar ki nerede ise büyük bir rezaletle kocasından boşanacakmış. Evine girip çıktığı saatler bile belli değilmiş. Adamcağız ağzını açıp bir şey söyleyecek olsa: 'A, ne yapayım, ruhumu besliyorum. İnsan yalnız vücuduyla yaşamaz ya!' diyormuş."

Naim Efendi:

"Şu Faik çapkınının da bir ayağını kesebilsek!" diyordu.

Zira, Faik Bey hemen her gün konakta gibiydi ve o gelir gelmez, ihtiyar adamın rengi değişiyor, gönlüne endişe düşüyordu. Bütün aldığı imzasız mektuplardaki cümleler, onun karşısında birer birer hatırına geliyordu. Kaç defa genç adam yanma girdiği vakitte selâmını almamak, merdivende veya sofada tesadûf eder etmez başını çevirmek, hiçbir zaman hatırını sormamak, ara sıra yüzüne huşunet ve istihkar [hor görme] ile bakmak suretiyle istiskal [kovma] kelimesinin tazamının ettiği [içerdiği] her şeyi yaptı; fakat, Kasım Paşa'nın oğlu aldırıyor, anlamıyordu.

Dışarıda uşaklara, içeride hizmetçilere evin efendisi gibi muamele ediyor; Servet Bey'le laubali bir arkadaşı tavrıyla konuşuyor ve Naim Efendi'nin elini adeta zorla tutup sıkıyor; "Bonjur, efendim, nasılsınız bakayım? İyisiniz, iyisiniz, maşallah!" diyor, sonra Sekine Hanım'ın bazı safiyane hareketleriyle alay ederek, geçip bir koltuğa kuruluyor, ayaklarını kâh birbiri üstüne atıyor, kâh yarı yatmış gibi odanın ortasına kadar uzatıyor, bazen yüksek bir şeyin üzerine kaldırıp koyuyordu. Daima geveze, daima şakacı, kahkahalı ve şuhtu. Ekseriya, ağzında bir sürü yalanlar ve martavallarla gelirdi. Babîâli caddesinden, Doğruiyol'a aksetmiş birçok si-

yasi şayiaların, şehrin hayatına dair birçok dedikoduların kaynağı ve kavşağı sanki oydu. İkide bir gayet lâubali bir tarzda, zamanın vükelasından bahsederdi; mesela bazen:

“Geçen akşam kulüpte, Cavit’le hayli konuştum,” derdi. “Azizim, başımızda bu kadar ağır bir harbiye bütçesi bulundukça maliyemizi ıslah etmenin ihtimali yoktur, diyor. Hakkında ne söylenirse söylensin, Allah için zeki çocuk...”

Bazen de kendini devrin mühim şahsiyetlerinden biri şeklinde göstermek için:

“Yakında, mühim bir misyon’la beni Londra’ya gönderecekler sanırım, fakat henüz düşünüyorum, derdi.

Bütün bu sözler, Naim Efendi’nin gayz ve nefret nedir bilmeyen kalbine bir zehir gibi damlardı. Ömründe hiç kimse ve hiçbir şey ona bu çocuk kadar tikslenme vermedi. Bazen konağın içinde avazı çıktığı kadar: “Ya o, ya ben!” diye haykıracağı gelirdi. Seniha’yı adeta hırçın bir ihtiyar koca gibi ondan kıskanmaya başladı. İkisini bir arada yalnız bilince ne rahatı, ne huzuru kalıyordu; içine müthiş bir vesvese giriyor ve tecessüsü ateşten bir gömlek gibi bütün vücudunu sarıyordu.

Fakat, ne çare ki tecessüsü tatmin eden yolların hiçbirini bilmiyordu. Ayak uçlarına basarak kapalı odalara doğru yürümenin; gözü veyahut kulağı anahtar deliklerine yerleştirmenin, gerilerden gizlene gizlene insan takip etmenin usullerine zerre kadar vukufu yoktu. Zevcesi zamanından beri kendi hizmetinde bulunan, kısmen Seniha’ya dadılık etmiş yaşlı ve emektar bir kadını iki gencin peşinde casusluğa sevk etmek istedi; fakat, bir türlü söylemeye dili varmadı. Bu yaşa kadar bu sınıf kimselerle, görecekları hizmete dair sözlerden başka bir kelime konuşmaya alışmamıştı.

Bununla beraber, bir taraftan hakikate de vakıf olmak istemiyor, hakikatten korkuyor, ölünceye kadar şüphe ve tereddüt içinde kalmayı, Seniha’ya dair fena bir şey öğrenme-

ye bin kere tercih ediyordu. Nitekim günün birinde, kâhyası Ragıp Efendi, gayet kederli ve esrarlı bir tavırla yanına girip:

“Efendim, müsaadenizle size gayet mühim bir şey arzedeceğim,” der demez, zavallı ihtiyar, bunu mutlaka Seniha’ya dair bir mesele sanarak, adeta kalbinin durduğunu hissetti ve muhatabı daha ağzını açmaya vakit bulmadan:

“Kuzum Ragıp Efendi, bu meseleyi kapa. Ne bilmek, ne işitmek isterim,” dedi.

Halbuki Ragıp Efendi ona, sadece kendi işlerinden bahsetmeye geliyordu. Naim Efendi’nin Vefa Hanı’ndaki marhun hissesi, birkaç zamandan beri tehlikedeydi. Esasen bu rehin muamelesi bey’ibilvefa* usulüyle yapılmış olduğu için, bir seneden beri parasını bekleyen alacaklı, Ragıp Efendi’yi ikide bir, intikal muamelesini katı surette yaptıracğını haber vererek tehdit ediyordu. Naim Efendi’nin kâhyasınca bu hissesinin elden gitmesi, büyük ziyandı:

“Ne yapıp yapmalı, buna bir çare bulmalı,” diyordu. “Zira, hanın istikbali büyüktür. Seneden seneye icarı artıyor. Günün birinde, Cenabı Hak müsaade eder de bir de tamir olunursa, yalnız sizin hisseniz beş aileyi müreffehen geçindirecek parayı getirir.”

Naim Efendi, meselenin Seniha’ya ait bir şey olmadığını hisseder etmez geniş bir nefes aldı ve güya Ragıp Efendi, ona bir müjde getiriyormuş gibi beşuş [gülen] bir çehreyle:

“O halde ne yapmalı? Sizin fikriniz nedir?” dedi.

Ragıp Efendi, kırçıl ve dik kaşlarını çattı; bir müddet düşündü, sonra yavaş ve matemli bir sesle şöyle bir tasavvurdan bahsetti:

“Efendim, acizlerin fikrine kalırsa, yalayı bu han için feda edivermeli! Esasen yalıdan hiçbir istifadeniz yoktur. Bu sene fevkalade olarak mevsimi yüz liraya kiraya verdik; fakat

(*) Satıcı bedeli geri verince müşterinin de satılan malı geri vermesi.

her sene ele aynı fırsat düşmez. Bahusus ki Kanlıca'ya rağbet gittikçe azalmaktadır. Tarabya'da, Büyükdere veyahut Yeniköy'de olsaydı anlardım. Fakat bundan sonra Kanlıca'da koca bir yalının içinde kim gider oturur?"

Naim Efendi:

"O halde," dedi, "bu kadar işe yaramayan mülkü kim satın alır ve kaçā alır? Acaba bunu satarak tedarik edeceğimiz para ile borcumuzu kapatabilir miyiz?"

Ragıp Efendi:

"Siz orasını bana bırakınız," dedi; "yalnız, esasta mutabık kalalım, bu bendenize kâfidir."

Naim Efendi yalıyı satmaya karar veremiyordu. Çünkü, oraya ruhi bir irtibatı vardı, gençliğinin en hoş demleri bu yalıda geçmişti; ihtiyarlığının en sakin ve en rahat günlerini yine bu yalıya medyundu. Karşidan görünüşünü; arka taraftaki bahçesini; geniş ve aydınlık odalarını, denize doğru uzanan şehnişini daha birçok teferruatını adeta ulvi bir muhabbetle seviyordu. Vefa Hanı'nı görmemişti bile. Üçte bir hissesinin bu donuk renkli, kirli binanın hangi tarafına isabet ettiğini de bilmiyordu. Esasen bu müşterek temellükün [sahip olmanın] mânası, onun beyninde öteden beri müphem, mecazi bir mefhum mahiyetindedir.

"Bilmem neden, yalıyı satmaya bir türlü razı olamıyorum," dedi. "Mütaleatinız doğru olabilir; fakat, bence acayip bir his meselesidir. Çemberlitaş'taki arsanın getireceği para ile hiç olmazsa bir müddet daha oyalamak kabil değil mi?"

Ragıp Efendi, kızgın bir sükûn içinde dinliyordu. Bütün emektar hizmetkârlar gibi, onda da efendisine karşı mütehakkimane bir tavır vardı:

"Bu, hisse müteallik [ilişkin] bir şey değil, efendim," dedi. "Bu, bir hesap ve menfaat meselesi. Vakıa arsanın muamelesi bitmek üzeredir. Fakat, oradan alacağımız paranın nereye gideceğini biliyor musunuz? Bütün Beyoğlu esnafla-

rı bu arsanın satılacağı günü bekliyor. Hem, rica ederim, bendenize bu arsadan bahsetmeyiniz. Zira, içim kan ağlıyor, tahrir günü yanınızda bile bulunamayacağım. Bilir misiniz, bugün bin iki yüz liraya sattığım bu yer biraz dişimizi sıksaydık, elektrikli tramvay işlemeye başlar başlamaz bize ne getirecektir?”

Naim Efendi, mütevekkilane bir eda ile omuzlarını silkti ve: “Ne yapalım, kader böyleymiş!” der gibi boynunu bük-tü. O, yumuşadıkça Ragıp Efendi sertleşiyordu:

“Affınızı rica ederim, size acı bir söz söyleyeceğim: Bu gi-dişle pek yakın bir zamanda, yalnız Kanlıca’daki yalıyı de-ğil, fakat bu konağı... Evet, bu konağı da satmaya mecbur olacaksınız.”

Naim Efendi tepeden tırnağa kadar ürperdi, minderin üzerinde çok oturmaktan dizleri uyuşmuş gibi, elleriyle ba-caklarını oğuşturmaya başladı. Mahzun mahzun:

“Şuracıkta ne kadar ömrüm kaldı?” dedi.

Ve dolgun gözlerle camın arkasından dışarıdaki aydınlığa baktı. İki ihtiyar uzun bir müddet sükûta daldılar. Sonra Naim Efendi ta bağrından gelen bir sesle, yavaş yavaş:

“Ne yazık ki bu zamanları da gördük,” dedi; hiçbir tat ve bereket kalmadı. Nefes almak bile güçleşti, kabahat biz-de mi?”

Ragıp Efendi, gittikçe merhametsiz oluyordu:

“Vallahi efendim, zamanın da pek o kadar kabahati yok, hiç şüphesiz, kabahat bizde,” dedi; “başımız sıkıya geldikçe zaman zaman, diyoruz. Fakat o zamane evlatlarına birer meram anlatmak kabilken...”

Naim Efendi’nin kâhyası, sözünü ikmal etmedi, lakin Se-niha ile Cemil’in büyük babası, muhatabının bu yarım cümlesindeki maksadı kâfi derecede hissetti. Ne garip! Han, yalı, arsa meseleleri bile dönüp dolaşıp bu iki çocuğa dair bir bahis haline giriyordu. Lakin, Naim Efendi, zaman-

dan şikâyet ederken hiç onları düşünmemiş, büsbütün baş-
ka şeyler kastetmişti.

Onun için zaman, bütün müesses şeyleri temellerinden sarsan inkılap rüzgârıydı; onun için zaman, kalplerdeki ihtilaç [çarpıntı] ve yüzlerdeki endişeydi; herkes, arkasından mütemadiyen itildiğini hissediyor; fakat, ne iteni, ne de gittiği yeri biliyordu. Onun için zaman, mazinin bereketini, azametini, ısmet ve nezahetini [namus ve temizliğini] yapmış bütün unsurları birer birer çiğneyen gizli ve obur canavardı. Halbuki, zaman, bir taraftan da Cemil ve Seniha'ydı, devrin bütün ihtilaçları, bütün hummaları herkesten ziyade onlardaydı. Mazinin bereketini, azametini, ısmet ve nezahetini çiğneyen obur canavar, Seniha gibi, Cemil gibi erkekli dişili binlerce, yüz binlerce mevcuttan müteşekkil bir şeydi.

Naim Efendi; ara sıra: "Zavallı çocuklar, biz yine epeyce gün gördük, fakat onlar hiç göremeyecekler!" derdi; kendi kendine böyle söyleyerek, onlara kızacağı yerde, acırdı.

Bir gece Cemil; konağa fena halde sarhoş geldi. Yürümek şöyle dursun, ayak üstünde durmaya mecali yoktu. Dışarıdan bir uşak koluna girmiş, adeta sürükleyerek bin bela alt katın mermer sofasında, bir kaneppe üstüne oturabilmişti. Cemil, bağırarak hırlamak ve homurdanmak arasında birtakım sesler çıkarıyor ve muttasıl kusuyordu. Üst kattan bu gürültüyü işiten Naim Efendi, -zira o, geç vakitlere kadar uyumazdı- yavaş yavaş merdivenlerden indi, torununa yaklaştı ve işi anlar anlamaz, yanında duran uşağa gayet sakin ve tabii bir tavırla bir leğen ve ibrik getirmesini söyledi. Cemil bir taraftan inliyor, bir taraftan Fransızca şarkılar söylüyor, birtakım isimler söylüyor ve tekrar kusmaya başlıyordu. Arada bir:

"Dokunmayın bana, dokunmayın bana!.." diyor, kendisine uzanan kolları, başını tutmak isteyen elleri itiyordu. Naim Efendi, buna rağmen çocuğun başını leğene doğru eğdi.

Bir iyi su ile yıkadı; sonra kuruladı ve uşak ayaklarından, kendisi kollarından tutarak yavaş yavaş yukarıya çıkardılar. Naim Efendi mütemadiyen:

“Sus, sus yavrum... Herkesi uyandıracaksın, ayıp değil mi?” diyordu.

Soluk soluğa yatağına yatırdılar. Büyükbaba, o gece torunu uyanıncaya kadar bekledi. İkide bir, mendilini kolonya suyu ile ıslatıyor ve çocuğun alnına koyuyordu. Onda, bu gibi işlere çoktan alışmış mahir bir hastabakıcı hali vardı. Halbuki şimdiye kadar ne bir hastaya bakmış, ne de bir sarhoşa bu kadar yaklaşmıştı. İşte o gece, ilk defa olarak bu çocuk, ona bir şeyin kurbanı gibi göründü; kendi kendine soruyordu:

“Acaba bir dercli mi var? Acaba birini mi seviyor? Kim bilir, kim bilir! Zaman o kadar acayip, zamane kadınları o kadar fena ki!..”

Asıl dertli olan, asıl birini seven Hakkı Celis'ti. Henüz bu yaşıta, zavallı çocuk gönül çekmek nedir bir büyük adam gibi biliyor ve bir büyük adam gibi yarasının acısını, kimseye sır vermeyerek taşıyor. Benzine bir tatlı solukluk, gözlerine bir derin bakış ve başına acayip bir dalgınlık geldi. Ne mektepteki derslerine bakıyor, ne de evindeki kitaplarını okuyabiliyordu. Büyükannesi Selma Hanımefendi, ikide bir sert ve kalın sesiyle evin içinde:

“Bu çocuğa bir hal oldu; bu çocuk avareleşti!..” diye haykırıyordu.

Hakkı Celis gittikçe herkesten uzaklaşmak istiyordu. Tıpkı o hayvanlar gibiydi ki, hastalandıkları zaman hemcinslerinden kaçarlar ve ölmezden pek çok evvel ortadan kaybolurlar. Hakkı Celis, hattâ Seniha'nın meclisini bile aramıyordu. Eskiden her şeye rağmen, onun yanında bulunmak, onun sesini işitmek, etrafındaki havayı teneffüs etmek genç adam için bir büyük ihtiyaçtı. Fakat şimdi Seniha'yı görünce adeta kaçıyordu. Zira sevdiği Seniha değildi. Bu Seniha, onu korkutuyor, utandırıyor, acı, derin bir ümit-

sizliğe düşürüyordu. Bunu görünce öbürü için taşıdığı hasret yüz kat daha artıyor, tahammülfersa [dayanılmaz] bir hale giriyor, bağı onulmaz bir yerinden yaralanıyordu. Yoksa, Seniha büyük halasının oğluna karşı, bhusus son zamanlarda, hiç olmadığı kadar nazik ve müşfikti. Ona her tesadüfünde, bir büyük hemşire tavrıyla serzenişler ediyor, “Seni bırakmam vallahi!” diyor ve bazen gittiği yerlere bile onu sürükleyip götürmek istiyordu. Ne sözlerinde, ne bakışlarında, ne hareketlerinde o eski zalimliğinden, o eski huysuzluğundan eser kalmamıştı. Daima sakın, mütebes-sim bir hali vardı.

Fakat, için için bir gizli endişeyle meşgul ve dalgın gözüküyordu ve işte asıl bu halidir ki Hakkı Celis nazarında Seniha’yı yabancılaştırıyordu.

Tavırlarının her biri ayrı ayrı sahteydi. Hakkı Celis, dünkü hırçın kızın şimdiki sükûnu altında kaynayan ihtiras âlemini, bu yapma tebessümlerin gizlediği yüz ekşitmelerini ve okşamaların ancak zaptedebildiği tırnakları içgüdü, fakat şayanı hayret bir vuzuh [açıklık] ve isabetle seziyor, görüyordu. Kendi kendine; “Ne kadar riyakâr olmuş; Yarrabbim! Ne kadar riyakâr olmuş!” diyordu. “Her gün ve herkes önünde taşımak lüzumunu hissettiği bu maskenin arkasındaki yüz, kim bilir, ne iğrenç bir şeydir!” Ve genç adamın saf, taze kalbinde ilk defa olarak, muhabbetin balına nefretin zehri karışıyordu. Hakkı Celis, iyilikle güzelliğin birbirine ne kadar zıt olduğunu bu sefer Seniha’dan anladı ve sevda denilen şey, ona mütemadi bir ihtilâç gibi göründü. Şiirdeki “aşk”la hayattaki “aşk” ne kadar birbirine benzemiyormuş.

Şimdi, Hakkı Celis, Nuriye Hanım’la Neyyire Hanım kendisine, şiirden bahsettikleri zaman bu iki kızı, hayat ve işlerinde fevkalade görgüsüz ve yavan buluyordu. İçinde edebî coşkunkluk namına hiçbir şey kalmamıştı. Sanki kinle

kararmış sevdanın ateşi, ruhunun bütün tatlı usarelerini kurutmuştu.

Fakat, ne gariptir ki, Hakkı Celis'in zıddına olarak, Seniha'nın içinde yeni bir hislilik uyanıyordu. Yeşil gözlü kız, beş altı aydan beri adım adım dolaştığı kapalı bahçede, hayalata dalmayı, her düşen çiçeğe yaşlı gözlerle bakmayı ve karanlıklarda sesler dinlemeyi çok seviyordu. Güya, birtakım hissî ve hayalî tavırlarla sevdanın hudutlarını açmaya, genişletmeye çalışıyordu. Faik Bey'e manidar yadigârlar veriyordu ve ondan şairane hediyeler bekliyordu. Birkaç zamandan beri genç adamın cepleri bir gözbağcının torbaları gibi mânaları ve kıymetleri yalnız ikisi arasında malum bir sürü acayip ufak tefeklerle doludur. Fındık cesametinde [büyüklüğünde], küçücük bir altın kutu, üstü işlemeli, mini mini ipekli bir kese, hiyeroglif işaretlerle oymalı bir madalyon, sapı fildişinden küçük parmak uzunluğunda bir hançer, Faik Bey'in Seniha'yı sevmeye başladığı günden beri daima üzerinde taşımaya mecbur olduğu büyümlü eşyadandı; bunların her biri Seniha'nın vücudundan esrarlı bir şey saklamaktadır. Faik Bey'in kolunda bir de kızıl renkli bir bilezik vardı, bunu Seniha kendi saçlarından ördü.

Faik Bey, vakıa, bütün bunları canı gibi başkalarından saklı tutardı; fakat fırsat düştükçe ve lüzum hissettikçe herhangi bir dosta, adi bir bahaneyle bunlardan bir tanesini göstermekten çekinmezdi. Zira, bu şeylerin sihri, ancak başkalarının gözü değdikten sonradır ki, hükmünü icraya başlıyor ve âlemin nazarında Faik Bey'i bir kahraman gibi gösteriyordu. Bununla beraber, o da Seniha'ya başka şeyler verdi. Ezcümle, üzerinde boydan boya kendi eliyle birtakım tarihler, sözler, mısralar yazılmış ipekten bir beyaz kuşak ki, genç kız bunu, birkaç aydan beri belinde, eti üstünde sımsıkı bağlanmış taşıyor. Bazı coşkun demlerinde genç adama derdi ki:

“Bu kuşak, senin kollarındır; beni, daima, gece gündüz ilk defa sardığın gibi sarıyorsun.”

Bazen hiç lüzumu yokken ona sayfalarca mektuplar yazıyordu. Bunların çoğu, edebiyat kitaplarında aşk üslubuna numune olacak kadar şairane, selis [düzgün, akıcı] ve güzeldiler. Seniha bu mektuplarında, ekseriya, Fransa’nın aşk şairlerinden birçok uzun istinsahlar [kopya etme, alıntılar] da yapıyor, kendi coşkunuğunu ancak onlar vasıtasıyla ve onların haliyle anlatabiliyordu. Hiçbir kap onun ruhuna göre değildi; her sözü dar ve az buluyordu.

Faik Bey’le yan yana yürüdükleri yolun her merhalesinde: “Daha ileriye, daha ileriye!” diye haykırmak istiyordu. Lakin, Faik Bey, daha ileriye gitmenin lüzumuna kani değildi. Bahusus, Seniha ile münasebetlerinin şairane tarafını hiç sevmiyordu; genç kızın coşkunluklarını vahşi ve zarafete aykırı buluyordu. Bazı kimselere hayattaki manevra, gülünç ve kaba görünür; taşkın hareketler, ağlamalar, haykırmalar, bir ideale doğru soluk soluğa koşmalar bu kimseler için ya cinnet, ya avanaklıktır. Faik Bey de bunlardan biriydi. Bu genç adam, kendi hayatının ne kadar düzme, kendi ruhunun ne kadar iğreti olduğunu hiç düşünmeyerek Seniha’yı fena halde suni buluyordu. Vakıa gönlüne, gittikçe daha geniş bir ufuk arayan bu genç kız, gayesine varmak için her vasıttan fayda umuyordu.

Tavır ve hareketlerine heyecanlı bir üslup, sesine ve bakışlarına hissî bir ahenk verebilmek için her gün, her saat şekilden şekle giriyor, adeta kendi kendini bir bezin üzerindeki resim gibi silip yapıyor, yapıp siliyordu; Seniha, öteden beri giyinişinde olsun, yaşayışında olsun, herkese benzemekten korkardı. Şimdi de herkes gibi sevişmeden korkuyordu. İstiyordu ki, Faik’le münasebetlerine bir harikuladeliğelsin; büyük bir macera, şiddetli bir rüzgâr gibi onları alıp, hiç kimsenin yetişemeyeceği kadar uzak bir yere sü-

r klesin, atsin. Seniha bazen de, esrarlı hadiseler ihtiya ını hissederdi ve ortada hiç yoktan birtakım vakalar icat ederdi. Mesela, on be  gün Faik Bey'e hiç görünmezdi. O, kona a geldiği zaman, kendisini yok dedirtirdi, üst üste mektuplar alıp, cevap vermezdi ve günün birinde genç adamla bulu tukları zaman, ona gaybubetini birtakım acayip sebeplerle izah ederdi. Randevularında saatlerce bekletmek mutadıydı. Vakıa Faik Bey, intizar esnasında fazla heyecana d  mezdi, ne de fazla can sıkıntısı hissederdi. Nitekim, Seniha, onu bir gün bulu tukları evin arka odalarından birinde, yarı beline kadar pencereden dışarıya sarkmı  bir kom  u Rum kızıyla  akala ırken gördü, diğer bir defasında, fesi başında, bastonu elinde gelir gelmez veya gitmek üzereyken, bir kanepenin üstünde uyumu  buldu.

Seniha, Faik Bey'le münasebetlerine dramatik bir  ekil vermek için, k h ihanet, k h lakaydiyi gösteren bir nevi h diselerden azami istifadeyi bilirdi.

M thi  bir tehevvr le [kızgınlıkla] genç adamın üzerine atılmalar, yüzükoyun yere yatıp saatlerce hüngür hüngür a lamalar veyahut bazı yeni piyeslerin sonlarında olduğu gibi sesi ve gözleri dolgun, birkaç hazin söz söyleyerek çekilip gitmeleri, başlıca muvaffak olduğu rollerdendi.

Mamafih bu rollerin hiçbiri Faik Bey'i heyecana d   rmezdi. Seniha'yı daima bir küçük  ocuk gibi avutmasını bilirdi. Bunun için ne fazla söze, ne fazla harekete lüzum vardı; Faik Bey'in pişman bir   ık tavrı takınması en feci kavgaların derhal tatlıya ba lanması kâfiydi. Genç adam, Seniha ile beraber iki ve hattâ    kadının bir arada idaresini o kadar m    l bulmuyordu; onun belini büken şey, asıl kumardı. Bu rakip kabul etmeyen iptila yüzünden   ıkane hayatında  ekmedi i sıkıntı, girmede i üzüntü kalmıyordu; zira bu sahada çıkan h diselerde daima mağlup d   en, perişan ve zelil olan kendisiydi. Bunun içindir ki, Seniha'nın

en ziyade korktuğu rakip, Faik Bey'i, Faik Bey'in üzerindeki nüfuzunu o kadar hiçe indiren bu kaba ve adi iptiladır. Kalbindeki sevginin hâlâ nasıl ve neden devam ettiğine şaşıyordu. Bugüne ait en küçük teferruat bile genç kızın dimağında bir çivi gibi saplanmış duruyor.

Dört günlük bir ayrılıktan sonra bir sabah erkenden konağa gelmişti. Henüz herkes uykudaydı. Saat ona doğru, Seniha'ya kahvaltısını getiren hizmetçi, onun sekizden beri Cemil'in odasında olduğunu söyleyince, hayrete düştü. Çarçabuk yatağından çıktı, yarım yamalak giyindi ve biraderinin odasına gitti. Cemil, bir koltuğun içine gömülmüş ve ayaklarını bir sandalyenin üstüne uzatmış, düşünceli ve öfkeli bir tavırla sigara içiyor ve Faik Bey, o güne kadar kendisinde görülmemiş bir heyecanla odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Saçları karmakarışık, yüzü sapsarıydı, yanaklarını üç günlük bir sakal, toz renginde bir kir tabakası gibi örtüyordu. Seniha: "Ne var? Ne oldu?" demek isteyen gözlerle bir bunun, bir de kardeşinin yüzüne baktı.

İkisi de bir şey söylemiyordu. Faik Bey, genç kızla hattâ selâmlaşmadı bile. Odanın ortasında, dimdik durdu kaldı. Cemil, dudaklarının ucuyla hemşiresine bir "Sus!" işareti yaptı; sonra o da ayağa kalkıp dolaşmaya başladı. Seniha'nın şaşkınlığı korkulu bir endişeye inkılap etti ve o da ayakta durmaya mecali kalmamış gibi, biraderinin yatağı kenarına ilişti. Hatırına bir anda birçok vahim ihtimaller geldi. Fakat hiçbirini sormaya cesaret edemedi, yalnız alışık bir nazarla Faik Bey'in gözlerinin içine baktı. O zaman genç adam, yarı sahte, yarı samimi bir facia tavrıyla:

"Ah, tasavvur edemezsiniz, ne felaket!" dedi.

Seniha, dudaklarının ucu ile aynı işareti yapıyor mu diye tekrar biraderinin yüzüne baktı; o, şimdi arkasını çevirmiş, pencereden dışarıya bakıyordu. Genç kız sobası yarı sönmüş odada ürperdiğini hissetti.

“Rica ederim, söyleyiniz, merakımdan çatlayacağım, dedi. Faik Bey, gözlerini yere indirdi, ellerini birbirine kilitle-di, mahzun bir sesle söylemeye başladı:

“Görülmemiş, işitilmemiş bir şanssızlık!.. Bir gecede tam üç yüz lira kaybettim. Oyunda hiç bu kadar müthiş ziyana uğradığımı bilmiyorum. Bir akşam evvel beş yüz liraya yakın kazanıyordum. Bunun üzerine kesmek lazımken... Kör şeytan!.. Beni her şeyde berbat eden iradesizliğimdir; sonuna kadar kapılır, giderim.”

Cemil, birdenbire başını çevirdi:

“Canım, neyse olan oldu; şimdi bu parayı nasıl ödeyeceksin? Onu düşünelim, dedi.

Cemil’in bu sözü üzerine, odayı, bir mecliste kırılan bir potu müteakip hasıl olan sükûta benzer, ağır ve soğuk bir sükût kapladı. İşte bu sükût içindedir ki, Seniha, kalbindeki sevginin sendelediğini hissetti. Evvela Faik Bey’i, Cemil’in bu, “Nasıl ödeyeceksin?” sözünü karşı protesto edecek, kı-zacak veyahut hiç değilse utanıp susacak zannetti. Lakin Fa-ik Bey, asıl bu sözle mükâlemenin ucunu bulmuş gibi, yarı hüznü, yarı müstehzi bir tebessümle gülerek, İngilizce:

“İşte asıl mesele bu!” dedi.

Sonra yarı Fransızca, yarı Türkçe şöyle devam etti:

“Kabil değil, babamdan isteyemem; zaten istesem de ve-remez. Bazı dostlarımızdan ödünç istemek ise pek ağrıma gidiyor... Asla; neyim var, neyim yok hepsini mezada götür-rür satarım, daha iyi! Allah belasını versin, borçlandığım adamlar, bari tanıdığım kimseler olsaydı, neyse!.. Biraz bek-leyebilirlerdi, biraz laf anlatmak mümkündü. Fakat, bunla-ra karşı ne diyebilirim? Mutlaka yarına kadar ödemeli, ve-yahut...”

Sustu, evvela Seniha’ya, sonra Cemil’e baktı:

“Veyahut,” dedi elini gözle görülmez bir silâh sıkıyor gibi şakağına götürdü; “bundan başka yapacak şey kalmaz...”

Genç adamın bu hareketi ve bu sözü, Seniha'yı heyecanlandıracak yerde, kızdırdı:

“Mübalâğa etmeyiniz, rica ederim, Faik Bey!” dedi. “Elbette bir kolayını bulursunuz.”

Ve bunları söylerken Faik Bey'in boynundaki yakalığın kirden dalga dalga olduğunu gördü; hayalinde o kadar büyüttüğü bu adam, meğer ne zibidi bir şeydi! Onu daha ziyade görmek, dinlemek istemedi, arkasını döndü, çıktı gitti.

Fakat akşama doğru Cemil, Seniha'ya ondan uzun bir mektup getirdi. Altı üstü yazılmış sekiz büyük sayfa teşkil eden bu mektupta genç adam, sevgilisinden muavenet [yardım] talep ediyordu ve aksi takdirde o gece mutlaka kendisini öldüreceğini söylüyordu. Seniha bu mektubu okuduktan sonra, hayretle kardeşinin yüzüne baktı:

“Ben ne yapabilirim?” dedi.

“Büyükbabamdan isteyemez misin?”

“Büyükbabamdan üç yüz elli lira ne diye isteyebilirim, sen deli misin?..

“O halde yapacak bir şey var; elmaslarını verirsin, rehine koyarız!”

Seniha, dolabını açtı, içinden bir çekmece çıkardı, çekmecenin içinden birkaç tane mahfaza aldı ve birer birer Cemil'e uzattı:

“Bunlar bir şeye yarar mı, bilmem...” dedi.

Ve hayatında ilk defa olarak ağır, ciddi düşündü, kaldı. Hayat bir an içinde, ona, en çıplak ve en kaba haliyle görünmüştü. Bu dünyada her şey ne bayağı, ne beyhude, ne kirliydi!.. Bu dünyada güzellik bir hayal, sezgi bir efsane, asalet ve zarafet, insanın üstünde hafif bir cilaydı.

En güzel bir yüze bir iskelet ifadesi vermek için iki gecelik bir uykusuzluk, bir sevgiyi bir alışverişe çevirmek için birkaç paket iskambil kâğıdı, en zarif bir adamı bir dilenciye döndürmek için üç yüz elli liralık bir borç kâfiydi. Gi-

ynmiş, kuşanmış, terbiyeli, haysiyetli şahısların altında hiç değişmeyen ezeli mahluk, saç, sakalı, dişleri ve tırnakları uzamış her zamandan ziyade gürbüz ve kurnaz sırtıyordu. Yapmacık ve göreneğin, biraz da tesadüfün eseri türlü türlü kalıplar içinde giden, gelen, düşünen, tahlil eden, seven ve sevilen hep o, daima oydu.

Seniha ilk defa olarak, o gün Faik Bey'in muhabbeti yoluna kendi vücudundan ve kendi namusundan yaptığı feda-kârlığa acıdı. Bir yaz gecesi orada, birkaç kahkaha ile, birkaç buse arasında farkına varamayarak işlediği hatanın vahametini, genişliğini, derinliğini ancak o gün anladı, ne yapmıştı? Bugün merhamete avuç açmaya gelmiş şu tıraşı uzun, yakalığı kirden dalga dalga dilenciye, bundan sekiz ay evvel ihsan ettiği şeye, demek üç buçuk mahfaza içinde biraderine uzattığı şu taşlardan daha mı az kıymetliydi? Halbuki, Faik Bey bu taşlara malik olmak için daha ziyade yalvarmış, daha ziyade ağlamıştı!.. Nasıl ve hangi sihirle bu adam, ona bundan sekiz ay evvel, kendisine kurban verilmek ihtiyacı hissedilen bir ilâh gibi göründüydü; nasıl ve hangi sihirli el değmemiş, körpe etini içi hiç titremeden onun önüne atmıştı?

Seniha, kalbinin bu bir günlük imtihanından epeyce değişmiş çıktı. Aşktan evvelki alaycı, havai, şuh ve işveli haline avdet etti. Cemil'in dostlarından Macit Bey'le küçük bir macerası oldu. Pangaltı'daki İtalyan alıhaplarına sık sık gitmeye başladı; orada bir genç adamdan dans dersi aldığını söylüyordu. Yeniden Nuriye, Neyyire ve Belkıs Hanımlar her gün için konağa doldular. Seniha'daki bu ani değişiklik pek ziyade meraklarını uyandırıyordu. Belkıs Hanım'ın gözlerinde kendisine bakarken: "Zavallı! Nihayet bırakıldı mı? Oh olsun!" diyen bir nazar vardı; Nuriye ve Neyyire ağzını aramak için yavaş yavaş Faik Bey'in aleyhinde buluyorlardı. Seniha bu zandan kurtulmak için elinden geleni

yaptı, birbirini takip eden flörtlerine pervasız bir aleniyet verdi. Gizli kalan taraflarını da kendisi anlatmaya başladı. Bir gün Belkıs Hanım'a dedi ki:

“Şu Macit Bey'i de gören, akli başında bir adam zanneder. Hayatımda bu kadar ahmak birini daha görmedim. Biliyorsun ya, iki seneden beri peşimde dolaşır, yalvarır, yakarırdı. Kaç defa tersledim, yine uslanmadı. Son günlerde birdenbire bu inadı hoşuma gidiverdi. Epeyce mülayim davranmaya başladım; anlamadı: ‘Gel, hazırım!’ diye işaret ettim, yine anlamadı. Daima aynı eda, aynı nezaketle bana yalvarmakta devam ediyordu. Geçen hafta tesadüfen, nasıl oldu; bilmiyorum, siz gelmeden evvel miydi, siz geldikten sonra mı, bu odada baş başa yalnız kaldık. Gözlerinin içine bakıyor ve gülüyordum. O, benden korkuyor gibiydi; elimi dizlerinin üstüne bıraktım, yavaş sesle: ‘Beni artık sevmiyor musunuz?’ dedim; tir tir titremeye başlamasın mı?”

Diğer bir gün de Nuriye'ye dedi ki:

“Doğrusu, şu Frenk erkeklerinin nezaketine, zarafetine gittikçe daha ziyade hayran kalıyorum. Sana söyledim mi, bilmem? Birkaç zamandır haftada üç defa Astori'lerin evinde bir genç İtalyan'dan dans dersi alıyorum. Görmelisin, bana nasıl kur yapıyor. Sanki her hareketi âşıkane bir ‘jest’tir. Sözlerinde o kadar tabii bir heyecan, bakışlarında o kadar okşayıcı bir ateş var ki, doğrudan doğruya insanın ruhuna giriyor ve ne tabiiyet, ne sadelik, ne kolaylık!.. İnsanın: ‘Ellerinde bile ne ince bir zekâ var!’ diyeceği geliyor. Kendimi güç zaptediyorum.”

Seniha, boş zamanlarında Hakkı Celis'i yakalıyor ve onunla bir kedinin bir fareyle oynayışı gibi oynuyordu. Zavalı çocuk bir an geldi ki, adeta yeniden ümide düşer gibi oldu. Geceleri odasına kapanıp, yeniden Seniha'nın gözleri için, Seniha'nın dudakları için, Seniha'nın saçları için şiirler yazmaya başladı.

Faik Bey de herkes gibi Seniha'nın değiştiğini görüyordu. Kaç zamandan beri, Taksim'deki evleri bomboş kaldı. Bir gün Seniha'yı beşinci defa olarak beyhude yere orada beklediği esnada, kalbinin o ana kadar tanımadığı bir hisle sarsıldığını duydu. Bu his, biraz öfkeye, biraz da ye'se benziyordu. Zaten o meşum hâdiseden beri, Seniha'nın nazarında yaralanan vakarı hiç durmaksızın kanıyor ve bütün vücudunu zehirliyordu. Bir gün ona dedi ki:

“Ne oldu? Niçin? Hayatında artık fazla mıyım? Yemin ederim, bundan sonra istediğin gibi olacağım, kaç zamandır, nasıl yaşadığımı bilmiyorum. Her gün yeni bir zulüm icat ediyorsun! Söyle, bu cezaya müstahak olmak için ne yapım?”

Faik Bey'in sesi böyle söylerken titriyordu. Bu geç adam, ömründe bu kadar samimi olmadı. Fakat, Seniha, onun bu sualine cevap vermiyordu; zira, kendisine ne yaptığını, bu cezaya neden l yık olduğunu o da, lazım gelen vuzuhla [açıklıkla] bilmiyordu. Yalnız gülüyor:

“Ne var? Değişen ne var? Ne yapıyorum?” diyordu.

Aralarındaki sevgi, bir kördüğüm haline girdi, nafile yere bunu çözmeye uğraşıyorlardı. Seniha, kendi kendine: “Beni kâfi derecede sevmedi, onun için!” diyordu. Faik Bey: “Para istediğim günkü halimi gördü ve soğudu!” diye düşünüyordu. Bittabiî, hakikate en yakın olan da buydu. Fakat bu da zahir  ve arız  [görünürdeki yapmacık ve geçici] sebeplerden biriydi. Hakikatte, eren aşk, büsbütün had13 bir devreye girmek için bunların kalbinde buhranlı bir hâdise geçiriyordu. Nitekim Faik Bey, Seniha'ya:

“Seni her gün daha ziyade seviyorum; seni hiçbir zaman bu kadar şiddetle sevmedim,” dediği zaman, ne kendini ne de sevgilisini aldatmış oluyordu. İlk defa olarak bir kadın, onu kışkandırıyor, ilk defa olarak bir kadın, onun haysiyetiyle, gururuyla oynuyordu. Bir an geldi ki, Faik Bey'in sev-

gisi, fazla tahammür etmiş [mayalanmış] şaraplar gibi kalbinden isyan halinde taşıtı ve Seniha'ya müthiş bir kin bağladı. Tekdire, tehdide başladı.

O kadar huysuz, o kadar haşın oldu ki, Seniha, eski havai ve şuh genci artık tanıımıyordu. Gittikçe kabalaşıyor, tavrına bir külhanbeyi bıçkınlığı geliyordu. Seniha, ona diyordu ki:

“Senden korkuyorum; senden iğreniyorum. Ne kadar fena gözlerin var!”

Ve genç adam, dişlerini sıkarak acı acı gülüyordu. Bir gün ona, Madam Kronski'nin refakatinde sokakta rastgeldi, gözlerinin akı kıpkırmızıydı, nefesi ispirto kokuyordu. İhtiyar kadına ancak selâm verdi ve müthiş bir tavırla Seniha'nın önüne dikilerek:

“Şimdi benimle beraber geleceksin! Şimdi benimle beraber, şimdi!..” dedi. Madam Kronski Türkçe anlamamakla beraber, vaziyeti derhal hissetti. Genç kız:

“Nasıl olur? Yanımdakini nasıl savabilirim; rica ederim, başka bir gün, rica ederim, yarın, yarın...” diyordu.

Lakin Faik Bey laf anlamıyordu:

“Söyle ona, eve dönsün; bugün, şimdi, mutlaka, mutlaka!..” diye adeta haykırıyordu.

O kadar ki, Madam Kronski söze karışmak lüzumunu duydu. İkisi birden güç bela genç adamı teskin edebildiler.

Bu hadise üzerine Madam Kronski bir uykudan uyanır gibi oldu. Konağa döndükleri zaman, Seniha'ya dedi ki:

“Çocuğum, akıbet işi bu dereceye kadar mı getirdiniz?”

Genç kız önüne baktı, cevap vermedi. İhtiyar kadın sordu:

“O halde, niçin evlenmiyorsunuz?”

Bu سوال üzerine Seniha, derhal başını kaldırdı:

“Faik'le evlenmek mi? Asla!” dedi.

Seniha, bir âşığı koca yapacak kadar adi değildi. Aşağı yukarı bir seneden beri devam eden bu münasebet esnasında, ne onun, ne bunun hatırına bir dakika evlenme fikri

gelmemişti. Zira; Faik Bey, daima zengin bir dul hülyasını besliyor ve Seniha, kendisine geniş ve muhteşem ufku açacak adamı bekliyordu. Madam Kronski, yine sordu:

“Demek ki birbirinizi kâfi derecede sevmiyorsunuz, o halde bu kadar skandala ne lüzum vardı?..”

Seniha:

“O beni deli gibi seviyor,” dedi; biraz düşündü; “ben de onu... Ah, bilmezsiniz nasıl, bilmezsiniz ne kadar seviyorum,” dedi ve ağlamaya başladı.

İşte, bu hâdisenin ve bu itirafın ferdası günüydü ki, Madam Kronski, gayet resmî ve ciddi bir tavırla Servet Bey'in odasına girdi. Servet Bey henüz tıraş olmuş; yüzü pudralı, aynanın önünde yakalığını takınakla meşguldü. Karısı eğilmiş, gardrobun sürmesine birtakım beyaz çamaşırlar yerleştiriyordu. Madam Kronski sordu:

“Vaktiniz müsait mi? Biraz görüşebilir miyim?”

Servet Bey; onu birkaç aydan beri biriken aylıklarını istemeye geliyor sandı ve fuzuli bir nezaketle kadına yer gösterdi. İhtiyar Lehli, yutkunuyor, bir türlü, söze başlayamıyordu. Naim Efendi'nin damadı, içinden: “Canına yandığım Avrupalılar, ne kadar naziktirler; bak, alacağını bile ne güçlükle istiyor!” dedi. Madam Kronski, oturduğu yerden bir Servet Bey'in, bir de Sekine Hanım'ın yüzüne baktı:

“Size Seniha'dan bahsetmeye geliyorum;” dedi, “biliyorsunuz ki, bir seneden beri Seniha ile Faik Bey sevişiyorlar.”

Servet Bey'le karısı hayretle birbirlerinin yüzüne baktılar. Seniha'nın babası:

“Hayır, hayır, yemin ederim ki ilk defa işitiyoruz, bize

pek yeni bir şeyden bahsediyorsunuz, madam...” dedi.

Madam Kronski bu itiraza inanmak istemedi; bunu, kızına yakından nezaret edememiş olmak mesuliyetinden kurtulmak isteyen bir babanın kendine ve başkalarına karşı bulduğu bir mazeret gibi telakki etti:

“Nasıl olur? Buna ihtimal veremiyorum;” dedi, “bu, göze çarpmayacak kadar gizli kapaklı bir şey değildi ki... Herkes biliyor ve herkes görüyordu. Doğrusu, şimdiye kadar size haber vermek lüzumunu hissetmeyişimin sebebi de, bu münasebetteki vuzuh ve sarahattir. Bununla beraber, şunu da itiraf etmeliyim ki, ben de düne kadar işin derecesini tayinden acizdim. Aralarındaki rabitanın ne kadar sıkı olduğunu bilemiyordum.

Madam Kronski, bu mukaddemeden sonra, gayet samimi bir hasbihal sesiyle, bir senelik macerayı baştan nihayeğe kadar hikâye etti. Pek iyi Fransızca anlamayan Sekine Hanım, ikide bir zevcine sokulup, “Ne söyledi? Nasıl olmuş? Ne söyledi?” diye soruyordu; zavallı kadının tombul vücudu, heyecandan tir tir titriyor ve alnında iri iri ter taneleri peydah oluyordu. Servet Bey, hikâyeyi sonuna kadar kemal-i metanetle dinledi. Sonra, iki ellerini pantolonun ceplerine soktu ve omuzlarını kaldırarak dedi ki:

“Pekâlâ, öyleyse evlensinler; bundan basit ne olabilir!”

Madam Kronski acı bir tebessümle güldü:

“Meselenin düğümü işte burada: Evlenmek istemiyorlar,” dedi.

Servet Bey kulaklarına inanamıyordu; bir karısının, bir Madam Kronski’nin yüzüne baktı; birkaç defa üst üste şu cümleyi tekrar etti:

“Sevişiyorlar; evlenmek istemiyorlar!.. Sevişiyorlar; evlenmek istemiyorlar!..”

Sekine Hanım, ağlamaya başladı. İki hıçkırık arasında bir kere:

“Bari babam duymasa... Aman o duymasın, mutlaka bir yerine iner,” diyordu.

Servet Bey, karışık işleri, müşkülâtlı anları, hele heyecanlı, facialı şeyleri hiç sevmezdi: Ruhu vücudundan daha tembeldi. Onun içindir ki, ne vakit başı sıkıya gelse, etrafındakilerden imdat istemek, başkalarının gayret ve muavenetine sığınmak, huyunun en şayan-ı dikkat hususiyetlerinden biriydi. Bir zorluk önünde yalnız başına kaldığı vakit, fazla düşünmekten, fazla sıkılmaktan kurtulmak için, daima çarelerin ilk hatıra gelenine, tedbirlerin en basitine, en acelesine müracaat ederdi; yani hiçbir şeyi halletmez, fakat başından savardı. Bunun içindir ki, karısı Sekine Hanım: “Aman, babam duymasın!” diye ağlamaya başlar başlamaz, adeta öfkelenirdi:

“Amma da yaptınız, hanım!” dedi. “Bu işi babandan nasıl saklayabiliriz? Bugünkü günde ailenin reisidir, meseleyi halletmek bizden ziyade ona düşer.”

Ve o akşam Naim Efendi, her şeye vakıf oldu. Bu ihtiyar adam, hayatında üç facialı an biliyordu; bunlardan biri, annesinin, diğeri karısının öldüğü gündü, üçüncüsü de, çoktan beri öğrenmekten korktuğu bu müthiş hakikate erdiği gün oldu. Vakıa ne fazla bir teessür, ne de fazla bir keder gösterdi. Fakat, kendi tabiri üzere, dünya başına yıkılmış zannetti. Kızı Sekine Hanım’a dedi ki:

“Allah canımı alsaydı da, bugünü görmeseydim; bu felaketi işitmeseydim!..”

İşte, teessürünü yalnız bu sözle gösterdi. Bunu müteakip, derin bir sükûna daldı ve o gece, sabaha kadar neler çektiğini kimseler bilmedi. Fakat, sabahleyin kızı odasına girdiği vakit, onu on sene daha ihtiyarlamış buldu. Hâlâ nasıl nefes alıyor, nasıl konuşuyor, nasıl kımıldayabiliyor, şaşılırdı. Gözlerinde bir damla fer kalmamıştı; boynu bir küçük çocuk bileği kadar ince ve narindi. Öyle ki, bu incecik boy-

nun üstünde, başını güç bela tutabiliyor gibiydi. Yanaklarının ve göz çanaklarının harikulâde çukurları da başını tamamiyle bir iskelet kafasına çevirmişti. Oturduğu yerde iki kattı. Kızı yanına gelir gelmez doğruldu. Elleri kansızlıktan ve zayıflıktan adeta şeffaftı. Sekine Hanım:

“Hasta mısınız?” dedi.

“Hayır, hamdolsun bir şeyim yok. Hattâ biraz sonra dışarıya çıkmayı düşünüyorum.”

“Bu halde nereye gideceksiniz?”

“Bugün mutlaka Kasım Paşa’yı görmeliyim, mutlaka.

Gerçi, damadı Servet Bey, meseleyi doğrudan doğruya Faik Bey’e açmak ve annesi vasıtasıyla Seniha’nın fikrini yoklamak taraftarıydı. Fakat Naim Efendi bir türlü kendinde bu cesareti bulamadı. Esasen bu kadar mühim bir aile davasının, bu kadar nazik bir namus ve haysiyet meselesinin kendi kendilerini idareden aciz iki çocuğun konuşmalarıyla halledilebileceğine ihtimal veremiyordu. “Onlara ne sorabilirsiniz? Ne söyleyebilirsiniz? Bu iş temizlenmeden yüz yüze nasıl gelebiliriz?” diyordu; bu, kendisi için bir büyük düşüklük ve onlar için bir acıklı utanç olmaz mı? Bütün gece düşünüp taşındıktan sonra, nihayet en iyi tedbiri Faik Bey’in babası Kasım Paşa’ya gitmekte bulmuştu. Vakıa kendisi, kızın tarafından olmak dolayısıyla bunda da nefsi-ne ağır gelen pek çok şeyler buluyordu. Esasen, Kasım Paşa’ya ne hürmeti, ne de muhabbeti vardı; bu adam öteden beri kabalığı, kibir ve nahvetiyle [gurur] tanınmış kimse lerdendi.

Naim Efendi, o gün öğleden sonra bir arabanın içinde Faik Bey’in babasının evine doğru yol alırken, idama giden bir mahkûm gibi kendini manen bitmiş, boşalmış hissediyordu; kendi kendine, “Yarab! Ne olur, şimdi bir kazaya uğrasam da, mahvolup gitsem!” diyordu.

İşte Naim Efendi, Kasım Paşa’nın önüne böyle bir boz-

gun ruhuyle çıktı. İkisi de çok zamandan beri birbirlerini görmemişlerdi. Sabık sefir:

“Vay efendim buyursunlar, buyursunlar, sizi böyle hangi rüzgâr attı?” diyordu.

Naim Efendi:

“Fena bir rüzgâr, çok fena bir rüzgâr!” dedi. Kasım Paşa gülüyor:

“Fena rüzgâr? Katiyen, katiyen!.. Benim için hayli zamandır bundan daha iyi bir rüzgâr esmedi,” diyordu.

Halbuki ihtiyar kurt, bu beklenilmeyen ziyaretin sebebini için için derhal keşfetmişti. Zira, herkes gibi Kasım Paşa da öteden beri kendi oğluyla Naim Efendi'nin torunu arasında geçen şeylere vâkıftı; hattâ birkaç kere Faik'e yarı ciddi yarı alay tarzıyla demişti ki:

“Oğlum, gözünü aç; çocukluğun lüzumu yok; bir kaza çıkarırsın, pişman olursun! Üzerinde beş paralık kalır. Sendeyok, onda yok, sonra ne yaparsınız?”

Bunun içindir ki, ona Naim Efendi'nin geldiğini haber verdikleri zaman kendi kendine: “Hah! İşte korktuğum başıma geldi; mutlak bizim mahdum beyin desti izdivacını talep edecek!” demişti. Kasım Paşa, çok rint ve hoşgû [kalender ve tatlı dilli] geçinir bir adamdı. Bütün terbiye, ahlâk eksikliklerini birtakım babayani tavırlarla örtmeye çalışır, en fena şeyleri hoş görür ve iyilere karşı birden kıvrılırdı. Hiç sevmediği kimselerden biri de Naim Efendi'ydi; zira, bu vekarlı, dürüst ve kibar adam, onun taban tabana zıddı bir şahsiyetti. Bununla beraber, ikisi de gayet dostça selâmlaştılar. Kasım Paşa, ikide bir:

“Vallahi efendim, müşerref olduk, müşerref olduk, ne iyi ettiniz de teşrif buyurdunuz...” tarzında basmakalıp birtakım lakırdılar söylüyordu. Naim Efendi ise, bir türlü söze nereden başlayacağını bilmiyordu. Kasım Paşa ile yüz yüze gelir gelmez, dün gecedan beri hazırladığı cümlelerin hepsi birer

birer hatırından çıkmıştı. Konuşma uzun bir müddet, havai ve umumi mevzular üzerinde dolaştı. Kasım Paşa'nın birçok siyasi kinleri vardı. Devrin ricaline ağız dolusu sövüyordu:

“Başımı alıp gideceğim,” diyordu. “Burası oturulur yer değil; birtakım eşkıya elinde kaldık. Trablusgarp hâdisesine ne dersiniz?”

Naim Efendi, az daha: “Hangi Trablusgarp?” diyecekti. Zihni, mütemadiyen sözünün ilk cümlesine vereceği şekilde meşguldü, kendi kendine; “Nereden başlamalı? Nasıl söylemeli? Rabbim, metanet ver!” diyordu ve tam ağzını açacağı sırada, Faik Bey'in babası bir ikinci bahse atlıyordu.

Naim Efendi dinlemiyordu, durmadan ellerini oğuşturuyordu. Kasım Paşa işin farkındaydı. Fakat, ihtiyarı üzmekte, şaşırtmakta, bekletmekte garip bir zevk duyuyordu. Yalnız zevk duymak değil, bunu, aynı zamanda gayet akıllıca ve tedbirlice bir hareket telakki ediyordu; zira, Naim Efendi'ye söz fırsatı verir vermez aralarında ne kadar tatsız bir bahis açılacağına zerre kadar şüphe yoktu.

Mamafih, Naim Efendi akıbet bu fırsatı zorla yakalamak lüzumunu duydu ve Kasım Paşa'yı lakırdısı ortasında durdurarak:

“Kerem ediniz, sözünüzü kesiyorum ama, zararı yok, kerem ediniz,” dedi. “Zatîâlilerine bazı mühim maruzatta bulunmaya gelmişim..

Kasım Paşa suratını astı:

“Buyurunuz, emrediniz efendim,” dedi.

Bunun üzerine Naim Efendi, ikide bir teessürden boğulan bir sesle söylemeye başladı. Evvela Faik'in iki üç sene beri hemen her gün konakta olduğunu, bu müddet zarfında hiçbir gün namus ve terbiyesinden şüphelendirecek bir hareketi görülmediğini, herkesin itimat ve teveccühünü kazanmış bir genç gibi tanındığını anlattı.

“Kendisine karşı hissettiğimiz itimadın derecesini şura-

dan anlayınız ki,” dedi; “Faik Bey istediği gibi ve istediği saat doğrudan doğruya Seniha’nın odasına girer; saatlerce yalnız kaldıkları olur! Hiçbirimizin hatırına hiçbir dakika ne yaptıklarını ne konuştuklarını anlamak, görmek fikri gelmezdi. Vakta ki, geçen sene Ada’ya gittiler. Birçok dedikodular oldu, hiçbirine inanmadık... Hele Servet Bey, adeta isyan etti. Bu hususta zerre kadar şüpheye düşenlere karşı düşman kesildi. Hattâ bendenizle bile...”

Naim Efendi, ağır ağır, ne oldu, ne geçti, en küçük teferuatına kadar birer birer hikâye etti; söyledikçe açılıyordu. Zira, kaç zamandır bağrında kapalı kalmış dertlerini bu suretle dökmüş oluyordu. Lakin, hikâyesinin bir gün evvel işittiği kısmına gelince, yavaş yavaş ifadesindeki bu duruluğu kaybetmeye başladı ve bhusus, her şeyi söyleyip bitirdikten sonra, ne vakit ki Kasım Paşa’dan bu namus davasının hallini rica etmek lazım geldi, zavallı ihtiyarın çenesi, elleri ve sesi titremeye başladı:

“İşte efendim, meseleyi, dûru-diraz [uzun uzadıya] zatı-âlilerine izah ettim, artık verilecek hükmü vicdanınızdan ve asalet ve necabetinizden beklerim, dedi.

Lakin Kasım Paşa, gayet soğuk bir nezaketle şu cevabı veriyordu:

“Estağfurullah, estağfurullah efendim!.. Fakat bu işin bendenize ciheti aidiyeti, dolayısıyledir. Asıl hükmü ve kararı verecek olan, Faik’tir. Bir defa kendisine sormalıyız.

Naim Efendi, ümitsiz bir tavırla:

“Nafile; ona sormayınız efendim,” dedi; “zannedersem istinkâf ediyormuş [çekiniyormuş, uzak duruyormuş].”

Kasım Paşa, alafranga kesilmiş kırçıl sakalının gür taraflarını birkaç saniye parmaklarıyla taradıktan sonra, düşünceli ve hakim:

“Hakkı da var a;” dedi. “Henüz ne olacağı belirsiz serveti yok, mesleği yok bir genç. Kaç zamandır sefaretlerin birinde

bir üçüncü kâtiplik istiyor. Onu bile vermiyorlar. Halbuki - kendi oğlum olduğu için söylemiyorum- bugünkü günde, haydi haydi bir müsteşarlığı bile idare edebilir. Küçükten beri yanımda dolaşmadığı yer, görmediği merasim, tanımadığı insan, öğrenmediği lisan kalmadı. Hariciye memurları içinde acaba ona benzer kaç kişi var? Öteye beriye tayin edilenleri görüyoruz; işitiyoruz. Ekserisi doğru dürüst Fransızca konuşmasını dahi bilmiyor. Halbuki Faik, bir Fransızdan farklı konuşmaz. Sonra, Fransızca hitabeti harikuladedir. Neyse, mesele burada değil, ne diyorduk efendim? Evet, henüz bir meslek sahibi olmadan, aile teşkiline kalkışmak da kâr-ı akıl değildir. Vakıa, havai bir genç gibi görünür ama, için için pek tedbirli, pek hesabidir. Mamafih, yine siz bilirsiniz. Çağırınız, söyleyiniz. O da sizin evladınızdır. Benim elimden gelen şey tarafeynin [tarafların] saadetini temenniden ibarettir. Ne olsun, ne de olmasın derim..."

Naim Efendi, akşama doğru, Kasım Paşa'nın evinden çıktığı zaman, ne yapacağını tamamıyla şaşırmış bir adamdı. Artık hiçbir şey hakkında hiçbir fikri yoktu. Arabasının penceresinden, geçtiği yerlere bakarken, kendini yabancı bir şehrin sokaklarında kaybolmuş, nereye gideceğini, kime başvuracağını bilmeyen bir garip sandı, gözleri bomboştu; bütün gördüğü şeyler, ev, araba, hayvan, insan, telgraf direkleri, kaldırım taşları, hepsi aynı şekilde; aynı cinsten, aynı mahiyette, aynı mânada birtakım eşya gibi görünüyordu ve etrafındaki gürültüden korkuyordu. İlk defa sokakta geç kalmış bir küçük çocuk gibiydi. Vakıa bir çocuktan farkı neydi? Her ikisi de kâfi derecede koştuktan, kaçmaktan, en kısa ve en emin yolu bularak yerine varmaktan acizdir.

Naim Efendi, konağa vasıl olur olmaz, dünden beri ilk defa olarak bir geniş nefes aldı. Hele çocuklarından hiçbirine tesadûf etmeksizin odasına girip kapanmayı büyük bir saadet telakki etti. Burası, hayatta onun yegâne sığınağıydı.

Asrın tepkileri onu ite ite evvela şehirden konağın içine, sonra konağın içinden bu odaya sürükleyip tıkmıştır. Buradan ötesi, biliyordu ki, artık yoktur ve sevince yakın bir hisle biliyordu ki, buranın ötesi, ahret denilen sessiz ve ilâhî âlemin ilk merhalesidir. Nitekim, pek neşeli zamanlarında, hoşlandığı bazı kimselerle konuşurken derdi ki:

“Bu oda, Azrail’in intizar salonudur.”

Naim Efendi o gece yemeğe inmedi; erkenden yatağına girdi. Bütün vücudu titriyordu; üstünü örten ihtiyar kalfa:

“A, efendiciğim, bu yaz gününde bu kadar üşümek neden? Mutlaka keyfinizi bozdunuz,” diyordu.

Naim Efendi cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu.

Ertesi gün, öğleye doğru odasına gelen kızı Sekine Hanım, onu yatakta, bu kat kat örtüler altında kaybolmuş buldu. Ancak sesi işitilebiliyor, ancak başı görünüyordu. Bu haliyle şimdiden maveraî [öteki dünyaya ait, dünya dışı] bir mahluka dönmüştü. Kızını başı ucunda görünce, evvela bir yengecin bir dalganın içinden kıskaçlarını uzatışı gibi kollarını yorganlarından dışarıya çıkardı; sonra iki yanlarında dirseklerine dayanarak yarı beline kadar meydana çıktı, doğruldu ve kızına dedi ki:

“Geçti, geçti; öyle bir terledim ki hiçbir şeyim kalmadı. Arkama hırkamı verir misin?”

Bunu müteakip yavaş yavaş, kesik kesik Kasım Paşa’ya müracaatını, onun cevabını, nasıl ümitsiz bir halde avdet ettiğini anlattı. Kendi sözlerini ve Kasım Paşa’nın cevabını tekrar ederken, sanki hâlâ dünkü mubahasedeymiş gibi çenesi ve elleri titriyordu. Sekine Hanım:

“Vazgeçtim anlatmayınız, vazgeçtim, çok sinirleniyorsunuz. Bırakınız, anlatmayınız, diyordu.

Zira, babasını hiçbir vakit bu kadar müteessir görmemişti. İhtiyar adam, uzun ve hazin bir nazarla kızının yüzüne baktı ve dedi ki:

“Şimdi ne yapacağız yavrum? Şimdi ne yapacağız?”

Tam bu sırada, odanın kapısı vuruldu.

Dışardan Seniha'nın sesi:

“Girebilir miyim, büyükbaba?” diyordu.

Naim Efendi'nin heyecandan dili tutulmuştu. Hele genç kızın kendilerine doğru yaklaştığını hissederek etmez tepeden tırnağa kadar dondu, kaldı. Seniha da telaşlı ve heyecanlıydı. Fakat, her vakitki gibi görünmeye çalışıyordu; geldi, yatağın ayak ucunda karyolanın demirine dayandı, durdu. Bir müddet, hiçbir şey söylemeksizin büyük babasının yüzüne, sonra annesine, daha sonra odanın içinde birtakım gayri muayyen noktalara baktı ve nihayet heyecanını güçlkle zaptedebilen bir sesle:

“Anne,” dedi. “Bizi biraz yalnız bırakır mısın?”

Naim Efendi, o kadar çekindiği kati ve mukadder saatin geldiğini hissetti. Kabahatli bir çocuk gibi başını önüne eğdi. Nasıl? Her şeyi bizzat onunla münakaşa etmek kudretini kendinde bulabilecek miydi? Kendi kendisine, “Biraz mütehakkim ve amir olmalı?” diyordu.

Seniha:

“Büyükbaba, dedi; “dün Faik Bey'in babasına gitmişsiniz, öyle mi?”

İhtiyar adam, başıyla iki defa “evet” işareti yaptı.

“Büyükbaba! Dün Kasım Paşa'ya, Faik Bey beni alsın diye yalvarmak için gittiniz değil mi?”

Naim Efendi'nin başı bu sefer anlaşılmaz bir hareketle kılmıladı.

“Rica ederim, bana açıkça söyleyiniz, bu çirkin ve acayip hareketi yapmaya neden lüzum gördünüz?”

Sesini çıkarmadı, önüne baktı. Seniha devam etti:

“Zira, bu hareketiniz için çirkin ve acayip sıfatlarından başka kelime bulamıyorum; vakıa bundan daha adi, daha zelil ne olabilir?.. Bu, sizce belki böyle değildir, her şeyde

olduğu gibi bu meselede de belki siz başka türlü düşünüyorsunuz, ben başka türlü düşünüyorum. Fakat rica edirim; durup dururken ne hakla, ne selahiyetle benim ismi mi, benim haysiyetimi, hiç haberim olmaksızın, yalnız kendi kendinize makul bulduğunuz bir zaruret veya bir sebep için yerden yere sürüklemek zahmetine katlandınız?”

İhtiyar adam, eğile eğile iki kat olmuştu; genç kızın gözleri artık onu görmüyordu:

“Ne Faik Bey beni almak için babasının emrine, ne ben Faik Bey’e varmak için sizin arzunuza tabiyiz. Ben yirmi yaşına giriyorum. O otuzuna yaklaşıyor; birbirimizi sizin bizi tanıyışınızdan daha iyi tanıyoruz ve sevişiyoruz.”

Naim Efendi titredi.

“Evet, evet, sevişiyoruz. Bugün istesem ben ona varırım; bugün istesem o beni alır; dünya bir araya gelse, kimseler bizi ayıramaz. Fakat, ne çare ki istemiyoruz. Zira, evlenme hakkındaki fikirlerimiz sizinkilere hiç benzemiyor. Bizim için evlenme bir kalp meselesi değildir. Ne de bir uzvî zarurettir. Ben ve o, bu işi bir hesap ve akıl meselesi telakki ediyoruz; paraya müteallik [ilişkin] bir iş...”

Naim Efendi, ilk defa olarak başını kaldırdı; hayretten ziyade korkuyu ifade eden gözlerle torununun yüzüne bakı; o, ağzının ucu hafifçe yukarıya doğru çekilmiş, sırtı karyolanın direğine dayanmış, ayakta sözüne devam ediyordu:

“Bunun içindir ki, bir gün Faik Bey’le baş başa verdik, düşündük, taşındık; birbirimizle evlenmeyi pek fena bir iş bulduk: Onda benim arzularımı temin edecek kadar bir servet, bende ona muhtaç olmayacak kadar bir çeyiz yoktu. Dedik ki: ‘Şimdi sevişiyoruz. Fakat, o zaman didişeceğiz; birbirimize ağır geleceğiz; birbirimizden nefret edeceğiz!’ O bilir ki benim arzularım -hırslarım dese daha iyi olur,- hadsiz hesapsızdır; evet, hırslarım, hadsiz hesapsızdır!..”

İhtiyar adam, aklını kaybetmekten korkuyordu; Seniha hep aynı vaziyette soğuk ve haşin söylüyordu:

“Siz zannediyor musunuz ki, ben ömrümün sonuna kadar böyle bir evde kalacağım? Böyle bir memlekette, etrafımda böyle bir halkla? Bin güçlkle senede ancak beş on kat esvap yaptırarak, ara sıra Ada’ya misafirliğe giderek ve pazartesi günleri aşağıda salonda birkaç mânasız ve yavan davetli bekleyerek yaşayıp gideceğim? Hayır! Büyükbaba, ben o kadar basit ruhlu bir kız değilim! Çok okudum; çok öğrendim; çok düşündüm, çok tahlil ettim. Biliyorum ki, hayat denilen şey, içinde doğup büyüdüğüm bu hapishane- nin dışında, gürültülü, geniş, aydınlık, acayip, hazin, neşeli, düz, yılankavî, inişli yokuşlu, bitmez tükenmez bir sahadır. Oradan bin türlü sesler işitiyorum; bu sesler her biri başka tarzda, bir başka lisanda bana, ‘gel’ diyor. Kendimi güç zaptediyorum. Fakat, bugün değilse yarın mutlaka bu seslerden birine doğru koşacağım. Mutlaka!..”

Naim Efendi, torununun ne dediğini artık hiç anlamıyordu. Onun için bütün bu sözlerin deli saçmalarından; rüyalar- lardaki sayıklamalardan hiçbir farkı yoktu. Kendi kendine: “Acaba kızcağızın sıtması mı var? Olabilir a; belki sıtması var” diyordu. Birkaç defa: “Yavrum, hasta mısın?” diye so- racak oldu. Fakat, Seniha, sözüne bir lahza fasıla vermeksiz- zin gittikçe artan bir ateşle söylüyor, söylüyordu:

“Herkesin kendine mahsus bir hayatı vardır. Siz zannedi- yorsunuz ki, herkes, herkes gibi yaşayabilir. Annem nasıl sizin gibi bu konakta yaşayıp ihtiyarladıysa ben de onun gi- bi yaşayıp ihtiyarlamaya razı olacağım. Halbuki ben mutla- ka kendi hayatımı yaşamak istiyorum. İşte bunun içindir ki, sevdiğim bir adamı kendime hayat yoldaşı yapmaktan çekiniyorum; zira bütün hazlarımda, zevklerimde, keder ve heyecanlarımda tamamıyla yalnız kalmak, tamamıyla benli- ğimi muhafaza etmek emelindeyim. Sevilen adam, bizi ça-

ğiran seslerden biridir; fakat hayat yoldaşı bizi o seslere doğru götüren kimsedir; bu kimse kâh önümüzden, kâh arkamızdan yürür, bizi birtakım kazalardan siyanet eder [korur], birtakım zahmetlerden kurtarır, ettiğimiz hataları tamire çalışır, masraflarımızı öder, tıpkı çocukluğumuzda bizimle beraber dolaşan lalam gibi bir şey...

Naim Efendi nihayet başını kaldırdı:

“Kızım, ne demek istiyorsun? Anlamıyorum,” dedi.

Seniha, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbaşının yüzüne dik dik baktı:

“Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi söylüyorum,” dedi; “ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim işlerime karıştığınız zaman dünkü kırdığınız pot gibi bir pot daha kırmayınız... Bu seferkini tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla Kasım Paşa’ya izahat vereceğim, her şeyin nasıl benden habersiz yapıldığını söyleyeceğim-fakat günün birinde olabilir ki, düzeltilmesi kabil olamayacak bir hata daha işleyebilirsiniz; onun için size şimdiden söylüyorum; rica ederim, benim işlerime karışmayınız.”

Seniha, bu sözleri söyleyerek çıktı, gitti. Genç kız şu son sözlerini söylediği esnada, Naim Efendi’yi sürekli ve inatçı bir hıçkırık tutmuştu. Güçlkle soluk alabiliyordu. Vaktaki kızı Sekine Hanım, tekrar yanına girdi ve kendisinden Seniha ile aralarında geçen muhavereye dair malumat almak istedi, biçare ihtiyarın bir kelime söylemeye gücü yetmedi.

Sekine Hanım, bir taraftan kendisini, diğer taraftan bu müz’ic hıçkırığı teskine çalışıyor, fakat bir türlü muvaffak olamıyordu. Biraz sonra kalfa hanım da geldi; bu hıçkırığı dindirmek için ne kadar usul varsa hepsini birer birer Naim Efendi’ye tatbik başlandı. Kâh tavana baktırarak, kâh nefes aldirmayarak su içirdi; odanın içinde heyecanını tahrik edecek, hayretini celbedecek şeyleri yaptı, sözler söyledi, sırtını, göğsünü oğuşturdu. Midesinin üstüne sıcak bezler koy-

du. Hiçbiri, hiçbiri kâr etmedi. Naim Efendi, durmadan hıçkırıyordu. Seniha'nın annesi:

“Yarabbim, bu kız size ne yaptı? Bu kız size ne yaptı? Söyleyin, o mu sebep oldu?” diyordu.

İhtiyarın gözleri gayri muayyen bir noktaya dikilmiş, yüzü kıpkırmızı kesilmişti; ağzından bir kelime almak mümkün olamıyordu.

Sekine Hanım:

“Bari bir hekim çağırtalım, bir hekim...” dedi.

O zaman Naim Efendi, gözlerini kızının üstüne çevirdi; eliyle bir “hayır, istemem!” işareti yaptı. Fakat, Sekine Hanım dinlemiyor:

“Kabil değil, mutlaka lazım. Biz bir şey yapamıyoruz, görmüyor musunuz? Bizim elimizden bir şey gelmiyor,” diyordu.

Hasta, nihayet, razı oldu. Hekime haber gitti. Sekine Hanım, bir aralık Seniha'nın odasına koştu; babasıyla kızı arasında vahim bir şey geçtiğini hissediyordu, anlamak, bilmek istiyordu... Lakin Seniha'nın oda kapısı sımsıkı kapalıydı. Sekine Hanım vurdu, seslendi; vurdu, seslendi; içeriden bir cevap almak kabil olmadı. Müthiş bir telaşa düştü: Seniha dışarıya çıkmış olsa kapısını açık bırakması lazım gelirdi, içerdeyse neden ses vermiyordu? Nihayet, gürültüyü diğer bir odadan işiten Madam Kronski imdadına yetişti:

“Yazı yazıyor, dokunmayınız, pek sinirlidir,” dedi.

Seniha için “sinirlidir” denildi mi, Naim Efendi konağında akan sular dururdu. Başta büyükbaba olmak üzere, anne, baba, kardeş, hizmetçiler bu kelime karşısında ne yapacaklarını şaşırır kalırlardı. Onun içindir ki, Seniha'nın, başı sıkıya geldiği zaman, siniri tutardı ve her defa bu buhran, onda azim ve iradesinin haddenden fazla bir gerilişi halinde belirirdi; günlerce evin içinde her bir arzusunun bir çelik sesiyle amir, kuvvetli ve inatçı çınladığı hissedilirdi.

Sekine Hanım, büyük bir perişanlık içinde babasının yanına döndü. İhtiyar adam, hâlâ hıçkırıyordu. Fakat bu hıçkırıklar, şimdi, daha fasılalı, daha muntazam bir hale girmişti. Akıbet hekim geldi. Servet Bey'in haremi akli başından gitmiş, hekimin üzerine atılıyor:

“Aman doktor; kurtarınız.”

Hekim bir havlu istedi, Naim Efendi'ye:

“Dilinizi çıkarınız!” dedi.

Elindeki havlu ile dilinin ucundan tuttu, kuvvetle birkaç defa kendine doğru çekti, çekti. Sonra yanındakilere döndü:

“İşte, saatte bir kere böyle yapınız!” dedi.

Sekine Hanım, şimdi, odanın bir köşesinde reçetesini yazmaya giden hekime yanaşıyor, üst üste:

“Aman doktor, söyleyiniz, neden oldu? Buna sebep ne oldu?” diye soruyordu.

Hekim kaygısız cevap veriyordu:

“Bilir miyim ben!.. Ya mideden geliyor, ya kalpten. Zaten babanızın kalbi, birkaç zamandan beri hiç yolunda değil.

Nihayet, hekim odadan çıkar çıkmaz hastanın hıçkırığı diner gibi oldu. Sekine Hanım, babasının yanına koştu:

“Şimdi, söyleyiniz, rica ederim;” dedi. “Sebep o mu, söyleyiniz. Seniha mı sebep oldu?”

İhtiyar adam bir müddet önüne baktı, düşündü, düşündü; sonra titrek sesle:

“Kalbimi kırdı; kalbimi fena kırdı. Hiç ummazdım. Bu kadarına hiç ihtimal vermezdim,” dedi.

Ve gözlerinden iri, berrak iki yaş damlası yanaklarının üzerinde yavaş yavaş gezindikten sonra, ağır ve hazin, sakalının beyaz kılları arasına karıştı, gitti.

Son aylar zarfında Naim Efendi'nin konağında epeyce ıñühim şeyler oldu. Seniha'nın büyükbabası Kasım Paşa'yı ziyarete gittiğı günden beri, Faik Bey, artık konağı adımını atmıyor, artık ne Servet Bey'e, hattâ ne de Cemil'e görünüyordu. Eskisi gibi Seniha ile dışarıda, bir yerde buluşup buluşmadıkları da malum değildi. Zira, Taksim'deki müşterek evlerini çoktan bıraktılar. Bununla beraber, hiçbir gün, mektuplaşmadan duramıyorlar.

Seniha, çoğı vakitlerini yatakta geçiriyor. Durmadan sıhhatinden şikâyetçidir; gittikçe zayıflıyor, sararıyor. Dünyadan bezmiş bir hâli var, hiçbir şeyle avunamıyor. Hele büyükbabasıyla o günden beri bir kelime konuşmadılar.

İhtiyar adam ağır hasta oldu. Tehlikeli günler, ümitsiz saatler geçirdi. Böyle saatlerde bütün ev halkı Naim Efendi'nin etrafında toplanırdı; fakat Seniha bir kerecik olsun, bunlar arasında görünmedi, bir kerecik olsun başını odanın kapısından uzatıp da en ziyade kendi yüzünden can çekişen bu ihtiyara hiç değilse gözleriyle: "Nasılsın?" demedi. Bununla beraber içi nedamet, azap ve endişe ile doluydu.

Kaç defa gözleri yaşlı annesine yaklaştı.

“Yanına giremiyorum,” dedi, “çünkü, utanıyorum. Kendisine o gün söylediklerim, kendisine o gün yaptığım hatırıma geliyor. Anne, ona bir şey olursa mutlaka ben de yaşamam.”

Nitekim hasta iyiliğe döner dönmez, Seniha, hiç bilmediği bir kurtuluş sevinci duydu. Her gün, her dakika, kendi kendine bundan böyle iyi, uslu ve şefkatli bir kız olmaya ahdediyordu. Hazin bir surette tatlı olan bu tövbe ve pişmanlık yolunda Hakkı Celis, ona misli bulunmaz bir yoldaş oldu. Saatlerce baş başa kalıyorlardı; birbirlerine, samimi bir hasbıhal edasıyla gönül denilen şeye ve onun tecellilerine dair bin türlü saf ve derin sözler söylüyorlardı.

Celis, bazı akşamlar Seniha'yı yanibaşında gözleri ve bağı dolgun hissettiği anlar bir dua ve bir münacaat sesiyle ona Paul Verlaine'in Sagesse'inden parçalar okuyor, sonra James'e ve ondan Claudel'e geçiyordu. Genç adamın ruhu, son zamanda, değişe değişe, dolaşa dolaşa epeyce yüksek zirvelere varmıştı. Seniha'nın yanına yaklaşıp yaklaştığı bütün o hicran ve hasret demlerinde, ıstırabını, göğsü üstünde bir kedi gibi okşamanın ve kalbini parça parça edip tekrar toplamamanın sırrına erdi. Kendi varlığından sızarak kendi varlığını kaplayan sıcak hava içinde bütün yeşil ve ham tarafları sonbahar yemişleri gibi olgun ve pişkin bir hale girdi ve bulunduğu yerden uçarak yükselen veya koşarak uzaklaşan bir insan gibi arkasında bıraktığı şeyler ona naçiz, adi, küçük ve gülünç görünmeye başladı. Eskiden taptığı şairlerin hepsi ona yavan ve basit geliyordu. Bir odanın içinde mahpus kalmış bir kuş nasıl ki kurtulmak için başını kâh aynaya, kâh cama vurursa Hakkı Celis de, geniş ve derin gördüğü şeylere karşı koşarken daima başı bir maddeye çarpılıp yere düşüyordu. O ise gittikçe ne yeri, ne maddeyi seviyordu. Hayatın gözle görülmez, elle tutulmaz şeffaf ve akıcı unsurları gece gündüz fikrinin aradığı ve ruhunun beklediği şeylerdi.

Genç adam, bu maneviyatını Seniha'ya da geçirmeye çalışıyordu. İlk zamanlar genç kız böyle bir tecrübeye müsait gibi göründü. Fakat, çok geçmedi, Hakkı Celis'in "âlem-i bâtın"dan [görünmeyen âlem] "sırr-ı maşuka"ya [sevilenin sırrına] doğru uzanan elleri bir mermerden daha sert bir et parçasına dokunmaya başladı. Seniha'da ruh çarçabuk maddileşiyordu ve Celis, onu kendine doğru çekeceği yerde kendisinin ona doğru gittiğini ve onun mevcudiyetinde eriyip kaybolduğunu hissediyordu.

Genç adam, daima genç kızın yanında bulunmak şartıyla, her saat buna benzemez bin türlü manevi bozguna razıydı. Fakat ne yazık ki Seniha'nın bu tövbe ve pişmanlık devresi çok uzun sürmedi. Bir küçük hâdise her şeyi altüst etti. Bir gün Belkıs Hanım, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha'nın boyuna atıldı:

"Senihacığım, Senihacığım; seninle vedaya geldim. Yarından sonra Paris'e gidiyoruz," dedi.

Ve Seniha'ya bu haberi hazmetmeye vakit bırakmadan kocasıyla birdenbire bu seyahate nasıl karar vermişler, nasıl hazırlanmışlar, kendisi giyime kuşama dair neler ısmarlamış, daha neleri eksikmiş birer birer anlatmaya başladı:

"Bize, hele bana, kahır yüzünden lütuf oldu," dedi. "Biliyorsun ya, Mebusanı kapattılar. Birkaç güne kadar zannedirim Kâmil Paşa sadarete geçecekmiş. Bey 'o zaman halimiz yaman olacak!' diyor. Ortalık da o kadar karışıkmiş ki... Daha ziyade karışacakmış... İster istemez harp olacak diyorlar. Kocam düşündü, taşındı; kapağı Avrupa'ya atmaktan başka çare bulamadı. Hem de bana ne vakitten beri vaadi vardı, biliyorsun. Fakat o kadar hazırlıksız ki... Düşün adamakıllı bir akşam kıyafetim bile yok. İncecik bir seyahat mantosuyla bir 'vualet' ve bir 'tok'la yola çıkıyorum. Bey, 'orada istediğin kadar alırsın, yaptırırsın,' diyor; tabii böyle yapmak daha iyi..."

Arkadaşı anlatılıkça Seniha'nın nefesi tıkanıyordu. Hasetçi değildi; fakat Paris'e gitmek üzere olan bu kadına, şiddetle imreniyordu. Öteden beri bütün hulyalarını, bütün arzularını çerçeveleyen emel, yegâne emel bu değil miydi? Belkıs, mebusan karısı, bayağı ve bön Belkıs, kendisinin senelerden beri gözetlediği gayeye bir hamlede, ne kadar kolaylıkla vasil oluvermişti? Ah, Belkıs Hanım, ne kadar talihli ne kadar mesut bir kadınmış! Seniha, saadet denilen şeyin mahiyetini o gün ilk defa olarak "Paris'e gidiyoruz!" haberini veren bu insanın önünde hissetti. Belkıs Hanım, kendisinden daha talihli, daha mesut olmak için acaba ne yapmıştı? Yaradılışında harikulade ne vardı? Genç kız, gittikçe iltihaplanan bir ruh ile kendi kendine: "Zengin kocası var, zengin kocası var. Asıl mesele bunda" diyordu. Niçin kendisinin de bir zengin kocası yoktu, bundan sonra olması da acaba ihtimal haricinde miydi? Bu ihtimal hatırına gelir gelmez genç kızın yüreği sızladı. Ve Belkıs Hanım'ı daha ziyade kıskanmaya başladı. Vücudu ne kadar hamhalat, tavırları ne kadar adi, giyinişi ne kadar kabaydı?

Belkıs Hanım gittikten sonra, Seniha, konağın ağır çatısını yavaş yavaş başının üstüne iniyor sandı. Mevcudiyetini o derece kesif bir kasvet istila etmişti. Vakıa, sonbaharın ıslak raşeli ve külrenginde bir öğle sonuydu. Odanın yekpare camlarından eşyanın üzerine kirli bir aydınlık sızıyordu. Bu aydınlığın altında, bu eşyanın sanki küflenene, dökülen bir hali vardı. Seniha kendisinin de bu kirli aydınlığın altında bu eşya ile beraber külendiğini hissetti. Ayağa kalktı, alnını cama dayadı ve dışarıya baktı. Ağaçlar soyulmuş, havuz, dökülmüş yaprak tabakaları altında görülmez olmuştu. Sonbahar denilen mevsim ne hazin bir mevsimmiş! Bu, adeta yazın çürüyüşü, parça parça çürüyüp dökülüşü gibi bir şeydi. Seniha demin odanın içinde hissettiği küf kokusunun aynısını, şimdi dışarıdan alıyordu. Kaç senedir, genç

kız, konağın arka bahçesinde bu setlerin ve bu havuzun üstünde mevsimlerin bu müzmin ve yeknesak akıp gidişlerini kaç defa seyretti!

Bu yirminci sene, yirminci sonbahardı. Genç kız: "Ben de, ben de bu bahçe gibi çürüyeceğim;" dedi; "günün birinde farkına varmaksızın ben de ansızın bir tabaka kuru yaprak yığını altında görülmez olacağım! Bir gün, mevsim ne çabuk geçti der gibi gençliğim de çabuk geçti, gitti diyeceğim! Ve her şey olup bitecek! Evet! Her şey olup bitecek, fakat bu bahçe, kim bilir daha kaç defa dirilecek, kaç defa gençleşip pişecek, serilip serpilecek!"

Seniha: "Bu kuytu ve çukur bahçe, benim mezarım;" dedi, "bu rutubetli topraklara, bu yıkık setlerin altına, bu yosunlu havuzun suları içine ne arzular, ne emeller, ne hulyalar gömdüm!" Bahçeden, nefretle başını çevirdi. Ya bu oda, ya bu mobilyalar... Şimdi simsiyah görünen şu koyu fesrenge halının üstünde küçükken kim bilir kaç defa emekledi. Tavandan sarkan şu billur avizenin lambası kim bilir kaç defa, kaç sıkıntılı gecenin karanlığında yarı uykuda bir göz gibi açıldı. Genç kız öteye beriye süs diye konulmuş şeyleri, etajerleri, aynaları, duvardaki levhaları birer birer söküp atmak, kırıp parçalamak istiyordu. Bu evin içinde her şey ve herkes ona hiç bu akşamki kadar sevimsiz, eski ve tahammül edilmez görünmemişti. Bu konağın çivisinden, tahta budağından kapılarına ve damına varıncaya kadar her noktasından ayrı ayrı nefret ediyordu.

Kalbini, hedefi muayyen olmayan bir kin, kör bir yılan gibi sarmıştı. Bu yılan her tarafını sanki mütemadiyen sokuyor ve sanki her soktuğu yer derhal iltihaplanıyordu. Öyle ki az zaman içinde bu iltihap bütün mevcudiyetini sardı; konuşması bir haykırma, kımıldanışları birer kıvranış halini aldı. Konakta kavga etmediği kimse kalmadı. Her gözde kendine karşı bir hareket seziyor ve her sözde sinirlerini tır-

malayan bir sitem buluyordu. Bir gün biraderi Cemil, safi-
yetle: “Faik hiç görünmüyor, acaba nerelerde?” diyecek ol-
du; Seniha, az kaldı çocukla dövülecekti. Diğer bir gün ba-
bası Servet Bey, kendisine dair bir iki fikir söylemek istedi,
neredeyse üstünü başını parçalayacaktı. Başka bir gün anne-
si, ağzından “Maşallah, şişmanlıyorsun, kalçaların öyle bir
genişledi ki... tarzında bir söz kaçıırıverdi, hemen döndü:

“Allah göstermesin, size mi benzeyeyim istiyorsunuz?”
dedi.

İki hizmetçi, küçük hanımın azarlamalarına tahammül
edemeyerek ve ağlayarak çıkıp gitti. Büyükbabasının etra-
fında her an üstüne atılmaya müheyya [hazır] bir yabani
kedi gibi kabarak homurdanarak dolaşıyordu. Gözlerine
hiç bu kadar fena bir bakış gelmemişti. Bu gözlerin gittikçe
koyulaşan rengi altında yırtıcı kuşların bakışındaki vahşi
huşunet seziliyordu.

Çok geçmedi, Seniha, bu ihtilalci, yakıcı ve kızgın halden
sıyrılıp bir başka vaziyet aldı, bir başka tavır takındı. Dal-
gın, sinsi ve esrarlı oldu. Yüzünde, gizli bir niyeti, bir dü-
şüncesi olanlara mahsus gölgeler dolaşıyordu. Saatlerce bir
köşeye çekilip avurdunu ve dudaklarını kemiriyor, gözleri
belirsiz bir noktaya dikilip kalıyor, sonra birden hatırına
gayet mühim ve acele bir iş gelmiş gibi, hemen odasına ko-
şuyor, çabuk çabuk giyiniyor ve tek başına, kimseye haber
vermeksizin sokağa fırlıyordu. Sokakta ise, akşam geç vakte
kadar kaldığı oluyordu. Nereye gidiyor, kimden geliyor?
Kimse sormıyor, anlayamıyordu. Seniha'nın bu hali o ka-
dar kayıtsız, o kadar rahatına düşkün Madam Kronski'nin
bile merak ve tecessüsünü celbetti; hareketlerini tahkike,
tetkike koyuldu; hattâ bir defa arkasından takibe bile çıktı.
Fakat, belli başlı hiçbir şeyi anlayamadı.

Yalnız levanten dostlarından Madam Kraft'ın Pangaltı'da-
ki evine sık sık girip çıktığını öğrendi. Bu, geçkin ve dul bir

Avusturyalı kadındı; Madam Kronski onu, Naim Efendi konağına akrabalarından biri olarak tanıtmıştı. Pek rint, hoş, cana yakın neşeli bir kadın olmaktan başka dikkati çekici hiçbir hali yoktu. Evi, belki birtakım gizli kapaklı toplanışlara müsaitti; fakat nasıl? Ne dereceye kadar? Kimlere? Bunu anlamak kabil değildi. Madam Kronski, Madam Kraft'ın pek çok ağzını aradı; lakin işittiği şeyler merakını fazlalaştırmaktan ziyade bir şeye yaramadı. Bu kadın mütemadiyen Seniha bahsini kapatıyor, sözlerini birtakım havai bahisler üzerine çeviriyor ve mesela pek yakında Trieste'ye gideceğini, oradan Viyana'ya geçeceğini söylüyordu.

Gerçi, Naim Efendi'nin hemşiresi Selma Hanımefendi son zamanlarda Seniha'nın ahvaline dair pek çok şeyler bildiğini söylüyor ve biraderine her gün birtakım acı haberler gönderiyordu. Fakat, bu haberler o kadar acayip, o kadar gerçeğe benzemez şeylerdi ki, hiçbirine inanmak kabil olamıyordu. Mesela Seniha'nın bir zengin Amerikalı ile münasebette bulunduğu ve pek yakında birlikte Amerika'ya kaçacakları söyleniyordu. Selma Hanımefendi: "Bana gözüyle görmüş birisi hikâye etti! Geçen gün Perapalas'ta bir hususi odada başbaşa yemek yemişler" diyordu; Amerikalının ismi ve şekli hakkında da ayrıca malumat veriliyordu. Lakin bütün saffetine rağmen bu malumata karşı Naim Efendi bile omuz kaldırıyordu. Günün birinde Selma Hanımefendi, biraderine bizzat kendisi anlatmaya geldi. Biçare kadının geçen seneden beri bu ilk sokağa çıkışı, hele yıllardan beri Cihangir'deki konağa bu ilk geliyordu. Bir öğle sonu dört tarafı kapalı tek katlı, küçük, eski biçim bir kupa arabası içinden onun çıktığını gören bütün konak halkı tasvire sığmaz bir hayret içinde kaldı. Hele arabacının yanında oturan redingotlu uşak yerinden atlayıp bu büyük hâdiseye uygun bir heybetle zile bastığı zaman hizmetkârlar birbirine girdi. Selma Hanımefendi; bir şeyler emreden bir kumandan tavrıyla

her önüne çıkanın hatırını soruyor ve her adımda bir, tombul bacakları üzerinde durarak mütecessis etrafına bakınıyordu. Arkasında çenesi kısık bir ihtiyar kalfa ona ait eşya ile dolu bir küçük çanta taşıyordu. Bu çantanın içinde Selma Hanımefendi'nin sigara takımları, terlediği zaman sırtına ve göğsüne konulmaya mahsus tülbentler, her ihtimale karşı bir taharet mendili ve bir tane de hasırlı gülsuyu şişesi vardı. Şehir dahilinde bir saatlik bir ziyarete bile bir uzun sefere çıkar gibi giden bu muhteşem kadın, sokak kapısından itibaren her merdiven basamağında bir uzun soluk alarak, sofada kendisini istikbale çıkan Sekine Hanım'la ayak üstünde bir hayli konuşarak, bin türlü merasim, bin türlü erkân ile ancak yarım saatte ağabeyi Naim Efendi'nin odasına vasıl olabildi. Evvela bir genç kız tavrıyla ihtiyar adamın elini öptü. Sonra tekrar o tantanacı tavırlarına avdet ederek ağır bir mindere kuruldu; çantasını yanma istedi; kalfasına:

“Haydi sen git!” dedi.

Sekine Hanım'a:

“Sen dur!” emrini verdi ve birkaç dakikalık bir sükûttan sonra nihayet gür sesini koyuverdi:

“Beğendiniz mi bana yaptığınız işi!” dedi. “Beni akıbet yeminimi bozmaya mecbur ettiniz; kefaretinin vereceğim; günahı kalırsa boynunuza olsun! Evinize geldim, çünkü, gelmeseydim beni hafakanlar boğacaktı. Haber haber üstüne gönderdim. Bir cevap vermezsiniz. Yanınızda sözümün o kadar da mı hükmü kalmadı, bilmem ki... Ayol, rezaletiniz ayyuka çıktı. İstanbul çalkalanıyor, sizin vazifenizde değil... Ne yapmalı? Ne demeli? Sizi ikaz için... Söyleyiniz. Tâ boğazınıza kadar çamur içine batmışsınız, neredeyse boğulacaksınız. Size haber veriyorum, haykırıyorum. Başınızı döndürüp bu kadın da ne diyor diye bir kere bakmıyorsunuz bile. Günün birinde şıppadak gözünüz açılacak amma, iş işten geçmiş olacak.”

Müthiş, iri siyah gözlerini Sekine Hanım'a çevirerek:

“Yine nerede o? Nereye kaçtı? Nereye gitti? Kiminle? Söyle bakayım!”

Sekine Hanım kıpkırmızı kesildi. Selma Hanımefendi:

“Neye kızarıyorsun? Cevap versene. Kızın nerede?” diye sordu. “Bari akşama dönecek mi? Onu da bilmiyorsunuz. Maşallah ne ana, ne baba... Ne büyükbaba!..”

Sonra yavaş yavaş, tane tane, küçük bir çocuğa nasihat veren bir insan sesiyle, kaç aydan beri Seniha'ya dair işittiği şeyleri hikâye etmeye başladı. Bunların bazıları en hayali masallardan farklı değildi; bazıları şeytanca uydurulmuş iftirallara benziyordu; bazılarında ise epeyce hakikat kokusu vardı. Fakat Selma Hanımefendi bunları öyle bir katıyet ve ciddiyetle anlatıyordu ki, ne Naim Efendi, ne Sekine Hanım bir dakika şüpheye düşmeksizin hepsine birden iman ederçesi-ne inandılar.

“Acayip şey, acayip şey!.. Bu saate kadar nerede kalabilir!.. Çıkarken hiç kimseye bir şey söylemedi mi? Odasını da mı kilitledi? Niçin?.. Her zaman kilitler miydi?”

“Sus, sus. Babam duymasın. Merakından çıldırır. Mutlaka ahabplarından birinin evine gitmiş, bırakmamışlardır. Nerede ise bir haber gelir. Nafile bu kadar telaşa düşmeyelim.

Servet Bey’le karısı Sekine Hanım, gece, saat onda, konağın büyük sofasında, ayakta yavaş yavaş, telaşlı telaşlı böyle konuşuyorlardı. Seniha o gün sabahtan çıkmış ve henüz konağa avdet etmemişti. İki saatten beri şehnişinden sokağı gözetleyen Madam Kronski, yüzünde büyük bir endişeyle konuşanların yanına geldi:

“Daha görünürde kimseler yok, merakımdan çatlayacağım, dedi. “Bari uşaklardan birini aramaya göndersek...”

Bunun üzerine Servet Bey, dışarıya seğırtti. Uşaklardan birini Seniha’nın bulunması muhtemel olan evlere, diğerini sokaklarda dolaşmaya, köşe başlarında beklemeye gönderdi. Fakat, gece yarısına doğru bu adamlardan her ikisi de Seniha’ya dair ufacık bir malumat elde etmeksizin şaşkın ve

ümitsiz avdet ettiler. Bermutat o kadar kayıtsız olan Servet Bey, yerinde duramıyordu; ikide bir sokağa fırlıyor, gecenin sessizliğini dinliyor, uzaktan uzağa aksi duyulan ayak seslerine kulak veriyor ve sonra: “Acayip şey!” diye söylenerek tekrar içeriye giriyordu. Saat ikiye doğru Cemil geldi. Kapı çalınır çalınmaz hepsi birden Seniha zannıyla aşağıya koşmuşlardı. Vaktaki karşılarına Cemil çıktı; Servet Bey hiddetinden sesi kısılmış, oğlunun üzerine atıldı:

“Söyle, ablan nerede?” diye haykırdı.

Genç adam şaşırıp kaldı. Nihayet belki bir şey öğrenebiliriz fikriyle Seniha’nın oda kapısını kırmaya karar verdiler. Bu fikir evvela Cemil’e geldi ve nitekim kilidi söken de o oldu. Servet Bey, elinde bir büyük lamba odasına girdiler. Her şey yerli yerinde duruyor ve dikkati çekecek hiçbir şey görünmüyordu. Cemil, hemşiresinin yatağını karıştırdı; masaların üzerine baktı, koltukları, sandalyeleri yerlerinden oynattı. Genç adam, gecenin bu ilerlemiş saatinde kendisine bir polis hafiyesi rolü oynamak fırsatını veren hâdiseden memnun ve eğlenmiş görünüyordu. Dedi ki:

“Şimdi dolabı ve sürgüleri açalım.”

Servet Bey, endişeli gözlerle, oğlunun yüzüne baktı.

“Neden? Niçin?”

Zira, o anda, her ikisinin de aklına aynı zan, aynı şüphe gelmişti. Cemil eğildi, aynalı dolabın altındaki uzun sürgüyü açtı; burada Seniha’nın ayakkabıları dururdu. Şimdi bunlardan hiçbir tanesi görünmüyordu. Genç adam gittikçe artan bir telaşla dolabın yan taraflarındaki küçük gözleri birer birer çekmeye başladı. Hepsi de bomboştu ve bu gözler her çekilişte Cemil’in elinde sallanıp kalıyordu.

Madam Kronski:

“Aman, mücevher çantasına bakınız!” dedi.

Bu mücevher çantası aynalı dolabın iç gözünde bir rafın üstündeydi; fakat Cemil sapından tutup da yere indirince

içini açıp bakmaya bile lüzum görmedi. Zira, çanta o kadar hafifti.

Sekine Hanım ayakta duramadı, bir koltuğa yıkıldı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Servet Bey'in elinde lamba titriyordu. Madam Kronski, son iki ay zarfında, Seniha'yı pek çok defalar birtakım irili ufaklı paketlerle çıkarken gördüğünü şimdi hatırlıyordu. Kendi kendine:

"Ne budala kadınmışım ki hiçbir şey anlayamadım, dedi. Cemil, en son çektiği boş sürgü elinde, şaşkın şaşkın odadakilerin yüzlerine bakıyordu.

O gece bir ölüyü bekler gibi Seniha'nın boş yatağı önünde, aydınlığı gittikçe azalan lambanın etrafında sessiz ve gamlı sabahı ettiler. Servet Bey, fena halde düşkün, yorgun ve ümitsiz görünüyordu. Sekine Hanım'ın ağlamaktan gözleri şişmişti. Yalnız Cemil'le Madam Kronski ara sıra, birkaç kelime, konuşuyorlar ve birini uyandırmaktan korkar gibi birdenbire susuyorlardı. Madam Kronski:

"Yarın her şeyi öğreneceğim; mutlaka... mutlaka..." diyordu. "Şimdiden elimde birçok ipucu var. Şimdiden, kiminle gitti, nasıl oldu, yavaş yavaş anlıyorum.

Cemil birdenbire:

"Ha!" dedi. "Şimdi ben de hatırlıyorum. Bir gün Ferdiye Hanım'ın evinde Madam Kraft'la baş başa konuşuyorlardı, kulağıma ara sıra bazı vapur ve şehir isimleri çarpıyordu. İki defa Madam Kraft'ın 'Niçin? Ne mani var? Benimle beraber evvela Viyana'ya kadar gelirsiniz' dediğini işittim. Seniha gözünün ucuyla beni gösterdi ve ona parmağıyla 'sus!' işareti yaptı idi."

Madam Kronski:

"Benim de yarın ilk baş vuracağım yer Madam Kraft'tır;" dedi. "Bugünlerde Trieste mi? Hah hah! O gün konuşurlarken birkaç defa Trieste dediklerini işittim. Trieste'ye gitmek!.. Ne acayip fikir!.."

Servet Bey bu sözleri işitmiyor, dinlemiyor gibiydi. Gözkapakları şişmiş, ağzının iki uçları aşağıya doğru çekilmiş, bir gecede on sene ihtiyarlamış görünüyordu. Bu alafranga adam birkaç kere Madam Kronski'yi tersledi ve:

“Şimdi babama ne söyleyeceğim?” diyerek hıçkıran karısının yüzüne:

“Ey sen de!” diye bağırdı; o kadar kabalaşmıştı.

Sabahleyin Seniha'nın kaçıışı havadisi konağın içine bir ölüm gibi yayıldı. Bu haberi Naim Efendi'den ne kadar saklamak istedilerse de, kabil olmadı. O da, ertesi gün, akşama doğru bütün felaketi öğrendi. Fakat, bu felaketi, ekseri asil ruhlarda müşahade olunan sakin ve sarsıntısız bir elemle karşıladı ve kızıyla damadını teselli eden o oldu.

Bir hafta Seniha'dan ses seda çıkmadı. Fakat, yapılan tahkikattan epeyce şey öğrenildi. Madam Kronski'ye göre, Seniha'nın Madam Kraft'la beraber Trieste'ye gittiği muhakkaktı. Zira, genç kızın ortadan kayboluşu ile, bu kadının İstanbul'dan ayrılışı bir güne tesadüf ediyordu. Cemil, bu esrarlı maceraya dair Faik Bey'den daha vazıh şeyler öğrendi.

Kasım Paşa'nın oğlu hemen hemen başından beri işin içinde gibiydi. Seniha, iki aydan beri Avrupa'ya gitmek için hazırlanıyormuş; ne kadar elmasları varsa hepsini satmış; eline bin beş yüz liraya yakın bir para geçmiş; bu paranın bir kısmıyla giyime süse dair birçok eşya almış, hattâ bu alışverişlerin ekserisinde Faik Bey de onunla berabermiş; genç adam Cemil'e demiş ki:

“Bütün bunlardan bahsetmeye lüzum görmedim. Zira doğrusu hepinizin haberi var zannediyordum. Hattâ kendisine kaç defa bekle beraber gidelim, dedim, dinlemedi. Çünkü, ben de nasıl olsa on beş güne kadar gidiyorum. Haberin yok mu? Brüksel Sefaretine birinci kâtip tayin edildim.”

Faik Bey'in, Cemil'e verdiği malumat işte kapalı bir taraf bırakmıyordu, fakat Seniha hakikaten Madam Kraft'la bera-

ber mi gitti? Nereye gitti? Niçin gitti? Gittiği yerde ne kadar zaman kalacak? Ne yapacak? Bu noktalar bir türlü aydınlanmadı.

Servet Bey Hariciye Nezareti vasıtasıyla Akdeniz'in bütün ecnebi limanlarındaki Osmanlı Konsoloshanelerine birer haber göndertmek istiyordu. Fakat, ne diye? Ne yapmak için? Bilemiyordu.

Naim Efendi, resmî mahafili [makamları] bu işe karıştırmamanın hiç taraftarı değildi; hâdisenin vukuundan ziyade şuyuundan [yayılmasından] korkuyordu. Hele iş matbuata düşecek diye içi titriyordu. "Bekleyelim, sabırlı ve mütevekkil olalım" diyordu, "bekleyelim, elbette gelir!" Fakat ihtiyarın bütün sükûn ve ihtiyatına rağmen İstanbul'da Naim Efendi'nin torununun kaçıışından haberi olmayan kalmadı. Cihangir'deki konağa kimisi mütecessis, kimisi şaşkın ve mahzun birçok kadın misafir geliyordu; bunların Sekine Hanım'ın yüzüne bir acayip bakışları, bir "Nasıl oldu? Nasıl geçti?" diyen tavırları vardı ki, insanda tırmalanmayan asap bırakmıyordu. Âlem nazarında Seniha'nın bu hareketi türlü türlü tefsirlere yolaçtı. Bazı kimselerce bu, büyük bir rezalet, bazılarınca hazin bir felaketti. Mesela Seniha'nın arkadaşları, başta Nuriye ve Neyyire Hanımlar olmak üzere bu hâdisenin bütün ayıp taraflarını görüyorlardı ve diyorlardı ki:

"Seniha, Madam Kraft gibi bir kadının elinde, oralarda ne olacak? Mutlaka fuhşa düşecek. Zaten son zamanlarda bir fahişeden ne farkı kalmıştı? O ne giyiniş, o ne sürme çekiş! Nasıl gülüş, nasıl yürüyüşü!"

Seniha'nın kaçıışı üzerine en müthiş darbeyi yiyen kalp, Celis'in kalbi oldu. Bu vakanın biçare çocukta hâsıl ettiği şey tasvire sığmaz derecede trajikti. O, büyük amcasının torunu çirkin bir ölümle ölmüş zannediyor ve kaç defa sesini dinlediği, etine dokunduğu, yanında günlerce yaşadığı bu

kız, ona şimdi, bu hâdisenin etrafında hasıl olan dedikoduların, zanların, iftiraların, şayiaların dokunduğu esrar perdesi arkasında şekli daima değişen acayip bir hayalet gibi görünüyor. Hakkı Celis, Seniha'nın bir zamanlar hakikatte mevcut olduğundan şüpheyeye düştü; bu kız, genç adam için kitaplarda tanıdığı hayali kızlardan biri gibiydi; muhayyilesinde, "Desdemona"ların, "Juliette" ve "Madam Bovary"lerin arasına karıştı. Bununla beraber Seniha, Hakkı Celis üzerindeki nüfuzundan bir şey kaybetmedi; zira, muhayyilesiyle ve muhayyilesi için yaşayan bu genç için kitaplardaki kızlar hayattaki kızlardan daha az canlı ve daha kudretsiz değildir; belki eliyle tutmadığı, gözüyle görmediği, fakat ruhlarını öğrendiği bütün o sahne ve roman örneklerinin kalbi ile alâkaları adi hayatta görüp tanıdığı et ve kemikten mahlukların alâkalarından pek çok ziyadeydi. Bahusuş, Seniha'nın Faik Bey'i İstanbul'da bırakıp gidişi, bütün eski yaralarının üstüne tatlı bir teselli merhemi sürüyordu ve hattâ Faik'i bir eski dert yoldaşı gibi seviyordu. Onu görmek, gidip onunla genç kıza dair konuşmak Hakkı Celis için en derunî ihtiyaçlardan biri haline girdi. Bir hafta içinde üç dört defa eski rakibini aramaya gitti; fakat yalnız son defasında bulmaya muvaffak oldu. Evvela hiç Seniha'ya taalluk etmeyen birçok havaî şeyler konuştular. Hakkı Celis, Faik Bey'e niçin geldiğini bir türlü söyleyemiyordu. Neden sonra canını dişlerinin arasına aldı ve dedi ki:

"Geçen gün konaktaydım. Seniha ablamdan hâlâ haber yok!"

"Nasıl haber yok? Ben dün bir telgraf aldım, Trieste'den... İşte bak," dedi ve ceketinin cebinden yavaş yavaş çıkardığı bir deste mektup ve kâğıt arasından bir telgraf ayırdı. Celis'e uzattı; Celis, heyecandan dumanlanmış gözlerle sarı bir kâğıdın siyah çizgileri üzerinde Fransızca şu mealde bir şey okudu:

“Triste’ye vasil olduk. Yarın Viyana’ya hareket ediyoruz. Orada on beş gün kalacağım. Adresimi bildiririm.”

Hakkı Celis bu telgrafı sahibine iade ederken artık biraz evvelki Hakkı Celis değildi. Faik Bey’den, eskisinden bir kat daha nefret ediyordu ve Seniha onun için muhayyel olmak sihrini çoktan kaybetmişti, bütün eski yaraları tazelenmişti. Faik Bey’in yanından nasıl çıktığını bilmedi. O sokaktan bu sokağa sapıyor ve her adımda bir kere kendi kendine şu cümleyi tekrar ediyordu: “Demek onu hâlâ seviyor, demek hâlâ sevişiyorlar!”

Hem de ne sevişme; anasına babasına bir haber göndermek lüzumunu hissetmeyen bu kız, ilk fırsatta âşığına telgraf çekiyor, adresini bildireceğini söylüyor ve denizlerin, dalgaların, uzun mesafelerin arkasından ona seslenmek imkânını buluyordu. Hakkı Celis, zihni böyle karmakarışık, oradan buraya, buradan oraya yürüyerek akşama doğru farkına varmaksızın ta Şişli’den Cihangir’e nasıl geldiğini hissetti. Niyeti konağa mı uğramaktı? Belki öyleydi, belki değildi. Uğrayıp ne yapacaktı? Uğramayıp nereye gidecekti? Hayatta hiç bu kadar gayesiz kaldığını bilmiyordu. Ona bulunduğu yolun önü uçurum, arkası uçurum gibi geliyordu. Yalnız bu akşam, ilk defa olarak, yalnız bu akşam iki seneden beri ömrünün mihveri olan sevgili varlığı ebediyen, çaresiz ve avdetsiz kaybettiğini duydu. Ümit ve teselli kapısı yirmi yaşında bu gence ilk defa olarak bu akşam kapandı; bu ilk felaket duygusunun önünde hissettiği şey acı bir şaşkınlıktı.

Bir yol dönümünde ansızın tuzığa düşmüş bir adam gibiydi; şu fark ile ki, hiç çırpınmak ihtiyacı duymuyor ve kendini mazlum bir teslimiyete terk ediyordu.

Konağın civarında maksatsız ve avare bir hayli dolaştıktan sonra, nihayet meçhul bir itilişe kapılarak içeriye girdi. Seniha gittiği günden beri konağın içine yaslı bir hüznün çökmüştü. Hiçbir mezarlığın içi bu kadar kasvetli değildi. Pen-

cereler kapalı, perdeler inik, sofalar ıssız, merdivenler ten-
haydı; hizmetçiler birer yorgun hayalet gibi dolaşıyorlar. Na-
im Efendi artık hiç odasından dışarıya çıkmaz olmuş; ihtiyar
adam bu odanın içinde bir müzenin hücresinde acayip bir
mahlukun müstehasesi [fosili] halini almış. Sekine Hanım
gittikçe Flamandiye ressamlarının yaptığı o semiz “Mather
Dollorosa”lara benziyor, böğründe bir gizli yarası var gibi
çenesi tutulmuş, gövdesi kalçaları üzerine yığılmış, kendini
güç taşıyor. Servet Bey’e gelince, o bir histerik kadın gibi
huysuzdur. Evin içinde mütemadiyen kavga edecek adam
arıyor. Kır ve kırpık bıyıklarının altında dudaklarının gittik-
çe şişen ve uzayan bir hali var. Yemeklerden sonra Havana
sigarasının kutusuna elini uzatmıyor bile, geniş sofada bir
aşağı, bir yukarı dolaşıyor, ara sıra önüne tesadüf eden eşya-
ya bir tekme vuruyordu. Cemil ise artık eve hiç uğramıyor-
du; haftada bir iki defa gömleğini değiştirmeye ve para iste-
meye gelirdi. Madam Kronski’yi hiç sormayınız? O sabahtan
akşama kadar bir yığın eşyanın başında gözyaşı döken seferi
bir kadındır. Birikmiş aylıklarının ancak bir kısmını alabildi
ve artık memleketine gitmek için yola çıkmak üzeredir. İki-
de bir sesi hıçkırıkla dolu, Servet Bey’e diyordu ki:

“İster misiniz, onu gidip bulayım? Size namusum üzerine
söz veriyorum, on beş gün içinde nerede ise bulurum.”

Servet Bey evvela öfkeli bir baba tavrı takınıyor:

“Cehenneme gitsin,” diyor; “o benim için artık ölmüştür.”

Sonra dönüp ihtiyar kadına bakarak ilave ediyor:

“Yalnız bir defa bilsek ki nerededir? Bize bu kâfi.”

Çok geçmedi, nerede olduğunu bildiler; zira, Seniha, Fa-
ik Bey’e çektiği telgrafın bir aynısını da babasına göndermişti.
Hakkı Celis’in, konağa girer girmez ilk öğrendiği şey bu ol-
du ve genç adam Faik beyde okuduğu cümleleri burada
tekrar okudu; gönlüne biraz inşirah [ferahlık] geldi, hattâ
ümide ve feraha benzer bir şey bile duydu; kendi kendine:

“Eve gittiğim vakit ben de kendi namıma böyle bir telgraf bulacağım!” dedi ve bunun üzerine artık konakta fazla kalamadı; bir an evvel evine gitmek istedi. Genç adam sokağa çıkınca adeta koşmaya başladı.

Vakit geçti ve devir İstanbul’un en fena devirlerinden biriydi. O meşum bozgundan sonra payitahta dökülen aç, çıplak, hasta kafilelerini, şimdi Çatalca’nın yaralıları takip ediyordu. Gecenin ilk karanlığı çöker çökmez Sirkeci garından itibaren şehrin muhtelif taraflarına doğru uzanan sokaklarda birtakım başlar, kanlı yüzler, sarkık kollar taşıyan ve birer tabuttan hiç fark edilmeyen araba dizilerinden başka bir şey görülüyordu. Her kalpte, bu arabaların sayısına göre son huduttaki mukavemete dair ümitler azalıyordu. Herkes, birbirine: “Bugün; yarın!” diyordu ve ufuklarda geceleri bile top sesleri hiç dinmiyordu. Hakkı Celis, şu saatte ne o top seslerini işitiyor ve ne yanibaşından geçen arabaları görüyordu; fikrinde bir düşünce, kalbinde bir emel vardı: Eve gidip Seniha’dan bir telgraf bulmak!.. Bunun haricinde onun için hiçbir şey mevcut değildi.

* * *

Naim Efendiler, ilk telgrafın arkasından, bir ay içinde, Seniha’dan üç telgrafla iki kart ve bir mektup daha aldılar. Telgrafın biri Viyana’dan, ötekisi Paris’tendi. Mektupla kart ise Berlin’den gelmişti. Genç kız telgrafında varış ve ayrılış haberlerinden başka kendine ait bir şey söylemiyordu. Kartında büyükbabasına ihtiramlarını [saygılarını] ve annesine muhabbetlerini söylüyordu, fakat mektupta uzun uzadıya içini açıyordu; diyordu ki:

“Baba, bir çocukluk ve bir delilik yaptım, fakat, kendi hesabıma hiç pişman değilim; sizi endişeye düşürmüş olmaktan başka bir elem hissetmiyorum. Kaç senedir beni Avrupa’ya götürmek vaadiyle avuttunuz, oyaladınız. Düşündüm

ki, hayatımın sonuna kadar böyle boş vaatlerle avunup oylanacağım ve ömrümün yegâne gayesine vasil olmadan öleceğim. Sizin yapamadığınızı ben kendi kendime yaptım; zira bu arzu içimde kalmış olsaydı beni mutlaka zehirleyecekti. Bu muvakkat yokluğum, ebedi bir ayrılışa tercih etmez misiniz? Zira, orada kalmış olsaydım, muhakkak intihar edecektim; son zamanlarda kalbimi ne kesif bir kasvet istila etti, beynime ne vahim, ne korkunç bir fikir saplandı bilmezsiniz. Gözünüz önünde aylarca yalnız başıma, çarmıhımı omzumda taşıdım da biriniz farkına varmadınız, bu kızcağıza da ne oluyor demediniz. Bu yaptığım işten hissenize düşen keder, emin olunuz ki, kendi hatanızın cezasıdır, tabii onu yalnız siz çekeceksiniz. Her şey sırayla... Aranızda acıdığım bir kimse varsa o da büyükbabamdır; zira o, hepinizden daha az günahkârdır; aramızda senelerin yığını ve bir sürü yanlış fikirlerin, batıl akidelerin, mânasız ânanelerin perdeleri vardı; bu yığının arkasından benim ruhumu görebilmesi ve bana karşı ona göre hareket etmesi kabil değildi; ben onun için halledilmez bir muammaydım. O beni yalnız sevmesini bildi; hepinizden ziyade sevmesini bildi. Hiç şüphesiz son hareketim onun için öldürücü değilse bile pek fena, pek ağır bir darbe olacaktır. Rica ederim, kendisine dikkat ediniz.”

Epeyce uzun süren bu mektubu Sekine Hanım okur okumaz hüngür hüngür ağlamaya başladı; Servet Bey ise kızdı, köpürdü; hele büyükbabası için yazdığı cümleler o kadar iradesini elinden aldı ki, az kaldı, ihtiyarın üzerine atılacak, öfkesini ondan alacaktı; karısının yüzüne haykırmaya başladı:

“Utanmadan, utanmadan söylediğine bak! Biz onu büyükbabası kadar sevmezmişiz, anlamazmışız, öyle mi? Onu senelerden beri birtakım yalanlarla avutmuşuz... Onun Avrupa'ya gitmesine şimdiye kadar kim mani oldu? Söyle, kim mani oldu? Baban değil mi? Rica ederim, baban değil

mi? Babanın hasisesi [cimriliği], inadı, hodbinliği, asırdide fikirleri, gülünç endişeleri değil mi? Şimdi küçük hanım, içimizde yalnız onu haklı buluyor ve biz, ve biz...”

Sekine Hanım, sızlayan bir sesle:

“Bey, mektubu bir daha oku! Kızın maksudını anlamadın zannederim, bir daha oku... O bunu söylemek istemiyor, maksudı asla bu değil!” diyordu.

Biçare Naim Efendi, bu mektuptan haberdar edilmedi. O, zaten Seniha'dan artık hiçbir şey beklemiyordu; gittiği günden beri bir defa ismini ağzına almadı. Bununla beraber için için, gizliden gizliye yine hep onunla meşguldü. Ömründe şehir içinde bile yalnız dolaşmaya alışmamış bu adam için bir genç kızın tek başına Avrupa seyahatine çıkışı akıl durdurucu bir şeydi. Muhayyilesi, onu, kâh batmak üzere olan bir gemide “İmdat!” diye bağırırken, kâh yoldan çıkan bir trenin enkazı arasından yarı ölü bir halde çıkarırlarken, kâh bir şehrin kalabalığı içinde yolunu şaşırmış, kendini kaybetmiş, oradan buraya baş vururken, kâh bir otel odasında ya parasına, ya iffetine taarruz eden bir cani ile alt alta üst üste boğuşurken tasavvur ediyordu. Ve ekseriya pencereden karla karışık yağan yağmura bakarak kendi kendine: “Yarab-bim, bari bu kış kıyamette gitmeseydi!” diyordu.

Seniha'nın kaçtığı günün ferdası gayet şiddetli bir fırtına oldu. Naim Efendi, o gece içinde adeta kızgın bir demir saç üstünde kıvranan bir mahkûm gibiydi; bir sağına bir soluna dönüyor, bir tarafı sancıyormuş gibi inliyor, ruhuna kuvvet vermek için birtakım sureler okuyor ve bazen rüzgâr fazla bir hamleyle camlar sarstığı vakit yatağı içinde doğrulup “Allahım, Seniha kulunu sen koru!” diyordu.

Bütün bu ıstırap ve ihtilaç gecelerinden kimsenin haberi olmadı; zira Naim Efendi azabını bir ayıp gibi başkalarından saklardı; vakıa bu son yaptığı rezalete rağmen hâlâ Seniha'yı anmak, hâlâ Seniha'yı şefkatle düşünmek sıhhati ve

hayatı için meraka, endişeye düşmek ve âleme karşı hâlâ onun büyükbabası görünmek sadece bir ayıp değil, bir zillet, belki bir günahtı. Lazım geliyordu ki, Seniha, Naim Efendi için artık ebediyen mevcut olmasın, günün birinde dönse bile artık yüzünü görmesin.

Bir gün, Sekine Hanım ona kızından bahsetmek istedi; ihtiyar adam eski putperestlerin selâmına benzer bir hareketle kolunu havaya kaldırdı:

“Açma o bahsi, açma o bahsi,” dedi.

Sekine Hanım'ın gözleri doldu ve dedi ki:

“Sizin için neler yazdığını bilerseniz, onu affederdiniz, mutlaka affederdiniz.”

Naim Efendi, cevap vermedi ve kendini ağlamaktan güç zaptederek kuru gözlerle yere baktı.

Bunun için, Sekine Hanım kocasına diyordu ki:

“Babam ne kadar huysuz olmuş!”

Servet Bey ise, her zaman kaynatasının aleyhinde bulunmaya hazırdı. Hele Seniha'nın kaçış hadisesinden sonra sanki buna yegâne sebep oymuş gibi, bütün hiddeti, bütün ceberutu ile suçu zavallı ihtiyarın üzerine yükledi. Daima ona çatmak için fırsat arıyordu. Servet Bey, Madam Kronski'nin yola çıktığı gün bu fırsatı yakalar gibi oldu. Fakat Naim Efendi'nin ağır, vakur, kibar tavrı önünde tecavüze azinetmiş bu adam zelil bir ricata uğradı. Mesele bir para meselesiydi. Madam Kronski'nin kendilerinden birçok alacağı kalıyordu, gideceği günün sabahı bu hesabın mutlaka tesviyesini talep etmişti. Bunun üzerine Servet Bey soluğu Naim Efendi'nin yanında aldı ve adeta kâhyasına emreden bir irat sahibi tavrı ile bu paranın derhal ödenmesi lüzumundan bahsetti; ihtiyar adam, başını çevirip damadının yüzüne bakmadı bile. Yalnız dedi ki:

“Rica ederim, bu işler için Ragıp Efendi'ye müracaat ediniz.”

Kaynatasının bu mağrur ve azametli cevabı Servet Bey'i büsbütün çıldırtmıştı. Birkaç gün sonra onu tazip [eziyet etmek, üzmek] için bir fırsat daha yakaladı. Bir sabah sokağa çıkmak üzereyken elinde bastonu, sırtında pardesüsü, ağzında bir kalın sigarayla ihtiyarın odasına girdi:

“Dün Faik Bey, Cemil'le haber göndermiş,” dedi. “Brüksel'e gidiyormuş, bittabî Paris'e uğrayacak, ‘Seniha’ya bir diyeceğiniz var mı?” diye soruyor.”

Naim Efendi, gayet kuru ve düz bir sesle:

“Hayır, hiçbir şey!” dedi.

O zaman Servet Bey odanın ortasına doğru birkaç adım daha atarak:

“Hiçbir şey mi?” diye sordu. “Sizin nahvetiniz [gururunuz] yüzünden şerefi, haysiyeti feda olmuş bir kıza hiçbir şey diyeceğiniz yok öyle mi? Doğrusu hodbinliğinize hayranım. Vakıa insan ihtiyarladıkça kendi hayatına, kendi menfaatine, kendi rahatına, hulâsa kendi nefsine düşkünlüğü artar ama bu derece değil! Hiç değilse âleme karşı biraz zevahiri muhafaza etmek lazım.”

Naim Efendi, cevap vermedi; zira, çenesi heyecandan titriyordu. Servet Bey önüne dikildi; bir müddet acayip bir şey seyreder gibi ihtiyarın yüzüne baktıktan sonra bastonunu yere vurdu:

“Hiçbir şey, öyle mi? Peki!” dedi ve kapıyı şiddetle çarparak çıktı, gitti.

Naim Efendi, damadının hışmından kurtulmak için odasının içinde “târik-i dünya” [dünyadan elini eteğini çekmiş] bir dervişe dönmüştü. Oturduğu yerde saatlerce ne konuşuyor, ne kımıldanıyordu; bir minderin üzerinde yarı diz çökmüş, yarı bağdaş kurmuş bir vaziyette mütemadiyen bir şeyler mırıldanıyordu. Gerçi, ara sıra o mahut hıçkırığı tuttuğu veya nefesi tıkanır gibi olduğu için, Kalfa Hanım, yanından hiç eksik olmuyordu, fakat, aralarında bir kelime

söz edilmiyordu; Kalfa Hanım söylese bile Naim Efendi cevap vermiyordu. Bazen de Ragıp Efendi, ona işlerinden bahsetmeye geliyordu. Naim Efendi bu bahislere de -bütün dehşet ve ehemmiyetlerine rağmen- pek o kadar kulak as-mıyordu. Ragıp Efendi gittikçe meyas, gittikçe küskün, kâh bir haciz muamelesinden, kâh vadesi gelen bir senetten, kâh yok pahasına satılan bir şeyden haber veriyordu. Naim Efendi her fena habere mukabil:

“Ne yapalım? Pekâlâ! Ne yapalım? Pekâlâ!” demekten başka bir şey söylemiyordu. Vakıa handaki hisseleri henüz satılmamış, fakat Kanlıca’daki yalı ile, Çemberlitaş’taki arsalar çoktan elden gitmiş ve paraları bitmişti. Ragıp Efendi her gelişinde aynı tehdidi tekrar ediyordu:

“Günün birinde sıra bu konağa gelecek! Bu gidiş böyle devam ederse mutlaka, mutlaka... Hem pek yakında.”

Ve Naim Efendi, bu sözün her tekrarlanışında etine bir hançer saplanmış gibi bağırmamak için, dişlerini sıkıyor, yüzünü ekşitiyordu.

Birkaç zamandan beri huzurundan hoşlandığı, daha doğrusu muazzep olmadığı [sıkıntı duymadığı] yalnız bir kişi vardı: O da hemşiresinin torunu Hakkı Celis... Birkaç aydır genç adam hemen daima konakta gibiydi ve konakta bulunduğ zamanlar büyük dayısından başka kimsenin yanına sokulmuyordu. Bu yirmi yaşındaki gençle yetmişlik ihtiyar arasında birdenbire acayip bir dostluk teessüs etmişti. Dünyada eş yüzler olduğu gibi, eş ruhlar da vardır. Bunlar diğer ruhların kalabalığı arasında mütemadiyen birbirini ararlar, yaştan münezzeh [uzak, arınmış] oldukları için yılların açtığı mesafe buluşmalarına mani değildir. Naim Efendi ile Hakkı Celis için de böyle oldu. Bu felâket günlerinin karanlığı içinde birbirlerini çağırdılar, buldular. Seniha’nın büyükbabası, bir zamanlar kendi torunlarına karşı duyduğu derin muhabbeti şimdi hemşiresinin torunu yanında hisse-

diyordu ve Seniha'nın sevdalısı da büyük dayısında aynı derdi, aynı sessiz ıstırabı çeken insanı buluyordu. Seniha'dan hiç bahsetmiyorlardı, fakat, ikisinin de gözleri onu söylüyor, ikisi de soluk soluğa aynı gam yokuşunu tırmanıyordu.

Naim Efendi, genç adam yanına girer girmez:

“E, küçük şair, söyle bakalım; âlemde ne var, ne yok?” diyordu ve Hakkı Celis, dereden tepeden ona birçok haberler veriyordu. Zaman türlü türlü şayialara müsaitti; Balkan Harbi bitmiş, sulh aktedilmişti. Vücudunun en kuvvetli uzvu kesilmiş Türkiye’de için için hummalı bir devir başlamıştı. Her yerde birtakım suikast veya ihtilal tertibatından bahsediliyor, bir kısmı Avrupa’ya kaçan muhaliflerin er geç iktidar mevkiine gelecekleri söyleniyordu.

Çatalca’daki asker İstanbul üzerine yürümeye hazırmış. Birçok genç zabitler, “Mutlaka Nâzım Paşa’nın intikamını alacağız!” diyorlarmış. Kıbrıs’ta bulunan Kâmil Paşa’nın İngiltere’ye müracaatı üzerine büyük devletler tabanca ile mevkii iktidara gelen bir hükümeti tanımamaya karar vermişlermiş.

Hakkı Celis, büyük dayısına hep buna benzer ağır havadisler verirdi. Fakat ne bu söylerken, ne o dinlerken bütün bunlara zerre kadar ehemmiyet vermezlerdi. Naim Efendi, küçük yeğeninin sözlerini bazen hiç işitmezdi bile. Hakkı Celis’e gelince, o, ekseriya konuşurken evvelce ne dediğini unutuverir ve en can alacak bir cümlenin ortasında birdenbire durarak bön bön dayısının yüzüne bakardı.

O zaman Naim Efendi, zoraki bir tebessümle gülümseyerek:

“Küçük şair yine daldın. Yine hayalâta daldın!” derdi.

Bu dalgınlıklar çok kısa, Seniha’dan taze bir haber geldiği günler vaki olurdu. Yeni bir mektup geldiğini, Hakkı Celis, konağın içine ilk adımında hissedirdi. Nereden? Nasıl? Bu-

nu kendisi de bilmezdi. Evin havasında değişen bir şey sezerdi ve Sekine Hanım'ın karşısına çıkar çıkmaz, kadıncağız daha bir kelime söylemeden:

“Teyze mektup aldınız değil mi?” derdi.

Bu mektupların bazıları ona gösterilirdi; fakat birçoğundan yalnız bahsedilirdi. Hakkı Celis, bu mektupların hiçbirinde kendine dair bir kelime bulunmadığını bilmekle beraber hepsini ayrı ayrı, uzun uzun okumak ihtiyacıyla yanardı. Zira, bu mektuplarda Seniha'yı hiç değilse hayaliyle adım adım, merhale merhale takip etmek imkânını bulurdu. Genç kız Paris'te mütevazi bir pansiyona yerleştini ve meşhur bir musikişinastan piyano dersi aldığını yazıyordu:

“Burada hayat su gibi akıyor;” diyordu. “Saatlerin nasıl geçtiğini bilmiyorum. Sabahları Luxembourg bahçesinde dolaşmaya gidiyorum. Tenha bir yere çekilip elimde bir-kitap bir kanepenin üzerine oturuyorum ve beyaz heykellerin omuzlarına düşen yaprakları seyrediyorum. Akşamları gelişigüzel herhangi bir caddede birkaç adım yürümek bana dünyanın bütün neşvelerine denk gibi geliyor. Buranın taşını, toprağını kendi memleketimden ziyade seviyorum. Ahalisi ne kadar nazik, ne kadar zinde, ne kadar iyi insanlar!”

Seniha son mektuplarında biraz parasızlıktan şikâyet etmeye başladı. Hattâ birinde Sekine Hanım epeyce telaşa düştü; elmaslarını rehine vermeye karar verdi; fakat Servet Bey: “Bırak biraz burnu sürtülsün!” dedi ve mani oldu. Bir ay sonra Seniha önce bir mektup, sonra bir telgrafla doğrudan doğruya Naim Efendi'ye başvurdu:

Mektupta: “Büyükbaba, aç kalmak üzereyim. İmdadıma yetiş!” diyordu. Telgrafında İstanbul'a dönmek için yol harçlığı istiyordu. Naim Efendi, hemen Ragıp Efendi'yi çağırttı. Aralarında saatlerce müzakereler oldu; günlerce öteye beriye başvurdu; para bulmanın imkânı yok gibiydi; Naim Efendi neredeyse maaş senetlerini yüzde otuz faizle sarrafa

kırdıracaktı. Nihayet, hanın kiracılarından iki senelik bedeli icara [kiraya] mahsuben bir avans alındı.

Seniha'nın mektuplarında Hakkı Celis'i alakadar eden şeyler bu para meseleleri değildi. Paris'teki hayatın en küçük teferruatına kadar anlatan bu kız Faik Bey'e dair bir kelime yazmıyordu. Halbuki herkes Faik Bey'in orada, onunla beraber olduğunu biliyordu. Geçenlerde, Nuriye ve Neyyire Hanımlarda Paris'teki bu garip buluşmaya dair söylenilmeyen hikâye ve yapılmayan ima kalmamıştı.

Servet Bey'in, kaynatasına karşı hissetmeye başladığı kin ve gayz son zamanlarda had bir devreye girdi, araları gerginleştikçe gerginleşti. İkisi de bir çatı altında yaşadıkları halde aylardan beri birbirlerini görmüyorlardı.

Servet Bey, ikide bir zevcesine ayrı eve çıkmaktan bahsediyordu.

“Hayatımın sonuna kadar böyle her günümü zehir edemem;” diyordu. “Biraz da müstakil, hür ve kendi fikrime, zevkime göre yaşamak, evimin hakiki sahibi olmak isterim. Gücenme ama bu içgüveyliği canıma tak dedi; son zamanlarda baban da çekilmez bir hale girdi. Anlamıyor değilim beni; istiskal [kovma] ediyor. Her tavrı, her hareketiyle bir an evvel başından defolup gitmemi istiyor.”

Sekine Hanım itiraz edecek oluyordu; Servet Bey sert bir hareketle onu susturuyor:

“Efendim, teville [sözü çevirmeye, başka anlam vermeye] ne hacet; işte vaka meydanda. İki aydan beri bana yüzünü göstermeyen bir adamın evinde bundan fazla nasıl oturabilirim? Hem doğrusu, bu evde bir türlü rahat edemiyordum;

senelerden beri bu geniş odalarda altı ay kış bir türlü ısınmanın, senelerden beri altı ay yaz bir taraftan nefes almanın imkânını bulamadım. Bu ne çok pencere, bu ne çok kapı... Kânunusanide [ocak ayında] duvarların arasından bile hava işliyor. Nasıl döşesek, ne yapsak nafile. Daima her tarafında bir sığıntı gibisin. Sana öteden beri söylerim. Şişli'de, o mükemmel ve yeni apartmanlar dururken burada bir göçebe halinde yaşamanın mânasını anlayamıyorum. Koca evde adamakıllı bir banyo odası bile yok. O hantal hamamı yakmak için üç gün evvel hazırlanmak, üç çeki odun yakmak, ikide birde kazanını sıvattırmak, ikide birde kurnalarını tamir ettirmek lazım geliyor. Bu şerait dahilinde ayda bir kerc bile yıkanmak müyesser olamıyor."

Şişli'nin yeni usul, elektrikli, banyolu, apartmanları Servet Bey'i, gittikçe çekiyordu. Ara sıra boş vakitlerinde bunlardan birkaçını görmeye gitmek onun için en müstesna zevklerden biri yerine geçti. Doğduğu günden beri aradığı havayı nihayet İstanbul'un bu mahallesinde ve bu yeni evlerde bulabilmişti. Vakıa bu apartmanların merdivenlerinden çıkarken: "Ne yazık asansör yok!" diye hayıflanıyordu, fakat, üzerinde zarif beyaz bir plaka Türkçe ve frenkçe numarası yazılmış, zil düğmesi parıl parıl parlayan kapılardan içcriye girip de burnu boyanmış parkenin kokusunu alır almaz adeta içi açılıyor; ocağı çini taklidi frenk tuğlalarıyla döşenmiş mutfaklarda dakikalarca kalıyor, sonra o odadan bu odaya fesi elinde hayran hayran dolaşıyordu. Kendi kendisine: "Burası 'Salle a menger' burası 'fumoir', burası salon, burası kütüphane, burası budvar, burası yatak odası; ikinci bir yatak odası!" diyor ve nihayet alafranga apteshane ile banyo odasının tokmağına elini uzatır uzatmaz çıkıp caddeye bakıyordu; cadde, genişliği, gürültüsü, telgraf, telefon, tramvay telleri, otomobilleri, ortasından geçen rayları, duvarlardaki ilanları ile onun beyninde tamamiyle bir Avrupa

şehir manzarasını canlandırıyordu.

Hele yeni işlemeye başlayan elektrikli tramvay arabalarının çıkardığı sesler ona adeta bir bando mızıkası gibi geliyordu.

Bu apartman ziyaretlerinde, konağa döndüğü akşamlar Sekine Hanım kocasını adeta bir sefahat yerinden henüz çıkmış kadar neşeli buluyordu. Ekseriya sukûti olan Servet Bey, böyle akşamlarda susmasını bilmiyordu. Karısına uzun uzun, inceden inceye, en küçük teferruatına kadar o gün gördüğü apartmanları birer birer tarif ediyordu. Sekine Hanım kocasını o zamana kadar hiç bu derece hoş sohbet görmediğini düşünürdü. Filvaki, Servet Bey, apartman bahsinin haricinde hâlâ ya hiç konuşmaz, ya pek fena konuşur bir adamdır. Fakat bahis bu yeni aşkına dokunur dokunmaz dünyanın en mükemmel bir hatibi kesiliverirdi:

“Tramvay tam kapının önünde duruyor,” diyordu: “İniyorsunuz, birkaç adım ya yürüyor, ya yürümüyorsunuz, büyük, muhteşem bir demir kapı önünde bulunuyorsunuz... Fakat, demir kapı denilince, rica ederim, şu bizim mahzenin demir kapısını hatırlama! Bir dantela gibi oymaları var; üst kısmının arkasına buzlu camlar konulmuş; iki tarafında her gün silinen, parlatılan bir sarı topuz... Bir kanadı daima açık duruyor. Giriyorsunuz; hemen ‘concierge’ başını odasından dışarıya çıkarıyor. Elinde anahtarlar önünüze düşüyor; yavaş yavaş merdivenlerden çıkmaya başlıyorsunuz. Bu merdivenler tertemiz, bembeyaz; tırabzanların tahta kısmı mavun boyalı ve demir kısmı hafif yaldızlıdır. Her dirseğe bir yol halısı serilmiştir. Her katta karşılıklı iki daire vardır; benim gezdiğim üçüncü kattaydı.

Servet Bey, işte bu eda ile, geviş getirir veya ağzının içinde bir macun çiğner gibi kelimeleri eze eze tada tada saatlerce anlatır dururdu. Sonra bu tatlı apartman bahsi kapanır kapanmaz üzerine bir derin hüzün çöker, garip garip etrafına bakınır:

“Burada nasıl yaşanır? Şu duvarlara bak, şu tavana bak! Bu ne oda! Bu ne sofa! Allahım, sen kurtar, bir an evvel sen kurtar!”

Nihayet, günün birinde, Servet Bey, kendi tabiri vechile “canına tak” diyen içgüveyliğinden kurtuldu ve gönlünün son emeli olan Şişli apartmanlarından birine taşındı. Bu, cadde üzerinde, bir sokak köşesinde gayet muhteşem, yeni yapılmış bir apartmandı; içi henüz boya, alçı ve demir kokuyordu. Bu yeni bina kokusu içinde Servet Bey on sene daha gençleşti; sabahtan akşama kadar adeta sarhoş gibiydi. Döşemecilerle beraber eşyayı kendi yerleştirdi; perdeleri kendi eliyle taktı, halıları serdi; karısı ikide bir ona:

“Bey, yorulacaksın! Bu kadar adam var, bırak yapsınlar!” dedikçe:

“Canım, bu benim zevkim, bu benim zevkim!” diye cevap veriyor ve ağzının içinde birçok alafranga havalar mırıldanarak, kolları sıvanmış, başı açık, elinde bir çekiç, kulağının arkasında bir kurşunkalemi oradan buraya, buradan oraya koşup duruyordu. Yemek odasını Fransız tarzında döşedi; fümüvarla kütüphaneye İngiliz üslubunda kanepeler, masalar aldı; salon biraz melez oldu; zira, bütün, konaktan getirilmiş eşyadan teşekkül etti. Yalnız Cemil’le, Seniha için iki yatak odası ısmarlandı. Zira, Seniha bugüne yarına bekleniyordu. Konağın öyle birdenbire terk edilişinin sebebi de biraz bu olmuştu. Naim Efendi, Seniha’nın geleceğini işitir işitmez Sekine Hanım’a demişti ki:

“Beni mazur tut! Beni mazur tut, kızım; badema [bundan böyle] katiyen yüzünü göremem, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat benden uzak olmak şartıyla...”

İşte bu söz üzerinedir ki, Servet Bey, apartmana çıkmak emelini ciddi bir tasavvur halinde ortaya atmıştı; güya bu tasavvur aynı zamanda Naim Efendi hesabına bir hal çaresiydi: Servet Bey:

“Ne yapalım, mademki ne beni görmek istiyor, ne kızımı; mademki bizim huzurumuz onu bu evin içinde mütemadiyen rahatsız edecek. O halde bir başka eve çıkmaktan başka çaremiz kalıyor mu?”

Naim Efendi, Sekine Hanım'm ağzından kendisine anlatılan bu çareyi öfkesiz ve elemsiz kabul etti:

“Nasil bilerseniz öyle yapınız!” dedi.

Fakat, ne vakit ki kızı Sekine Hanım:

“Ya siz, baba! Ya siz, burada yapayalnız ne yapacaksınız?” dediği zaman gözleri doldu ve başı mutattan ziyade titremeye başladı.

İhtiyar adam:

“Ben mi?” dedi. “Kızım, siz beni düşünmeyiniz, şurada kaç günlük ömrüm kaldı ?”

Sekine Hanım hüngür hüngür ağlıyordu:

“Vakıa Cenân Kalfa size benden iyi bakar. Ragıp Efendi de gelip karısı ile burada oturacak. Hasan, Dilâver daima yanınızda bulunacaklar. Ben de her gün size uğrarım. Fakat yine içim razı olmuyor. Babacığım, gözüm arkamda gidiyorum. Yüreğim parçalanıyor.”

Naim Efendi, kızının teessürü karşısında gözyaşlarını tuttu ve kendisi o kadar teselliye muhtaçken ona dedi ki:

“Belki ben hemşiremin yanına giderim veyahut oradan birini yanıma alırım. Yalnız kalacağım diye hiç merak etme!”

Daima büyük felaket günlerinde metanetini hiç kaybetmeyen Naim Efendi, bu sefer de sonuna kadar vakarlı ve sabırlı kaldı. Hattâ işin en garibi Şişli'de tutulan evin alı aylık kirasını bile kendisi vermekten çekinmedi ve göç masrafının mühim bir kısmını cebinden ödedi. Lakin, akşam olup da ilk defa koca evin içinde yapayalnız kaldığını hisseder etmez, gözlerinden yaşlar sessizce akmaya başladı; pek acayip bir teessür içindeydi. Adeta kendi ölümüne ağlayan, kendi

yasını tutan bir adam gibiydi. Naim Efendi, bazı müşkül demlerde benliğimizde hasıl olan çiftliğin* en marazi bir şekline duçar olmuştu. Kendi kendine, mütemadiyen:

“Hey gidi Naim! Hey gidi Naim!” diyordu. “Bahtın ne kadar karaymış zavallı Naim! Daha ne bekliyorsun? Daha ne duruyorsun? Yetmedi mi? Yetmedi mi?”

İlk akşamdan beri yanından ayrılmayan Hakkı Celis onu ekseriya böyle kendi kendine konuşurken buluyordu. Bir defasında adeta korktu; büyük dayısını aklını oynatmış sandı; kapının eşiğinden geri geriye çekildi. Oda yarı karanlıktı ve Naim Efendi’nin büzüldüğü köşeden yalnız sesi duyuluyordu. Hakkı Celis, sesi titreyerek sordu:

“Dayı, kiminle konuşuyorsunuz, kiminle?”

İhtiyar adam hafifçe güldü:

“Kendimle, yavrum, kendimle! Benim derdimi benden başka kim anlar?” dedi.

Ve bu saatten itibaren Naim Efendi ile Hakkı Celis adeta arkadaş oldular. Öyle ki, genç adam, ara sıra, büyük dayısına, Seniha’dan bile bahsediyordu. Bir gün dedi ki:

“Üç aydan beri gelecek, gelecek diye işitiyoruz. Fakat hâlâ gelmedi!”

Naim Efendi:

“Evet,” dedi. “Geçen gün yine teyzen geldi; söyledi, bir telgraf almışlar, yola çıkmak için yine para bekliyormuş. Bulduk, gönderdik: Bu, bilemem ki kaçınıcı defadır, böyle yol harçlığı istiyor; geliyorum, diyor ve arkası çıkmıyor.”

Hakkı Celis:

“Seniha ablam çok müsriftir; kim bilir ne tuvaletler yaptırıyor,” diyordu.

Naim Efendi, acı acı gülüyor:

“Öyle amma. Olsun da yaptırılsın, olsun da yaptırılsın! Yok-

(*) İkilik anlamında.

tan ne çıkar! Yok, yok... Hiçbir şey kalmadı evladım!” diye cevap veriyordu.

Hakikaten, Naim Efendi’nin mali vaziyeti gittikçe müthiş bir devreye giriyordu. Şimdiden denilebilir ki, tekaüt maaşından başka bir geliri kalmadı. Kaç senelik adamı olan Ragıp Efendi bile bu hal karşısında ümitsizliğe düşüp işten el çekti ve konağa gelip yerleşecek iken, Naim Efendi’nin başına çöken sıkıntılardan kendine bir hisse düşmesin diye, Cihangir’den mümkün olduğu kadar uzağa gitti. Esasen konağın ve sahibinin işlerini çevirmek için bir vekilharca hiç lüzum kalmamıştı. Son haddine inen bu işleri bir uşak pekâlâ idare edebilirdi; nitekim, evin emektar uşağı Hasan, her aybaşı Naim Efendi’nin maaşını almaya gitmek ve her gün bir miktar etle bir iki türlü sebzedden ibaret olan gündelik yemek masrafına bakmak için lüzumundan fazla kâfi geliyordu.

“Hakkı Celis Bey, Hakkı Celis Bey!”

Genç adam, arkasına döndü; Neyyire ve Nuriye Hanımlar, caddenin kalabalığı içinden kendisini çağırıyorlardı. Görmemezliğe gelip yürümek istedi; zira vakit geç ve vücudu yorgundu. Bugün iki saat talim etmiş ve altı saat yol yürümüştü; ayak üstünde duracak hâli kalmamıştı; bir an evvel eve yetişmek ve esvaplarını çıkarmadan yüzükoyun yere atılıp rüyasız bir uykuya dalmak istiyordu. Genç kızlar gülerek yaklaştılar:

“Seniha’dan mı geliyorsun?” dediler.

“Seniha mı, ne Senihası?”

“A, sakın haberiniz yok mu? Dün, Seniha geldi.”

Hakkı Celis kulaklarına inanamadı:

“Kabil değil, nasıl olur?” dedi.

Kızların ikisi birden:

“Neden kabil değil? Biz kendisiyle görüştük bile...” dediler.

O zaman, güya birkaç kalbi varmış gibi her tarafından çarpıntılar içinde kalan gövdesinin altında yorgun bacakları bükülür gibi oldu:

“Tuhaf şey, böyle habersizce, tuhaf şey...”

Vakıa, Seniha'dan haber alınabilecek yerlere epeyce günden beri hiç uğrayamamıştı. Seferberlik ilanının ilk gününden itibaren kendini bir mengeneye kaptırmış gibiydi. Ah-zaşker şubelerinin o dürüş [kaba, sert] muameleleri bu içli ve hayali genci dört gün zarfında düşünce ve duygudan mahrum mihaniki bir varlık haline sokmuştu. Bu şubelerin kapıları önünde bekleyen koyu kalabalık arasında evvela bir sürünün içinde bir koyuna, sonra odadan odaya, daireden daireye dolaşırken kirlenmiş ve buruşmuş bir kâğıt parçasına döndü. Amerika'da bazı makineler varmış ki, bir tarafından canlı olarak giren bir hayvanı beş on dakika sonra diğer tarafından sucuk halinde çıkarırmış; Hakkı Celis için de askere kaydediliş ve ihtiyat zabiti mektebine giriş böyle oldu. Genç adam hâlâ ne olduğunu bilmiyor, başında bir garip sersemlik bütün idrakini altüst ediyordu. Günlerce Seniha'yı bile hatırlamaya vakit kalmadı. Bu ona üç dört yaşına ait uzak ve müphem hatıralardan biri gibi geliyordu ve kendinden birkaç ay evvel vakalara bile dönüp bakmak kudretini bulamıyordu. Büsbütün başka bir adam değil mi idi? O solgun benizli, uzun saçlı genç kimdi ki, kâh bir koruda, mehtaplı bir saatte, kâh bir odada bir öğle zamanı yeşil gözlü bir kıza bakıp içini çeker ve birtakım tatlı hayalâta daldardı? Kimdi, o genç adam ki, hafif akşam karanlıklarında beyazlığı daha ziyade artan, kokusu daha ziyade sarılaşmış [bulaşıcı hale gelen] büyülü bir mevcuda, Verlaine'den, Claudel'den birtakım büyülü sözler söylerdi? Hafızasının ancak tespit edebileceği bu ufuk, ona bir yığın bulut altından güçlükle görünebiliyordu. Kendi kendine: “Belki bunların hiçbiri olmadı!” diyordu.

Fakat talimden döndüğü o akşam üstü Seniha'nın avdeti haberini alır almaz, biraz evvel kendisine o kadar uzak görünen bu geçmiş, iki bin metre yüksekten hızla inen bir

tayyarenin içindeki yer nasıl yaklaşırsa öyle yaklaşmaya başladı ve Hakkı Celis iki bin metre yüksekten düşen bir adamın baş dönmesine tutuldu.

Evine nasıl geldi, geceyi nasıl geçirdi; bilmedi. Sabahleyin erkenden talime gitmesi lazım gelirken soluğu Naim Efendi'nin yanında aldı. Acele yürümeden nefesi tıkanmış ve heyecandan yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir halde ihtiyarın yanına girdi ve ilk söz olarak dedi ki:

“Büyük dayı, Seniha ablam gelmiş. İşittiniz mi?”

Naim Efendi, mahzun bir tebessümle gülerek başını salladı:

“Biliyorum,” dedi; “bugün teyzen buradaydı. Yolda çok zahmet çekmiş; bereket versin Paris Sefareti erkânından birisi kendisine refakat etmiş. Yoksa, tren bulmanın, vapura girmenin imkân ve ihtimali yokmuş. Avrupa'da bütün garlar ve bütün limanlar mahşer gibi halkla doluymuş.”

Naim Efendi, böyle anlatırken Hakkı Celis yerinde durmıyor, bir an evvel Şişli'deki eve koşup Seniha'yı görmeye can atıyordu. İhtiyar adam neden sonra sözünü bitirdi:

“Bugün gidip onu görecek misin?” diye sordu.

İçi içine sığmayan Hakkı Celis:

“Belki, vakit bulursam...” dedi.

Bittabiî hiç vakti yoktu; bugün Kâğıthane tepelerinde endahat talimleri yapılacaktı. Fakat, genç adam, her şeyi göze aldı ve Cihangir'deki konaktan çıkar çıkmaz doğrudan Şişli'deki apartmana gitti.

Servet Bey'in evi pek acayip, adeta ihtilaçlı bir sevinç içindeydi. Herkes birbirine karşı fazla neşeli görünmekten korkuyor gibiydi. Seniha, Hakkı Celis'i kendisinden çok yaşlı ve nadir görülen bir teyze tavrıyla karşıladı. Toplanmış, uzamış, ağır ve mağrur görünüyordu; genç adamın onda şimdiye kadar hiç tesadüf etmediği bir yüksekten bakışı ve bir alaycı tebessümü vardı. Japonkâri bir sabah esvabı

içinde kolları ta omuzlarına ve göğsü oldukça harim [gizli] noktalara kadar açık duruyordu. Saçları yüksek, fakat aynı zamanda dağınık bir tarzda düzeltilmişti. Her hareketinde dizlerine kadar sıyrılan bacakları incecik ipek çoraplar içinde canlı, zeki ve harikulade şeyler gibi gözüküyordu. Hakkı Celis'e, Seniha'nın ağzı ve gözleri genişlemiş gibi geldi; zira genç kız dudaklarına kırmızılık sürmüş ve gözlerinin sürmesini hadden bir kat ziyade fazlalaştırmıştı.

Hakkı Celis, Seniha'da bir şeye daha dikkat etti; vücudu eski kımıldanışlarını, eski ahengini, eski mânasını kaybetmişti; bu çevik ve kıvrak bir kızdan ziyade, olgun ve yorgun bir kadına benziyordu. Bunun içindir ki, zavallı çocuk büyük dayısının torununa nasıl hitap edeceğini, ne yapacağını bilemedi. Şimdi "efendim!", "siz" derken, şimdi "abla!", "sen" diye konuşmaya başlıyor, sonra Seniha'nın yukarıdan bir bakışı üzerine yüzü kızararak büsbütün ne söyleyeceğini şaşıyor, "efendim"li, "siz"li içinden çıkılmaz diğer bir konuşma tarzına düşüyordu.

Ona, laf olsun diye, son zamanlarda başından geçen askerlik meselelerini hikâye etti; şimdi nerededir? Nasıl talim ediyorlar? Saatlerce nasıl yürüyorlar? Nasıl bir karavanada yemek yiyip, nasıl bir koğuşta, kimlerle beraber yatıp kalkıyor? Bunları anlattı. Seniha ekseriya dinlemiyor gibi görünüyor ve zavallı çocuk o kadar hararetle anlatırken bahisle hiç alâkası olmayan bir sual soruyor, bir hareket yapıyordu.

Hakkı Celis, hayatını ikiye ayıran bütün o ahzıasker şubelerine ait vakaların hiçbirisiyle Seniha'nın dikkatini çekemedi. Genç kız ara sıra, akli başka yerlerde:

"Vah! Vah! Demek çok yoruluyorsun, neden o kadar yoruluyorsun? Vah Hakkı vah!" diyordu.

Bir kere olsun gözleri gözlerine isabet etmedi. Seniha'nın gözleri siyah gölgeler altında rengini ve nazar denilen ifadeyi kaybetmiş gibiydiler.

Hakkı Celis dedi ki:

“Çok değişmişsiniz Seniha abla!”

Seniha:

“Sen de epeyce büyümüşsün!” dedi.

Genç adam kalbinin ağzına kadar geldiğini hissetti; kendinin çocukluktan ne kadar uzak olduğunu bağıarak söylemek ve Seniha'nın bütün o suni olgun hanım tavırları altındaki çigliğini, boşluğunu, hiçliğini, anlatmak istedi.

“Yalnız büyümek değil, ihtiyarladım bile, Seniha Abla,” dedi. “Siz çok gezdiniz, çok gördünüz. Fakat ben çok düşündüm, çok hissettim. O kadar ki, bütün fikirler, bütün hisler bana şimdi yavan geliyor. Siz bu bezginliğe vasıl oldunuz mu? Nerede? Her tarafınızdan arzu, emel, gençlik fışkırıyor, şimdi ‘haydi!’ deseler bir seneden beri yaptığınız seyahatleri aynı iştiha ile tekrar edebileceksiniz. Fakat, ben düşündüklerimi tekrar düşünmek, hissettiklerimi tekrar hissetmek istemeyeceğim. Seniha abla, bizi pişiren ıstıraptır; gezip görmek değildir. Sizden evvel kaç kişi Avrupa'ya gitti geldi. Bunların bazılarının kıyafetlerinde epeyce değişiklik gördüm, fakat ruhlarında ne değişti; bilmiyorum. Bunlar bize oradan, başlarında bir acayip sarhoşluk ve gözlerinde safiyane bir hayretle avdet ettiler. Seniha abla, siz de bunlardan biri misiniz?”

Seniha zoraki bir kahkaha ile güldü:

“Ooo, daima felsefe! Sen hiçbir zaman hayat adamı olmayacaksın, hiçbir zaman, zavallı Hakkı!”

Bunun üzerine genç adam acı acı gülümseyerek yarı ciddi, yarı şaka cevap verdi:

“Öyleyse ölüm adamı olurum.

Hakkı Celis bu sözleri düşünmeyerek, bir şey söylemiş olmak için söyledi: Esasen bunun hırçın bir sitem olmaktan başka bir mânası yoktu. Hattâ, o kadar ki, bu sözün boşluktan, soğukluktan genç adamın kendisi bile ürperdi.

Fakat ekseriya dilimize dolaşan ve günlerce ağzımızdan hiç düşmeyen bazı mânasız lakırdılar gibi bu da, nedendir bilinmez, birdenbire Hakkı Celis'in beynine ve diline saplandı. Seniha'nın yanından çıktıktan sonra sokakta yürürken kendi kendine mütemadiyen bunu tekrar ediyordu:

“Öyleyse ölüm adamı olurum.”

Bu ne demekti? Ölüm adamı olmak ne demekti? Ölüm adamı etrafına ölüm saçana mı yoksa ölüme doğru gidene, ya da ölmeye mahkûm olana mı denilirdi? Hakkı Celis, bunların her ikisi değil miydi? Birkaç zamandan beri ya ölmeye ya öldürmeye hazırlanmıyor muydu? Bu önü parlak düğmeli, yakası işlemeli veston, bu belindeki kemer, bu bacıklarını sıkan dolaklar ne içindi? Nereye gitmek içindi? Biraz sonra omzuna neden bir silah yüklenecekti? Birkaç zamandan beri, memleketin havasında, ağızdan ağza dolaşan pek mebzul bir söz, şimdi, onun nazarında ulvi bir belâgat alıyordu; Hakkı Celis ancak, şimdi, kaç zamandan beri halkın: “Ya gazi, ya şehit!” diye bağırışlarının mânasını anlıyordu. Ya gazi, ya şehit! Evet, kendisi de bunlardan biri olmak için hazırlanıyordu. Tevekkeli biraz evvel:

“Öyleyse ölüm adamı olurum!” dememişti.

Bu, bir hakikatti. Hakkı Celis şimdiden bir ölüm adamıydı.

Bu saate kadar askerliğin ölümle bir münasebeti olduğu hiç hatırına gelmemişti. Kendini alelade yorucu bir işe ve bir angaryaya çatmış zannediyordu. Meğer bu iş ne mehabetli ve bu angarya ne büyük bir şeymiş! Hakkı Celis giydiği asker esvabının içinde ilk defa olarak bir kahraman gurunun hissetti; kendi kendine, göğsü kabararak:

“Ben bir ölüm adamıyım, ya ölmeye, ya öldürmeye gidiyorum, dedi.

Meğer kader ona neler hazırlıyormuş da o farkında değildi, bu cömert kadere karşı ne kadar nankör, ne kadar küçüktü! Hayaatın hangi gayesi bir cenge doğru gidişten daha

yüksekti? Bahusus ki, onun gideceği cenk, cenklerin en büyüğü, bir cihan cengiydi. Böyle bir cenkte bir küçük zabıt olmak, o eski orduların başında bir serdar olmaktan daha ehemmiyetli değil miydi? Genç nefer:

“Ben bir ölüm adamıyım,” dedi.

Ve ilk defa olarak şair Hakkı Celis’e karşı kalbinde bir nefret uyandı. Loş bir odada saatlerce Verlaine şiirlerini inşat eden ve yamru yumru bir kalemle kirli bir kâğıt üstünde birtakım total mısralar sıralayan o cılız, o solgun çocuk neydi? Bu genç askerin topukları demir çivili çarıklerle tırmanmaya hazırlandığı sarp, yüksek ve tehlikeli tepenin yanında, bu solgun benizli çocuğun çıkmak istediği serin ve gölgeli yokuş ne adi bir yerdi!

O tepede al bayrağın çırpınışları, yüz bin kişinin haykırışları, ateşin söylenişleri, çelik sesleri ve kıvılcımlı dumanlar vardı; bu yokuşta ise birkaç yeşil defne dalından, biraz su şırıltısından ve melul bir ıssızlıktan başka ne vardı? Hakkı Celis kendi kendine:

“Eve döner dönmez, şimdiye kadar yazdığım yazıları ve bütün kitapları yakacağım!” dedi.

Ve bunu söylerken birden coşup havada salladığı elinden burnuna hafif bir koku geldi; bu, Seniha’nın elinden onun eline sinen kuvvetli bir kokunun artığıydı. Hakkı Celis içinin titrediğini hissetti ve hâlâ bu kadar boş şeylerin tesiri altında kaldığına şaşıtı. Birtakım yapma tavırlar, sahte bakışlar ve isteksiz gülüşlerle Avrupa’dan avdet etmiş sathî [yüzey-sel] ve kokulu bir mahlukun ateşe, dumana ve kör kurşun yağınurlarına doğru ağır ağır ilerleyen bir adam üzerinde hâlâ hüküm sürüşü pek gayri tabî bir şey, adeta bir ayıp değil miydi? Hakkı Celis kendi nefsine karşı Seniha’yı sevmiş olmaktan ve belki hâlâ sevmekte devam etmekten utanıyordu. Sakın o da tanıdığı birçok gençler gibi, sakın o da şu havaî Cemil gibi hayata yalnız etiyle mi merbuttu [bağlıydı]?

Varlığının bütün o yüksek heyecanları, sakın biraz evvelki tavırları, bakışları ve gülüşleri gibi birtakım düzme ve yapma şeylerden mi ibaretti? Zira, deminki kahramanca düşüncelerle, Seniha'nın kokusunu duyar duymaz hissettiği ürperiş, birbirinin tamamıyla zıddı iki türlü ruhiyete alâmetti. Hakkı Celis kendi kendine diyordu ki; "Ya o düşünceler, ya bu ürperiş doğruydu. Acaba hangisinde samimiyim?"

Genç adam, bütün gün kendini böyle tahlil etti; fakat bir türlü ne olduğunu anlayamadı. Kalbi bir muamma halini aldı. Onun için şüphesiz olan bir şey varsa, o da Seniha'yı sevmenin, dünyanın bütün boş, sathî ve şehvanî hazlarına mağlup olmaktan başka bir şeye delâlet etmediğidir. Zira Seniha, bu hazların özü ve timsaliydi. Onu ölümlere sürükleyen, onu ulvî divanelikler yaptıran büyük ve derin bir aşkla sevmek bile kabil değildi. Bu acı hakikat, ona genç kıızı Şişli'deki apartmanda ziyaretinden sonra tamamıyla ayan [belli, açık] olmuştu.

Günler gittikçe birbirini takip eden birçok vakalar genç adama bu hissinde ne kadar yanılmadığını ispat etti. Gerçi, Hakkı Celis, o ilk ve son ziyaretinden sonra Seniha'yı tekrar göremedi ve yeni yaşayışına, yeni ahbablığına dair yakından hiçbir hâdiseye şahit olmadı. Fakat, ağızdan o kadar sözler işitti, o kadar birbirini te'kit eder [doğrular, pekiştirir] şeyler öğrendi ki, genç kızın yeni hayatına dair kendi gözüyle müşahedelerde bulunmasına lüzum bile kalmadı.

Diyorlar ki, Seniha Avrupa'dan gayet şüpheli bir yoldaşla avdet etti, vakıa bu, haddizatında kırkını geçmiş, basit, sathî bir sefaret memurundan başka bir adam değildi ve Seniha ile tanışması yolda kendisine refakat ederken oldukça samimi bir dostluk halini almıştı; öyle ki, şimdi, Servet Bey'in evinden hemen hiç çıkmıyor gibidir. Seniha'nın eski arkadaşları bu yeni dost için:

"Tıpkı bir zamanlar Faik Bey, nasılsa öyle... diyorlardı.

Vakıa, Seniha'dan birkaç ay evvel İstanbul'a dönen Belkıs Hanım, Seniha ile Faik Bey arasındaki münasebetin asıl Paris'te ciddi ve ateşli bir devreye girdiğini söylemişti. Faik Bey, hemen her akşam ta Brüksel'den Paris'e onu görmeye gelirmiş; birlikte yapmadıkları sefahat kalmamış; bir gece yarısı, Belkıs Hanım kocasıyla beraber tiyatrodan çıkıp bir kahveye yemek yemeye girmişler; bir de ne görsünler! Seniha, yanında Faik Bey, kadın erkek bir alay serseri refakatinde sarhoş olmuşlar, çalgıcıları ortalarına almışlar, avazları çıktığı kadar hep bir ağızdan şarkı söylüyorlar. Belkıs Hanım, yerin dibine geçiyormuş, kocasına demiş ki: "Aman, buradan savuşalım!"

Hakkı Celis, Seniha'nın Paris hayatına dair böyle yüzlerce hikâye dinlemişti. Fakat bunların hiçbirisi son aylarda İstanbul'daki yaşayışı hakkında söylenen sözlerden daha müthiş ve daha feci değildi. Ara sıra, talim dönüşü, Neyyire ve Nuriye Hanımlara tesadüf eden Hakkı Celis, bu iki hemşireden büyük dayısının torununa dair en taze havadisleri alıyordu; genç kızlar diyorlardı ki:

"Hakkı Celis Bey, doğrusu, Seniha'ya eskisi gibi sık sık gidemiyoruz. Bilir miyiz, bin türlü şeyler söylüyorlar. Güya Nedim Bey isminde biri varmış -şu kendisiyle birlikte gelen sefaret memuru olacak- evden hiç çıkmıyormuş, vakıa Seniha zevahiri kurtarmak için nişanlı olduklarını söylüyormuş; fakat bu adamı tanıyanlar var, kendine sormuşlar, katiyen inkâr ediyormuş: 'Ben sadece evin dostuyum!' diyor-muş. Evin dostu... Şu Fransızların Ami de la maison dedikleri gibi cins ahbap yok mu? İşte öyleyim demek istiyor."

Neyyire Hanım, susup Nuriye Hanım başlıyordu:

"Bunlara kim inanır? Herkes işin iç yüzünü pekâlâ biliyor. Seniha'nın bütün tuvaletlerini bu adam ödüyormuş. Geçen gün Belkıs'la bizim terzi madama gitmiş; kadın kendi anlattı; on beş gün evvel üç kat elbise yaptırmış, üç gün sonra parasını, gelmiş bizzat Nedim Bey vermiş.

Bütün bu dedikoduların Hakkı Celis üzerindeki ilk tesirleri söylenenlere karşı bitmez tükenmez bir hiddet ve bir nefretti: “Her defasında, iftira ediyorsunuz, susunuz!” demek isterdi. Seniha’nın hayatında, bu kadar pisliğe, bu kadar adiliğe ihtimal veremezdi. Seniha bu hayata kapılsa bile, Servet Bey bütün o ahlâk ve namus prensipleriyle, bütün o titizlikleriyle, Sekine Hanım bütün o melekâne iffetiyle bu hale nasıl razı olabilirdi, nasıl tahammül ederlerdi? Hakkı Celis evvela böyle düşünürdü. Fakat, sonra yavaş yavaş her şeyi mümkün ve tabiî bulmaya başladı.

Servet Bey, bütün o alafranga namus ve haysiyet prensiplerinin arkasında, daima toplanıp dağılan dalgalı, değişken bir şahsiyetten başka bir şey değildi. Sekine Hanım’a gelince, bu zavallı kadın, kim ne derse ona inanan, kim ne yaparsa ona kapılan, iyiliği budalalık derecesine varan biçarelerden biriydi. Bahusus, bu kadın yeni eve çıktığı günden beri, babasıyla kocası arasında ne yapacağını, ne söyleyeceğini, ne düşüneceğini tamamıyla şaşırmış bir haldedir.

İki günde bir, kalbi heyecandan tıkanmış, Cihangir’deki konağa koşuyor ve sesi hıçkırıklarla boğularak, babasından, Seniha’nın affını rica ediyordu:

“Geldiği günden beri her gün sizi anıyor,” diyordu. “Yavrucak vallahi, yemeden kesildi. ‘Günahım ne ise yüzüme söylesin; beni istediği gibi tekdir etsin, sesimi çıkarmıyacağım; fakat bir defa yüzünü göreyim’ diyor. Kaç kere kapıya kadar gelmiş, bir türlü içeriye girmeye cesaret edememiş. Ne olur, babacığım, affediniz, affediniz.”

Naim Efendi, hiç cevap vermiyor; dik dik yere bakıyordu. Zavallı ihtiyar, kaç zamandan beri gönlü ile pençeleşmektedir. Seniha’nın hasreti, onun için, bütün ömründe duyduğu ıstırapların en büyüğü oldu. Yanındaki sedef kakmalı çekmecedeki Seniha’nın her yaşta resimlerinden bir büyük deste vardı. Bunları, odasında kimse olmadığı zamanlar yavaşça

çekinceden çıkarır; bir müddet titrek elleri arasında evirir, çevirir, sonra gözlüklerini takar, herbirine uzun uzun, derin derin bakar, öper, koklar, göğsü üstüne basardı.

Bazı kasvetli yalnızlık günlerinde oturmaktan, yatmaktan, ibadet etmekten, okumaktan bıkip da konağın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlar başlalmaz, ilk uğradığı yer Seniha'nın odası olurdu. Güya içeride birisi varmış gibi bir müddet kapıyı dinledikten ve etrafına bir hayli bakındıktan sonra, eli heyecandan donmuş bir halde topuzu çevirirdi. Seniha'nın odası, konağın diğer ınetruk odaları gibi, perdesiz, eşyasız, bakımsız, toz ve toprak içindedir. Tavanın köşe yerlerinden, pencerelerden camla kafes aralarından küllrengine girmiş örümcek ağları sarkıyor. Yalnız bir eski koltuk, yatağı kaldırılmış bir karyola ve ayağı kırık bir masa bu odanın yegâne eşyasını teşkil ediyor. Naim Efendi bu eski, tozlu eşyada Seniha'dan taze bir şey sezerdi ve ona dair doğduğu günden bugüne kadar hafızasında kaç tatlı hatıra kalınıssa, hepsini birer birer canlandırırđı.

Naim Efendi, Seniha'yı görmeye çoktan razıydı. Avrupa'ya gidiş macerasından sonra yediğı darbenin acısını çoktan unutmuştu.

Fakat, her gün Seniha'ya dair yeni bir şayia çıkıyor; ona, bu hususta kendisini bile şaşırtan, büyük bir inat ve mukavemet kudreti veriyordu. Kime karşı, ne için? Bilmiyordu. Zira, kalbi daima kinsiz, garezsiz, nefret ve hiddetten uzaktı. Fakat, ta içinden, bir ses, ona, her dakika: "Hayır, Seniha'nın yüzüne bakılamaz!" diyordu. Ve Naim Efendi sebebini hiç aramaksızın bu sesin emrine tabi oluyor, söylediğıne inanıyordu.

Vakıa o, bu meselede, biraz da, hemşiresi Selma Hanımefendi'nin tesiri altında kalıyordu. Zira, bu hanımefendi, son zamanlarda, kâh bir adam göndermek, kâh kendisi gelmek şartıyla biraderini bir gün yalnız bırakmıyor, onu adeta sıkı

bir nezaret altında bulunduruyordu. Naim Efendi'nin böyle nezaret altında bulunmaya ihtiyacı vardı; zira, o şimdi yalnız kimsesiz bir ihtiyar değil, aynı zamanda alil ve sefil bir adam haline de girmişti. Çok güçlkle yürüyebiliyordu ve o müziç hıçkırığı en azı, haftada birkaç defa hançeresinden yakalıyor, onu saatlerce ateş üstünde bir kıl gibi kıvrım kıvrım kıvrandırıyor.

Selma Hanımefendi; onu bir gün böyle bir nöbet esnasında geldi, buldu ve تنها konağın içinde avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

“Kardeşim, kardeşim, nihayet seni dertli ettiler, gördün mü bir kere başımıza gelenleri! Şimdi ne yapalım Kalfa? Allah aşkına çabuk bir çaresini bul! Aman bana da fenalıklar geliyor. Hay Allahtan bulasicalar, buna can mı dayanır? Nasıl içlerine sinmiş de bunu böyle yalnız bırakmışlar? Ayol, insanın kalbi nasıl rahat eder? Nasıl eğlenir, nasıl gezer tozar? Hele o yangın gecesi, hele o yangın gecesi... İstanbul'un dört köşesinden yedi kat yabancılar koştı geldi de onlar bir uşak göndermek lüzumunu bile hissetmediler. Benim aklıma bakın ki hâlâ nelere şaşıyorum. Vah kardeşim vah, neyin var, neyin yok hepsini, hepsini onlara verdin; şimdi de onlar için hıçkırır hıçkırır can veriyorsun! Bari biliyorlar mı? Bari neden bu hale geldiğini biliyorlar mı? Ne gezer, ne gezer! Vallahi vazifelerinde bile değil. Orada gece gündüz vur patlasın, çal oynasın!”

Naim Efendi, hemşiresi böyle haykırdıkça daha ziyade hıçkırmaya başladı; zira, gittikçe heyecanı artıyordu. Öyle ki, hastanın ne kadar sükûna muhtaç olduğunu pek iyi bilen Cenân Kalfa, ihtiyar adamın hıçkırığından evvel Selma Hanımefendi'nin bağırımlarını durdurmaya çalıştı. Fakat, esasen pek yaygaracı olan Hanımefendi, kendi sesinden başka bir şey işitmiyor, söyledikçe coşuyor, söyledikçe coşuyordu:

“İnşallah, bir gün gelecek, o kız, babası önde, kendisi arkada sokak sokak sürünecek, dilenecek! Cenabıhak kimse-
nin yanında koymaz! Fakat, neye yarar? Biz göremeyece-
ğiz!” diyor ve ellerini dizlerine vuruyordu; biraz sesini al-
çalttı:

“Gene bir tane yenisini bulmuş!” dedi. “Bu bir nazırmış,
şimdiki vükeladan biriymiş! Aman Yarabbim! Şimdiki vü-
keladan biriymiş!”

Nihayet, Naim Efendi, sabredemedi; suda boğulan bir
adam gibi iki kollarını hemşiresine uzattı; yalvaran gözlerle
baktı; “sus!” demek istedi; muvaffak olamadı, bulunduğu
yere yığıldı, kaldı. Bayılmıştı.

Kendine geldiği zaman ev halkını başına toplanmış bul-
du. Bunların arasında bir de doktor vardı; emektar uşağı
Hasan Ağa, kapının önünde duruyordu; hekim ona bir şey-
ler ısmarlıyordu. Naim Efendi'nin, gözlerini açmasıyla ka-
paması bir oldu; zira karşısındaki minderde, yüzü ağlamak-
tan kıpkırmızı kesilmiş hemşiresinin bir şey söylemek için
kendisine baktığını gördü.

Gerçi, Selma Hanımefendi söz söylemekten vazgeçme-
mişti.

“Ağabey, dünya bir araya gelse, bu halini gördükten son-
ra mümkün değil, seni burada bırakamam, hem bu koca
konağın içinde türbe bekçisi gibi, tek başına senin işin ne?
Vallahi ne söylesen, dinlemem. Yarından tezi yok, seni alır,
götürürüm. Uğursuz konağı da düşünmeden ya satar, ya ki-
raya verirsin!”

Naim Efendi, korkulu bir rüya görmüş gibi ürkek ürkek
gözlerini açtı, bir ameliyat masası üstünde cerrahın elindeki
alete bakan bir hasta nazarıyla hemşiresine baktı; hıçkırığı
tamamıyla dinmişti. Selma Hanımefendi:

“Kuzum, ağabey, itiraza filan kalkışma! Sen adeta çocuk
gibi olmuşsun; kendine malik değilsin! Dünyanın bin türlü

hali var. Bak demincek, gitti gittiydin,” dedi.

Odanın içinde dolaşan hekim, Şelma Hanımefendi’ye döndü:

“Rica ederim... Şimdi bu bahislerin sırası değil!” diye ihtar etti.

Konağı kiraya verip hemşiresinin yanına taşınmak bahsi çıktığı günden beri, Naim Efendi'nin rahatı, huzuru büsbütün kaçtı. Selma Hanımefendi'nin kararı o kadar katiydi ki, hiçbir mazeretle bunun önüne geçmek kabil olmuyordu. Naim Efendi:

“Burada doğmuşum, burada yaşamışım, ihtiyarlamışım! Nasıl bırakır giderim?” diyordu.

Hemşiresi cevap veriyordu:

“Göreceksin, bu konaktan çıkar çıkmaz her şey öyle bir yoluna girecek ki! Bütün uğursuzluklar bu evden geliyor.”

Naim Efendi konaktan çıkmamak için daha mühim sebepler buldu. Dedi ki:

“Ben buradan çıktığım gün ölürüm. Kabil değil, dayanamam ölürüm.”

Selma Hanımefendi buna karşı şöyle cevap verdi:

“Burada, fareler, örümcekler ortasında yapayalnız öleceğine, benim yanımda benim gözüm önünde ölürsün!”

Biçare ihtiyar, bu çelikten irade karşısında ne yapacağını bilemedi, mukavemeti kırılmak üzereydi; birden hatırına

bir hile geldi; sonuncu defa olarak büyük bir lando içinde kendisini almaya gelen hemşiresine dedi ki:

“Hemşire, birkaç zaman daha burada oturmaya mecbur olacağım zannederim. Ciheti askeriye ne kadar boş ev bulursa derhal işgal ediyormuş; şimdi burasını da boş bırakırsak diğer evler gibi hemen askerler yerleşecek. Ondan sonra ise evin ne satılmaya ne de kiralanmaya hayrı kalacak. Binaenaleyh ben düşündüm, taşındım. Bizim Hasan Ağa ile de uzun uzadıya görüştük. Nihayet şu an karar verdik: Evvela konağı el altından iyi bir fiyatla kiraya vereceğiz, sonra size taşınacağım.

Bu kuvvetli mantık ve bu maddi zaruret önünde her şeyden evvel tedbirli ve hesaplı bir kadın olan Selma Hanımefendi'nin iradesi kırılıverdi:

“Ha, bakınız, buna diyeceğim yok, buna akan sular durur,” dedi, “fakat çarçabuk bir kiracı bulmalı, çarçabuk.”

Naim Efendi hemşiresini bu suretle başından savdıktan sonra geniş bir nefes aldı; adeta neşelendi; kapıdan Cenân Kalfaya seslendi:

“Bana Hasan Ağayı çağırınız!”

Biraz sonra Hasan Ağa da kapısının eşiğindeydi.

Selma Hanımefendi'nin biraderi dedi ki:

“Hasan, evladım Hasan! Bugünden itibaren bu konak kiralıktır; fakat, senden rica ederim; kapıya müşteri geldikçe bir bahane ile savıver!”

Naim Efendi'nin, müddeti hayatında bu, ilk yaptığı hileydi.

Fakat ne yazık ki, bu hileyle her şey yoluna girmiş ve Naim Efendi, yakayı tamamıyla sıyırmış olamadı. Selma Hanımefendi, bir şeye karar verir de, sonuna vasil oluncaya kadar, hiç durur mu? Derhal, her önüne rast gelene Cihangir'deki konağın kiralık olduğunu söylemeye, adamlarını öteye beriyeye saldırmaya; bütün ev arayanlara orasını salık vermeye; devrin zenginlerine alttan alta haber göndermeye başladı.

Bunun içindir ki, bir hafta ya geçti, ya geçmedi; İstanbul'da ev bakmaya gezenler hep birden Cihangir'deki konağa sökün etti. Büyük kapının çingırağı sinirli bir kadın çılgılığı gibi günde hiç olmazsa üç dört defa iç avlunun sükûnunu tarumar ediyordu. Hasan Ağa, iki gün zarfında, kapıyı mütemadiyen açıp kapamadan, her gelene bir yalan söylemeden bıkıp usanmıştı. Bu gelenlerden bazıları söz dinlemiyorlardı:

“Nasıl olur?” diyorlardı. “Bizi Selma Hanımefendi gönderdi. Daima içerde adam vardır, girer, gezebilirsiniz, dedi.

Hasan Ağa:

“Fakat efendim, bugün harem dairesi kapalıdır. Anahtarını kim aldı, bilmiyorum, her halde Efendi Hazretleri...”

Tarzında birtakım perişan cevaplar vermek istiyordu. Fakat kimi Çamlıca'dan, kimi Sarıyer'den, kimi Şehzadebaşı'ndan, kimi Ayastafanos'tan kalkıp gelen bu kiracılar hiç olmazsa selâmlığı, hiç olmazsa iç avluyu görmeden gitmek istemiyorlar ve adeta uşağın göğsünden itip girmeye çalışıyorlardı. Gerçi o zamanlar mesken buhranı henüz başlamamıştı; fakat, geçim şartlarının birdenbire değişmesi, ekmeksizlik, arabasızlık o zamana kadar yazı kışı sayfiyelerde geçiren birçok aileleri şehrin merkezî yerlerine doğru itiyordu.

Hasan Ağa, bu hücum önünde yavaş yavaş mukavemetini kaybetmeye başlamıştı. Gelenleri evvela avluya, sonra selâmlık dairesine bıraktı. Daha sonra, Naim Efendi'nin yanına girip, kadınlı erkekli bir aile heyeti için konağın her tarafını gezmeye müsaade istedi.

Günün birinde Selma Hanımefendi'nin, bizzat kendisi, bir araba dolusu ev bakıcıları getirdi ve bunları ta biraderinin yatak odasına kadar soktu. Zavallı Naim Efendi, o gün haysiyetinden büyük bir şeyin kırıldığını hissetti; kendini adeta bir hancı, bir bezirgân ya da bir dilenci derecesine inmiş sandı ve ziyaretçiler gittikten sonra bütün bir gece sabaha kadar teessüründen hıçkırdı, durdu.

Birkaç zamandan beri bu hıçkırıklar, bu ıssız ve koca evin içinde işitilebilen yegâne sestir ve bu ses etrafı yangın harabeleriyle çevrilmiş, bu eski, metruk konağın bir nevi nabız vuruşu gibiydi.

Naim Efendi'nin hıçkırığı aşağıdaki taşlıktan itibaren duyuluyordu; insan, evvela başının üstündeki tavana iri damlalar halinde bir su aktığına hükmederdi; fakat daha ziyade yaklaşınca, bu ses, iri su damlalarının bir tahta üzerine düşüşüne benzemekten çıkardı ve büyük, bozuk bir saatin tiktaklarını andırırdı. Daha yaklaştıkça, daha başka mânalar, feci ahenkler alırdı ve insanın kalbine bu derinden gelen yeknesak sesler bir hüznün, bir ürperti, bir korku verirdi. Hele sofayı geçip de, hastanın oda kapısına yaklaşıldı mı, mutlaka sekeratta [komada, can çekişir bir durumda] bir adamın yanına gelindiği sanılırdı.

Bir gün, Selma Hanım'ın uşağı konağa birtakım yeni müşteriler getirdi. Bunlar çok süslü ve zengin kimselerdi; erkeğin parmaklarında yüzükler ve kadınların kulaklarında küpeler, Hasan Ağanın gözlerini kamaştırdı. Esasen kapıyı açar açmaz burnuna çarpan bir koku onu sarhoş etmişti; ürkek bir tavırla Selma Hanım'ın uşağına yaklaştı:

“Bunlar da kim?” diye sordu.

Öbürü kulağına eğildi:

Mebusu Necip Bey, haremi, hemşiresi ve annesi!”

Bunların gözlerinde insanlara ve eşyaya karşı tahkir edici bir bakış vardı. Kadınların en genci ayağını kunduralarının içinde bile yere basmaktan iğreniyor gibiydi. Her adımda bir kere durup etraflarına bakınıyorlar ve dudaklarını büküyorlardı, içlerinden biri, taşlığı geçerek merdivenlerden çıkarken:

“Aman burası ne bakımsız, ne pis!” dedi.

Hasan Ağa az kaldı, bir şey söyleyecek, kaba bir harekette bulunacaktı; kendini güç zaptetti. Yukardaki sofaya çıkılın-

ca, Mebus Bey yanındaki kadınlara evin yapılışı hakkında bir uzun konferans vermeye başladı:

“Bu tereddiye [yozlaşmaya] uğramış bir nevi tarz-ı mima-ridir,” diyordu. “O kadar ki, menşelerini bile bulmak kabil olamıyor. Eski ecdadımız bütün taş binalarda otururlarmış; Tanzimat devrinden sonra bir ahşap ev, ahşap konak moda-sı başlamış. Şu çerçevesi birer parmak ayrılmış koca koca pencerelere bakınız, bunlar neyi ifade ediyor; hangi ihtiyaç, hangi lüzum üzerine yapılmıştır?”

Necip Bey öyle bir hayli söylendikten sonra kendisi önde, kadınlar arkada Naim Efendi’nin odasına yönelen koridora doğru yürüdüler. Kadınlardan biri dedi ki:

“Ne soğuk, ne kasvetli ev!”

Naim Efendi, yatağı içinde evvela ayak seslerini, sonra bu sözü işitti; yüreği hopladı, kendi kendine:

“Yine kiracılar, yine kiracılar... Kim bilir...” Ve sözünü tamamlamamış; şimdi günde birkaç defa tutan o müziç hıçkırık birdenbire boğazından yakalamıştı. Dışarıda bu hıçkırığı duyanlardan birisi:

“A, aman, nedir o! Bu ses de nereden geliyor?” dedi.

Bir diğeri ilave etti:

“Tıpkı birisini boğazlıyorlarmış gibi...”

Kadınlardan en genci ürkerek geri geri çekildi:

“Anne, anne, o kapıya yaklaşma. Mutlaka ölen oradadır.”

Naim Efendi bu sözlerin hepsini işitiyordu. Cenân Kalfayı çağırıp kapıyı içinden kilitlemek istedi, fakat sesi çıkmıyordu, birkaç defa elini birbirine vurdu, geçme kapı ile ayrılmış bir odada daima emrine amade duran ihtiyar kalfa, ya bulunduğu yerde uyumuş kalmış, ya başka bir yere çıkıp gitmişti. Naim Efendi, bin zahmetle yerinden kalktı, yatağının kenarlarına, karyolasının demirlerine tutunarak kapıya doğru yürümeye çalıştı; fakat tam bu sırada kapı açıldı, birçok başlar bir anda içeriye uzandı. Naim Efendi beyaz pike takkesi, be-

yaz entarisiyle boylu boyuna ayakta duruyordu. Kadınlar hep bir ağızdan bir çığlık kopardılar; kapıyı açmalarıyla kapamaları bir oldu; şimdi koridordan şu sesler duyuluyordu:

“Üstüme iyilik sağlık, bir mevta, kefeni içinde dimdik ayakta duruyor.”

“Ayol, ne diyorsun, mevta değil, tıpkı mezardan çıkmış bir kadit...”

“Evet, sanki bir kadite beyaz bir entari giydirmişler.”

“Lakin, ben gördüm, kımıldıyordu; kımıldıyordu, vallahi kımıldıyordu.”

Naim Efendi, can evinden vurulmuş bir halde, yatağına atıldı. Evet, o, bu terbiyesiz ve izansız kadınların, bu çığlıklarla birbirlerine anlattıkları gibiydi. Hâlâ kımıldanışı, hâlâ ses çıkarışı, bakışı, gülüşü, ağlayışı, nihayet hâlâ düşüncüsü, hissedışı tabiatın en şayan-ı hayret, hattâ en korkunç hâdiselerinden biri değil miydi? Kendi kendine:

“Cebin herif, cebin herif! Artık ölsene!” dedi ve hıçkırıkları birbiri ardı sıra boğazını tıkadı.

Naim Efendi'nin son senelerdeki bu fecaatini herkesten ziyade gören, hisseden Hakkı Celis'ti. Hayatta şöyle dursun, bütün okuduğu romanlarda bile bu kadar trajik bir ihtiyar simasına tesadûf etmemişti; bu adam, ona, gittikçe bir şeye alâmet veya bir şeyin timsali gibi görünmektedir. Eski müverrihlerin hayatında zuhur edecek büyük hâdiselerin gökte ve yerde birtakım alâmetlerle belirdiğini söylerler. Eğer bu doğru ise, Naim Efendi de yeni başlayan devrin eşiğindeki korkunç hayaletlerden biridir. Hiç şüphesiz arkamızda bıraktığımız mazinin son feryadı ve önümüzde hissettiğimiz uçurumun ilk ürpertisi Naim Efendi'dir. Bundan başka, Hakkı Celis'e göre Seniha'nın büyükbabası aynı zamanda, hem bir ceza, hem de bir cezalıydı. Bir cezaydı, arkasında bıraktığı âleme karşı; bir cezalıydı, kendisini karşılayan bedbaht ve avare zürriyet önünde... Bugün Naim Efendi'nin damarların-

da işleyen zehir, dün kendinin ve kendi gibilerin elleriyle kendi bahçelerine ekilmiş zakkumun tohumundan ve özündendi. İstanbul'da, parmakla sayılmaya başlayan o Osmanlı konaklarından birini, Naim Efendi'nin konağını, böyle hafif bir ökçe darbesiyle ta temellerinden yıkıveren mahluk, hiç şüphesiz herkesten ziyade Naim Efendi'nin eseri idi.

O kadar necabet ve salâbetle [soyluluk ve sağlamlık] başlayan o büyük Tanzimat cereyanı, döne dolaşa, nihayet İstanbul'un ortasına Seniha gibi bir kadınla, Faik Bey gibi bir erkek örneği bırakıp geçmişti. Türk dehasının yaptığı bu son medeniyet tecrübesi de gelmiş ve gelecek nesillere acı bir imtihan olmaktan başka bir şeye yaramamıştı.

Hakkı Celis kendi kendine diyordu ki: "Naim Efendi'nin hıçkırıklarıyla Seniha'nın kahkahalarındaki mâna bir değil midir? Bu, her iki ses de biten bir şeyi ifade etmiyorlar mı?"

Bu genç, yığınlarla yaşamaya başladığı günden beri milletlerin hayatını, bahtını, kendi hayatından, kendi ruhundan ve kendi bahtından bin kat daha ziyade tetkike şayan bulmaktadır. Gittikçe görüyor ve anlıyor ki, ne "Benim sevincim, ne "Benim elemim," dediği şeyler ona kendi kalbinden gelen şeyler değildir; kendi kalbi bir boş kadehtir ki, binlerce eller, onu bin kere doldurup, bin kere boşaltıyor; bir koğuştaki yüzlerce kişiyle yatıp kalkmak, bir karavanada yüzlerce kişiyle yiyip içmek ve bir tabur içinde saatlerce yürümek ona en hakiki şahsiyetini öğretti ve bir ferdin başlı başına bir keyfiyet olmayıp, bir kemiyet içinde bir adet olduğunu hissetti. Onun gözünde münferit hâdiselerin artık hiçbir kıymeti yoktur. Bunun içindir ki, Seniha'yı son senelerde türeyen yeni bir kadın neslinin muayyen bir örneği ve Naim Efendi'yi memleketin sallanan toprağı altında, ürkererek, bağırarak için çıkmış bir acıklı müstehase [fossil] telakki ediyor. Ya kendisi neydi?

Kendisi bu bin çehreli, bin cepheli büyük ve esrarlı varlı-

ğın hangi tarafını ve nesini temsil ediyordu? Hakkı Celis, kendi kendine diyordu ki:

“Havada değişen bir şey var. Başlarımız üstünde nereden geldiği bilinmeyen yeni bir yel esiyor. Bu yel kızgın çöllerin içinden çıkmış gibi ateşindir; alnımızı bir alev gibi yakıyor. Bu yel yüksek ve karlı tepelerden inmiş gibidir; bize her temas edişinde derimiz biraz daha sertleşiyor; kemiklerimiz biraz daha katılaşıyor; bu yel, bazen denizlerde esen hafif rüzgârları, sıcak yaz günlerinin sonundaki serin meltemleri andırıyor; bin türlü karmakarışık sıtmalarla yanan göğsümüz üstünde tatlı ve teselli verici bir öpücük halinde dolaşışları var. İşte, ben, bu yolun önüne katılanlardanım! Fakat, nereye gidiyorum, bilmiyorum. Bir garip heyecan içinde sarhoş gibi yürüyorum ve korkmuyorum. Çünkü koyu, uzun ve sayısız bir kafilenin içindeyim, yolumuzun sonunda belki bir uçurum da olsa yürüyeceğim; zira benim için hiçbir şey geriye dönmekten daha fena değildir!”

Hakkı Celis, şimdi böyle düşünüyordu ve onun için şimdi, geride kalan âlem, Senihalardan, Faik Beylerden, Naim Efendilerden, Sekine Hanımlardan müteşekkil olan karışık, mayasız ve çürümüş âlemdi. Bununla beraber, biraz merhamete, biraz da nefrete benzeyen bir his onu hâlâ âleme bağlı tutuyordu; Naim Efendi'ye gidişlerinde, Seniha'ya uğrayışlarında, işte, bu iki zıt histen bir şey vardı. Zira, Hakkı Celis son günlerde eskisi gibi sık sık Naim Efendi'yi ziyarette gidiyor ve ara sıra Seniha'yı gördüğü oluyordu. Esasen Seniha'yı görmeye gitmek biraz da bu ziyaretleri tamamlayıcı bir şeydi. Naim Efendi, genç adamla Seniha'ya dair konuşmaktan başka bir şey yapmıyordu.

Son zamanlarda torununa karşı duyduğu muhabbet onu adeta bir sıtma nöbeti gibi sarmıştı... Hakkı Celis kapının eşiğinde görünür görünmez, yüzüne acayip bir neşenin aydınlığı vururdu. Bakışlarına yeni bir can gelir:

“E, ne haber; söyle bakalım, bugün ne haber?” diye sorardı.

Hakkı Celis bu istenilen haberin harp cephelerine dair olmadığını pekâlâ bilirdi. Ne Almanya’nın Şark ve Garp taarruzları, ne bizim müdafaa hatlarımız, hattâ ne de son günlerde müthiş bir safhaya girdiği söylenilen Çanakkale Harbi, Naim Efendi’nin vazifesinde değildi. Bunun içindir ki, ihtiyar adam:

“E, ne haber, söyle bakalım, bugün ne haber?” diye sorduğu vakit, Hakkı Celis, derhal Seniha’ya dair son işittiği ve son gördüğü şeyleri zihninin içinde toplamaya çalışırdı. Bittabiî, büyük dayısına fazla elem vermesi hatıra gelen tafsilat ve teferruatı mümkün merteye sükûtle geçerci; mesela derdi ki:

“Dün, akşam üstü Doğruiyol’da ona rastladım. Mükellef bir araba içindeydi, yanında... Yanında tanımadığım bir hanım, pek tuhaf giyinmiş bir hanım vardı. Beni görür görmez arabasını durdurdu: Ben görmemezliğe gelip geçmek istedim, arkamdan seslendi, gittim. Konuştuk. Dargın dargın: ‘Bize niye gelmiyorsun? Bu hafta hiç görünmedin? Niye?..’ dedi. Şimdi perşembeleri onun günüymüş. Birçok Alman ve Avusturyalılar geliyormuş. Saatlerce musiki yapıyorlarmış. Başka günlerde de misafir eksik olmuyormuş. Bazı, gece yarılarına kadar süren eğlenceli saatler geçiriyorlarmış. ‘Mutlaka gel!’ dedi, sonra sizi sordu.

“Büyükbabamı görüyor musun?” dedi. “Sıhhati nasıldır? Yine sık sık hıçkırıyor mu?”

“Bari, iyidir, hiçbir şeyi yok; hıçkırıkları durdu, diyeydin.”

“Öyle söylemedim. Fakat dedim ki: Teyzem konağa sık sık geliyor, ondan haber almıyor musunuz? Dudaklarını büktü: ‘Sağ olsun, annem o kadar mübalâğa eder ki, hiçbir sözüne lazım geldiği kadar inanmam.’ Sonra bana elini verdi; eli beyaz güderi eldivenler içindeydi, koyu nefli bir çarşafı vardı. Arabanın içi çok iyi kokuyordu.”

Başka bir gün de böyle söylerdi:

“Cemil işini uydurmuş. Viyana’ya gidiyor. Vakıa Viyana’da açlık müthiş bir dereceye varmış. Fakat Cemil bir kolayını bulur oradan İsviçre’ye geçerim diyor.”

Naim Efendi:

“Canım, bu ne biçim askerlik!” derdi. “Ne vakit talim etti, ne vakit öğrendi? Ne vakit zabıt oldu; ne vakit (...) Paşanın yaveri... Şimdi de Avrupa’ya seyahate çıkıyor. Mutlaka bir misyonla... Mutlaka, öyle değil mi?”

“Yok efendim, zannetmem. Öyle bir şey olsa söylerdi. Anlaşılan, apartmana devam eden Avusturyalı zabıtlardan biri ile işi uydurmuş, o alıp götürüyor. Esasen Seniha ablam da Viyana tarikiyle bir İsviçre seyahatine hazırlanıyormuş.”

“Ne diyorsun? Ne diyorsun? Yarabbi sen ıslah et! Bu kız ne durmak, ne dinlenmek biliyor.”

Hakkı Celis eselle başını sallıyor:

“Son zamanlarda öyle bir zayıfladı ki...” diyordu. “Hiçbir zaman bu kadar zayıflamamıştı. Onu Avrupa’dan geldiği vakit görenler şimdi tanıyamazlar. Mamafih; bana bu haliyle daha güzel, daha zarıf görünüyor. Kendisi de pek memnun. ‘Büyük bir tehlike atlattım, az daha şişmanlayacaktım,’ diyor. Geçen gün onu yakası ve kolları açık bir ropla gördüm. Boynu ne kadar narin, göğsünün çizgileri ne kadar seyyal-di. Kolları etten ve kemikten değil; bunlar oluklardan akan sular gibiydi. Yeni dikkat ediyorum. Seniha ablamın ne uzun parmakları var!”

Naim Efendi konuşmasının bu şairane tasvir cihetlerini pek iyi anlamıyordu. Mütemadiyen diyordu ki:

“Acaba neden zayıflıyor? Bir tarafından rahatsız mı? Bir kederi mi var? Hakkı, bir gün yalnız kaldığınız zaman bana şunu kendisinden anlayıver.”

Fakat, Hakkı Celis onunla yalnız kalmak imkânını bulamıyordu. Bir gün, genç adam, Naim Efendi’ye Seniha’nın salonunu şöyle anlattı:

“İç içe oda ağzına kadar doluyor. Birçok Şarkvarî köşeler yapmışlar, bunlar üstünde bağdaş kurup oturmuş Alman zabıtları, ellerinde bir tambur veya bir gitara ile yan yatmış Viyanalı kadınlar; duvardan indirilmiş bir uzun çubuğu tutturmeye uğraşan Beyoğlulu gençler var. Herkes kendi havasında gülüp eğleniyor. Seniha, ayakta olsun, oturmuş bulunsun, daima hiç çözülmeyen bir çemberle çevriliyor. Dört muhtelif lisanla konuşan, dört muhtelif cinsten, dört muhtelif yaşta, en az yedi sekiz erkekten müteşekkil bu çember, Seniha ayağa kalktığı vakit onunla beraber kalkıyor. Seniha yürümeye başlar başlamaz onunla beraber yürüyor ve bir tarafa çekilip oturunca o da beraber çekilip oturuyor.”

Hakkı Celis’in yarım yamalak tasvir ettiği bu âlem, Naim Efendi’ye, bazı seyahatnamelerde okuduğu “garaib ahvali” [gariplikler] hatırlatıyordu, gözünün önüne Çin’e dair bazı resimler geliyordu. Hele Seniha’yı Zenciler diyarında, kiminin elinde tavus tüylerinden yapılmış yelpazeler; kiminin elinde at kuyruğundan uzun sineklikler, birtakım köleler ve cariyeler ortasından yavaş yavaş ilerleyen barbar bir melike-den hiç ayıramıyordu; diyordu ki:

“Seniha, etrafını bu kadar sıkıya alan bu adamlardan hiç sıkılmıyor mu? Eskiden sabırsız bir çocuktuk. Şimdi anlaşılan sinirlerine daha ziyade sahiptir.”

“Sıkılmak mı? Bilakis yalnız bununla eğleniyor. Bu adamlardan herbiri ona kendi dilinde bir şey söylüyor ve o derhal gülerek cevap veriyor. İçlerinde öyleleri var ki, bir çocuğa masal anlatan eski dadılar gibi sihirli bir belagate maliktir; birbiri ardınca birçok hikâyeler anlatıyor. Bu hikâyelerin bazıları hayret ve bazısı hüznün verici; bazıları insanı kahkahadan kıvrandıracak derecede güldürücüdür. Seniha’nın peykleri arasında bir tanesi de var ki, emsali bulunmaz derecede mukallittir; muhtelif lisanda, muhtelif milletlere dair bir uzun taklit repertuarı taşıyor. Numaralarını

kâh ayağa kalkarak, kâh oturduğu yerden yapıyor. Bir diğeri, gülünç ve manidar menkıbeler anlatıyor, öbürü mütemadiyen cinaslı sözler söylüyordu. Ben, hiçbirinin ne dediğini işitmiyordum; fakat, uzaktan, Seniha'nın halinden konuşmaların nev'ini tayin edebiliyordum."

Naim Efendi, hakikatin bu derece acayip ve harikulâde olacağına ihtimal veremiyordu; için için diyordu ki: "Şair çocuk, mübalağa ediyor!"

Halbuki, zavallı Hakkı Celis, görüp işittiği şeylerin yarısını bile anlatmıyordu. Mesela bütün bu halkın içinde Asyaî bir hükümdar gibi salınıp dolaşan, oturup kurulan ve her tavrı ile: "Bu salon, bu süsleri, bu şa'saası ve etrafında kölelerle dolaşan bu kadın bütün bu cazibesi, bütün bu zarafetiyle benimdir, benim malımdır!" diyen o adamdan, o şüpheli aile dostundan hiç bahsetmiyordu.

Naim Efendi, ara sıra: "Böyle zamanda, bu kıtlıkta, bu pahalılıkta, bu kadar halkı izaz ve ikram için ne yapıyorlar? Ne kadar masraflara giriyorlar? Bu masrafları etmeye nasıl imkân ve ihtimal bulabiliyorlar?" dediği vakit, Hakkı Celis, kulaklarına kadar kıpkırmızı kesilerek ve güya yapılan pislikte kendisinin de bir payı varmış gibi utancından yerin dibine geçerek:

"Servet Bey," diyordu; "birtakım" işler yapıyormuş. O meşhur (...) Mebusunun şerikiymiş. Bu adam milyonlar kazanmış, bittabiî Servet Bey de epeyce istifade etmiş olacak... Öyle diyorlar...

Naim Efendi, tiksinererek yüzünü buruşturuyor:

"Aman Yarabbi, şu Servet bey ne derekelere düşmüş! Ne derekelere!" diyordu.

Ve bu ihtiyar ile bu genç adam böyle konuşurlarken yavaş yavaş akşam oluyor, oda gölgelerle doluyordu. Hakkı Celis hiçbir yerde, akşamın bu kadar kasvetle, bu kadar fena bir şeyi haber verir gibi geldiğini hatırlamıyor, bilmiyor, deni-

zin dibine batan bir adam gibi tıkandığını hissediyordu.

Geç vakit, ruhu bir ağır kederle yüklü, eve dönüyordu. Karanlık ve tenhalık içinde, İstanbul'un sokaklarında yürümekle İstanbul denilen şeyi daha iyi anlıyordu. Bu, ne bir ülke, ne bir şehir, ne de bazılarının dediği gibi, büyük bir köydü; İstanbul'un güzelliğini, çirkinliğini, ihtişamını ve sefaletini yapan şeyler neydi? Ne tepeleri üstündeki camileri, ne sokaklarının bakımsızlığı ve pisliği; ne Şark'ın en büyük saltanatına payitaht oluşu, ne Fikret'in dediği gibi alay alay "Efvah-ı kadide" [iskelet ağızlar] ile meskûn bulunuşudur.

Harbin başından beri bir haile [trajedi] perdesiyle örtülen İstanbul'un ta derinliklerinden çıkan bu boğuk boğuk sesler, bu çılgınca vaveylalar, bu at ve araba gürültüleri yalnız bir büyük zehrin şefahat veya sefaletine ait bir şey söylemiyordu; Hakkı Celis'in gözleri bu perdenin arkasında açlıktan, yoksulluktan daha büyük bir haile görüyor; Hakkı Celis'in kulakları bu istimdat ve istihkâr [yardım isteme ve hor görme] seslerinin maverasında [ötesinde] daha suzişli [acılı] bir feryadın aksisedasını duyuyordu.

İstanbul, hudutları malum olmayan bir âlemdi, genç adam, gecelerin ıssız karanlıklarında, tek başına yürürken İstanbul'un böyle bir âlem olduğunu her adımda daha ziyade hissediyordu. Bazen bir türbe önünde, bazen bir cami kapısında durup, içi korkuyla dolu etrafını saran bir sükûtu dinliyordu. Biraz ötedeki kanlı gürültünün bu sükûta hiç tesiri yoktu, bu sükût ikliminin kapısında o kanlı gürültü, hiç şüphesiz her şeyden mukaddes olan bu sükûtu muhafaza etmek içindi, zira bu sükût, dünyanın en ulu evliyalarıyla en kahhar [kahredici] cihangirlerinin uyudukları son uykunun yegâne bekçisiydi.

Ve bu ikinci defa idi ki, şanlı ve mübarek uyurların uykusu tehlikeye giriyordu. Hakkı Celis, bundan iki üç yıl evvel yine bu sokaklardan, bu türbeler, bu camiler arasından ge-

çiyor, yine Cihangir'deki konaktan dönüyordu; sağında, solunda karanlıkta yalnız başlarının beyaz sargıları görünen yaralıların birer tabuttan daha matemli arabaları hareket ediyordu. Hakkı Celis, o zaman ne başını çevirip bu yaralılara bakıyor, ne kulak verip o derinden gelen sesleri dinliyordu. Bütün varlığını mânasız ve adi bir sevdanın alevi sarmıştı. Genç adam, kendi kendine: "Ne kadar değişmişim?" dedi. Gerçi, bugünkü Hakkı Celis, dünkü Hakkı Celis'e tamamıyla yabancıydı. O zamandan beri yeni bir sevdanın alevi içinde, dünkü küçük adam, balmumundan bir bebek gibi eriyivermişti. Bu sevda neydi? Kim içindi? Bu sevda, millî ideal diye birkaç seneden beri ağızdan ağza dolaşan ve kısmen sahte olan müphem ve sarî [bulaşıcı] duygu muydu? Hakkı Celis, o kadar süslü ve muattar [kokulu] Seniha'nın yerine şimdi, millet denilen şeyi, o koyu, karışık varlığı mı seviyordu? Genç adam, millet denilince Naim Efendiler gibi müstehaselerle [fosillerle] Senihalar ve Faik Beyler tarzında sefil iştahlı yaşarları hatırlıyordu. Millet, ona bazen kilometrelerce toprak üzerinde yığılmış bir kocaman ceset halinde göründü. Bu cesedin üzerine dünyanın dört köşesinden çıkmış bir sürü haşarat hücum ediyor ve kendi kıyaletinde alay alay insan bu haşaratları dağıtmaya koşuyordu. Her ceset gibi, bunun da bitmesi lazım gelirdi. Hakkı Celis, bu müthiş fikir ve bu korkunç şüphe ile bir hafta sonra Çanakkale'ye sevk edileceğini düşündü. Evet, bu genç adam, istemeyerek, bilmeyerek, Naim Efendi hıçkırıklarında devam etsin ve Seniha Almanyalı, Avusturyalı zabitlerle rahat rahat çay ziyafetleri verebilsin diye, bir hafta sonra Çanakkale'ye, hayatına doymadan ölüme gidecekti!

Hakkı Celis, biraz evvelki o şanlı rüyadan hakikat denilen bu mezbeleğe düşer düşmez bir müddet muvazenesini kaybeder gibi oluyor ve sendeliyordu. Fakat bu ani buhran çok sürmüyor, genç adam, türbelerden, sebillerden, cami-

lerden sızan hava içinde derhal kendini topluyordu: “Hayır! Hayır! Millet denilen şey Naim Efendi gibi müstehaselerle [fosillerle], Senihalar ve Faik Beyler gibi sefil iştahlı insanlardan mürekkep bir varlık değildi. Bunlar milletin çürüyen ve dökülen tarafıydı. Ve havaya kalkan sekiz yüz bin kılıç, işte, bu kangren olmuş uzvu kesip atmak içindi.

Hakkı Celis, veda ziyaretlerine, hareketinden birkaç gün evvel başladı. Evvela Belkıs Hanım'a, sonra Nuriye ve Neyyire Hanımlara gitti. Belkıs Hanım, tombul tombul bir kadın olmuştu ve gittikçe eli o kadar yumuşamış ve iradesi o kadar azalmıştı ki, yanına bir genç erkek yaklaşır yaklaşmaz başı dönüyor, hemen bulunduğu yere düşecek gibi oluyordu. Nitekim Hakkı Celis'le bir odada baş başa kalınca o kadar ne yapacağını şaşırdı, hareketlerine öyle bir perişanlık geldi ki, genç adam az daha tersyüzü dönüp gidecekti. Fakat Belkıs Hanım birdenbire kendini topladı ve büyük bir hemşire tavrıyla Hakkı Celis'in iki elinden iki eliyle tuttu.

“Neden böyle birdenbire kalkıverdin! Ne acayip çocuksun,” dedi. Hakkı Celis'e genç kadının bu samimi ve laubali hali biraz emniyet ve sükûnet verdi. Tekrar oturdu. Bir müddet Seniha'dan bahsettiler. Belkıs Hanım, eski arkadaşına karşı pek o derece azılı değildi; hattâ Faik Bey'i paylaşamadıkları zamana nispetle biraz daha iyi, daha dosttu. Esasen gittikçe hayvani zevklerin en basitine doğru inen bu kadının için karışık, güç ve ince rabitaların bir mânası kalma-

miş ve kalbi her türlü kinden, garazdan boşalmıştı. Bununla beraber Hakkı Celis'e büyük dayısının kızına dair bazı yeni havadisler vermekten kendini alamadı:

“Senihacık, çok müşkül bir mevkide,” dedi. “Nerede ise Faik Bey gelecekmiş. O gelir gelmez mutlaka bir kıyamet kopacak. Deli çocuk bittabiî gördüğü hâle tahammül edemeyecek, birtakım çılgınlıklar yapmaya kalkışacak, İstanbul'un içinde yeniden bir gürültüdür kopacak. Bilir miyim ben... Vallahi şu kıza acıyorum...”

Hakkı Celis:

“Faik Bey'in ne söylemeye hakkı olabilir?” dedi. “Seniha ile (...) Mebusu Necip Bey arasındaki münasebet yarın resmî bir şekil almak üzeredir. Hattâ, zannederim, çarşambaya nikâh merasimi oluyor.”

Belkıs Hanım, hayretle yerinden fırladı ve geldi ta genç adamın yanına sokuldu:

“Gerçek mi? Gerçek mi? Bize neden haber vermediler? Şaşılacak şey!” dedi.

Ve bunları söylerken güya farkına varmaksızın yapıyor-muş gibi dizlerini genç adamın dizleri arasına soktu ve bir elini elinin üstüne bıraktı. Ağzı, kesilirken sulanan bir meyve gibiydi; fakat, gözlerinde ve elinde hâlâ bir çocuk saffeti vardı; Hakkı Celis bu sefer ürkmedi ve kadını kendi haline bıraktı.

Hakkı Celis, Belkıs Hanım'dan sonra Nuriye ve Neyyire Hanımlara uğradı. Genç kızlar sokaktan henüz avdet etmişlerdi; çarşafaları henüz başlarındaydı; arkalarından Hakkı Celis girer girmez ikisi birden bir çığlık kopardılar:

“Ne tuhaf, biz de, şimdi sizi konuşuyorduk,” dediler.

Sonra ilave ettiler:

“Haberiniz var mı? Faik Bey geldi... Şimdi, şimdi beraberdik.”

Hakkı Celis “Neme lazım!” der gibi omuzlarını silkti.

Nuriye ve Neyyire Hanımlar hâki ve seferi elbisesinin içinde dimdik duran ve adalelerinin sertliği hissedilen bu genç askerden dünkü dal gibi cılız Hakkı Celis'i güç tanıdılar. Tüylü geniş ve az çok barbar kalpağının altında bir yıl evvelki sarışın yüzlü, bakır rengini almış, bir Tatar simasının ifadesini bağlamıştı. Nuriye Hanım dedi ki:

“Aman Yarabbi, ne kadar, ne kadar da değişmişsiniz, Hakkı Celis Bey! Acaba ruhunuz da yüzünüz gibi değişti mi? Sakın o da bu kadar haşın olmasın... O pürhulya ve pürşiiir ruh!”

Neyyire Hanım:

“Ah bu askerlik;” dedi, “en hassas, en rakik kalpleri bile bir çelik haline sokuyor. Vah, vah, Hakkı Celis Bey; artık hiç şiir yazmıyorsunuz, değil mi?”

Hakkı Celis gülerek başını salladı:

“Çoktandır, ne okuduğum var, ne yazdığım!” dedi. “Bütün eski meşguliyetlerim bana şimdi yavan geliyor. Esasen sanat sunilik demek değil mi? Şairler birtakım suni adamlardır.”

Genç kızlar ikisi birden kulaklarını tıkadılar:

“Aman susunuz, aman bari işitmeyelim;” diyorlardı. “Zavallı şairler! Onlar ki, bize ruhlarının ıstırabından...”

Hakkı Celis genç kızların sözünü kesti:

“Onların ruhundan bize ne!” dedi. “Hiç tanımadığım, bilmediğim bir adamın ıstırabından, neşatından [sevincinden], aşkından, bilir miyim daha nelerinden bahsetmesine ne lüzum var! Kimisi hatıralarını anlatır, kimisi endişelerini söyler, kimisi şu veya bu mesele hakkında ne kadar herkes-ten başka düşündüğünü anlatmaya çalışır. Niçin, niçin efendim? Onlara soran var mı? Herkesin kendi derdi, kendi başından aşkın... Şair denilen birtakım meçhul kimselerin elemlerini de çekmeye hiç değilse dinlemeye mahkûm olmakta biraz fazla fedakârlık bulmuyor musunuz? Hele son

zamanın şairleri... Bize gündelik hayatının hurda intibalarını, birtakım adi teferruatını, cetlerinden kendilerine miras kalmış küflü bir aletle anlatmadan başka bir şey bilmeyen bu küçük ve hodperest [bencil] adamlar...”

Nuriye Hanım sordu:

“Bir zamanlar o kadar sevdiğiniz Fikret için de mi böyle düşünüyorsunuz?”

Genç adam:

“Aman,” dedi; “bana hassaten bizim şu son şiirimizden, şu son şairlerimizden hiç bahsetmeyiniz! Geçen gün bir eski mecmuanın sayfalarını çeviriyordum; yan yana bir mensur, bir manzum şiir gözüme ilişti; bunlardan birisi ‘İntizar’ unvanlıydı ve unvanın altında ‘pembe yeldirmeliye’ diye bir ithafı vardı: Gayet yanlış ve yavan bir Türkçeyle yazılmış bu mensurenin meali bir cümleyle şuydu: ‘Dün akşam, güneş batarken ufukları bir pembelik istilâ etti; siz geliyorsunuz sandım ve bekledim.’ Manzumenin serlevhası ‘İftirak’dı ve ‘E. C.’ Hanım’a diye ithaf olunmuştu; kırk mısraı mütecaviz bu uzun manzumede, şair, hulâsatan diyordu ki: “Siz gittiniz. Arkanızdan mendilimi salladım ve ağladım.”

Genç kızlar, kendilerini tutamayarak gülüşmeye başladılar. Hakkı Celis sözüne devam etti:

“Bu yavan, bu tuzsuz ve mayasız edebiyata -affedersiniz- bir tek isim bulabiliyorum: Zampara edebiyatı. Otuz yıldan beri kâh ‘Edebiyatı Cedide’, kâh ‘Fecriâtî’, şimdi de ‘hece vezni cereyanı’ adları altında hep bu çığır devam ediyor duruyor. Mecmualar hâlâ birtakım mahalle çocuklarıyla doludur. Bu mecmualar bu gibi muaşakalara açık muhabere varakası [sayfası] vazifesini görmekten başka bir şeye yaramıyor. Doğrusu bütün bunlar, beni asıl şiirden, asıl edebiyattan bile nefret ettirdiler.”

Neyyire Hanım hemen söze atıldı:

“Demek ki asıl şiir, asıl edebiyat da var,” dedi; “demek

umumiyetle şiirden edebiyattan değil, fena şiirden, fena edebiyattan müteneffirsiniz [nefret ediyorsunuz].”

Hakkı Celis gülerek cevap verdi:

“Ona şüphe mi var! Mensup oldukları milletin itikatlarını, gazalarını, hezimetlerini, elem ve neşatını terennüm eden o büyük halk ve millet şairleri benim için daima mübarektirler. Şair denilen mahluk biraz evliya ve kahraman arasında bir şey olmalıdır; Garb’ın ve Şark’ın eski şairleri böyleydi. Onun içindir ki, hâlâ hepimize tükenmez birer imembadırlar. Son devrelerin ortaya çıkardığı cüceler, birtakım dolaşık yollardan sürüne sürüne bu membalara doğru gidiyorlar ve bize, oradan kâh bir tas, kâh bir avuç, kâh bir katre su getiriyorlar. Bütün bu cüceler bizim nazarımızda bu getirdikleri suyun, miktarı derecesinde aziz ve kıymetlidirler.”

Kendilerini bildikleri günden beri, şiirle şairlerden başka bir şeyle meşgul olmayan genç kızlar, Hakkı Celis’in bu yeni şiir ve şair tarifini anlayamıyorlardı; vücudu gibi ruhunun da sertleşip kabalaştığına hükmettiler ve bir an evvel kalkıp gitsin diye beklediler.

Hakkı Celis, genç kızların evinden çıktıktan sonra, Seniha’ya da gidip gitmemek hususunda bir müddet mütereddit kaldı. Zira Seniha’yı her görüşünde cinsini, mahiyetini tayin edemediği bir şey oluyor ve günlerce hayatı zehirleniyordu. Yalnız günlerce hayatı zehirlenmekle kalmıyor, bütün fikirleri ve bütün hisleri sarsılıyor, ruhu meşkûk [kuşku] bir hale giriyor, azim ve iradesinin kuvvetini teşkil eden bütün unsurlar dağılıyor, kayboluyordu. Hakkı Celis, birdenbire kendini bir boşlukta asılı kalmış zannediyordu. Mamafih, bütün bu tehlikelere rağmen bu sefer mutlaka gitmek lazımdı, gitmemek kendi tarafından affedilmez bir kabalık olacaktı; bundan başka Seniha, buna kendince gülünç bir mâna verecek, dudaklarının ucunu yukarıya doğru kaldıran o müstehzi tebessümüyle gülümseyerek:

“Bana, bir âşık gibi kafa tutuyor!” diyecekti. Halbuki, Hakkı Celis artık Seniha’yı sevmekten veyahut sevmiş görünmekten tiksiniyordu.

Seniha, apartmanda yalnızdı. Sekine Hanım, Cihangir’e gitmiş ve Servet Bey, daire dönüşü bermutat “Cercle d’Orient”da kalmıştı. Cemil, çoktan Viyana’daydı. Genç kızın yarı kocası olacak adama gelince o da mühimce bir iş için Sofya’ya kadar küçük bir seyahate çıkmıştı. Seniha ise, birkaç zamandan beri onun evde hazır bulunmadığı zamanlar misafir kabul etmekten çekiniyordu. Bununla beraber, bugün müstesna ziyaretçilerden birini bekleyen bir hali vardı. Lacivert ve düz eteklik üstüne beyaz bir ipekli erkek gömleği giymiş ve uzun örme bir boyunbağı takınmıştı; saçları gösterişsiz, muntazam, adeta -tabir caizse- resmî taranmıştı. Bir derin koltuğa gömülmüş, kitap okuyordu. Başını kaldırıp birdenbire karşısında Hakkı Celis’i görünce, yüzünde hayret ve şaşkınlıkla karışık bir memnuniyetsizlik belirdi:

“A sen misin?” dedi.

“Bir başkasını mı bekliyordunuz?” diye sordu.

Seniha, kitabını yere fırlattı:

“Hayır, hayır,” dedi. “Yalnız, Faik... Faik Bey gelecekti de...

Sonra birdenbire kendini topladı; genç adamı baştan aşağıya bir süzdü:

“Bu ne kıyafet, bu ne hal! Bir Kazak kadar vahşisin!” dedi.

Genç adam, gülerek, cevap verdi:

“Mamafih, yarın, Kazakların almak istedikleri bir şehri müdafaaya gidiyorum.”

Seniha:

“Nasıl Çanakkale’ye mi!” diye haykırdı. “A, çocuk, niçin bana evvelce söylemedin, seni oraya göndertmemenin bir kolayını bulurduk.

Hakkı Celis, kibirli bir tavırla, dudaklarını büktü:

“Bu esvabı giydikten sonra,” dedi; “herhalde bir yere git-

mek lazımdı. Kısmet Çanakkale'ye çıktı. Hiç müteessir değilimi. Bilakis pek memnunum, ilk defa adamakıllı bir harp göreceğim; adeta içim içime sığmıyor.”

Genç kız, müstehzi:

“Hey, koca kahraman!” dedi.

Tam bu sırada kapının zili çalındı. Seniha, kendi kendine söylenir gibi:

“İşte bu, mutlaka Faik Bey olacak!” dedi.

Doğrusu, bir taraftan da Hakkı Celis'in yanında bulunduğuna memnundu; zira, bu suretle Faik Bey'le kendi aralarında vukuu çok melhuz [olması beklenen] bir izah ve istizaha [açıklama istemeye] imkân kalmayacaktı. Birkaç zamandan beri, uzaktan, mektuplarla kendisini bir gün rahat bırakmayan bu eski sevdalı, kim bilir, şimdi, yüz yüze gelince hırıltı ve zırıltılarını ne kadar fazla bir dereceye çıkaracaktı. Seniha, hayatını ikiye ayıran bu maceranın içinden kolayca sıyrılıp çıkmak istiyordu. Bununla beraber, Faik Bey odadan içeriye girer girmez, Hakkı Celis ikisinin de sapsarı kesildiğini gördü. Seniha, ellerindeki ve sesindeki titremeyi güç zaptediyordu. Bu, şimdiden, için için heyecanlı, tehditkâr ve sitemkâr sessiz bir aşk sahnesiydi. Onun içindir ki, Hakkı Celis, Faik Bey'le selâmlaştıktan sonra hemen kalkıp gitmek istedi. Fakat Seniha bırakmadı:

“Gitme, bu akşam yemekte kalacaksın! Faik Bey de kalacak,” dedi.

Bunun üzerine Faik Bey'in benzi daha ziyade sarardı, adeta dudaklarına kadar bembeyaz oldu:

“Ben, maalesef, yemeğe kalamayacağım. Biraz sonra gideceğim,” diye söylendi.

Seniha:

“A, nasıl olur; söz verdiniz. Davet edildiniz. Kabil değil bırakmam!” dedi.

Ve genç adama o kadar tuhaf gözlerle baktı ki, onda ceva-

ba kudret kalmadı, başını eğip sustu.

Fakat Hakkı Celis, odanın havasında, hâlâ gizli şimşekler seziyordu, ikide bir: “Şimdi tutuşacaklar, şimdi kavga başlayacak,” diyordu ve bu ihtimal önünde kendi mevkiini ziya-desiyle nazik buluyordu.

Mamafih, korktuklarının hiçbirisi olmadı. İkisi de yavaş yavaş kendilerini zaptetmeye ve soğukkanlılıklarını bulmaya başladılar. Faik Bey, kaygısız bir eda ile seyahatini anlat-tı; geçtiği yerlere dair malumat verdi. Sonra Servet Bey ve Sekine Hanım geldiler. Yemek saati gayet sessiz, ağır ve bi-raz da mağmum [sıkıntılı] geçti. Faik Bey, yemekten evvel üst üste dört viski ve sonra da bir hayli şarap içtiği halde, yine bir parça neşelenemedi; gittikçe kasvetli, gittikçe sükûti bir tavır aldı. Seniha, ürkek ve endişeliydi; doğru dü-rüst yemek bile yiyemedi; göğsü daimi bir heyecan içindeydi. Koridorda ufacık bir gürültü onu yerinden hoplatıyor-du; her kapı çalınışında kalkıyor, dışarıya bakıyordu.

Faik Bey, yemekten sonra çok kalmadı; saat henüz ondu, Hakkı Celis’le beraber çıktılar. Seniha’nın eski âşığı, Seniha’nın eski sevdalısına dedi ki:

“Beyoğlu’na kadar yürürüz; olmaz mı?”

Hakkı Celis, Faik Bey’in hiç bu kadar iyi bir çocuk olduğunu hatırlamıyordu. Kendisine ilk defa akran muamelesi ediyordu; sesinde kalbi okşayan bir şey vardı. Bir müddet yan yana sessiz yürüdükten sonra tekrar söze başlayan o oldu:

“Demek yarın gidiyorsunuz;” dedi. “Bilmem size acımalı mı, sevinmeli mi? Zira cephenin arka tarafı pek de ferahlı bir şey değil.”

Aralarına yine bir sükût çöktü. Osmanbey’den Pangaltı’ya kadar birbirlerine tek bir kelime söylemediler. Hakkı Celis’in yoldaşı dalgın ve hızlı yürüyordu. O kadar ki, Hakkı Celis ihtara mecbur oldu:

“Böyle koşarak nereye gidiyoruz?”

Faik Bey gülerek cevap verdi:

“Sahi, dalmışım. Sizi yordum, affedersiniz.”

Hava ağır ve ılıktı. Fesini eline aldı ve hiç şüphesiz bir şey söylemiş olmak için deminki sözünü tekrar etti:

“Demek yarın gidiyorsunuz?”

Yürüdükleri cadde gittikçe kalabalıklaşıyordu. Birbiri ardı sıra birçok otomobiller geçiyordu. Faik Bey:

“Ben görmeyeli, her şey epeyce değişmiş,” dedi. “Acaba Beyoğlu’nda bu saatte gidilecek yer neresidir?”

Hakkı Celis, hiç bilmiyordu. Yalnız bazı arkadaşlarının Tepebaşı’nda bir “bar”dan bahsettiklerini işitmişti. Faik Bey dedi ki:

“Bu gece sizi bırakmayacağım, yarın gidiyorsunuz. Biraz eğleniriz.

Hakkı Celis, Beyoğlu’nda eğlenmenin ne demek olduğunu hep başkalarının hikâyelerinden biliyordu. Belki de birkaç defa kendisinin de bu hayata bir kenarından katıldığı olmuştu.

“Bu kıyafetle nereye gidebilirim?”

Faik Bey babayanî bir tavırla omuzlarını silkerek cevap verdi:

“Adam sen de, o kadar zabıt var, her yere girip çıkıyorlar, yapmadıklarını bırakmıyorlar.”

Biraz sonra, Tepebaşı bahçesinin barındaydılar. Faik Bey, Hakkı Celis’e sordu:

“Ne içersiniz?”

Genç adamı içerdeki gürültü ve kalabalık biraz şaşırtmıştı.

“Hiçbir şey!” dedi.

“Olmaz; mutlaka bir şey içeceksiniz. Garson, iki viski, iki viski.”

Sahnedeki bir Viyanalı kadın Almanca bir şarkı söylüyordu. Bazı Avusturyalı zabıtlar, hep bir ağızdan, aynı şarkının nakaratını tekrar ediyorlardı.

Locaların birinde, kıyafetlerinden dışarıklı veya harp zengini olduğu anlaşılan iki şişman adam yanlarında saçları ve suratları boyalı yarı çıplak kadınlarla mütemadiyen şampanya içiyorlar, meyve yiyorlar ve mütemadiyen sırtarak birbirlerine bakıyorlardı. Hakkı Celis, oturdukları masanın yanında kendi gibi bir ihtiyat zabitini, masadan masaya her türlü vasıtalık vazifesini gören dilsiz adama elleriyle, gözle-riyle, dudaklarının ucuyla bir şeyler anlatırken gördü; niha-yet, eline bir kâğıt verdi, salonun sigara dumanları arkasın-da yarı kaybolmuş bir köşesini gösterdi ve dilsiz o tarafa gitti. Biraz sonra o dumanlar arasından siyahlar giyinmiş, kolları omuz başlarına kadar açık ve sarı saçlı, uzun ince bir kadın belirdi; yavaş yavaş o genç zabitin yanına geldi ve otuz iki dişini birden gösteren bir tebessümle, elini uzattı:

“Guten Abend.”

Biçare genç ne yapacağını, ne söyleyeceğini şaşırmıştı; kadına sigara paketini uzatıyor, gayet fena olduğu anlaşılan bir Almanca ile ne istediğini soruyor, güya yüzlerce iğnenin üstünde gibi iskemlesinde bir türlü rahat oturamıyordu.

Buraya girdikleri dakikadan beri hiç konuşmayan ve yarım saat zarfında üç tane viskiyi susuz, sedasız üst üste yu-varlayan Faik Bey, birdenbire yumruğunu masanın merme-rine vurdu:

“Dünyada kadın kadar berbat bir mahluk var mı?” dedi.

Hakkı Celis, derin bir uykudan uyanır gibi silkindi. Şaş-kın şaşkın arkadaşının yüzüne baktı. Faik Bey’in gözlerine sert ve haşın bir ifade gelmişti:

“Bakınız, şunlara bakınız; sarışın, siyah ve beyaz yılanlar ki, etrafımızda, kıvrana kıvrana kımıldanıyorlar.”

Ve elinin hafif bir hareketiyle soldaki kadınları gösterdi; bir viski daha içti ve büsbütün genç adama doğru çevrilip:

“Zanneder misin ki, diye sordu; “bunlar hakikaten biz-den, bizim cinsimizden olsunlar? Hayır... Bunlar insanlarla

hayvanların haricinde, başka bir cinsten acayip ve korkunç birtakım mahlukattır. Bizim gibi söz söylerler, tebessüm ederler ve ağlarlar, bizi anlar gibi bakan gözleri vardır. Fakat asla, asla bizden değildirler; ne damarlarında işleyen kanların, ne göğüslerinin altında çarpan kalbin bizim kanımız ve bizim kalbimizle münasebeti vardır. Erkeklerin en büyük hatası ve felaketlerinin başlıca sebebi onları da kendilerinden telakki etmeleridir. Onlara beşeriyetin nısfı [yarısı] demişiz; onların kucağında ana diye yatmışız, onları karı diye evimize almışız; onlara sevgili diye kollarımızı açmışız, işte, o zamandan beridir ki, ne vücudumuzda rahat, ne evimizde sükûn, ne kollarımızda kuvvet kalmış. Haberimiz olmaksızın bize sokuluvermişler, zehirlerini gizli bir tarafımızdan şahdamarlarımıza akıttıvermişler.”

Faik Bey, Hakkı Celis'e daha ziyade yaklaştı, şimdi, bir çelik rengi alan gözlerini genç adamın gözlerine saplayarak:

“Bir kadına hiç tutuldunuz mu?” dedi. “Ben, sizin yaşı-nızdayken epeyce kadınlarla münasebete girmiş, aldanmış ve aldatılmıştım. Yirmi beş yaşıma girdiğim zaman artık bıkmış, usanmış bir adam gibiydim; kadınlığın benim nazarımda hiçbir sırrı kalmamıştı; kendi kendime diyordum ki: ‘Adam sen de, işte evveli de bu, ahiri de bu!’ Hele aşk, sevdâ, filan gibi sözler bana vız geliyordu; bunlar hep romancıların uydurduğu martavallar diyordum; fakat bir gün... Yirmi beşimi geçmiş ve hiç olmazsa yirmi beş kadın tanımıştım, birdenbire ne oldu bilmem... On sekiz yaşında bir çocuk gibi... Siz kaç yaşındasınız?”

Hakkı Celis:

“Yirmi iki,” dedi.

Faik Bey, bir susuz viski daha içti ve sözüne şöyle devam etti:

“Yirmi iki... Fakat siz de günün birinde on sekiz yaşı-
daydınız; o yaşta nasıl sevilir, bilirsiniz; mutlaka bilirsiniz.

Zira, hatırlıyorum ki, siz de sevdiniz; siz de benim gibi... Siz de onu sevdiniz.”

Hakkı Celis, sapsarı kesildi ve kalbi şiddetli şiddetli çarpmaya başladı. Faik Bey:

“Evet, evet, biliyorum,” dedi. “Fakat, monşer, hiç o sevilir mi? Ne kadar zaman kendisinden kaçtım; ne kadar zaman bana uzanan elleri ellerimle ittim. Ben istemedikçe o arkamdan koştu; uzun uzun anlatmaya ne hacet... Herkes gibi siz de gördünüz, siz de öğrendiniz; benim karşımda ne kadar zelildi.”

Birdenbire gözleri meçhul bir noktaya daldı. Dakikadan dakikaya dağılan zihnini toplamak istiyormuş gibi başını silkti ve kendi kendine söylenircesine:

“Fakat, vaktaki o benden kaçmaya başladı, ben kovaladım,” dedi. “Hem nasıl kovalayış, monşer, hem nasıl kovalayış! Hudutlar aşıyordum, memleketten memlekete koşuyordum ve yanına vardığım vakit de nefesim tıkanıyor, soluk soluğa kalıyordum, bir şey söyleyemiyordum, yalnız diyordum ki: ‘Bırak seni seveyim. Bırak seni seveyim. Sen istediğini yap, istediğini sev; fakat, müsaade et ki, ben daima yanında bulunayım.’ Zira, onun yanından ayrılır ayrılmaz, sanki havasız kalıyordum, tıpkı sudan çıkarılan balık gibi can çekişmeye başlıyordum. Bilseniz bu ıstıraptan kurtulmak için ne zilletlere katlandım, ne zilletlere... Herkes sanıyordu ki, ben bilerek, ben isteyerek göz yumuyorum; valla-hi billahi herkes böyle sandı... O kızıl saçlı kız, bir ateşin önünde duran bir cadı gibi, beni yerden yere, çukurdan çukura sürüklenir gördükçe, otuz iki dişini birden gösteren bir gülüşle gülüyor ve memnuniyet mesamelerinden fışkırıyordu. Azizim, aşk, bir izzetinefis meselesi, bir izzetinefis yarasıdır. Ondandır, mutlaka intikamımı alacağım, mutlaka...”

Ve yumruğunu tekrar tekrar masanın üstüne vurdu. Hakkı Celis etrafını hiç görmüyordu. Faik Bey’in anlattığı şey-

ler, ondaki zaman ve mekân meflhumunu tamamıyla kaldırmıştı; şimdi, tamamıyla, Seniha'dan ve Faik Bey'den yapılmış ateşten bir leza içinde yaşıyordu.

Titreyerek dedi ki:

“Unutunuz! En iyi intikam bu değil mi?”

Faik Bey acı acı güldü:

“Unutmak, unutmak! Ah, öyle ise sizin hiçbir şeyden haberiniz yok,” dedi. “Onu unutmak için neler yapmadım... Hiçbir şey kâr etmedi, hınzır kız beynimin içinde burgulu bir çivi gibi saplanmış kaldı. Ondan daha çok güzelleriyle düşüp kalktım, ondan bin kat daha seçkinlerini tanıdım; fakat hiçbiri, hiçbiri, onu bana unutturamadı, hiçbiri bir dakika için onu hatırımdan silemedi. Bazen kendi adımlarını unuttuğum kadar sarhoş oluyordum. Lakin onun adı her vakitten daha canlı, daha manalı, dilimden hiç düşmüyordu. Bazen bir kumar masası başında kendimi kaybediyordum, fakat onun hayalini daima yanıbaşında hazır, kâğıtların üzerine aksetmiş ve yeşil çuhanın ortasında raksederken görüyordum. Niçin bu kız benim izzetinesimle oynadı. Beni çamurdan çamura sürükledi. Vallahi billahi intikamımı alacağım, göreceksiniz. Mutlaka...”

Ve yumruğunu tekrar vurdu; bu sefer kadehlerden biri devrilip yere düştü. Faik Bey:

“Garson, bir kadeh ve bir viski daha!” diye bağırdı.

Şimdi, sahnedeki danslar bitmiş, masalar, iskemleler kenara çekilmiş ve salonun ortası umumi dans için hazırlanmıştı.

Hakkı Celis'in yanındaki genç zabıt kadına mütemadiyen bir şeyler alıyordu. Masalarının üstü çiçekle ve birtakım ufak tefek eşya ile dolmuştu. İkide bir eğilip kadının kulağına bir şeyler fısıldıyor ve kadın daima, o geniş tebessümüyle gülerek, yarı anlamış yarı anlamamış bir kimse tavırlarıyla, gözleri hayretten büyümüş, başını sallıyordu. Locada-

ki harp zenginleri oturdukları yerde gittikçe ağırlaşıyorlar, yalnız bazen yanlarındaki kadınlara, bazen aşağıdaki halka sırtlamakla iktifa ediyorlardı. Sağdan soldan birçok ecnebi zabitler kadınların bellerinden yakalayarak dans meydanına atıldılar. Bazı Rum ve Ermeni gençleri de onları taklit etti. Fakat, bu kadınlar dansa başlamadan evvel yorgun ve solgun görünüyorlardı; öyle ki, kavalyelerinin boynuna adeta bir eski esvap gibi asılmıştılar. Hakkı Celis, içinden dedi ki:

“Ne acayip âlem! Burada, herkes kendini eğleniyor zannediyor; fakat, hepsi de can sıkıntısından ne yapacağını şaşırmış, tepinen, bağırان ve bir an evvel sızıp uyumak için sarhoş olan birtakım biçarelerdir. Zavallı insanlar kendi kendilerini nasıl aldatıyorlar! Ve bir hayal-i ham [gerçekleşmeyecek bir düş] peşinde ne çok para, ne çok vakit, ne çok sıhhat sarfediyorlar.”

Yüzünün çizgileri gittikçe aşağıya doğru çekilen ve ağzının içinde dilini güçlükle döndürebilen Faik Bey, Hakkı Celis'e saçlarına temas edecek kadar sokuldu:

“Aşk işlerine bu kadınların hiçbirisi kadar da vakıf değildi!” dedi. “Ne öğrendiyse benden öğrendi; bununla beraber da-ima soğuk ve heyecansız kaldı, mizacına şu kadarcık bir hararet gelmedi, bu kız hep kafasıyla hareket eden bir kızdır; her hareketi bir hesap üzerinedir ve bence kadınların en müthişi işte böyledir; esasen insan olmayan bu mahluk, bir de akıl denilen şeyle silâhlandı mı, adeta dişli, tırnaklı bir canavar haline giriyor; kanınızla beslenmeye başlıyor ve tırnaklarını etinize geçirmek yegâne zevkini teşkil ediyor.”

Faik Bey, viskiden bir yudum daha aldı ve üst üste birkaç nefes sigarasından çekti; gözleri süzüle süzüle adeta yarı kapanmış, kaybolmuştu; dedi ki:

“Canlı şeylerin hiçbirini sevmez. Ne insan, ne köpek, ne kedi, ne civciv. Sevdiği şeyler hep kumaş, taş, boya, rahat ve muntazam odalar, araba, kundura ve çoraptır. Bütün bunla-

rı kendisine temin eden adam nazarında bir ilâh kesilir; zira bu adam bütün taptığı putları avcunun içinde getiren hari-kulade bir mahluktur. Şimdi bunlardan bir tanesini bulmuş... Varacağı adam çok zenginmiş, öyle mi?..”

Hakkı Celis başıyla “evet!” dedi. Faik Bey, vahşi ve acı bir gülüşle:

“Çok zengin, öyle mi?” dedi; “ah, ben ona gösteririm. Ben ona gösteririm. Zengin bir adamla evlenmek... O, buna asla muvaffak olamayacak; asla! Nikâh çarşambaya diyorlar, değil mi? Çarşambaya hah! hah! hah! Çarşambaya... Bileklerimi şurdan keserim, eğer Seniha çarşambaya evlenebilirse... Vallah billah!”

Hakkı Celis:

“Nasıl mani olabilirsiniz?” diye sordu.

“Nasıl mı mani olabilirim? Nasıl mı mani olabiliyim? Hah! hah! Monşer, senin de hiçbir şeyden haberin yok...”

Faik Bey’in sesi, yüzü, konuşması, hareketleri bütün muvazenesini kaybetmiş, mevcudiyeti karmakarışık bir hale girmişti. Hakkı Celis, artık hem ondan, hem etrafındaki nafîle gürültüden rahatsız olmaya başlamıştı. Hele “tango” denilen muhtelif dans silsilelerinin hayvani ve iptidai manzaralarını seyretmekten bıkmış ve usanmıştı... Faik Bey de, yavaş yavaş kendisiyle konuşmaktan yorulmuş ve yanındaki kadınlara sarkıntılık etmeye başlamıştı; birdenbire ayağa kalktı:

“Ben gidiyorum, yarın sabah çok erken kalkmaya mecburum!” dedi.

Faik Bey, onu alıkoymak için pek çok ısrar etti; fakat genç adamın kararı önünde fazla mukavemete imkân görmedi. Yalnız Hakkı Celis elini sıkıp ayrılırken:

“Göreceksiniz, o evlenmez, o evlenemeyecek!” diye bağırdı ve bulunduğu yere yığıldı, kaldı.

Hakkı Celis, dışarıya çıkar çıkmaz geniş bir nefes aldı. Ne kadar güzel bir gece sonuydu. Gökyüzünde nereden geldiği

bilinmeyen bir aydınlık geçtiği yerlere beyaz ve tatlı bir gölge salmıştı. Gündüzün o kadar adi ve mânasız görünen Galata'nın o sıra sıra evlerine bile esrarlı bir hal gelmişti. Genç adam, günün bütün vakalarını düşündü; Belkıs Hanım'dan itibaren, bütün gördüğü çehreler, dokunduğu eller, işittiği sözler hep birden, karmakarışık beynine hücum etti. Bu ne kadar çok, acayip şeylerle dolu bir gündü.

Hakkı Celis, on iki saat zarfında on iki senelik bir hayat tecrübesi yapmış gibiydi. Belkıs Hanım'ın, yalvaran ve titreyen etinde, ona, behimi [hayvanî] hazların ne kadar esrarı varsa bir anda açılıvermişti.

Nuriye ve Neyyire Hanımlar gibilerin iğreti ruhlarında tecelli eden bir nevi zoraki içliliğin ne gülünç sevaikten [güdülerden] çıktığını öğrenmişti. Seniha'dan, kendisine ulvi, yüksek, derin, hudutsuz, ince, dolaşık görünen şeylerin ne kadar aşağılık, düz, dar, kaba ve basit olduğunu hissetmişti ve Faik Bey'den aşkın her türlü tecellilerinden şifa bulmaz bir tarzda öğrenmişti; "bar"daki âlemde ise, sefahat denilen şeyi iğrenç ve müthiş olmaktan ziyade yavan ve boş bulmuştu. Bütün insanların o kadar coşkunlukla, o kadar humma ile tırmandıkları hayat, hep bu yavan ve boş unsurlardan mürekkep değil miydi? Bu unsurlar ki, Belkıs Hanım'ın titreyen vücudundan, Nuriye ve Neyyire Hanımların iğreti ruhlarındaki içlilikten, Seniha'nın arzu ve tamahlarından, Faik Bey'in öfkesinden, "bar" halkının o zoraki neşvesinden ibaretti. Hakkı Celis'in aklına, zavallı Faik Bey'in bir sözü geldi: "Cephenin arkasındaki hayat daha iyi değil!" Bu avare adam belki bu sözü bir şey söylemiş olmak için söylemişti. Fakat, ne dereceye kadar bir hakikatin tarifiydi...

Hakkı Celis, kendi kendine bu sözü tekrar etti:

"Cephenin arkasındaki hayat daha iyi değil!"

Naim Efendi'nin konağı hâlâ kiralıktır. Fakat, henüz bir kıracı zuhur etmedi. Çok bakanlar, çok gezenler oldu; kâh bunların şartları Naim Efendi'ninkine, kâh Naim Efendi'nin şartları bunlarınkine uymadı. Konak büyük, viran ve kasvetliydi; burada, şimdiki hayata göre ancak üç aile bir arada yaşayabilirdi; bunun için de konağı birtakım bölüklere ayırmak lazım geliyordu. Halbuki Naim Efendi, buna asla razı değildi:

“Ben öldükten sonra, isterseniz, yıkınız, diyordu. “Fakat, ben sağken hiçbir tarafına el dokundurımam, hiçbir tarafına el dokundurtmam, hiçbir tarafına el dokundurtmam, hiçbir tarafına...”

Hastalıktan, yalnızlıktan, biraz da yoksulluktan, son zamanlarda, huyu çok değişti; hırçın, hiddetli bir ihtiyar oldu. O kadar ki, Selma Hanımefendi bile, artık ona laf dinletemiyordu. Hele Sekine Hanım, babasının yanında ağzını açıp bir tek kelime söyleyemez oldu; bütün hayatında usluluğu ve yumuşaklığıyla tanınmış bir adamda bu hiddet ve şiddet, adeta, bir ateh [bunama] veya bir cinnet alâmeti olarak telakki edilmekteydi. Bunun içindir ki, herkes, önünde

boyun eğmek mecburiyetini hissediyor ve bütün huysuzlukları bir delinin buhranları gibi, mazur görülüyordu. Bununla beraber etrafındaki boşluk derinleştikçe derinleşti; evvelce hemen her gün gibi konağa gelen Sekine Hanım, yavaş yavaş haftada bir iki defa gelmeye başladı, bu da ekseriya babasının yanma girmeyerek ve Cenân Kalfa ile eşyasız, soğuk odalarda, ayakta fısıll fısıll görüşmeye mecbur olmak şartıyla... Selma Hanımefendi ise, bir aydan beri, bir defa ayağını konağa atmadı; ara sıra adamlarından birini göndermekle iktifa ediyordu. Zavallı Naim Efendi bu suretle büsbütün yalnız kaldı; yalnız kalmaktan da sıkılıyordu. Her saat, her dakika Hakkı Celis'i arıyordu. Adeta bu çocuğun tiryakisi olmuştu. İkide birde: "Hiçbir haber yok mu? Daha gelmeyecek mi? Bu ne uzun harp, ne uzun! Artık bir nihayete erse; lehimizde yahut aleyhimizde, nasıl olursa olsun, bir nihayete erse!.." deyip duruyordu.

Vakıa Hakkı Celis'ten kâh doğrudan doğruya kendine, kâh hemşiresine sık sık haberler geliyordu. Fakat Naim Efendi'nin ona ihtiyacı en ziyade kendi derdini dökmek, kalbini boşaltmak içindi.

Gerçi, yavrucak, ne kadar gönlüne göreymiş; kendisini de ne kadar iyi dinler; ne kadar iyi anlardı; ailesi içinde hiç kimse ne hemşiresi, ne kızı bu çocuk gibi cana yakın değildi. İkide bir Cenân Kalfaya derdi ki:

"Cenân, bu çocuğa bir şey olursa, rica ederim, benden saklayınız; zira, işitir işitmez, dayanamam, mutlaka derhal ölürüm!"

Herkese karşı kapanan kalbi, yalnız bu çocukla Seniha'ya karşı açık kalmıştı; hayatta o kadar birbirinden ayrı duran bu genç kızla, genç adam, akıbet bu can çekişen ihtiyarın gönlünde birleşmişti. Resimleri de bir arada başı ucunda duruyordu. Kâh birine, kâh öbürüne bakıyor, bazen ikisini birden yan yana tutup saatlerce dalıp kalıyordu.

Nihayet, bir gün Hakkı Celis çıkageldi. İki gün için me-
zuniyet almıştı. Bu hâdise, Naim Efendi için hayatının son
sevinçli saatlerinden biri oldu. İki de birde yatağın içinden
ince uzun kollarını uzatıyor, genç adamın başını okşuyor-
du. Hakkı Celis ona şişmanlamış, uzamış, genişlemiş görü-
nüyordu.

“Muharebe sana yaradı; maşallah, maşallah evladım...
diyordu.

Genç adam, ona, Çanakkale Harbinin bazı müheyyiç [he-
yecan verici] safahatını anlatmak istedi. Fakat, Naim Efendi
bunların hiçbirini dinlemedi; Hakkı Celis'e baka baka ve
arada bir elleriyle başını okşaya okşaya bir hâl oldu. Sonra
birdenbire ona kendi derdini anlatmak ihtiyacını duydu.

“Semtime uğrayan kalmadı;” dedi. “Bir ay var ki, ninenin
yüzünü görmedim, haftalardan beri teyzen bir kerecik ol-
sun gelip hatırıma sormadı. Bilmem ki, onlara ne yaptım,
evlâdım? Kabahatim nedir? Burada yalnız başıma çektikle-
rimi sana anlatamam; diri diri bir mezara gömülmüş gibi-
yim. Geceleri Hasan'la Cenân'ı karşıma alıp konuşmaya
mecbur oluyorum. Kimsesizlik o kadar canıma tak diyor...
Seniha'nın izdivacı kalmış işittin mi?”

Ve genç adama cevap vermeye vakit bırakmaksızın sözü-
ne devam ediyordu:

“Yalnız kimsesizlik olsa ne ise evlâdım; ya bu yoksulluk...
Geçen gün ekmeksiz kaldım... Yemeği ekmeksiz yedim.
Vallahi evlâdım; bu da başıma geldi... Bazı geceler, karanlık-
ta kalıyoruz. Gaza para yetiştirmek ne mümkün... Bir gün
Cenân'a dedim ki: 'Bari yatağımı sokak üstündeki odalar-
dan birine nakledelim, hiç olmazsa caddenin fenerlerinden
biraz aydınlık alırız.' Cenân acı acı güldü ve o gece tabağın
içine biraz zeytinyağı koydu, etrafına pamuk ve bez parça-
ları sıraladı: Ben karanlıkta kalmayayım diye bu acayip
kandili yaktı. Çoktandır kahvenin, çayın tadını unuttum...

Diyorlar ki Servet Bey'in evinde kemafissabık [eskisi gibi] eğlentiler, ziyafetler devam edip duruyormuş!"

Söylendikçe sesi titriyor; gözleri sulanıyordu:

"Mamafih bu sözler aramızda kalsın evlâdım," dedi, "zannetmesinler ki, kendilerinden muavenet istiyorum, hayır, hayır. Allah göstermesin, ben burada her türlü felâkete, mahrumiyete, zarurete katlanırım; fakat istemem ki kimse-ler halime vâkıf olsun, sana söylüyorum, çünkü sen başka bir çocuksun, büsbütün başka bir çocuksun."

Tekrar kollarını uzatıp, genç adamın başını okşadı:

"Her gün evin eşyalarından bir şey satıyorum," dedi. "Ev-vela fuzuli mobilyalardan, tatlı takımlarından, büfelerden, masalardan, kanepelerden başladık; şimdi sıra yataklara, yorganlara geldi. Sofadaki o güzel halıların hepsi gitti evlâ-dım, girerken dikkat etmedin mi?"

Hakkı Celis, Çanakkale'ye gitmezden evvel, bütün bu ha-lıların, bu masaların birer birer mezada gittiğini biliyordu. Kaç kere biçare Naim Efendi'yi bu sefaletten kurtarmak için büyük ninesinin ayaklarına kapanmıştı; fakat, bu sert kalpli kadın demişti ki:

"Satmak, onun eski âdetidir, eski illetidir; bırakmalı sat-sın, satsın, ta ki satacak bir şeyi kalmayıncaya kadar... An-cak o vakit rahat edecek ve söz dinleyecek... Niye yanıma gelmiyor, niye bin türlü bahane ile o baykuş yuvasında sa-kalını Hasan Ağa denilen o hırsızın eline vermiş oturuyor?"

Konak, Naim Efendi'yle beraber, her gün biraz daha yıkı-lıp gidiyordu. Vakıa sağı solu yangın viraneleriyle çevrilmiş olan bu evin harici manzarası pek mağmum bir şeydi, fakat asıl içine girildikten sonradır ki insanın kalbine korku ile karışık derin bir kasvet çöküyordu. Zili bozulan sokak ka-pısı ağır bir tokmakla vuruluyor ve birçok gıcırtilarla, mus-tarip bir hayvan gibi sarsıla sarsıla açılıyordu. İçeriye atılan ilk adımda göze tesadüf eden manzara kırık dökük, yırtık

pırtık birtakım eşya yığınları, buruna çarpan koku bir nevi toz ve küf kokusuydu; kımıldamaktan ve söz etmekten bıkmış, yarı derviş, yarı meczup kıyafetli bir uşak arkasından ve bu eşya yığınları arasından iç avluyu geçip de harem da-iresine varıldı mı, insanı istila eden hüznün daha ziyade artı-yordu; burası tıpkı yer altında bir mahzen gibiydi, sanki, senelerden beri hiçbir tarafından ne hava, ne ziya almıştı; bununla beraber, divanhaneler ve dehlizler çepeçevre geniş, perdesiz ve pervazları sökülmüş pencerelerle muhattı [çev-rilmiş] ve bu pencerelerin camlarından birçoğu kırıktı; bu kırık camları örten örümcek ağlarının arkasında kış, yaz rutubetten, adeta bozulmuş birtakım su yolları gibi sızan yüksek bahçe duvarlarının esmer şekilleri görünüyordu; her basamağı bir ayrı ses çıkaran merdivenlerden çıkıp da eskiden, büyük otellerdeki “hol”ler tarzında Psaltî’ye döş-tilmiş büyük sofaya varılır varılmaz en hafif bir ses bile boş bir kubbenin altında gibi aksisedalar çıkarıyordu. Bu sofa-da, şimdi her tarafından pamukları fırlamış iki eski “oto-man” ile bir ayağı kırık ceviz bir orta masasından başka eş-ya namına bir şey kalmamıştı. Bu cevizden masanın üstün-de çok zamandan beri işlemeyen pirinçten bir antika saat duruyordu. Yerde her tarafından yırtılmış bir eski keçe her adımda insanın ayağını çeliyordu; sonra loş ve çıplak bir dehlizden boş odaların kapalı kapıları önünden geçiliyor-du. Bu odaların bazılarında kuşlar yuva yapmıştı; bazıların-da ise -Cenan Kalfanın iddiasına göre- periler ve cinler otu-ruyordu. İhtiyar kadın:

“Vallahi, geceleri adeta bizim gibi konuşuyorlar, gülüş-üyorlar, şarkı söylüyorlar, tepinip oynuyorlar. Bazı da bir kavga, bir dövüşür, gidiyor,” diyordu.

Perilerle cinlere yuva olan bu odaların kapıları hiç açıl-mazdı ve karanlık basar basmaz Cenan Kalfayı öldürseler önlerinden geçmezdi.

Konakta yalnız Seniha'nın odasıdır ki, zamanın ve nisyasının [unutmanın] kahrına uğramadı; burası Naim Efendi'nin bir kapalı bahçesi halinde kaldı. Hâlâ ayağa kalkabildiği günler, duvarlara tutuna tutuna oraya kadar gidiyor ve genç kızdan kalmış eşya döküntüleri arasında saatlerce merakabeye [kendi iç dünyasına dalmak] dalıyordu. Burası bir mabet gibi daima süprülüyor, temizleniyor ve eşyanın hiçbirine dokunulmuyordu.

Naim Efendi, Hakkı Celis'e biraz evvelki sözünü tekrar etti:

“İzdivaç kalmış diyorlar, öyle mi?”

Genç adam:

“Zannederim, dedi; “zira, ben gitmezden evvel birkaç güne kadar nikâh olacağı söyleniyordu, ben gittim, geldim, ortada hâlâ olmuş bitmiş bir şey yok... Demek ki...”

Naim Efendi, Hakkı Celis'in sözünü kesti:

“Acaba bu işin bozuluşunu neye hamledersiniz evlâdım?”

Hakkı Celis, Faik Bey'le bir ay evvelki konuştuklarını hatırladı ve içinden: “Buna sebep mutlaka odur!” dedi.

Halbuki, Seniha'nın izdivacına mani olan sebep ne o, ne bu idi. Bundan bir ay evvelki bir iş için Sofya'ya gittiği söylenen (...) Mebusu Necip Bey, hâlâ İstanbul'a dönmemişti, bir haber de göndermemişti. Bazı kimseler, Viyana'da bulunduğunu, bazıları Münih'e gittiğini söylüyorlardı. Seniha, Berlin'le Viyana arasında mekik dokuyan biraderi Cemil'den üst üste, ona dair malumat sordu, fakat hiçbir şey öğrenemedi. Bu, her cihetten esrarengiz bir gaybubetti ve bin türlü faraziyeye meydan açıyordu. Mesela Belkis Hanım diyordu ki:

“Bey söylüyor, bu adamın âdeti böyleymiş. Her rast geldiği kıza izdivaç vâdeder, bir müddet eğlenir, sonra vazgeçer, bırakır, gidermiş. Berlin'de böyle kaç Alman ailesi, Viyana'da kaç Avusturyalı kız bu zengin nişanlının yolunu bek-

liyormuş. Bu, İstanbul'da ilk macerası olduğu için bize hayret veriyor, vakıa, (...) Mebusu Necip Bey'in oynadığı oyunların bu en cüretlisidir. Bakalım, bu sefer işin içinden nasıl sıyrılacak!”

Nuriye ve Neyyire Hanımlar ise, bu hâdiseden dünyanın en hayali romanlarını yapıyorlardı. Diyorlardı ki:

“Bu adam ne mebus, ne de zengindi. Kendisine mebus ve zengin süsü veren acayip ve esrarengiz bir serseriydi. Belki de ‘Arsen Lüpen’ tarzında zarif ve kibar bir hırsızdı. Seniha'nın evindeki tantana ve alayı [gösterişi] gördü, mühimce bir şey çalabilirim sandı, bir yolunu buldu, sokuldu; baktı, tetkik etti; sonra anladı ki, çalmak zahmetine değer bir şey yok, başını aldı; çıktı gitti...”

Bu iki genç kızın bu garip gülünç hikâyelerini dinleyenlerden bazıları bir tuhaflık olsun diye:

“Çalacak bir şey bulmadı mı? Neden? Seniha'nın kalbini çaldı, bundan daha kıymetli ne bulabilirdi?” diyorlardı.

Vakıa, Seniha için, bu gayet ağır bir darbe oldu, ve belki hayatta yediği darbelerin en ağırı bu idi; zira bu sefer tamam can alacak yerinden, hulyalarının, hesaplarının, tasavvurlarının merkezinden, gurur ve nefsaniyetinden yaralanmıştı. Fakat bu felakete o kadar vakar ve metanetle tahammül etti ki, hiç kimse eleminin derecesine vâkıf olmadı, hattâ kendisini pek yakından tanıyanlar bile: “Ne kadar kayıtsız kız! Ne kadar havai ve geniş yürekli!” dediler. Bunlar arasında yalnız Faik Bey'dir ki, sevgilisinin yüreğinde açılan yarayı bütün çirkinliğiyle gördü ve ona gördüğünü hissettirdi. O günden beri, genç kız, eski âşığının amansız düşmanıdır ve ona her vesileyle hakaret etmekte vahşi bir haz duyuyor.

Hakkı Celis, Naim Efendi'yi ziyaretinin ertesi günü, gidip Faik Bey'i bulmak arzusunu bir türlü yenemedi. Onu evinde aradı. Tokatlıyan'a, Lebon'a baktı, nihayet, akşam üstü, Doğ-

ruyol'da gezinenler arasında tesad f etti. Faik Bey, o "bar" gecesindeki kadar geveze değildi; ne de Seniha'ya dair birtakım yeni hasbıhallere meyilliydi; yalnız için için birçok mühim şeyler yapmış, birçok mühim şeyler öğrenmiş gibi manidar bir ketumluğu ve izdivacın bozululu unu kendine atfet-tirmek isteyen esrarlı bir tavrı vardı. Arada bir diyordu ki:

"Zavallı Seniha Hanım; en son emeli de mahvoldu. Senelerden beri o kadar itinalarla kurduğu bina iskambil k ğı-dından yapılmış  atolar gibi bir nefeste yıkılıverdi. Ne kadar mustarip, ne kadar mustarip... Bilmezsiniz. Suratından d   en bin parça oluyor. Gidip gördünüz m ?"

"Hayır; belki bu ak am... Çünkü yarın erken yine cephe-ye dönüyorum," dedi.

Faik Bey sözüne devam etti:

"Aman, bir defa olsun görünüz, k    k hanımın cephesi Çanakkale cephesinden daha müthiş bir hal aldı. Güya için bozulmasına sebep bizmi iz gibi..."

Bunu söylerken bıyık altından: "Benim ya, ne ise!" diyen bir tebessümle gülüyordu.

Hakkı Celis'le Faik Bey, Doğruiol'da böyle konuşarak yürürken, birdenbire ta yanlarından lastik tekerlekli bir arabada Seniha ge iverdi. Genç kız, onları g rm   t , fakat, g r-memezlikten geldi, kalabalığın arasında T nel'e doğru uzaklaştı, gitti.

Biraz sonra Faik Bey'le Hakkı Celis, Seniha'yı yine aynı araba içinde yukarıya doğru dönerken gördüler. Fakat bu sefer, genç kız onların önünden geçerken arabasını durdur-du ve tavrıyla onları çağırdığını anlattı. Ikisi birden yaklaştı-lar. Faik Bey'e elini bile uzatmadı ve derhal Hakkı Celis'le konuşmaya başladı; genç adamı güya senelerden sonra ilk defa g rm    gibi ydi, yüzüne hayret, şefkat ve sevinçle bakı-yordu. Sesi ok ayıcıydı:

"Haydi, arabaya bin, eve gidelim," dedi.

Ve Hakkı Celis'in tereddüdü üzerine:

“Kuzum, rica ederim, mademki yarın gidiyorsun,” diye yalvardı.

Faik Bey, sapsarı kesilmiş, kaldırımın bir kenarında duruyordu; genç adam, ona selâm verdi ve arabaya atladı. Seniha ise hafifçe başını eğdi. Eski çocukluk arkadaşını ve büyükhı halasının oğlunu böyle yanibaşında hissetmekten pek memnun görünüyordu.

“Seni kaçırdım, seni kaldırdım; ne iyi oldu, değil mi? Bu akşam çok eğleneceğiz, göreceksin...” diyordu.

Ve bir öpücükten daha tatlı bir tebessümle genç adamın yüzüne bakıyordu. Birdenbire dedi ki:

“Demincek o serseri sana neler anlatıyordu? Mutlaka benim aleyhimde bir şeyler söylüyordu, mutlaka... Siz ne vakitten beri bu kadar dost oldunuz?”

Hakkı Celis kızarak başını önüne eğdi:

“Bir tesadüf;” dedi. “Gerçekten caddede rast geldim, birkaç adım beraber yürüdük ve gayet havai birkaç şey konuştuk, işte o kadar...”

Bunları söyleyerek gözünün ucuyla Seniha'ya baktı, ona da birdenbire mahcup bir tavır gelmiş, yarı kapanmış, uzun, kıvrık ve sürmeli kirpiklerinin altında gözlerindeki mâna seçilemiyordu; fakat yüzünün çizgilerinde zorla gizlenmek isteyen hareketler ve ifadeler vardı. Her ikisi de bir müddet sükûtî kaldılar. Seniha silkindi ve deminki müşfik, memnun ve okşar gözlerle genç adama bakıp:

“Ne kadar memnunum, seni bulduğuma ne kadar memnunum; bu akşam yalnız, yapayalnızdım; ne yapacağımı bilemiyordum,” dedi ve çıplak elini laubali, samimi bir tavırla Hakkı Celis'in dizi üstüne bıraktı. Hakkı Celis bir şey söylemiş olmak için sordu:

“Neden o kadar yalnızsınız, teyzem, eniştem yok mu?”

Seniha:

“Sahi, sana söylemeyi unuttum,” dedi. “Zavallı büyükbabam bu sabah birdenbire çok ağırlaşmış. Hepimiz gittik, vakıa ne ben, ne babam yanına giremedik; fakat annem odasından ağlayarak çıktı; bir dakika yanından ayrılamayacağını söyledi.”

Hakkı Celis:

“Daha dün akşam orada yanıdaydım; her vakitten pek farklı değildi; ne tuhaf!” dedi.

Seniha, yarı suni, yarı hakiki bir teessürle:

“Bugün içim çok fena oldu o konak ne hale girmiş. O ne sefalet, ne harabi...”

Biraz düşündü, daldı, dudaklarını ısırды ve küçük bir kız tavrıyla Hakkı Celis’e sokulup dedi ki:

“Bu gece, eski şeylerden bahsedelim; uzun uzun konuşalım; ben sana anlatayım, sen bana anlat! Olmaz mı?”

Böyle konuşarak apartmana vasıl oldular. Genç kız, kapıdan içeriye girer girmez ilk sorduğu şey bu oldu:

“Mektup var mı?”

Hizmetçinin menfi cevabı üzerine biraz sinirlenir gibi oldu; boynundaki kürkünü bir tarafa, manşonunu bir tarafa attı ve acele acele çarşafının pelerinini çıkardı, sonra Hakkı Celis’e dönüp:

“Gel, odama gidelim,” dedi.

Seniha’nın odası büyük muhteşem bir paravana ile yatağa ve tualete mahsus iki kısma ayrılmıştı; o kadar ki, bir tarafta oturan kimse diğer tarafta neler olup, neler geçtiğini göremezdi. Yere yumuşak, kadifemsi bir kırmızı hah döşenmişti, mobilyanın rengi bu halının biraz daha koyusuydu, perdeler güvez ipektendi ve tavandan sarkan elektrik lambasının abajuru ala yakın, üzerine Japonkârî resimler işlenmiş bir kumaştandı. Öyle ki bu da daimi bir gurup kızılığı içinde gibiydi ve havasına keskin kokular sinmişti.

Renk ve koku Hakkı Celis’i sarhoş eden şeylerdendi ve

ne gariptir ki en çok sevdiği renk bu renk, en hoşlandığı koku bu kokuydu; bilâihtiyar [elinde olmayarak] içini çekti:

“Oh, ne güzel bir odanız var,” dedi; “bu rengi pek severim; zannederim ki, geçmiş zamanın meşhur maşukaları hep bu renkte giyinirlerdi. İspanya’yı bu renkte tasavvur ederim; bu renk bana çok ateşin, hummalı, zorlu mehib [heybetli, korkunç] ve müthiş şeyleri hatırlatır; Barres’in cümleleri, d’Annunzio’nun mısraları, boğa güreşleri, Don Joze’nin macerası... İşte hatırıma hep böyle şeyler gelir.”

Bir müddet gözleri kamaşmış gibi etrafına bakındı ve bir taburenin üstüne oturdu:

“Hele bu koku,” dedi. “Pek iyi bilmiyorum, bu koku nelerden hasıl oluyor, karanfil çiçeğinden, diş tozuna ve bazı çok kullanılmış ve biraz kirlenmiş kadın çamaşırlarına kadar hep bu kokuyu sezerim.”

Seniha, genç adamın bu son cümlesine kahkaha ile güldü; o, kendinden geçmiş bir halde, sayıklar gibi, sözüne devam etti:

“Hangi sihirbaz size bu kokuyu hazırladı? Ve kimi büyülemek için? Zira en müthiş büyülerin kokusu mutlaka bu kokudur. Bunun içinde, birer kekik ve mercanköşk gibi baharatlı nebatlardan bir şey var; fakat mutlaka bir cadı bütün bu nebatları kaynatmış imbiğe, fevkatabiye [doğa üstü] bir şey kattı, belki bir şeytanın terinden veya bir cinin tükürüğünden birkaç damla karıştırdı. Zira, bu koku en sakın, en rakit [durgun], en berrak ruhları bile derhal bulandıracak bir kuvvettedir. Ben bile bunu duyduğum zaman büsbütün başka bir adam olurum.”

Seniha bir taraftan seviniyor, bir taraftan soruyordu:

“Ne olursun? Söyle bakayım, ne olursun, ne olursun?”

Genç adamın gözleri birdenbire paravananın üzerindeki resme daldı; bu resim, bir ağacın altında yarı dişi, yarı erkek

bir delikanlı uzanmış uyuyor gösteriyordu. Arkasından, elinde küçük bir lamba ile uzun çıplak kollu bir Psychée gülererek, yavaş yavaş ona doğru yaklaşıyordu. Genç adam, gözleri bu levhaya dalmış, kendi kendine söylenir gibi:

“Mutlaka,” dedi; “Psychée’nin lambası tüterken böyle kokardı.”

Ve Seniha tekrar kahkaha ile güldü. O zaman Hakkı Celis, gözlerini onun çıplak omuzlarına çevirdi; zira, Seniha, şimdi, arkasında hafif bir ipekli kombinezonla tuvalet masasının önüne oturmuş, tekrar toplamak için saçlarını çözüyordu.

Seniha’nın Hakkı Celis önünde bu ilk soyunuşu değildi. Lakin Hakkı Celis bu haliyle onu ilk defa görüyorum sandı.

Ne kadar narin ve aynı zamanda ne kadar yuvarlak ve dolgun kolları vardı; şimdi, bir yığın kızıl saç altında örtülü duran ensesi ve omuzları demincek ne harikulade, ne zarif hatlarla kımıldıyordu. Aynanın içinden vücudunun daha harim [gizli] ve daha ziyade baş döndürücü tarafları görünüyordu, saçlarına doğru kaldırdığı kolları göğsüne ve koltuklarına keskin bir ifade vermişti. Hakkı Celis, birden genç kızın aynadan kendisine gülererek baktığını gördü ve kabahat esnasında yakalanmış çocuklar gibi kızardı, ne yapacağını şaşırdı, başını önüne eğdi. Seniha:

“Niye birdenbire sustun? Ne güzel şeyler söylüyordun,” dedi.

Ve Seniha bunları söylerken, Hakkı Celis’e, öyle bir tavırla ve o kadar derinlere giden bir nazarla baktı ki, zavallı çocuk neye döndüğünü bilemedi, o ana kadar hiç bilmediği bir şiddetli heyecana tutuldu; birdenbire boğazına birçok hıçkırıklar hücum etmişti, kendini tutmak istedi, muvaffak olamadı, oturduğu yerde, dirseklerini dizlerine dayadı, başını elleri içine aldı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Seniha, bu ani hâdise karşısında ne fazla hayrete, ne de

fazla telaşa düştü; güya Hakkı Celis'in uğradığı hal pek tabii bir şeymiş gibi şuh bir eda ile başını çevirdi.

“O yaptığın ne? Ağlıyor musun?” dedi: “Niçin? Niçin? Niçin?”

Ve yerinden kalktı, yavaşça genç adama yaklaştı, yüzünün üstünde kilitlenmiş ellerini açmak istedi.

“Ne çocuksun! Hâlâ ne kadar çocuksun! Ayol durup dururken böyle ağlanır mı? Neden, söyle bana! Söyle bana!” diyordu ve bir taraftan da gülüyordu. Masanın üstünden büyük bir kolonya şişesi aldı, turuncu mayiden genç adamın başını ıslattı:

“İster misin, bir pencere açayım?” diye soruyordu. “Belki oda, çok sıcak... Belki deminden beri o kadar methettiğin koku başına vurdu; belki sinirlerini bozan odanın rengidir... Söyle hangisi, söyle hangisi?”

Hakkı Celis hiç cevap vermiyor, mütemadiyen ağlıyordu. Genç kız, ağlayan çocuğun ta yanına sokuldu. Dizlerinin dibine oturdu ve beyaz kollarını onun göğsüne doğru uzattı; askerî kostümünün düğmelerini çözmeye çalışıyordu. Genç: “Bırak, bırak!” diyordu.

Seniha, birdenbire bir büyük abla tavrı takınmıştı, ilacını almaktan imtina eden [çekinen] bir hasta çocuk gibi Hakkı Celis'i azarlamaya başladı:

“Sen delisin, mutlaka delisin!” diyordu ve saçlarını okşayarak, “bu kafanın içine bin türlü acayip fikirler, bin türlü divanelikler tıkıyorsun, tıkıyorsun; adeta beyninden bir hazımsızlığa uğruyorsun. Bütün varlığın bulanıyor, sinirlerin altüst oluyor ve nihayet, tahammül edemeyip böyle boşanıveriyorsun...”

Hakkı Celis müsel sel [birbirini izleyen] hıçkırıkları arasında hayal meyal anlaşılabilir bir sesle:

“Bu ilk defadır ki ağlıyorum,” dedi. “Ne kadar... Ne kadar zamandır, ta çocukluğumdan beri hiç böyle kana kana ağla-

mamıştım... Bırak beni... Bilsen ne kadar tatlı bir şey... Bil-
sen ağlamak ne kadar tatlı...”

Ve daha ziyade hıçkırımaya başlıyordu. Seniha, Hakkı Celis'i kendi haline bıraktı, tekrar tuvaletine avdet etti. Bir taraftan saçlarını topluyor, giyinmeye hazırlanıyor. Diğer taraftan kendi kendine söylüyor gibi:

“Mutlaka bir sebebi olacak;” diyordu. “Hiç böyle sebepsiz ağlanır mı? Mutlaka bir sebebi olacak...”

Bunun üzerine genç adam, yaşla sırsıklam yüzünü Seniha'ya çevirdi ve gözlerinin üstüne doğru düşen saçlarını iki eliyle arkaya doğru iterek:

“Niçin ağladığımı bileceksin, mutlaka bileceksin!” diye haykırdı. Seniha, Hakkı Celis'e ta yüreğe saplanan bir nazarla baktı ve işveli bir sesle:

“Demek beni hâlâ seviyorsun!” dedi.

Genç adam, ne cevap vereceğini bilemedi; o da Seniha'yı hâlâ sevmekte olduğunu bugün ve bu saatte anlamıştı. Kalbimiz ne kadar beklenmeyen şeylerle doludur; kendi heyecanlarımız önünde ekseriya kendimiz hayrete düşeriz. Deruhî varlığımız hudutsuz ve karanlıktır. Bu hudutsuz karanlıkta yol alabilmek için ya çok cesaretli, ya çok tecrübeli ve bir ilhama mazhar olmuş kadar ermiş bulunmak lazım gelir.

Vakıa Hakkı Celis, son zamanlarda, ruhunun teşrihini [açma, yayma] yapmaya epeyce alışmıştı; lakin elinde bir milden başka aleti olmayan bir cerrah gibi, daima muayyen bir fikre inip çıkmaktaydı. Benliğinin gizli bir köşesinde çoktan beri kapanmış sandığı yaranın böyle birdenbire tekrar açılıvermesi onu epeyce şaşırttı, kendi kendine: “Evet, demek hâlâ seviyormuşum! Demek hâlâ seviyormuşum!” dedi. Fakat, bu hakikati keşfediş, biraz evvel onun için bir tatlı hayretken Seniha'nın son işvebaz ve müstehzi tavrı önünde birdenbire acı bir kanaate inkılâp etmişti. Onun içindir ki, genç kızın: “Demek beni hâlâ seviyorsun!” suali

üzerine o kadar saffetle, o kadar coşkunlukla hattâ o kadar haz ve neşve ile akan göz yaşları bulanarak, bozularak, yudum yudum zehir halinde içine döküldü ve keskin kokulu, ateşin renkleri içinde hıçkıran deminki genç birdenbire soğuk, sükûtî ve çekingen bir çocuk haline girdi.

Seniha, nafîle yere onu tekrar açmak, söyletmek, ağlatmak istedi; fakat bütün emekleri boşa gitti. Hakkı Celis, genç kızın sözlerine ancak bir iki kelime ile cevap veriyordu. Seniha ona, çocukluklarına dair bir sürü müşterek hatıralardan bahsetti; beş altı yıl evvelki Ada âlemlerini yâda getirdi; kâh şefkatli, kâh zalimane tavırlar takındı; kâh bir küçük hemşire gibi göğsüne sokuldu, kâh bir genç anne gibi onun başını göğsüne dayadı; hiçbir, hiçbir kâr etmedi. Bunun üzerine Seniha tavrını büsbütün değiştirdi; Hakkı Celis'e, basit, adi ve dümdüz bir kadın gibi göründü:

“Mutlaka,” dedi, “bu akşam üstü beraber dolaştığın serseri, sana benim hakkımda bir şeyler söyledi. Ne dedi bakanım? İnkâr etme; neden başını öyle eğiyorsun? Mademki bir şey söylemedi, neden utanıyorsun, neden çekiniyorsun? Seni de benim aleyhime çevirdi, değil mi? Kim bilir, aleyhimde ne feci, ne pis iftiralar, ne caniyane yalanlar uyduruyor. Mutlaka beni senelerce bir metresi gibi kullandığını söylemiştir, kendisine bir nevi baş belası olduğumdan bahsetmiştir ve nihayet hayatının intizamını bozduğumu, istikbalini mahvettiğimi, bilir miyim, daha neler yaptığımı, belki de parasını yediğimi iddia etmiştir.”

Hakkı Celis “Hayır!” demek istedi. Seniha sinirli bir hareketle sözünü kesti:

“Evet, evet. Söylemiştir, evet parasını yediğimi de iddia etmiştir. Halbuki, iş ne kadar aksine, ne kadar tersine... Bilemezsin!”

Sesine samimi, tatlı ve sıcak bir hasbıhal ahengi verdi, dedi ki:

“Hakkı, kardeşim, Faik Bey’in bana ettiği fenalıklar sayısızdır. Beni bu hale sokan, hayatımı, istikbalimi berbat eden odur; Faik Bey bana bundan daha büyük bir fenalık daha etti; kalbimin temizliğini, safiyetini aldı, bende ne iyiliğe, ne doğruluğa itimat bıraktı, hodbinliğime en kaba ve en galiz şekli verdi. Faik Bey, benim şeklimi bozdu. Onun elinde manen yamru yumru bir insan oldum. Bu yamru yumru kalıp içinde ruhum rahatsızdır, yeni şahsiyetim dar ve biçimsiz bir esvap gibi beni sıkıyor. Hakkı; Allah aşkına söyle, ben bütün çılgınlıklarına, hoppalıklarına rağmen, yine iyi bir kız değil miydim? Hiç değilse gönlümün iyiliğe ve doğruluğa tabii bir meyli yok muydu? Faik Bey bende işte bu meyli, bu istidadı mahvetti. Demin sen ağlarken benim gözlerim kupkuruydu, belki sen dikkat etmedin, fakat ben kendi kendime dikkat ettim. Eskiden bir küçük çocuğu bile ağlarken görmek; benim de hüngür hüngür ağlamama kâfi gelirdi. O derece şefkatli bir kalbim vardı. Şimdi, bu kalp, taş kesildi, kardeşim Hakkı! Taş kesildi. Halbuki ben ta çocukluğumdan beri daima kalbimle ve kalbim için yaşamasını isterdim. Zaten bunun için değil midir ki, günün birinde Faik Bey’e doğru koştum; ona doğru koşarken maksadım sevmek ve seilmekten başka neydi? On altı yaşımdan beri kendi kendime derdim ki: ‘Dünyada hiçbir şey sevip, sevilmeden daha tatlı ve daha mühim olmasa gerektir!’ Ve sevmek, ıstırap çekmek isterdim! Vallahi olmadı, vallahi olmadı, onunla geçirdiğimiz zamanlar bütün azap, bütün kahr, bütün işkenceydi. Birden her şeyden o kadar yoruldu, o kadar iğrendim, usandım ki, şimdi biraz rahat etmekten başka bir şey istemiyorum. Biraz rahat, biraz refah... Hayatta beklediğim şey bundan ibarettir. Biraz refah, biraz rahat ve o, bunu bana çok görüyor, beni daha ziyade yormak, beni daha ziyade harap etmek istiyor.”

Bu son sözleri söylerken sesi heyecandan titremeye başla-

dı; o kadar ki, Hakkı Celis, Seniha'yı ilk defa olarak ağlayacak sandı ve yüreği çarptı. Seniha devam etti:

“Beni arkamdan ite ite, elimden çeke çeke nihayet, getirdi, bir uçurumun kenarına bıraktı. Zira, -neden saklamalı-ben uçurumun kenarında duran bir kadını. Evet, Hakkı, evet, bunu herkes bilir ve kendim de hissediyorum. Hakikati niçin görmemeli, neden inkâr etmeli? Bir romanda görmüştüm. Bütün ahlâk düsturlarının hulasası şudur diyor-du: Hakikat için, hakikati söyleyebilecek bir tarzda yaşamak. Ben vakıa anama, babama, hasseten büyükbabama çok fenalık etmiş bir kızım; pek çok kusurlarım var, fakat bütün bunlara mukabil bir tek meziyetim var ki, o da, hiç riyakâr olmayışımdır; her zaman, bilmeden, kendiliğimden açık sözlü, açık özlü, bir kızdım. Hiç kimsenin ne dediğine, ne diyeceğine zerre kadar ehemmiyet vermedim ve harekâtımı herkesin arzusuna uydurmaya lüzum görmedim. Bütün bunlar birer fazilet değil midir? Bahusus böyle bir memlekette, batıl akidelerin, rıyanın, korkunun bu kadar şiddetle hüküm sürdüğü böyle karanlık bir memlekette...”

Hakkı Celis ilk defa olarak genç kızın sözünü kesti:

“Memleketi ne karıştırıyorsunuz? Zavallı memleket, o sizin dışınızdadır,” dedi.

Genç kız ne olursa olsun, içini dökmek istiyordu; Hakkı Celis'in ihtarına ehemmiyet vermedi:

“Ne ise, ne ise... Diyordum ki, ben ta uçurumun kenarına gelmiş bir kadını; bir yanlış adım daha, ufacık bir hesap-sızlık beni bu uçurumun ta dibine yollamaya kâfi gelecek... İşte, Faik Bey ne yapıp yapıyor, bana bu adımı attırmak ve bu hatayı işletmek istiyor... Niçin, niçin, ben ona ne yaptım? Ona gençliğimin en güzel kısmını ve en kıymetli şeylerini vermekle bir fenalık mı ettim? Sana (...) Mebusuyla kararlaştıran evlenmemizi bozacağını söyledi, değil mi? Inkâr etme, ben bilirim, ben bilirim. Zira, bana yazdı. Bana bizzat

kendisi yazdı ki, ne yapıp yapıp evlenmeme mani olacak... Ona hacet kalmadı, işte izdivaç kendiliğinden bozuldu... Kendiliğinden..."

Ve sesi bağırında kaldı. O zamana kadar lakayt ve sükûti duran Hakkı Celis, Seniha'nın bu inhizam [bozguna uğrama] manzarası önünde biraz merhamete, biraz da nefrete benzer bir şey duymaya başladı:

"Sahi, evlenmeniz tamamıyla kaldı mı? Ondan kati bir cevap mı aldınız?"

Seniha, ruhunun soyunmak istediği hararetle bir saatteydi. Bütün kadınlık kibir ve gururunu şöyle bir tarafa atmıştı, dedi ki:

"Doğrudan doğruya kendisinden bir haber gelmedi, fakat, başkalarından işittiğime göre Peşte'de öyle bir hayat sürüyormuş ki, evlenmek üzere olan bir adamın yaşayışına hiç benzemez. Bundan anladım ki, vazgeçmiş... Arkasından koşacak değilim ya. (Biraz durdu, düşündü.) Mamafih, bunu yaptım," dedi "Evet, arkasından da koştum, her gittiği yere mektup mektup üstüne yolladım."

"Hiçbir cevap vermedi mi?"

"Hayır... Esasen pek kaba saba bir adamdır. Fakat ben sanıyordum ki iyi bir kalbi vardır; meğer o da yokmuş... Zaten iyi kalplilik biraz zarafet icabı değil midir? Sonra beni çok sevdiğine inanmıştım. Ne olacak, diyordum. Taşralı, saf, görgüsüz bir adam... Bende her şeyi birden buldu, gözlerini kamaştırdım. Meğer bu da değilmiş; Faik Bey, diyordu ki, ben daima kafasıyla hareket eden hesabi bir kıyım... Belki... Fakat daima yanlış düşünen ve bozuk hesaplar yapan bir kıyım. Faik Bey'i tanıdıktan sonra bütün erkekleri tanıdığımı sanmıştım. Meğer kaç bin türlü erkek varmış. İşte, sen de bir erkeksin; lakin onlardan ne kadar başkasın! Zavallı Hakkıcığım, beni yalnız sen sevdin..."

Seniha'nın sesi yumuşadıkça yumuşadı. Belki bu dakika-

da yine bir hesap yapıyordu, belki sesini bu kadar yumuşatmadan maksadı konuşmanın iptidasından beri soğuk ve sü-kûtî duran Hakkı Celis'i kendi dertlerine iştirake sevk etmek veyahut Faik Bey'e dair ağzından bazı şeyler kapmak içindi. Fakat, genç adamın birdenbire soğuyan ateşini tekrar uyandırmak bir türlü kabil olamıyordu. Seniha, şimdi de dargın bir çocuk tavrı takındı:

“Fakat, bir saatten beri sen de beni artık sevmiyorsun,” dedi. “Evet, evet... Kalbinde bana karşı taşıdığın hislerin hepsi, demincek göz yaşları halinde akıp gittiler. Şimdi kendini boşalmış, rahat ve sakin hissediyorsun! Nafile, başını sallama! Benden belki nefret bile ediyorsun! Sana demin vücudumun güzel taraflarını gösterirken beni seviyordun. Fakat, ne vakit ki hayatımın çirkin taraflarını göstermeye başladım; benden tiksindin. Gençken ve güzelken vücudu soymak iyidir, fakat hiçbir yaşta ruhu soymaya gelmez, ve herkes önünde, hattâ kendi önümüzde bile daima giyimli durmalıdır.”

Hakkı Celis, Seniha'nın bu son sözlerinde derin bir hakikat buldu, kendini tutamadı:

“Ne kadar doğru!” dedi.

O zaman genç kız, derhal kendini topladı, derhal açık saçık maneviyatına kıyafetindeki düzgünlüğü verdi.

Ve kibar bir ev hanımı tavrıyla ayağa kalkarak:

“Yemeğe gidelim. Acıkınadın mı?” dedi.

Ve Seniha önde, Hakkı Celis arkada, keskin kokulu, kırmızı odadan çıktılar. Servet Bey “Cercle”den yemeğe gele-meyeceğini telefon etmişti. Sofrada karşı karşıya yalnız kaldılar. Yemek saati başından sonuna kadar sessiz geçti. Ne Seniha söyletmek lüzumunu, ne Hakkı Celis söylemek ihtiyacını duydu. Her ikisi de dalgın ve mahzundu. Genç adam giderken dedi ki:

“Yarın tekrar cepheye dönüyorum. Allaha ısmarladık!”

Ve genç kız, ona öpsün diye elini uzattı.

Seniha ile Hakkı Celis'in son mülakatlarından on beş gün sonra bir akşam, Servet Beylerde düğün gecesini andıran mutantan bir ziyafet oldu. Yirmi, yirmi beş kişilik uzun bir sofra baştan aşağı, çiçeklerle donanmıştı. Erkekler smokinli, kadınlar dekolteydi. Yalnız iki Türk ve Alman zabiti seferî elbiseleriyle gelmişlerdi. İki Türk zabitinden biri Seniha'nın yeni sevdalılarındandı. Bu, ince, uzun bir erkânı harp kaymakamıydı ve Suriye'den henüz avdet etmişti: Siyah kadife renginde gözlerini bir dakika olsun, genç kızın üzerinden ayırmıyordu ve genç kız onu, herkese kısaca "Azmi Bey" diye tanıtıyordu. Fakat, bazı samimi dostlarına yavaşça, "Azmi Bey, nişanlım!" diyordu. Piyanoda mütemadiyen biri çalıyordu ve kalabalık büfenin önünden ayrılmıyordu. Bu ziyafette Seniha'nın dostlarından hemen hiçbiri yoktu: Ne Belkıs Hanım, ne Nuriye ve Neyyire Hanımlar davetliyidiler.

Servet Bey'in haremi Sekine Hanım da, bir haftadan beri ölüm halinde olan babası Naim Efendi'nin yanındaydı, biçare adamın can çekişmesi uzun sürmüştü. Nitekim Servet Bey'in misafirlerinden biri ona:

“Kayınpederiniz nasıl?” diye sorduğu vakit o epeyce gülmüş:

“Maatteessüf, hâlâ ölmedi; biçare adam, bir türlü Azrail bile alıp götürmek istemiyor!” demişti.

Servet Bey’in işleri son zamanlarda epeyce yoluna girdiği için sekerattan [can çekişme] ve ölümden bahsederken bile neşesini muhafaza etmektedir.

İşte, nerede ise, iki seneden beridir ki gece gündüz işadamlarıyla düşüp kalkıyor, nazırların yanına girip çıkıyor ve koltuğunun altında yazı makinesinde basılmış deste deste projelerle zengin yabancılardan peşinde dolaşıyor, akşam eve dönünce karısının kulağına eğiliyor ve diyor ki:

“Para yapmalı, para yapmalı ve bir an evvel kapağı Avrupa’ya atmalı. Başka türlüsü çıkar yol değil.”

Bununla beraber Servet Bey’in ne kadar para yaptığı henüz belli değildi. Zira geniş iş projelerinden hiçbirisinin ne muvaffakiyete erdiği ne de bir vagon ticareti yaptığı görülmedi. Vakıa harbin ikinci yılından itibaren yaşayışına bir harp zengini şatafatını verdi; fakat bu şatafatın nereden, hangi yollardan hasıl olduğunu bilenler gözlerini kırpıp, bıyık altından gülüyorlardı.

Nitekim, bu akşam şerefine ziyafet çekilen zat, son şeker vurgununu vuranlardan, gayet mühim bir tüccardı. Servet Bey, bunun şeriki olduğunu söylüyordu. Lakin işin içyüzünü bilenler, bu şeker tacirinin, gözlerini Seniha’dan hiç ayırmayan Kaymakam Azmi Bey’in rakibinden başka bir kimse olmadığını pekâlâ görüyordu. Vakıa Servet Bey’le herkesten uzak bir köşeye çekilmiş gayet ciddi bir tavırla işten konuşuyorlar, ara sıra ceplerinden bir uzun kâğıt çıkarıp tetkik ediyorlar ve sigara paketlerinin arkasına birtakım rakamlar iziyorlardı. Fakat şeker tacirinin yüzüne dikkatle bakanlar derhal seziyorlardı ki, biçare adam bir mendeneye sıkışmış kalmış gibidir, gözleriyle etrafında bir

kurtuluş çaresi arıyor ve arada bir yerinden kalkıp büfeye doğru gittikçe geniş bir nefes alıyor, derhal Seniha'nın yanına yaklaşıyor, bıyıklarının üstünde son içtiği kadehin bıraktığı nemle dudaklarını genç kızın göğsüne uzatır gibi konuşmaya başlıyordu. Her davranışından anlaşılıyordu ki, bu adam işten daha ziyade kadınla alâkadardır.

Nitekim, büyük şeker tacirinin bu halini uzaktan tetkikle meşgul Kaymakam Azmi Bey, silâh arkadaşı Binbaşı Hüsnü Bey'e yaklaşıp:

“Hele şuna bak! Hele şuna bak! Nerede ise kızcağızı yiyecek!” diyordu; sonra hiddetle başını sallayarak:

“Biz bu alçaklar için mi harp ediyoruz? Bunlar yesin içsin; göbekleri ile yanaklarını şişirsin diye mi?”

Arkadaşı cevap veriyordu:

“Ne yaparsın, diyorlar ki, her yerde böyleymiş. Cephelerin arkasında bir alay hırsız varmış; düşün Almanya'da bile...”

Azmi Bey sinirli bir tavırla Hüsnü Bey'in sözünü kesiyordu:

“Almanya'da bile... Lakin azizim, orada para yapanlar böyle ciğeri beş para etmez adamlar değildir. Çekirdekten yetişmiş işadamlarıdır, parayı yaparlar, tutmasını da bilirler; fakat bunun gibiler... Bunlar yaptıkları işin farkında bile değildirler, yarın farkına bile varmaksızın ellerine servet namına ne geçtiyse hep birden kaybediverecekler. Görürsün!”

Mütemadiyen piyano çalınıyordu ve bir Alman zabiti ortada dolaşıyor, sık sık kadınları dansa davet ediyordu. Azmi Bey'le Hüsnü Bey konuştukları esnada bu Alman, büyük şeker tüccarıyla ayakta duran Seniha'ya yaklaştı ve mihaniki bir reveransla onu dansa davet etti. Hüsnü Bey, Azmi Bey'e:

“Vallahi şu Avrupalılar başka şey!” dedi. “Bak, kızı ne nezaketle herifin elinden aldı.”

Azmi Bey, bıyıklarını ısırdı:

“Adam sen de, Almanya'da da nezaket olur muymuş!”

Zavallı Azmi Bey, ancak yemeğe oturdukları zamandır ki, geniş nefes aldı; zira Seniha'nın sol tarafında, ta yanibaşında oturdu ve onu kendi sohbetine râm etmesini bildi. Büyük şeker tüccarıyla Alman zabitanın yerleri ise, Servet Bey'in yanında, karşılına düşmüştü. Seniha bazen, insanları tabiatlarına göre idare etmesini bilirdi. Nitekim, bu vaziyette Azmi Bey'in kıskançlığı biraz sükûnet bulmuş ve şeker tacirinin arzusu daha ziyade artmış bulunuyordu. Diğer misafirlerini de aşağı yukarı arzularına göre oturtmuştu. Yalnız bıçare Hüsnü Bey ihmale uğramıştı. Zira, sofranın ta bir ucunda, çirkin bir kadınla, akşamdan beri bir tek kelime konuşmayan ve hiç kimseyi dinlemez görünen acayip bir adamın arasına düşmüştü.

Ve uzaktan uzağa diğerlerinin konuşmalarıyla meşgul olmaktan başka yapacak bir şey bulamıyor, herkesin sözüne kulak kabartıyor ve bazen kendisine hiçbir şey sorulmadığı halde yüksek sesle başkalarının bahsine karışıyordu. Nitekim, yemeğin sonuna doğru Seniha, birdenbire Azmi Bey'e eğilip de:

“Nasıl öldüğünü arkadaşınız görmüş. Öyle mi?” diye sorduğu vakit, Azmi Bey “evet” yahut “hayır” demek fırsatını bırakmayarak hemen söze atıldı:

“Evet Hanımefendi, gözlerimle gördüm, gözlerimle...” dedi. “Benim elimde, benim kucağında teslimiruh etti. Bir esvabım vardır ki, onun üstünde hâlâ kanının lekeleri duruyor. Pek çok kahramanca ölenler gördüm, fakat bu, büsbütün başka bir şeydi. Biri omzunda, biri de ta göğsünün ortasında üç yarası vardı; vurulurken görmedim, lakin görenler söylüyorlar, o gün Anafartalar'da ilk süngü hücumunu yapanların arasındaymış, kurşunu ilk defa sağ kolundan yemiş; hiç sesini çıkarmamış, bir saniye bile tevakkuf etmemiş [duraksamamış] derhal silâhını sol eline almış, yürümüş; bu sefer omzundan vurulmuş ve yere yuvarlanmış, fa-

kat çok geçmemiş bir de bakmışlar ki, iki kollarını göğsü üstüne kavuşturmuş, düşe kalka koşanların arkasından geliyor. İşte zannederim, bu sırada son kurşunu yemiştir. Koltundaki ve omuzundaki yaralar ehemmiyetsizdi; fakat göğsünün ortasından giren bir kurşun, alimallah, kaburga kemiklerini parçalayarak sırtından çıkmıştı.”

Seniha bir tarafı sancımış gibi yüzünü ekşitti ve deminki suali sorduğuna pişman, önüne baktı. Hüsnü Bey devam etti:

“Bu çocuğun sizin akrabanızdan olduğunu biraz evvel Azmi Bey’den öğrendim ve iki kat müteessir oldum. Kendisini kim bilir, ne kadar severdiniz; ben müddeti hayatımda, bu kadar vakur, bu kadar kibar bir genç daha görmedim. Lakin, nedendir, bilmiyorum, içimize girdiği ilk günden beri fevkalade mağmum ve düşünceli bir hali vardı. Ekseriya siperde; yanında bulunanlar diyorlar ki, en büyük emeli şehit olmakmış. İkide birde yarı beline kadar siperden dışarıya çıkarmış, halbuki siperden dışarıya serçe parmağınızı bile çıkarmaya gelmez; hemen, kurşunu yersiniz.”

Seniha’nın sinirlendiğini hisseden Azmi Bey, arkadaşına gözünün ucu ile artık susmasını işaret etti. Fakat, Binbaşı Hüsnü Bey bu işaretin farkına varmadı:

“Akşam üstü, geç vakit, bir sedye içinde karargâha getirdiler. Gurubun kızılığı arasında gözlerinin acayip bakışı vardı. Bu gözler, arka taraflarında suni bir alevle parlatılmış iki cam parçasına benziyordu; benzi sapsarıydı. Mütemadiyen su istiyordu. ‘Yanıyorum, yanıyorum!’ diyordu. Fakat bu kadar ağır yaralıya hiç su verilir mi? Maazallah, bir katresi bir yudum zehir gibidir. Yanına yaklaştım, dedim ki: ‘Suyu içersen, ölürsün!’ O, acayip gözlerle yüzüme baktı; hazin bir tebessümle güldü: ‘Daha iyi ya, bir an evvel kurtulurum!’ dedi ve bu sözü söylerken ağzının yan taraflarından pembe bir köpük aktı. Teneffüsü bir hırıltı halini almıştı. Ondan sonra hiç söz söyleyemedi. Yalnız gözleriyle ko-

nuştı, gittikçe alevi artan bu gözlerde evvela korkunç ve gayri insani bir ifade vardı; sonra yavaş yavaş o kadar tatlılaştı, o kadar insanileşti ki, eğilip öpeceğim geldi, alnını okşadım; dedim ki: 'Mukavim ol, evladım, mukavim ol!' Gözlerinde hazin bir tebessüm belirdi: 'Benim yerimde sen ol-san daha ziyade mukavemet gösterebilir miydin?' demek istedi, sonra tekrar: 'Su!' diye yalvardı. Diğer yaralıların başında dolaşan doktora koştum, elimle Hakkı Celis'i gösterdim; sordum: 'Rica ederim, eğer nasıl olsa bu çocuk kurtulamayacaksa bari ölmezden evvel bir yudum su verelim!' dedim, doktor: 'Hayır, hayır katiyen, daha yarasına bakmadım, olmaz!' dedi. Arkama döndüğüm vakit baktım ki, yavrucağ gözleriyle beni takip ediyor. 'Biraz daha sabret, şimdi doktor sana istediğini verecek!' dedim. İptida korkunç olan gözleri şimdi korkuluydu; bütün etrafında dolaşanlar, keñdisine bir fenalık etmeye geliyor zanneden bir tavrı vardı, ürkek ürkek bakınıyordu, yalnız gözleri bana dönünce tavrına biraz sükunet ve bakışlarına biraz emniyet geliyordu. Artık boğazını tıkayan hırıltılardan bir tek kelime söylemesine imkân kalmamıştı."

Seniha, üst üste su içiyordu: Servet Bey, bu uzun ölüm tarifiinden pek çok canı sıkılmış ve suratını asmıştı. Vaziyetteki soğukluğu hisseden Azmi Bey, arkadaşına sussun diye hâlâ işaretler ediyor, fakat bir defa konuşmak fırsatını yakalayan Binbaşı Hüsnü Bey, artık kendinde susmak kudretini bulamıyordu:

"Nihayet, doktor geldi; uzun, derin ve şüpheli bir nazarla genç yaralıya baktı; sonra başını sallayarak bana döndü, yavaşça: 'Bitmiş, yapacak bir iş kalmamış!' dedi. Zavallı Hakkı Celis'in gözleri doktordan bana, benden doktora gidip geliyordu; mutlaka onun bana ne söylediğini anladı; zira, yüzüne melul bir tevekkül geldi ve gözlerini kapadı. Koştum, büyük bir maşrapa su getirdim; bir elimle yavaş yavaş başı-

nı kaldırdım, diğer elimle suyu dudaklarına uzattım: ‘Hakkı Bey, Hakkı Bey! Kardeşim, işte su!’ dedim; hemen gözlerini açtı ve doğrulmak istedi; fakat, muvaffak olamadı. Başı tekrar avucumun içine düştü. Suyu yudum yudum ağzına akıtmaya çalışıyordum; fakat ne mümkün... Su olduğu gibi dışarıya akıyor ve boğazından geçebilen birkaç yudum da biraz sonra burnundan fışkırıyordu.”

Seniha tahammül edemedi. Azmi Bey’e doğru eğildi:

“Aman, ne yaparsanız, yapın. Arkadaşınızı susturunuz, dedi.

O zaman Azmi Bey, yarı emreden, yarı yalvaran bir tavırla arkadaşına seslendi:

“Azizim Hüsnü Bey, yeter artık,” dedi; “görmüyor musunuz, Seniha Hanım fazla müteessir oluyor. Böyle bir sofrada bu hazin şeyleri tekrara ne lüzum var?”

Bu ihtar üzerine, ister istemez, susmaya mecbur olan Binbaşı Hüsnü Bey, mahcup, başını önüne eğdi. Kadınlardan bazılarının gözleri yaşarmıştı. Büyük şeker tüccarı bile biraz mahzun oldu; filozofça başını salladı:

“Bu harp çok fena şey vesselâm!” dedi. “Böyle ne kadar gençler, gençliklerine doyamadan gittiler.”

Sonra Hüsnü Bey’e dönüp:

“Azizim,” dedi; “lütfen bana bir gün bu çocuğun medfun olduğu yeri gösteriniz; ona bir muhteşem mezar yaptırılalım.”

Ve gözünün ucu ile Seniha’ya baktı; bu civanımerdane fikrinin genç kız üzerinde yapacağı tesiri görmek istedi.

Fakat, Seniha sadece güzel ve süslüydü.

SON

Yakup Kadri, 27 Mart 1889'da Kahire'de doğdu. Adı 17. yüzyıl sonlarında duyulmaya başlanan ünlü Karaosmanoğlu ailesinden Manisalı Abdülkadir Bey'le Mısır'da evlendiği eşi İkbâl Hanım'ın, 1885'de doğan Zahide adlı kız çocuklarından sonra dünyaya gelen, ikinci çocuklarıdır. Altı yaşında ailesiyle birlikte Manisa'ya yerleşir. İlköğrenimini Fevziye Mekteb-i İptidaisi'nde tamamlar. Rüşdiyeye ikinci sınıfa kadar Manisa'da devam eden Yakup Kadri, 1903'te İzmir İdadisi'nde okumaya başlar. 1905 yılında tekrar ailesiyle doğduğu topraklara, Mısır'a döner ve İskenderiye'deki Frères'ler Fransız Okulu'na kaydolur. Ve bir yıl sonra ortaöğrenimini tamamlayarak mezun olur.

Aile 1908 yılı başlarında, Meşrutiyet'in hemen öncesinde İstanbul'a döner. Balkan Savaşı'na dek, Kadıköy Yeldeğirmeni'nde yaşarlar. Bu arada Yakup Kadri, Mekteb-i Hukuk'a girer. 1909 Mart'ında Faik Ali, Refik Halit, Celal Sahir, Ahmet Samim, Ali Canip ile birlikte Fecr-i Ati topluluğunun ilk toplantısına katılır. Aynı yılın Haziran ayında **Resimli Kitap** dergisinde "Nirvana" adlı oyunu yayımlanır. 1911 yılında üç yıl okuduğu Hukuk Fakültesi'nden diploma almadan ayrılır. 1913'te ilk öykü kitabı **Bir Serencam** yayımlanır. Aynı yıl **Peyam** gazetesinde yazmaya başlar. 1915'de Üsküdar İdadisi'nde edebiyat ve felsefe öğretmenliği yapmaya başlar. Bu devirde Yakup Kadri, Scho-

penhauer, Nietzsche, Ibsen gibi yazar ve düşünürlerin etkisi altındadır ve bu etkilenme 1917'lere kadar sürer. Öyküleri çoğunlukla **İkdam** gazetesinde yayımlanan Yakup Kadri, 1916'dan sonra bireycilikten toplumculuğa yönelir. Savaş ve seferberlik konularını işler. Mütareke sırasında ise yeniden mensur şiire döner ve **Erenlerin Bağından**'ı yazar (1918-1919).

Yakup Kadri 1916 yılında, yakalandığı tüberküloz hastalığının tedavisi için İsviçre'ye, Davos'a gider. İsviçre'ye gitmeden önce girdiği Bektaşî muhiti **Nur Baba** romanına konu olur. 1919'da İsviçre'den döner ve **İkdam**'da köşe yazarlığına başlar. 1921 yılında, Kurtuluş Savaşı'nın en zorlu günlerinde Ankara'ya çağrılır. Kurtuluş hareketini görmek ve liderleriyle görüşmek fırsatını bulması onun sosyal gerçekçiliğe geçişinde önemli bir etkidir. 1920'de **Kıralık Konak**, 1921'de **Nur Baba**, 1922'de **Okun Ucundan** ve Halide Edip, Falih Rıfkı ve Mehmet Asım ile birlikte hazırladığı **İzmir'den Bursa'ya** adlı bir çalışması, 1923'de ise **Kadınlık ve Kadınlarımız** adlı eseri yayımlanır.

Yakup Kadri, 11 Ekim 1923 yılında Mutasarrıf Asaf Bey'in kızı, Burhan Asaf Belge'nin kızkardeşi Leman Hanım'la evlenir. Aynı yıl Mardin milletvekili olarak TBMM'ye girer. 1926 yılında akciğerlerinin tedavisi için ikinci kez İsviçre'ye gider. Oradan **Milliyet** gazetesine "Alp Dağlarından" başlığıyla yayımlanan mektuplarını gönderir. Konusunu İttihatçı-İtilâfçı çekişmesinden alan **Hüküm Gecesi** 1927'de, Mütareke yıllarında İstanbul'da yaşanan ahlâk çöküntüsünü anlattığı romanı **Sodom ve Gomore** 1928'de yayımlanır.

Yakup Kadri 1932 yılında dört arkadaşıyla -Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir- **Kadro** dergisini çıkarır. İktisadi devletçilik ve sosyal siyaset ilkelerini savunan dergi üç yıl süren yayın hayatının ardından, Yakup Kadri'nin 1934'de elçilik görevine atanması nedeniyle kapanır. Yakup Kadri bu arada Manisa milletvekilidir ve Kurtuluş Savaşı gözlemlerinden ve Anadolu Mezalimini Tahkik Komisyonu ile birlikte çalıştığı dönemden yararlanarak **Yaban**'ı (1932) yazar. **Ankara** romanı ise 1934'te yayımlanır.

Yakup Kadri önce Tiran elçiliği (1934) yapar. Bunu Prag (1935), La Haye (1939), Bern (1942) izler. Tahran elçiliğinden (1949-1951) sonra tekrar Bern'e (1951) atanır. Bu görevde üç yıl kaldıktan sonra emekli olur. Elçilik göreviyle yurtdışında bulunduğu dönemde daha çok monografi (**Atatürk**) ve anılarını kaleme alır (**Zoraki Diplomat, Anamın Kitabı**). Bir de iki ciltlik **Panorama** adlı romanını yazar bu yıl-

larda. 1960'da Kurucu Meclis üyeliğine getirilir. 1961 seçimlerinde bu kez memleketi Manisa'dan milletvekili seçilir. Bu görevi 1965'e kadar süren Yakup Kadri 13 Aralık 1974'de Ankara'da hayata gözlerini kapatır. Mezarı İstanbul'da, Beşiktaş'taki Yahya Efendi Mezarlığı'ndadır.

Eserleri:

Öykü: **Bir Serencam** (1913), **Rahmet** (1923), **Millî Savaş Hikâyeleri** (1947).

Roman: **Kıralık Konak** (1921), **Nur Baba** (1922), **Hüküm Gecesi** (1927), **Sodom ve Gomora** (1928), **Yaban** (1932), **Ankara** (1934), **Bir Sürgün** (1937), **Panorama I** (1950), **Panorama II** (1954), **Hep O Şarkı** (1956).

Mensur Şiirler: **Erenlerin Bağından** (1918-1922), **Okun Ucundan** (1922).

Anı: **Zoraki Diplomat** (1954), **Anamın Kitabı** (1957), **Vatan Yolunda** (1958), **Politikada 45 Yıl** (1968), **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları** (1969).

Monografi: **Ahmet Haşım** (1934), **Atatürk** (1946).

Tiyatro: **Nirvana** (1909), **Veda** (1909), **Sağanak** (İst. Şehir Tiy. Ktp., Tarihsiz), **Mağara** (1934).

Çeşitli Yazılar: **Kadınlık ve Kadınlarımız** (1923), **Ergenekon** (2 cilt, 1929), **Alp Dağlarından ve Miss Chalfrin'in Albümünden** (1942).

Çeşitli Derlemeler: **İzmir'den Bursa'ya**, H. Edip, F. Rıfki, M. Asım ile birlikte "Hikâyeler, Mektuplar ve Yunan Ordusunun Mesuliyetine Dair Bir Tetkik" notu ile yayımlanır. İçinde Yakup Kadri'nin "Küçük Neron", "Dünya Gözü" ve "Ahret Sesleri, Teslim! Teslim!" adlı üç öyküsü bulunmaktadır (1922). **Seçme Yazılar**, Latin harflerinin kabulü üzerine alfabeği öğretmek üzere hazırlanmış bir derleme kitabıdır. Başlığın altında, "Bu kitap Dil Encümeni'nin karan ile Yakup Kadri, Falih Rıfki ve Ruşen Eşref tarafından tertip edilmiştir," notu bulunmaktadır (1928).

Çevirileri: **Horatius** (1931), **Swanların Semtinden** (1942).

Genel Bibliyografya

Hazırlayan: BAHRIYE ÇERİ

KİTAPLAR VE TEZLER

Açar, Atiye: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Kadın Tipleri**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1955.

Akı, Niyazi: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**, İnsan-Eser-Üslup, 1960.

Akıncı, Gündüz: **Türk Romanında Köye Doğru**, DTCF Yay., 1961.

Aktaş, Şerif: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank. 1987

Alpek, Muazzez: **Yakup Kadri'de İhtimal Meseleler**, İ.Ü. Ed.Fak. Türkoloji Böl., T. 345.

Akçay, Mukaddes: **Yakup Kadri'nin Dört Romanı Üzerine Bir İnceleme**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1948.

Aktaş, Emel: **Yaban, Vurun Kahpeye ve Küçük Ağa Adlı Romanlarda Aydın-Köylü İlişkisi**, DTCF, Tez, 1987.

Akyüz, Kenan: **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, Ank. 1979, 3. baskı.

Aray, Emine: **Yakup Kadri'nin Romanlarında Karakter Çatışması**, DTCF, Tez, 1985.

Asya, Kemal K.: **Yakup Kadri'nin Romanlarında Erkek Karakterleri**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, tarihsiz.

Bakırcıoğlu, N.Ziya: **Türk Romanı**, Dergâh Yay., İst. 1983.

Banarlı, N. Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Yedigün Yay., 1. baskı.

Başpınar, Aynur: **Aydın-Köylü İlişkileri**, DTCF, Tez, 1987

Baydar, Mustafa: **Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar**, 1960.

Bayram, Yaşar: **Dört Romanda Yanlış Batılılaşma**, DTCF, Tez, 1983.

Bingöl, Necdet: **Yakup Kadri'nin Beş Romanında Fransız Realist ve Natüralistlerin Tesirleri**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1944.

Birinci, Aziz: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban İndeks**, İ.Ü. Ed.Fak. Türkoloji Böl., T.1548.

Bostancı, Naci: **Kadrocular**, Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1990.

Çelebi, Tülay: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Vaka Kuruluşu**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1975.

Çelik, Naci: **Romanda Hesaplaşma**, 1971.

Çeri, Bahriye: **Türk Romanında Kadın**, Simurg Yay., İst. 1996.

Doğumunun 100.Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yay., İst. 1989.

Çoruk, Ali Şükrü: **Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu**, Kitabevi, İst. 1995.

Eraydın, Hülya: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Türk Edebiyatı Üzerine Tenkidî Fikirleri**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İst. 1985.

Ergun, Şahin: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Yaban"ın İndeksi**, İ.Ü. Ed.Fak. Türkoloji Böl., T.1647

Ergün, Mebrure: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Tasvir**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, tarihsiz.

Ertaylan, İ. Hikmet: **Türk Edebiyatı Tarihi**, c.3, Bakû 1926.

Fethi Naci: **Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme**, Gerçek Yay., İst. 1981.

Gönensoy, H. Tefvik: **Tanzimattan Zamanımıza Kadar Türk Edebiyatı Tarihi**, 1944.

Gulal, İsa: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun İlk Makaleleri 1909-1923 (Servet-i Fünûn, Rübâb, Dergâh, Yeni Mecmua)**, İ.Ü. Ed.Fak. Türkoloji Böl., T.1877.

Günyol, Vedat: **Dile Gelseler**, Çan Yay., 1966.

Gürel, Hakkı: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Edebî Makaleleri**, İ.Ü. Ed.Fak. Türkoloji Böl., T.911.

Hasan, Ümrân: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Dil ve Üslup**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1970.

Hayber, Abdülkadir: **Yakup Kadri'nin Romanlarında Anadolu**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ank. 1985.

Hünalp, Ayhan: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hikâyeleri**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1952.

İşıksalan, Nilay: **Reşat Nuri, Halide Edip ve Yakup Kadri'de Anadolu**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1978.

Kabaklı, Ahmet: **Türk Edebiyatı**, c.3., Türk Edebiyatı Yay., İst. 1983.

Kaplan, Ramazan: **Türk Romanında Köy**, Akçağ Yay., Ank. 1997

Karatekeli, Mualla: **Yakup Kadri ve Güzel Sanatlar**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1965.

Kaytancı, Ali: **Y.K. Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Psikolojik Tahlil**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1968.

Kırcı, Mustafa: **Kara Bibik'ten Yaban'a Türk Roman ve Hikâyesinde Köy**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1967.

Kudret, Cevdet: **Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman**, c.2, İnkılap Yay., İst. 1987

Kurdakul, Şükrân: **Çağdaş Türk Edebiyatı 2** Meşrutiyet Dönemi, Bilgi Yay., Ank. 1992.

Kurtoğlu, Rüstem: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İstanbul Yaşantısı**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1976.

Moran, Berna: **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, İletişim Yay., İst. 1983.

Mutluay, Rauf: **100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı**, Gerçek Yay., 1973.

—: **50 Yılın Türk Edebiyatı**, Türkiye İş Bankası Yay., 1973.

Nayır, Y. Nabi: **Edebiyatçılarımız Konuşuyor**, Varlık Yay., 1953.

Oğuzkan, A. Ferhan: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hayatı ve Eseri**, İ.Ü. Ed.Fak. Türkoloji Böl., T.149.

—: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hayatı-Sanatı-Eseri**, 2. baskı, 1968.

Onat, Ayten: **Yakup Kadri'nin Nur Baba Romanında Eşya Mefhumu**, İ.Ü.Ed.Fak. Türkoloji Böl., T.471.

Özbilge, F. Renan: **Yakup Kadri'nin Romanlarında Devirler**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1964.

Özer, Orhan: **Yakup Kadri'nin Romanlarında Devirler ve Nesiller**, İ.Ü. Ed.Fak.Türkoloji Böl., T.452.

Özön, M.Nihat: **Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi**, 2. baskı, 1943.

—: **Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, MEB Yay., 1941.

Saray, Zehra: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Kültür Kompleksi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya-1989.

Sevük, İ. Habib: **Tanzimattan Beri I**, Edebiyat Tarihi, Remzi Kitabevi, İst. 1944.

Seçkin, Şengönül: **Yakup Kadri'nin Romanlarında Aşk**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1963.

Söken, Metin: **Yakup K. Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İstanbul**, Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Böl. Bitirme Tezi, Ank. 1984.

Şahin, Gülsüm: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nda Sosyal Eleştiri**, DTCF, Tez, 1981.

Şimşir, Sevgi: **Y. K. Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Temalar**, DTCF Türkoloji Böl., Tez, 1965.

Taner, R., Bezirci, A.: **Seçme Romanlar**, Yeni Dünya Yay., 1973.

Tanpınar, A. Hamdi: **Edebiyat Üzerine Makaleler**, 1969.

Umut, Nazike: **Yakup K. Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İstiklâl Savaşı**, Hacettepe üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Böl., Bitirme Tezi, Ank. 1984.

Ülken, Hilmi Ziya: **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Ülken Yay., İst. 1994.

Ünaydın, R. Eşref: **Diyorlar kl**, Haz. Şemseddin Kutlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Tarihsiz.

Yakar, Aytekin: **Türk Romananda Mıllı Mücadele**, DTCF Yay., Ank. 1973.

Yücel, Hasan Âli: **Edebiyat Tarlımızden I**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. Ank. 1957.

DERGİ VE GAZETELERDEKİ MAKALELER

Adıvar, Halide Edip: "Edebiyatımızın Son Simaları ve Safhaları", **Büyük Mecmua**, c.1, s.4, 1919.

—: "Nur Baba", **İkdam**, sayı 9096, 1922.

—: "Yakup Kadri Bey'e", **İkdam**, sayı 9067, 1922.

Ahmet Haşim: "Yakup Kadri, Gurabahane-i Laklakan", **Akşam**, nr.1305, 9 Mayıs 1338/1922.

—: "Yakup Kadri'nin Piyesi", **İkdam**, nr.11426, 13 Şubat 1929.

Akay, İhsan: "Karaosmanoğlu'ndan Kalan Sönmeyen Işık", **Varlık**, 41(809), Şubat 1975.

Akbal, Oktay: "Yaban", **Cumhuriyet**, 12.3.1977.

Akyüz, Kenan: "Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri", **Türkoloji Dergisi**, c.II, sayı 1, Ank. 1971.

Alptekin, Turan: "Yakup Kadri'nin Şiir Atmosferi", **Hürriyet-Gösteri**, Nisan 1989.

Altunya, Hüseyin: "Yaban", **Türk Dili**, sayı 306, 1977.

And, Metin: "Y. K. Karaosmanoğlu'nun 'Sağanak'ı", **Türk Dili**, sayı 278, 1974.

Arısoy, M. Sunullah: "Y. K. Karaosmanoğlu" **Akls**, sayı 358, 1961.

—: "Y. K. 83 Yaşında", **Panorama**, sayı 62, 1970.

—: "Eskimeyen Bir Yazar", **Panorama**, sayı 112, 1971.

—: "Panorama", **Panorama**, sayı 134, 1971.

Arslan, Nur Gürani: "Yokolan Konağın İzinde", **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, Bilanço 98, Tarih Vakfı Yay., İst. 1998.

Atâ (Ataç), Nurullah: "Erenlerin Bağından", **Dergâh**, c.2, sayı 17, 1922.

Ayda, Adile: "Atatürk", **Cumhuriyet**, sayı 8051, 1974.

—: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu Hakkında", **Cumhuriyet**.

—: "Yakup Kadri İle Mülakat", **Türk Edebiyatı**, c.3, sayı 32, 1974.

Aydemir, Şevket Süreyya: "Yaban", **Kadro**, sayı 18, 1933.

—: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu", **Cumhuriyet**, 16.12.1974.

—: "Yakup Kadri İçin, Çankaya'daki Elçimiz", **Türk Dili**, 31(81), 1975.

Başer, M. Yılmaz: "Karaosmanoğlu Tanrıöver'i Anlatıyor", **Varlık**, 39(769), Şubat 1971.

Baydar, Mustafa: "Yakup Kadri İle Konuşma", **Varlık**, sayı 762, 1971.

—: "Karaosmanoğlu, Nur Baba, Rıza Nur ve Atatürk Üzerine Açıklamalar Yapıyor", **Milliyet Sanat**, sayı 111, 20.12.1974.

Baydar, Nasuhi: "Yaban", **Yücel**, sayı 85-86-87, 1942.

Behramoğlu, Ataol: "Üç Romanıyla Yakup Kadri Karaosmanoğlu", **Alan**, 67(3), 6.67, s.7-10.

Belge, Murat: "Politik Roman Üzerine", **Birikim**, sayı 9, Kasım 1975.

Beyatlı, Yahya Kemal: "Üç Tepe", **Dergâh**, sayı 1, 1921.

Bingöl, Necdet: "Yakup Kadri'nin Romanlarında Fransız Realist ve Naturalistlerinin Tesirleri", **DTCF Dergisi**, c.3, sayı 49, 1944.

—: "Yakup Kadri'nin Romanlarında Üslûp", **Hisar**, 11(87), 3.71, s.10-14, **Hisar**, 11(88), 4.71, s.22-25.

Binyazar, Adnan: "Y.K.K.'yla Atatürkçülük Üzerine Bir Konuşma", **Türk Dili**, sayı 218, 1969.

—: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu İle Bir Konuşma", **Varlık**, sayı 775, 1972.

Bornovalı, Lütfi: "Yaban", **Hareket**, 1.12.1942.

Burdurlu, İ. Zeki: "Sodom ve Gomore'de Leyla ve Necdet", **Yeni Ortam**, 16.2.1975.

Bürün, Vecdi: "Yaban", **Çınaraltı**, sayı 49, 1942.

Cemal, Ahmet: "Sodom ve Gomore'nin Kalıcılığı Üzerine", **Yeni Ortam**, 5.1.1975.

Ciravoğlu, Öner: "Atatürk", **Yazko Edebiyat**, s.5, 1981.

- Çağlar, B. Kemal: "Y. K. Karaosmanoğlu ile", **Yücel**, sayı 77, 1935.
- Çeri, Bahriye: "Kadınlık ve Kadınlarımız", **Tarih ve Toplum**, sayı 183, cilt 31, Mart 1999.
- Çongur, Rıdvan: "Y. K. Karaosmanoğlu ile Konuşma", **Ataç**, sayı 10, 1963.
- D. A.: "İki Roman Okudum", **Yücel**, sayı 47, 1939.
- Derviş, Suat: "Yaban", **Yeni Edebiyat**, 5.10.1940.
- Dilek, Yetkin: "Sodom ve Gomore", **Pınar** 7(77), 1978.
- Dizdaroğlu, Hikmet: "Bir Monografi", **Türk Dili**, sayı 105, 1960.
- : "Hüküm Gecesi", **Türk Dili**, 1.12.1966.
- : "Sodom ve Gomore", **Türk Dili**, 1.8.1966.
- Djinjiç, Slavoljub: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarındaki Kişiler ve Bu Kişilerin Yaşadıkları Devrin Olaylarına Karşı Tutumları", **Türk Dili**, 15(179), 1966.
- Duman, Haluk Harun: "Kimlik Bunalımındaki Kadın İmaja Seniha Örneği", **Dergâh Edebiyat Sanat Kültür Dergisi**, sayı 92, Ekim 1997
- Duru, Kâzım Nami: "Yaban", **Ülkü**, c.3, 1933.
- Dürder, Baha: "Bir Sürgüne Dair", **Kalem**, sayı 5, 1938.
- (Ebcioğlu), H. Münir: "Y. Kadri ile Mülakat", **Yedigün**, sayı 261, 1938.
- Ediboğlu, Baki Süha: "Y. Kadri ile Bir Konuşma", **Vatan**, 19.1.1941.
- Elçin, Şükrü: "Atatürk", **Türk Kültürü**, sayı 13, 1963.
- Emre, Samih: "Hüküm Gecesi", **Yön**, 2.8.1966.
- : "Sodom ve Gomore", **Yön**, 25.3.1966.
- Enginün, İnci: "Ankara Romanında Batılılaşma Meselesi", **Millî Kültür**, Mart-Nisan 1977.
- : "Yakup Kadri'nin Halide Edib'e Yazdığı Bir Mektup", **Hisar**, no.122, Şubat 1974.
- : "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Sodom ve Gomore'sinde Yabancılar", **Journal of Turkish Studies, Türklük Bilgi Araştırmaları Ali Nihad Tarlan Hatıra Sayısı**, III, 1979.
- : "TV'de Kiralık Konak", **Hareket**, no.1, Mart 1979.
- : "Ankara", **Kaynaklar**, no.3, 1984.
- : "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Dil Hakkındaki Görüşleri", **Türk**

DIII, 398, Şubat 1985.

—: “Millî Mücadele Edebiyatında Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, **Erdem**, 1/2, Mayıs 1985.

Erdoğan, Nuri: “Yakup Kadri Bir İnsan, Bir Savaşçıydı”, **Milliyet**, 30.12.1974.

—: “85. Yaşgününde Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, **Milliyet**, 27.3.1974.

Erhat, Azra: “Bir Sürgün”, **Sanat Olayı**, s.3, 1981.

Ertop, Konur: “Cumhuriyet Çağında Türk Romanı”, **Türk Dili Roman Özel Sayısı**, sayı 154, 1964.

Felek, Burhan: “Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, **Milliyet**, 16.2.1974.

Fethi Naci: “Kiralık Konak” **Yeni Dergi**, sayı 47, 1968. (Yazarın **On Türk Romanı** adlı kitabına da alınmıştır.)

—: “Ankara”, **Papirüs** (1), 1980.

(Gezgin) Hakkı Süha: “Yakup Kadri”, **Yeni Mecmua**, 21.7.1939.

Göçkün, Önder: “Yakup Kadri'ye Veda”, **Hisar**, 15(134), 1975.

Gökalt, Ziya: “Muhasebe”, **Yeni Mecmua**, sayı 84, 1922.

Güngör, Selahattin: “Y. Kadri Bey'le Mülakat”, **Yeni Mecmua**, sayı 67, 1940.

(Güntekin), R. Nuri: “Yakup Kadri Bey'in Yeni Eseri”, **Hakimiyet-i Milliye**, 1932.

Gürsel, Nedim: “Anadolu Bozkırında Bir Yabancı”, **Bozkırdaki Yabancı**, YKY, İst. 1993.

Hızlan, Doğan: “Yakup Kadri Göçtü”, **Hürriyet**, 14.12.1974.

İleri, Selim: “Kiralık Konak”, **Yeni Ufuklar**, sayı 257, 1975.

—: “Kiralık Konak”, **Yeni Ufuklar**, sayı 264, 1975.

—: “Yakup Kadri'de Konak”, **Türk Dili**, sayı 281, 1975.

—: “Hakkı Celis'in Gönül Tarihi” **Yeni Dergi**, şubat 1975.

—: “Yaban Üzerine” **Türk Dili Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı**, s.298, 1976.

—: “Yakup Kadri'yi Anmak”, **Sepya Mürekkebiyle Yazıldı**, Oğlak Yay., İst. 1997.

İşgüden, Tamer: “Y. Kadri'yi de Kaybettik”, **Cumhuriyet**, 18.12.1974.

Kabaklı, Ahmet: "Panorama", **İstanbul**, c.2, sayı 4, 1965.

Kadro: "Türk Edebiyatının İlk Orijinal Eseri: Yaban", **Kadro**, 1933 (15).

Kansu, Ceyhun Atuf: "Ankara", **Yön**, 4.12.1964.

Kaplan, Mehmet: "Ondört Yaşında Bir Adam", **Millî Kültür**, 2(6/8), 1980.

Karaahmetoğlu, İsmail: "Dil Bayramının 36. Yılı", **İlgaz** 8(85), 1968.

(Karaosmanoğlu) F. L.: "Nur Baba", **Dergâh**, sayı 26, 1922.

—: "Erenlerin Bağından" **Dergâh**, sayı 20, 1922.

—: "Kadınlık ve Kadınlarımız", **Yeni Mecmua**, sayı 76, 1923.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri: "Hüseyin Cahit Bey'in Tenkitleri, Y. Kadri Bey'le Bir Konuşma", **Varlık**, s.34, 1934.

—: "Panorama Romanına Dair Notlar", **Cumhuriyet**, 24.2.1952.

—: "Roman Üzerine Mektup", **Varlık**, s.382, 1952.

—: "Bir Bektaşî Babasının Sergüzeşti", **Ulus**, 27.4.1961.

—: "Halide Edip'in Ölümü Dolayısıyla", **Milliyet**, 12.1.1964.

—: "Enderun Şairleri ve Halk Edebiyatı", **Türk Dili**, Cilt No: 23(233), 2.71, s.353-354.

—: "Resimli Kitap Musahabat-ı Edebiyesi Münasebetiyle", **Servet-i Fünûn**, sayı 960, 1325/1909.

—: "Vicdan Münasebetiyle", **Servet-i Fünûn**, sayı 965, 1325/1909.

Kaş, Ali: "Yakup Kadri'de Öykü Yapısı ve Maupassant Tekniği", **FDE**, 2(6), 1980.

Kavcar, Cahit: "Türk Roman ve Hikâyesinde Köye İlk Açılma", **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Ankara, 1976(1-4).

—: "Yakup Kadri'nin Ardından", **Sanat Edebiyat Dergisi**, sayı 1, 1975.

Kaynardağ, Arslan: "Anılar Açısından Bağımsızlık Savaşı", **Yeni Ufuklar**, 7(81), Şubat 1959, s.318-321.

Kâzım Sevinç: "Üç Büyük Üstâdla Mülâkat", **Garba Doğru**, 1 Ağustos 1930.

Kocagöz, Samim: "Yakup Kadri'den Anılar", **Varlık**, 41(810), Mart 1975.

- Körükçü, Muhtar: "Y. Kadri'nin Panoraması", **Varlık**, sayı 405, 1954.
- : "Gerçek Bir Diplomat", **Varlık**, 1.3.1956.
- : "Sodom ve Gomore", **Varlık**, 1.7.1967
- : "Yakup Kadri'nin Romancı Kişiliği", **Varlık**, 41(809), Şubat 1975.
- Kurdakul, Şükran: "Y. K. Karaosmanoğlu", **Milliyet Sanat Dergisi**, sayı 111, 20.12.1997.
- Mansur, Tekin: "Ankara", **Kadro**, s.28, 1934.
- Mehmet Rauf: "Sanat ve Ahlak", **Servet-i Fünûn**, sayı 1961, 22.10.1325.
- : "Bir Serencam", **Şehbal**, sayı 99, c.IV, 15.6.1330.
- Menemencioğlu, M.: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu Anlatıyor", **Varlık**, sayı 525, 1960.
- Menemencioğlu, Nermin: "Sodom ve Gomore", **Yeni Dergi**, Eylül 1966.
- Millas, Herkül: "Türk Edebiyatında Yunan İmajı: Yakup Kadri Karaosmanoğlu", **Toplum ve Bilim**, 51/52, Güz 1990- Kış 1991, s.129-152.
- Mutluay, Rauf: "Yaban", **Dost**, 1.10.1961.
- : "Naim Efendi-Konağın Ölümü", **Yeni Ufuklar**, sayı 203-204, 1966.
- : "Ölümlle Hesaplaşma", **Cumhuriyet**, 19.12.1974.
- Müfit Ratip: "Fecriâti Encümen-i Edebisi Beyannamesi", **Servet-i Fünûn**, s.977
- : "Fecri Âti Hakkında", **Servet-i Fünûn**, s.990.
- Nayır, Yaşar Nabi: "Y.Kadri ile Mülakat", **Varlık**, s.12, 1934.
- Necip: "Nur Baba Münasebetiyle", **İleri**, sayı 1536-1539-1542-1547, 1922.
- Oğuzbaşaran, Bekir: "Yaban Üzerine", **Türk Edebiyatı**, 1972(1).
- Oktay, Ahmet: "Eskimeyen Usta ve Milli Mücadele Ruhu", **Mavi** (25), 1954.
- Otyam, Fikret: "Y. K. Karaosmanoğlu Anlatıyor", **Yeni Edebiyat**, sayı 2, 1969.
- Ozansoy, H. Fahri: "Yakup Kadri", **Ümit**, sayı 16, 1921.

(Örik), Nahit Sırrı: "Roman ve Hikâye Hakkında Bir Kalem Denemesi", **İstanbul**, sayı 53-54, 1933.

Özdemir, Emin: "Yakup Kadri'nin Ardından Ölümü Yenmek", **Varlık**, 14(809), Şubat 1975.

Özertim, Sami N.: "Birkaç Yeni Kitap", **Varlık**, sayı 668, 1966.

Özön, M. Nihat: "Bir Serencam", **Ülkü**, sayı 46, 1943.

Özturan, Parkan C.: "Yine Yaban'dayız", **E Dergisi**, sayı 3, s.36, Haziran 1999.

Parlatır, İsmail: "Tanrılar Susamışlardı ile Hüküm Gecesi Arasında Bir Karşılaştırma", **Türkoloji Dergisi**, 6(1), 1974.

Pazarkaya, Yüksel: "Yaban'ın iki Eğrisi", **Varlık**, sayı 727, 1968.

Sağdıç, Ozan: "Y. Kadri Karaosmanoğlu ile Bir Konuşma", **Hayat**, sayı 53, 1964.

Salihoğlu, Mehmet: "Y. K. Karaosmanoğlu'nun Son Kitabı", **Türk Dili**, 1.3.1970.

—: "Ankara", **Varlık**, 43(832), 1977.

Sevengil, K. Kemal: "Gençlik ve Edebiyat Hatıraları", **Bayrak**, c.18, sayı 62, 1970.

Sevük, İ. Habib: "Yaban", **Cumhuriyet**, sayı 5704, 1940.

—: "Yine Yaban", **Cumhuriyet**, sayı 5715, 1940.

—: "Bir Sürgün", **Cumhuriyet**, sayı 6376, 1942.

—: "Yakup Kadri Bey", **Nevsal-ı Millî**, 1330/1914.

Silay, Celâl: "Cumhuriyet Romanı", **Yeni İnsan**, 9(101), 6.71, s.10-11.

Sözer, Önay: "Yakup Kadri'nin Romanı Gerçekçi Bir Roman mıdır?", **Çağdaş Eleştiri**, s.7, Eylül 1982.

Süleyman Saip: "Yakup Kadri Bey", **Nevsal-ı Millî**, 1330/1914.

Ta-HAY.: "Yaban Hakkında", **Kadro**, sayı 18, 1933.

(Tanrıöver) H. Suphi: "Fecr-i Âti'nin İflâsı", **Servet-i Fünun**, sayı 1107.

Tansel, F. Abdullah: "Hep O Şarkı ve Anamın Kitabı", **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 7(1/2), 1958.

—: "Zoraki Diplomat", **Belleten** 22(88), 1958.

Tekin, Mansur: "Ankara", **Kadro**, sayı 28, 1934.

- (Toprak), Burhan Umit: "Köylü ve Münevverlik", **Varlık**, sayı 4, 1933.
- Toprak, Ömer Faruk: "Yaban", **Yürüyüş**, 5.11.1942.
- Tökin, F. Hüsrev: "İşte Bir Roman, Yaban", **Kadro**, sayı 16, 1933.
- : "Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile Bir Konuşma", **Dikmen**, no.22, 15 Ekim 1942.
- Tör, Vedat Nedim: "İşte Bir Roman, 'Yaban'", **Kadro**, s.16, 1933.
- : "Y. K. Karaosmanoğlu ile", **Yücel**, sayı 77, 1935.
- : "Y.Kadri'siz de Kaldık", **Milliyet Sanat Dergisi**, sayı 111, 20.12.1974.
- Uluçay, Çağatay: "Karaosmanoğullarına Ait Bazı Vesikalar", **Türk Tarih Vesikaları Dergisi**, sayı 9-10-12.
- (Uyar), R. Tomris: "Sodom ve Gomore - Yakup Kadri", **Papirüs**, sayı 3, 1966.
- Uyguner, Muzaffer: "Gençlik ve Edebiyat Hatıraları", **Hırsar**, c.10, sayı 75, 1970.
- Ünaydın, R.Eşref: "Yakup Kadri Bey'le Mülakat", **Dergâh**, sayı 17, 1337.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: "Bir Serencam", **Fıkır Hareketleri**, sayı 41, c.II, 1934.
- : "Nur Baba", **Fıkır Hareketleri**, sayı 42-43, c.II, 1934.
- : "Hüküm Gecesi", **Fıkır Hareketleri**, sayı 48-49, c.II, 1934.
- : "Sodom ve Gomore", **Fıkır Hareketleri**, sayı 50-51, c.III, 1934.
- : "Erenlerin Bağından", **Fıkır Hareketleri**, sayı 53, c.III, 1934.
- : "Kiralık Konak", **Fıkır Hareketleri**, sayı 54, c.III, 1934.
- : "Yaban", **Fıkır Hareketleri**, sayı 55, c.III, 1934.
- : "Ankara", **Fıkır Hareketleri**, sayı 56-57, c.III, 1934.
- : "Umumî Bir Bakış", **Fıkır Hareketleri**, sayı 58, c.III, 1934.
- Yetkin, Çetin: "Y. K. Karaosmanoğlu ve Aydınlarımız", **Sanat Olayı**, s.8, 1981.
- Yenigün, Sedat: "Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban", **Fıkır ve Sanat Hareketleri**, sayı 84, 1972.
- Yücel, Tahsin: "Millî Savaş Hikâyeleri", **Türk Dili**, sayı 281, 1985.

Yirminci yüzyılın ilk yarısında büyük bir üretkenlikle dergilere yazdığı şiir, öykü, makale ve eleştiri türü yazılarla Türk edebiyatı sahnesine adını atan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, romanları, hikâyeleri, denemeleri, oyunları ve anılarıyla, en önemli edebiyatçılarımız arasında yer alır. Üslûp özellikleri bakımından Yakup Kadri'nin 1910'dan 1974'e dek verdiği eserler Türkçe'nin geçirdiği bütün evreleri yansıtır. Eserlerinin konu ve fikir zenginliği de dil özelliklerinin çeşitliliğinden aşağı kalmaz. Yakup Kadri'nin Fransız edebiyatı etkisinde başlayan yazarlığı, 1920'lerden sonra özgün bir sese kavuşarak siyasî ve sosyolojik konulara, tarihe, dönem çatışmalarına ve birey psikolojisi irdelemelerine yönelir. Fecr-i Âtî'den yetişmiş ama bunu izleyen elli yıl boyunca toplumsal koşullar, tarihî süreçler ve bireysel portreleri romanın dokusuna işlemek için roman tekniğiyle de boğuşmuş bir yazar olan Karaosmanoğlu'nun eserleri, hâlâ tüketilememiş ayrıntılarının tartışılıp incelenmesi gereken zengin bir "panorama"dır.

Kıralık Konak

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, ilk romanı olan *Kıralık Konak*'ta toplumuzda Batılılaşma ile birlikte kuşaklar arasında meydana gelen düşünce, duygu ve dünya görüşü ayrılıklarını, toplumsal çözülüş kavramını temel alarak, bir konağın dağılışı etrafında verir. Satılığa çıkarılan konağın bu değişimle farklı yerlere savrulmuş bazı kişileri, Tanzimat'tan Meşrutiyet'e uzanan bir kopuş süreci içinde, İstanbul'un giyen, ölçülü ve namuslu kişiler olmaktan çıkıp, sırtlarına geçirdikleri redingotlarıyla -romancının değişiyi- "riyakâr, yarı uşak ve adi" bir kuşağın temsilcisi haline gelirler.